

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

MUZIKOS FAKULTETAS

ETNOMUZIKOLOGIJOS KATEDRA

Alpas Mulevičius, M2

**AUKŠTAIČIŲ PANEVĖŽIŠKIŲ TRADICINIAI
INSTRUMENTINIAI ANSAMBLIAI: TĘSTINUMAS, KAITA
IR SĄVEIKOS XX A. ANTROJE PUSĖJE–XXI A. PRADŽIOJE**
Magistro darbas

Darbo vadovė: doc. dr. Gaila Kirdienė

Recenzentė: dr. Toma Grašytė-Jegelevičienė

Vilnius

2023

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

SAŽININGUMO DEKLARACIJA DĖL TIRIAMOJO RAŠTO DARBO

2023 m.

Patvirtinu, kad mano tiriamasis rašto darbas (tema) „AUKŠTAIČIŲ PANEVĖŽIŠKIŲ TRADICINIAI INSTRUMENTINIAI ANSAMBLIAI: TĘSTINUMAS, KAITA IR SĄVEIKOS XX A. ANTROJE PUSĖJE–XXI A. PRADŽIOJE“ yra parengtas savarankiškai.

1. Šiame darbe pateikta medžiaga nėra plagijuota, tyrimų duomenys yra autentiški ir nesuklastoti.
2. Tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių ir/ar autorių citatos ir/ar kita medžiaga pažymėta literatūros nuorodose arba įvardinta kitais būdais.
3. Su pasekmėmis, nustačius plagijavimo ar duomenų klastojimo atvejus, esu susipažinęs(-usi) ir jas suprantu.

(Parašas)

(Vardas pavardė)

TURINYS

IVADAS.....	4
1. TYRIMŲ IR ŠALTINIŲ APŽVALGA.....	7
1.1. Tyrimai	7
1.2. Šaltiniai.....	12
2. PANEVĖŽIO IR RADVILIŠKIO KRAŠTŲ ĮVAIRIŲ KATEGORIJŲ KAPELŲ IR DŪDŲ ORKESTRŲ INSTRUMENTARIJAUS SĄVEIKOS XX A. ANTROJE PUSĖJE–XXI A. PRADŽIOJE.....	15
2.1. Rudžių giminės kanklininkų ansamblis.....	18
2.2. Miežiškių krašto ansambliai, kapelos ir orkestrai.....	22
2.3. Raguviškių ansambliai, kapelos ir orkestrai.....	30
2.4. Panevėžio ansambliai, kapelos ir orkestrai.....	32
2.5. Baisogalos ir Šeduvos krašto ansambliai, kapelos ir orkestrai.....	42
2.6. Radviliškio ansambliai, kapelos ir orkestrai.....	51
2.7. Kapelų instrumentinės sudėties tendencijos ir jų vertinimas.....	54
3. TRADICINIŲ, FOLKLORO IR STILIZUOTŲ KAPELŲ BEI ORKESTRŲ REPERTUARO IR ATLIKIMO STILIAUS FORMAVIMOSI TENDENCJOS.....	58
3.1. Asmeninės patirties, vietos tradicijų ir sociokultūrinio konteksto vaidmuo.....	60
3.2. Lyginamoji tradicinių ir stilizuotų kapelų atlikimo stiliaus analizė.....	81
3.2.1. Raguviškių tradicinio ir liaudiškos kapelos „Kukalis“ atlikimo palyginimas.....	83
3.2.2. Liaudies smuikininko Vlado Žeromskio ir Baisogalos kaimo kapelos „Žvangulis“ bendradarbiavimas.....	85
IŠVADOS.....	91
LITERATŪRA	94
PRIEDAI.....	100
1. Klausimynai.....	100
2. Pateikėjų sąvadas.....	103
3. Kokybinio tyrimo lentelės.....	104
4. Nuotraukos.....	119

IVADAS

Tyrimo naujumas ir aktualumas. Dauguma Lietuvos etnomuzikologinių, etnoinstrumentologinių mokslo darbų iki šiol buvo skirta šiaurės rytų aukštaičių instrumentiniams ansambliams ir jų muzikavimui tirti. Vakarų aukštaičių instrumentiniai ansambliai ir jų muzikavimas ištirtinėtas kur kas menkiau. Aukštaičių panevėžiškių tradiciniams instrumentiniams ansambliams ir jų repertuarui nuo XIX a. pabaigos iki šių dienų išsamiau tirti yra skirtas tik mano 2020 m. bakalauro darbas. Jame tyrinėčiau Panevėžio, Radviliškio ir Kėdainių tradicinių instrumentinių ansamblių būdingas instrumentines sudėtis, jų kaitą bei repertuaro žanrinę ir regioninę bei subregioninę charakteristikas (Mulevičius 2020).

Savo magistro darbe naujais aspektais tęsiu pradėtą tyrimą. Tiriamas arealas apima septynis dabartinių Panevėžio ir Radviliškio rajonų tradicinio instrumentinio muzikavimo židinius: Daukniškius (Krekenavos Rudžių giminės kankliavimo tradicija), Raguvą, Miežiškius ir Panevėžį bei Baisogalą, Šeduvą ir Radviliškį. Šiame darbe įvairiais aspektais aptariamos ir palyginamos liaudies, tradicinės ir stilizuotos vietos kapelos, orkestrai. Susitelkiama į pasirinktų kraštų kapelų ir orkestrų instrumentinės sudėties, repertuaro ir atlikimo stiliaus tęstinumo, kaitos bei sąveikų tyrimą, remiantis pačių muzikantų nuomonėmis, vertinimu ir palyginant su Lietuvoje pripažįstamomis mokslinėmis ir etnokultūrinėmis nuostatomis.

Problematika. Magistro darbe gvildenami keli pagrindiniai aspektai: 1. Tradiciniai krašto ansambliai, kapelos, orkestrai, jų muzikantai bei instrumentarijus, jo kaita ir tarpusavio sąveikos. 2. Vietos tradicinių ir stilizuotų kapelų bei pučiamųjų orkestrų repertuaro tęstinumas, kaita ir sąveikos. 3. Pasirinktų kapelų autentiškų ir stilizuotų kūrinių versijų atlikimo stiliistikos palyginimas. Atsižvelgiant į šiuos tyrimo problematikos aspektus, buvo sudaryti ir pusiau struktūruoto interviu klausimynai kapelų muzikantams ir jų klausytojams (žr. 1 priedą)

Su darbo problematika man teko susidurti ir pačiam, stebint instrumentinio muzikavimo procesus bei juose tiesiogiai dalyvaujant kaip muzikantui – ne tik nuo vaikystės griežiant smuiku ir armonika Panevėžio folkloro ansamblio „Pulkelis“ instrumentinėje grupėje, bet ir nuo 2021 m. rudens vadovaujant Vadoklių, Panevėžio r., kultūros centro kapelai „Susiedai“. Ši nuo 2003 m. gyvuojanti kapela iš pradžių ji vadinosi „Juodežeris“, jai vadovavo akordeoninkas Ričardas Ramoška. Tuomet kapelą sudarė armonika, du akordeonai, kontrabosas ir tambūrinas. Ji paprastai atlikdavo populiarią, estradinę muziką ir tik vieną kitą Vadoklių ar kitų Panevėžio kraštų kūrinių. Kapela su pasisekimu koncertuodavo įvairiose

šventėse, 2004–2012 m. taip pat ir Aukštaitijos regiono kapelų šventėje-varžytuvėse „Kapelmaušis“ Panevėžyje. Nuo 2012 m. Ramoškai atsisakius vadovo pareigų, kelerius metus kapela vos laikėsi. Tik 2014 m. kitas vietinis vadovas, Justinas Kanaporius, pradėjo burti kapelą, jai kitaip ir pavado – „Susiedai“. Šią liaudiškos muzikos kapelą sudarė vienas ar du klarnetai, triūba, armonika, akordeonas, akustinė gitara, bosinė gitara ir mušamųjų komplektas. Kanaporius kapelai vadovavo iki 2021 m. Kapela daugiausia atlikdavo liaudiškus stilizuotus ir tradicinius kūrinius įvairiose šventėse, taip pat nuo 2016 m. kasmet varžėsi kapelų šventės-varžytuvių „Kapelmaušis“ didžiojoje scenoje¹. Nuo 2021 m. rudens pradėjęs kapelai vadovauti, šiek tiek pakeičiau jos instrumentinę sudėtį ir repertuarą, juos labiau pakreipdamas į tradicinę pusę, tad šiuo metu kapela pristatoma kaip tradicinė. Ją sudaro smuikas, dvi arba trys armonikos, basetlė, tradicinis būgnas ir perkusiniai instrumentai. Atliekame senovinius Vadoklių, Panevėžio ir visos Aukštaitijos regiono kūrinius: polkas, valsus, kitus tradicinius šokius, maršus bei dainas. 2022 m. rudenį kapela buvo atrinkta į Aukštaitijos regiono kapelų šventės-varžytuvių „Kapelmaušis“ didžiąją sceną (žr. pav. 4.3 priede, p. 116–117).

Tyrimo objektas – pasirinktų aukštaičių panevėžiškių kraštų muzikantų nuomonės ir vertinimai apie įvairių savo krašto tradicinių ir stilizuotų instrumentinių ansamblių (kapelų, orkestrų) sudėtį, repertuarą ir atlikimo stilių bei jų tęstinumą, pokyčius ir sąveiką XX a. antroje pusėje–XXI a. pradžioje.

Tyrimo tikslas – atskleisti aukštaičių panevėžiškių įvairių tradicinių ir stilizuotų instrumentinių ansamblių (kapelų, orkestrų) sudėties, repertuaro ir atlikimo stiliaus tęstinumo, pokyčių bei sąveikos tendencijas XX a. antroje pusėje–XXI a. pradžioje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Sudarius pusiau struktūruotą interviu klausimyną tradicinių ir stilizuotų ansamblių (kapelų, orkestrų) muzikantams ir jų klausytojams, apklausti penkiolika pateikėjų iš Panevėžio ir Radviliškio r.
2. Išanalizuoti surinktą medžiagą apie aukštaičių panevėžiškių tradicinių ir stilizuotų ansamblių, kapelų bei dūdų orkestrų sudėtį: muzikantus, instrumentarijų, muzikinius pomėgius, nuostatas ir atliekamą repertuarą.
3. Išsiaiškinti aukštaičių panevėžiškių muzikantų ir jų klausytojų požiūrį į šių kapelų ir orkestrų instrumentarijaus savitumą ir kaitos bei sąveikų procesus XX a. antroje pusėje–XXI a. pradžioje.

¹ Pat. Vidmantas Skurdenis g. 1957 m., Gelažių k., Vadoklių ap., Panevėžio r., gyv. Vadokliuose, Panevėžio r.

4. Nustatyti ir apibūdinti tradicinių ir stilizuotų ansamblių (kapelų, orkestrų) repertuaro vertinimą, savitumo išsaugojimo ar supanašėjimo tendencijas, remiantis respondentų nuomonėmis ir kūrinių atlikimo stilistikos lyginamąja analize.

Tyrimo metodika. Darbe taikomi analizės, tipologinio lyginimo ir kokybinių tyrimų etnografinis, fenomenologijos ir tiesioginio stebėjimo metodai, siekiant kuo išsamiau atskleisti pačių muzikantų, ansamblių ir kapelų ar orkestrų narių nuomones ir požiūrius į tradicinį ansamblinį muzikavimą: instrumentinę sudėtį, dalyvavimą įvairiuose renginiuose ir su jais susijusį repertuarą, atlikimo stilistiką bei jų kaitos, sąveikos procesų tendencijas. Pagal savo parengtą pusiau struktūruoto interviu klausimyną apklausiau Panevėžio ir Radviliškio r. muzikantus (žr. 2 priedą).

Temos ištirtumas. Iki šiol tyrinėtojų dėmesį daugiausiai traukė unikalūs šiaurės rytų aukštaičių skudučių, ragų ir kitų vienaarūšių pučiamųjų instrumentų ansambliai, kuriais buvo atliekamos sutartinės ir specialūs polifoniniai kūriniai (Sabaliauskas 1916; Paliulis 1959; Žarskienė 2003; Nakienė, Žarskienė 2004, 2007, 2011; Vyžintas 2002; 2006 ir kt.). Tyrinėjant vakarėlių ir vestuvių muzikantų repertuarą, šokius, taip pat daugiausia dėmesio skirta šiaurės rytų aukštaičių tradicijoms (Kirdienė 2006, 2009, 2016, 2017, 2019; Garsonas 2007; Garsonas, Garsonienė 2018; Vakariniene 2001; Vyčinas 1998). Taigi mokslinių darbų apie Aukštaitijos instrumentinius ansamblius ir jų muziką gausu, tačiau dauguma jų skirta šiaurės rytų Aukštaitijai. Panevėžio krašto tradiciniai ansambliai bene pirmąkart plačiau buvo tiriami mano 2020 m. bakalauro darbe (Mulevičius 2020).

Darbo struktūra. Šį baigiamąjį etnomuzikologijos magistro darbą sudaro įvadas, trys skyriai su keturiolika lentelių ir penkiasdešimt nuotraukų (paveikslų), išvados, literatūros sąrašas ir keturi priedai.

1. TYRIMŲ IR ŠALTINIŲ APŽVALGA

1.1. Tyrimai

Iki šiol etnomuzikologiniuose ir etnoinstrumentologiniuose darbuose daugiausia dėmesio skirta šiaurės rytų aukštaičių instrumentiniams ansambliams tyrinėti (Alenskas 2010; Apanavičius 2009; Apanavičius ir kt. 1994, 2015; Baika 1989, 1994; Apanavičius, Baltrėnienė 1991; Grašytė 2017; Juška 1883, 1955; Kirdienė 2000, 2004, 2005, 2006, 2007 a, 2007 b, 2009, 2011, 2012, 2014, 2016, 2017 a, 2017 b, 2019; Paliulis 1959; Palubinskienė 2001, 2009; Proškutė 2017; Račiūnaitė 2016; Samavičius 2001; Samėnas 2016; Šaknys 1996, 2001; Vilys 2001 a.; Vyčinas 1998; Zabieliene, Kirdienė 2011; Žarskienė 2001, 2009). XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje lietuvių etnoinstrumentologų atlikti tradicinių kanklių, armonikų ir smuiko, cimbolų ir muzikavimo jais tradicijų tyrimai, paskelbti mokslo monografijose daktaro disertacijų pagrindu bei straipsniuose, suteikia daug žinių apie šių instrumentų paplitimą atskiruose Lietuvos etnografiniuose regionuose, taip pat ir aukštaičių panevėžiškių areale. Šiuose darbuose pateikiama ir kai kurių duomenų apie mano tiriamam arealui – Panevėžio ir Radviliškio r. – būdingus tradicinius instrumentinius ansamblius.

Etnoinstrumentologai pagal liaudies (kaimo bendruomenių) muzikavimo tradicijas tradicinius muzikantus skirstė į kategorijas. Remdamasis rusų ir baltarusių etnoinstrumentologų darbais, Romualdas Apanavičius išskyrė ir plačiau apibūdino tris tradicinio lietuvių muzikanto kategorijas (statusus): ne muzikantas, muzikuotojas ir muzikantas, kurias nulemia atliekamos muzikos paskirtis, prasmė, repertuaras ir gaunamas atlygis už muzikavimą (Apanavičius 2010: 9–10). Kaip atskirą kategoriją jis siūlė išskirti „muzikos naudotojus“, kurie darbo metu turėdavo ir kaip įrankius naudodavo muzikos instrumentus (kerdžiai, kaimo būgnytojai, medžiotojai, vaikai ir piemenukai). Mat „sodžiaus darbuose muzikos instrumentus naudoję žmonės „muzikantais“ nepripažįstami, o mokslo veikaluose „muzikantais“ tikrąja prasme laikomi tik atlikėjai, grojantys daugiausia bendratautiniiais muzikos instrumentais – smuikais, armonikomis, cimbolais ir t.t.“ (Apanavičius 2010: 9). Taigi mano magistro darbe aptariamas daugiausia „muzikantų“ kategorijai priskiriamų asmenų muzikavimas įvairiose kapelose.

Vida Palubinskienė-Tarnauskaitė, vadovaudamasi 1986–1990 m. Apanavičiaus sukurta tipologizacija (Apanavičius ir kt. 1994: 9, 12–17), 2009 m. paskelbtoje monografijoje vakarų aukštaičių (Joniškio, Pakruojo, Šiaulių, Radviliškio r.) kankles ir kankliavimą siejo su žemaičių kanklėmis ir jas priskiria antrajam tipui. Šio tipo kanklėms būdingas plokščiadugnis (kai kada šešiašonis) skobtas, didesnis negu šiaurės rytų aukštaičių, kanklių korpusas ir

smallesnis drūtgalio nusklembimas, didesnis stygų skaičius – nuo devynių iki keturiolikos, bei mediniai veržikliai su įvertomis metalinėmis stygomis. Tarpukariu užfiksuoti duomenys leidžia teigti, kad anksčiau vakarų aukštaičių kanklės galėjusios turėti ir mažiau: nuo šešių iki aštuonių stygų (Palubinskienė 2009: 63–70).

Remdamasi XIX a. rašytiniais šaltiniais ir Balio Buračo archyvo bei Zenono Slaviūno studijų duomenimis, Palubinskienė-Tarnauskaitė teigia, kad vakarų aukštaičių ir žemaičių kankliavimas iš esmės nesiskyrė. Vakarų aukštaičiai kankles derino C, D, F, G, A tonacijomis. Tonacija galėjo priklausyti ir nuo kito instrumento, ypač armonikos, darnos ansamblyje. Kankles laikydavo pasidėję ant kelių horizontaliai trumpiausia, nors kartais, atvirkščiai, ilgiausia styga į save. Siekiant stipresnio skambėjimo, kankles padėdavo ant stalo. Kankliuodavo braukiamuoju būdu, braukiant mediniu, paukščio plunksnos ar plastiniu brauktuku. Kairės rankos pirštais iš viršaus dengė kas antrą stygą, kartais siekiant išgauti pagražinimus (foršlagai, melizmos) užkabindavo stygas. Dėl plataus garsyno devyniastygės ir dvylikastygės kanklės labai universalios, įvairiomis progomis (pasilinksminimuose, patalkiuose, vestuvėse, įvairiuose renginiuose, bažnyčioje) jomis kankliavo dainas ar bažnytines giesmes, šokius. Kanklės tiko ansambliuose su kitais instrumentais, dažniausiai su smuiku. Vakarų aukštaičių ir žemaičių tradicinis kanklių repertuaras panašus. Pavieniui arba styginių ansambliuose, kuriuos sudarė smuikas, kanklės ir strykinis bosas, kankliuota vestuvėse ir įvairiuose pasilinksminimuose. Kanklių repertuarą sudarė šokiai ir dainos (Palubinskienė 2009: 210–211). 1988–1989 m. Šiaulių, Radviliškio, kaip ir Pakruojo ir Joniškio r., etnoinstrumentologinėse ekspedicijose apie kanklių repertuarą užrašyta mažai duomenų. Žymiausi vakarų aukštaičių kanklininkai yra Vladas Žeromskis ir Antanas Kazlauskas (Palubinskienė 2009: 260–261).

Tarpukariu nuo XX a. vidurio Panevėžio krašte, kaip ir kitur Aukštaitijoje sparčiai plito modifikuotos kanklės: nors tradicinė kanklių forma buvo išlaikyta, tačiau pakito gamybos technologija ir būdai – klijuotas korpusas, didesnis stygų skaičius; kanklės tampa panašios į citrą (Palubinskienė 2009: 74–77, 81). 1989 m. etnoinstrumentologinėje ekspedicijoje užrašyta nemaža dalis Panevėžio aps. kanklininkų, skambinusių modifikuotomis suvalkietiško tipo kanklėmis: 1920 m. Krekenavoje kanklių meistras ir kanklininkas Stanislovas Rudis (Rudys) (g. 1880–1949, Krekenava) ir jo žmona Ona Rudienė-Slavinskaitė (g. 1910–1993, Krekenava) paveiktas skudutininko, kanklininko Vytauto Kadžio (g. 1841 m. Krekenavoje, Panevėžio aps.), pradėjo kankliuoti ir apie 1932 m. subūrė apie dvidešimties kanklininkų ansamblį. Ansamblio įkūrėjas buvo puikus meistras, per gyvenimą pagaminęs apie 2000 modifikuotų suvalkietiškojo tipo kanklių, kuriomis mokė kankliuoti savo ir kitų apylinkių žmones (Mulevičius 2020: 21). Elena Vanda Nebilevičiūtė-Vaitekūnienė (g. 1926

m. Krekenavoje), Jadvyga Krikščiūnaitė (g. 1919 m. Švenčiuliškio k., Krekenavos vls.), Regina Dešrūtė-Daniūnienė (g. 1919 m. Panevėžyje) (Palubinskienė 2009: 286–288; Mulevičius 2020: 9).

Albertas Vytautas Baika 1994 m. monografijoje „Kaimo armonikos“ nurodė, kad nuo XIX a. vidurio iki XIX a. pabaigos beveik visoje Lietuvoje iš Vokietijos plito vienos eilės vokiškosios ir Vienos rankinės armonikos. Jos turėjo vienodą garsyną, tačiau skyrėsi kai kuriomis konstrukcijos detalėmis. XX a. pradžioje Vienos armonika paplito didesnėje Lietuvos dalyje, tačiau prieš Antrąjį pasaulinį karą vienaeilės Vienos armonikos Lietuvoje jau buvo retos, o vienaeilės vokiškosios armonikos ir visai išnyko. Dviejų eilių vokiškosios armonikos turėjo didesnes atlikimo galimybes negu vienos eilės. Jos buvo sukonstruotos griežti mažorinėmis tonacijomis. Dviejų eilių Vienos armonikos nuo dviejų eilių vokiškosios armonikos tesiskyrė dangteliu uždengtais vožtuvais ir didesniu skaičiumi bosų mygtukų (Baika 1994: 23–28). Nuo XIX a. vidurio visoje Lietuvoje, neretai, kaip pirmasis muzikanto instrumentas, buvo pamėgtos ir lūpinės armonikėlės, pagamintos Vokietijos ir Austrijos meistrų. Šie instrumentai į Lietuvą galėjo patekti tuo pačiu būdu, kaip ir rankinės armonikos. Labiausiai šį instrumentą, dar vadintą vargonėliais, mėgo vaikai ir piemenys (Baika 1994: 23–27). Autorius pastebėjo, kad liaudies muzikantai armonikomis grieždavo dažniausiai iš klausos, tik styginių arba pučiamųjų instrumentų orkestrų muzikantai paprastai mokėdavo ir natas. Griežti armonikininkai išmokdavo savarankiškai, tik kartais pritarti koncertina ar bandonija vaikus ir jaunimą pamokydavo labiau patyrę muzikantai. Naujo kūrinio išmokimas iš klausos labai išryškindavo muzikantų meninę individualybę. Tą patį kūrinį muzikantai grieždavo nevienodai: skyrėsi akomponavimo maniera, garso išgavimo būdai, melodikos ir ritmikos ypatybės. Autorius atkreipė dėmesį ir į artikuliacijos – dumplių tampymo (dumpliavimo) specifiką (Baika 1994: 74–77).

Baika pateikė ir Lietuvos regionuose susiklosčiusių kaimo vestuvių kapelų (kapelių, kompanijų, komandų) tipologiją. Jo teigimu, būdingoji Vakarų Aukštaitijos vestuvinės kaimo kapelos sudėtis yra smuikas, klarnetas, armonika, basetlė, kartais būgnas, kornetas. Jai įtakos turėjo tiek vietinių liaudies dainų stilistinės ypatybės, tiek ansamblinio griežimo senaisiais muzikos instrumentais tradicijos. Vėlyvesnis, pagrįstas homofoniniu daugiabalsumu melodikos stilius darė prielaidas vestuvių ansambliuose vartoti lūpinę ir rankinę armoniką. Griežiama Vienos arba Peterburgo armonika, kartais prisijungia ir būgnelis (tambūrinas). Būgną dažniau mušdavo per gegužines. Smuikas, klarnetas arba armonika atlikdavo vedančiojo vaidmenį. XX a. pirmoje pusėje visoje Lietuvoje kaimo kapelose paplito skambinamieji instrumentai: gitara, mandolina, kartais ir balalaika (Baika, 1994: 81).

XX a. antroje pusėje ir ypač amžiaus pabaigoje keitėsi ir liaudies muzikantų instrumentarijus: vokiškos sistemos Vienos ir Peterburgo armonikas beveik visiškai išstūmė paprasčiau valdomos ir parduotuvėse nebrangiai kainuojančios rusiškos standartizuotos armonikos („Čaika“, „Tulska“, „Marička“, „Kuban“, „Belorus“) ir Vakarų Europos akordeonai („Hohner“, „Weltmeister“, „Akord“, „Firotti“). Pasak A. V. Baikos, „Akordeonai užplūdo Lietuvą iš nugalėtosios Vokietijos, o rusiškos standartinės armonikos iš Rusijos“, vietoje tradicinių senųjų armonikų (Baika 1989: 12–13; plg. Kirdienė 2000: 22). Dėl politinio režimo pokariu buvo uždrausti senieji įvairių draugijų dūdų orkestrai ir jų repertuaras, pradėti steigti nauji miestų ir miestelių kultūros namų pučiamųjų orkestrai (Žarskienė 2009: 154–157).

Baika taip pat apžvelgė armonikų repertuarą ir pateikė jo klasifikaciją, tačiau regioninių savitumų neišskyrė. Pasak jo, paplitus kitų tautų kilmės šokiams, ypač polkoms, instrumentinė muzika iš dalies pakito. Lietuvoje polka muzikantų ir kapelų repertuare užėmė svarbią vietą: ji tapo virtuozišku kūrinium, leidžiančiu parodyti muzikanto meistriškumą ir išradingumą. Polkoms populiarumu nenusileido valsai, kuriems būdingas dainingumas, artumas lyriškoms dainoms, būdavo pritaikomos vėlyvesniojo periodo buitinės dainos. Kiti iš svetur atkeliavę šokiai: lenkiški – mazurka, mazurpolka, krakoviakas, baltarusiški – narečenka, korobuška, kazočiokas ir kt. – taip pat, kaip ir polkos bei valsai, pakeitė supratimą apie vėlyvesnių laikų lietuvių instrumentinę šokių muziką. Vakarėliuose, vestuvėse šalia šokių buvo dainuojamos buitinės vaišių, rečiau, apeiginės vestuvių dainos, kurioms pritardavo armonika arba smuiku. Dažniausiai daugelį liaudies dainų atlieka grupė žmonių, pritariant armonikai (Baika 1994: 85–91). Autoriaus teigimu, lietuviška armonikų muzika pagal funkcinę paskirtį būna buitinė ir ritualinė (vestuvių). Didžiąją armonikų muzikos dalį sudarančią buitinę muziką jis siūlė skirstyti į tris pogrupius: šokiai, maršai ir dainos (Baika 1994: 92–94).

Baika siūlė klasifikuoti kapelas pagal jų folkloriškumą ir instrumentariją: „Folkloriškumo požiūriu galėtume jas skirstyti į etnografines, folklorines, stilizuotas, o pagal instrumentariją – senąsias, naująsias ir tipines. Iš vienos pusės, pagal instrumentinę sudėtį, kaip ir ankstesniais laikotarpiais, galima skirti tris pagrindinius ansamblių, kapelų arba orkestrų tipus: 1) styginiai ansambliai arba kapelos, retai, orkestrėliai; 2) mišrios kapelos, 3) aerofonų ansambliai ir orkestrai (Baika 1989). Vis dėlto būtina atsižvelgti ir į esminius šių ansamblių, kapelų sudėties, repertuaro ir atlikimo stiliškos pokyčius.

2014 m. straipsnyje Gaila Kirdienė aptarė garsaus Baisogalos krašto muzikanto ir muzikos instrumentų meistro Vlodo Žeromskio muzikavimą, repertuarą ir atlikimo stilių (Kirdienė 2014: 164–177). 2017 m. straipsnyje ji gvildeno 1950–1990 m. tradicinių liaudies,

folkloro ir liaudiškų kapelų su smuiku sudėtis ir jų raidą, atsižvelgdama į liaudies muzikantų, kurie jose griežė ar joms vadovavo, požiūrį ir vertinimus. Ji nustatė tris pagrindinius to laikotarpio kapelų tipus: 1) liaudies kapela, 2) etnografinė, folkloro arba tradicinė kapela, 3a-b) netipinė ir tipinė stilizuotos / liaudiškos kaimo kapelos (Kirdienė 2017 a: 183–184).

Savo disertacijoje apie tradicinio muzikanto fenomeną šiuolaikinėje lietuvių kultūroje nagrinėjusi Toma Grašytė pabrėžė, kad būtina atsižvelgti į XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje dėl technologijų pažangos, masinės informacijos priemonių, kultūrinės ir muzikinės industrijos Lietuvoje sustiprėjusius globalizacijos procesus ir jų įtaką tradiciniam muzikavimui (Grašytė 2017: 52). Vienu iš pagrindinių pateikėjų ji pasirinko armonika, akordeonu ir sintezatoriumi ansambliuose muzikavusį panevėžiškį Alvydą Čepauską (g. 1972 m. Mundeikių k., Radviliškio r., gyv. Panevėžyje), kuris muzikuoti akordeonu pradėjo būdamas penkerių. Pirmieji jo išmokti kūriniai buvo iš gimtojo Mundeikių k., Radviliškio r., muzikantų, o „Suk suk ratelį“ jis išmoko griežti ne maršo, o valso ritmu. Nuo 1981–2000 m. Čepauskas aktyviai griežė vestuvėse, išmoko groti elektriniais vargonėliais ir bosine gitara, o 1990 m. ir armonika. Taip pat nuo 1994–2007 m. Smilgiuose, Panevėžio r., jis organizuodavo pramoginių šokių vakarus ir iki šiol juose groja sintezatoriumi kaip samdomas muzikantas. Be to, nuo 1997 m. jis vadovauja Smilgių kultūros centro liaudiškos muzikos kapelai „Aušrinė“ (Grašytė 2017: 46, 78).

Panevėžio, Radviliškio ir Kėdainių rajonų tradiciniai instrumentiniai ansambliai, aiškinantis jų būdingas sudėtis, kaitą ir repertuaro žanrinę charakteristiką, bene pirmąkart išsamiau buvo tiriami mano 2020 m. bakalauro darbe „Aukštaičių panevėžiškių tradiciniai instrumentiniai ansambliai ir jų repertuaras XIX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje“ (Mulevičius 2020).

Moksliniuose darbuose gana daug dėmesio skirta ir tradicinio instrumentinio muzikavimo kaitos procesams ir tendencijoms atskleisti bei Lietuvos stilizuotoms kaimo kapeloms ir jų repertuarui tyrinėti (Baika 1989; Alenskas 2010: 85–90; Apanavičius ir kt. 2015: 58; Kirdienė 2017 a: 183–187; Mulevičius 2020: 49–50), išsamiau žr. 3 skyrių, p. 54.

Taigi moksliniuose darbuose buvo tiriamas muzikanto statusas, įvairių muzikos instrumentų regioninė specifika ir repertuaras, instrumentinio muzikavimo kaitos procesai, pateikta tradicinių ir stilizuotų kapelų tipologizacija. Dauguma etnomuzikologinių, etnoinstrumentologinių mokslo darbų skirta šiaurės rytų aukštaičių instrumentiniams ansambliams ir jų muzikavimui tirti. Nemažai dėmesio skirta ir Šeduvos bei Baisogalos kraštams. Aukštaičių panevėžiškių tradiciniams instrumentiniams ansambliams ir jų repertuarui išsamiau tirti buvo skirtas tik mano 2020 m. bakalauro darbas.

1.2. Tyrimo šaltiniai

Šiame magistro darbe remiamasi archyviniais ekspedicijose užrašytais duomenimis ir atsižvelgiama į etnografiniuose, kraštotyryniuose straipsniuose publikuotus duomenis apie Panevėžio ir Radviliškio kraštų kapelas ir jų muzikantus, muzikavimo tradicijas. Ilgametė Šeduvos etnografinio ansamblio „Šeduva“ vadovė Emilija Brajinskienė (1930–2021 Šeduvoje) rašė, kad tarpukariu Šeduvos Sekminių sambūriuose Bernardinų gatvės gyventojus linksmindavo smuiko, dvieilės Peterburgo ar vienskos armonikos ir basetlės kapela (Brajinskienė, Linkevičius 2016: 533). Šeduva taip pat garsėjo didelėmis mugėmis, kuriose grieždavo muzikantai: vieni atveždavo armonikas parduoti, kiti ateidavo tik pagroti (Brajinskienė, Linkevičius 2016: 547–548). Be to, Šeduvoje aktyviai veikę pavasarininkai ir šauliai surengdavo įvairių renginių, koncertų, taip pat ir su pavieniais muzikantais ar kapelomis (Brajinskienė, Linkevičius 2016: 559). Brajinskienė aptarė ir XX a. šeduvių vestuvių instrumentinio muzikavimo tradicijas. Pasak jos, dažniausiai šio krašto vestuvėse grieždavo smuiko, armonikos ir būgno ansamblis, nors, jei pasitaikydavo geras armonikininkas, užtekdavę ir jo vieno (Brajinskienė 2016: 247–259).

Šiame magistro darbe sisteminama ir analizuojama penkių folkloro archyvų ir muziejų medžiaga. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Folkloro archyve sukauptą aukštaičių panevėžiškių medžiagą pradėjau analizuoti tik 2020 m. rudenį, gavęs prieigą prie žymaus tautosakos rinkėjo Jurgio Dovydaičio užrašytų Panevėžio ir Radviliškio krašto muzikantų, tarp jų ir Krekenavos kanklininkės Onos Rudienės garso įrašų.

2020–2021 m. pats surengiau kelias ekspedicijas. Jų metu pateikėjus apklausiau pagal savo sudarytą pusiau struktūruotą atvirų klausimų klausymyną. Taip pat užrašiau jų atliekamos muzikos. Kai kurie pateikėjai turėjo senovinių tarpukario ir vėlesnių laikotarpių įvairių ansamblių, kapelų ir orkestrų nuotraukų ir maloniai leido jas nuskenuoti – tam labai pravertė mano asmeniškai įsigytas nešiojamas skaneris.

2020 m. rudenį Panevėžio krašte užrašiau keturis muzikantus: du iš Raguvos miestelio ir Užunavėžių kaimo; dar du, vyriausius, pateikėjus užrašiau Miežiškiuose ir Liūdynėje. Pateikėjų amžius – nuo 42 iki 90 metų (gimę 1930–1978 m.). Dauguma jų griežia įvairių tipų armonikomis ir tik vienas pateikėjas yra daugiainstrumentininkas.

2021 m. pavasarį lankiausi Radviliškio krašte, kur užrašiau dar penkis muzikantus: du iš Radviliškio, du iš Baisogalos ir Pakiršinio miestelio bei vieną iš Šeduvos. Dauguma šio krašto pateikėjų griežia įvairių tipų armonikomis, trys yra daugiainstrumentininkai ir vienas puikiai groja įvairiais pučiamaisiais. Pusė užrašytų pateikėjų yra arba buvo ansamblių, kapelų ar pučiamųjų orkestrų vadovai.

2021 m. vasaros pabaigoje ir rudenį užrašiau dar šešis pateikėjus: penkis iš Panevėžio ir vieną iš Daukniškių miestelio, Panevėžio r. Dauguma jų yra arba buvo ansamblių, kapelų ar pučiamųjų orkestrų vadovai, groja įvairiais tradiciniais instrumentais: skudučiais, ragais, daudytėmis, rato stebule, suvalkietiško tipo tradicinėmis kanklėmis (Rudžių ansamblis), *basetlija*, būgnu, įvairių tipų armonikomis ir pučiamaisiais.

Daugiausia užrašyta panevėžiškių muzikantų – devyni. Iš jų penki: Napoleonas Skeiveris, Valentinas Rapšys, Vytautas Zigmantas, Lina Vilienė ir Stanislovas Sargautas griežia folkloro ansamblių tradicinėse instrumentinėse grupėse/kapelose. Kiti trys pateikėjai: Vidimantas Milinskas, Kristina Juškienė ir Alvydas Maslauskas – muzikuoja netipinėse stilizuotose kapelose, o kanklininkas Kęstutis Rudis – Rudžių šeimos kanklių ansamblyje.

Taip pat dauguma užrašytų Radviliškio krašto muzikantų: Bronius Kisielius, Donatas Stakvilevičius ir Kęstutis Antanas Bartkus griežia folkloro ansamblių tradicinėse instrumentinėse grupėse/kapelose. Trys muzikantai: Bronius Kisielius, Vilimas Malinauskas ir Vaclovas Stulginskas muzikuoja netipinėse ir tipinėse stilizuotose liaudiškose kapelose, orkestruose, keli iš jų šiems ansambliams vadovauja (dar žr. 2 priedą).

Taigi savo naujausių ekspedicijų metu užrašiau penkiolika 1930–1978 m. gimusių pateikėjų, muzikuojančių ar muzikavusių Panevėžio ir Radviliškio kraštuose. Tik du muzikantai (Skeiveris ir Rudis (Rudys)) yra gimę XX a. ketvirtame dešimtm., aštuoni Antrojo pasaulinio karo ir pokario metais, iki 1959 m. (Malinauskas, Milinskas, Rapšys, Maslauskas, Kisielis, Stulginskas, Vasiliauskaitė, Zigmantas) ir penki vėlesniais dešimtmečiais, 1963–1970 m. (Sargautas, Vilienė, Bartkus, Stakvilevičius, Juškienė).

Dešimt pateikėjų gyvena Panevėžio r., penki Radviliškio r.; beveik visi vyrai, tik trys moterys. Devyni Panevėžio r. pateikėjai yra tradiciniai muzikantai, įvairių ansamblių, kapelų, orkestrų nariai ir vadovai; kelios muzikinio folkloro ekspertės: lietuvių kalbos mokytoja, etnografė, šiuo metu dirbanti etninės kultūros globos taryboje, Panevėžio miesto taryboje ir Panevėžio kraštotyros muziejaus Etninės kultūros skyriuje Vitalija Vasiliauskaitė ir etnomuzikologė Lina Vilienė². Pastaroji, nors ir nėra instrumentologė, tačiau ne tik pati groja būgnu ar basetle savo vadovaujamo folkloro ansamblio instrumentinėje grupėje, tačiau ir nuolat stebi bei vertina Panevėžio krašto solinį ir ansamblinį instrumentinį muzikavimą, jo procesus. Daugumos kitų panevėžiškių pateikėjų išsilavinimas vidurinis ar aukštesnysis, tik vieno aukštasis. Radviliškio krašte gyvena penki mano apklausti pateikėjai, jie yra gimę 1942–1970 m. Visi jie yra tradiciniai muzikantai, įvairių ansamblių, kapelų, orkestrų nariai ir

² Lina Vilienė yra baigusi Lietuvos muzikos ir teatro akademiją, dirba meno vadove Panevėžyje ir Krekenavoje bei Panevėžio kraštotyros muziejaus Etninės kultūros skyriaus vedėja.

vadovai. Daugumos išsilavinimas aukštesnysis ar aukštasis, kelių – net ir muzikinis³. Net dešimties mano užrašytų šio tyrimo pateikėjų pagrindinis instrumentas yra standartizuota rusiška armonika ar bajanas, akordeonas. Šeši pateikėjai yra pūtikai, dūdų orkestrų muzikantai. Kęstutis Rudis (Rudys) tęsia savo garsios giminės kankliavimo tradicijas.

³ Alvydas Maslauskas ir Vilimas Malinauskas yra baigę Panevėžio muzikos technikumą, V. Malinauskas 1974 m. ir Vilniaus Tallat-Kelpšos aukštesniąją muzikos mokyklą, 1989 m. – Lietuvos valstybinę konservatoriją.

2. AUKŠTAIČIŲ PANEVĖŽIŠKIŲ TRADICINIŲ KAPELŲ INSTRUMENTARIJAUS SAVITUMAS IR KAITOS BEI SĄVEIKOS PROCESAI

Savo bakalauro darbe padariau išvadą, kad XIX a. pabaigoje–XX a. pirmoje pusėje styginių kapelos buvo itin pamėgtos šeimose, daugiausiai jos buvo paplitusios Kėdainių aps. ir Radviliškio vls., Šiaulių aps. Tokios instrumentinės sudėties kapelų, orkestrėlių užfiksuota ir Panevėžio aps., tačiau čia labiau įsitvirtino smuiko ir skambinamųjų instrumentų (kanklių, mandolinų, gitarų, balalaikos) kapelos, garsėjo ir Krekenavos kanklininkų ansamblis. Mišrios kapelos, sudarytos nuo vieno iki trijų smuikų, vienos armonikos ar akordeono, strykinio boso arba būgno tarpukariu gyvavo visame tiriamame aukštaičių panevėžiškių areale. Tačiau nuo 1930 m. jau pradėta atsisakyti smuiko ir į kapelas vis dažniau įtraukiami pučiamieji instrumentai. Todėl vakarinėje arealo dalyje pastebėta ryški pučiamųjų instrumentų ir armonikų bei akordeonų daugėjimo kapeloje tendencija. Įvairių tarpukario organizacijų pastangomis gyvavo nuo 6 iki 8–12 ar net 14 muzikantų dūdų orkestrai (Mulevičius 2020: 65–66).

XX a. antroje pusėje–XXI a. pradžioje Panevėžio, Kėdainių ir Radviliškio r. gyvavo dar daug kapelų, tęsusių giminės, krašto tradicijas, tačiau vis labiau nyko strykinų ir skambinamųjų styginių instrumentų ansambliai. Tradicijas tęsiantys mišrūs ansambliai dažniausiai būdavo nedideli. XX a. pabaigoje augo armonikų ir akordeonų ansamblių populiarumas. Nuo 1953 m. kuriamų netipinių stilizuotų kapelų sudėtis Panevėžio ir Radviliškio r. buvo labai panaši į mišrias autentiškas tradicines kapelas. Jas dažniausiai sudarė du, trys smuikai, dvi, trys rusiškos standartizuotos armonikos ir tradicinis to krašto būgnelis, retkarčiais prisidėdavo gitara. Nuo tradicinių jos skyrėsi tuo, kad neretai buvo trumpalaikės, susiburdavo tik paprašius pamuzikuoti to laikmečio rengiamose dainų šventėse ir kitose šventėse. Vėlesniu laikotarpiu itin paplito mišrios kapelos su pučiamaisiais instrumentais. Nuo 1970 m. į kapelas įtraukiami ir archajiški instrumentai: iš pradžių tokios kapelos gyvavo tik Radviliškio r., vėliau ir kitur. XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje liaudiškose kapelose pakakdavo tik įvairių armonikų, akordeonų, basetlės ir būgno, jos neretai pritardavo vokalinėms grupėms. Atkreiptinas dėmesys, kad keitėsi liaudies muzikantų statusas – iš liaudies ar tradicinių muzikantų, savo krašte ir kitur Lietuvoje neretai laikytų itin meistriškais, profesionalais, jie tapo mėgėjais (Mulevičius 2020: 49–50).

Įvairių tipų: tradicinėms autentiškoms, etnografinėms arba folkloro ir tipinėms arba netipinėms stilizuotoms kapeloms vadovavusių ar jose dalyvavusių liaudies muzikantų požiūriais ir vertinimais grindžiamas 2017 m. Gailos Kirdienės tyrimas atskleidė, kad apie 1955 m. Lietuvos kaimuose ir miesteliuose, dažniausiai prie kultūros namų ar bibliotekų,

buvo primygtinai steigiamos kapelos, vėliau vadintos *saviveiklinėmis, netipinėmis liaudiškomis*, kurios 1958–1959 m. įsiliedavo į jungtines rajoninių dainų švenčių kapelas, o vėliau ir į orkestrus, kurie dalyvaudavo regioninėse dainų šventėse. Tokios netipinės kapelos dažnai buvo didesnės, negu senosios tradicinės. Jų instrumentinė sudėtis buvo labai įvairi, tačiau, dažniausiai, susijusi su vietos tradicijomis. Muzikinių madų ir instrumentarijaus kaitą rodė jose labai pamėgti mandolina, gitara ir kiti skambinamieji chordofonai bei akordeonai. Be to, dažnai jos būdavo ne nuolatinės, o susiburdavusios tik kartas nuo karto, prieš dainų šventes. Prieš 1960 m. respublikinę dainų šventę buvo įtvirtinta tipinės liaudiškos kapelos sudėtis: trys smuikai, du klarnetai ir vienas arba du kornetai, akordeonas, kontrabosas, būgnas ir būgnelis. Autorė pažymėjo, kad visoje Lietuvoje (taip pat ir Panevėžio, Radviliškio kraštuose) ne tik netipinėse, bet ir tipinėse liaudiškose kapelose ilgą laiką muzikavo senieji liaudies muzikantai: smuikininkai, pūtikai, armonikininkai, būgnininkai ir kiti (Kirdienė 2017 a: 183–187).

Atlikti privalomą kompozitorių sukurtą, aranžuotą instrumentinį maršų ir polkų, valsų repertuarą reikėjo ne skirtingų, o vienodų kapelių. 1960 m. jos kartu griežė jungtiniame Lietuvos dainų šventės orkestre. 1957 m., vadovaujant altininkui ir smuikininkui, kompozitoriui ir dirigentui Jurgiui Gaižauskui, Lietuvos radijuje ir televizijoje buvo sukurta mišri liaudiška kapela, kurią sudarė du ar trys smuikai, du klarnetai ir vienas arba du kornetai, akordeonas, kontrabosas, būgnas ir būgnelis. Vėliau ji buvo pavadinta tipine kaimo kapela. Jos pavyzdžiu įsteigtos unifikuotos miestelių kaimo kapelos sudarė jungtinę 1960 m. Lietuvos dainų šventės kaimo kapelą (Alenskas 2010: 85–90; Kirdienė 2017 a: 183–193). 1970-aisiais pradėta instrumentinę netipinių ir ypač tipinių kapelių sudėtį pajvairinti senaisiais įvairių regionų lietuvių instrumentais arba patobulintais, modifikuotais liaudies instrumentų orkestro instrumentais. Kompozitorius Vytautas Juozapaitis ir kiti autoriai tipinių kaimo kapelių partitūras pajvairino armonika, bandonija, birbyne, lamzdeliu, tūba, įvairiais triukšmo instrumentais (Apanavičius ir kt. 2015: 58).

Taip pat šiame magistro darbe analizuojamos ir XX a. 9 dešimtmetyje susikūrusių folkloro ansamblių instrumentinės grupės. Aušros Zabielenės duomenimis, ypač stiprios įsitraukimo į folkloro ansamblių veiklą bangos matomos 1985, 1988, 1990, 2000 ir 2005 m. Gausus folkloro ansamblių atsiradimas lėmė ne tik judėjimo kiekybinius ir geografinio paplitimo, bet ir sklaidos (koncertinės veiklos kaitą, varžymosi aplinkos atsiradimą), ideologijos ir veiklos pokyčius (Apanavičius ir kt. 2015: 87). Ne išimtis ir Panevėžio miestas, kuriame tuo laikmečiu steigėsi miesto folkloro ansambliai ir jų kapelos, kurios paprastai išlaikydavo senąją nedidelių tradicinių ansamblių (smuiko ir armonikos bei basetlės ir/ar būgno) sudėtį.

Šiame magistro darbo skyriuje analizuojama daugiausia mano paties 2020–2021 m. užrašyta kokybinių tyrimų medžiaga apie Panevėžio ir Radviliškio kraštų kapelų instrumentarijų ir jų kaitos bei sąveikos proceso tendencijas. Taip pat lyginamas kapelų etnoinstrumentologinis ir vietos pateikėjų skirstymas į kategorijas. Tyrimą vizualizuoja informatyvios ekspedicijose mano nuskenuotos ir archyvuose rastos nuotraukos.

Apibendrinant savo bakalauro darbe atliktus tyrinėjimus stojamojo egzamino į magistrantūros studijas darbe (Mulevičius 2020), man pavyko nustatyti daugiau kaip dešimt tradicijos gyvavimo židinių – tiriamojo arealo kraštų, kuriuose instrumentinių ansamblių, kapelų užfiksuota daugiausia ir jų muzikavimo tradicija, turimais duomenimis, turi giliausias šaknis, gyvavo ilgiausiai. Instrumentinių ansamblių įvairovė ir gausa ypač pasižymi Radviliškio kraštas, kuriame užfiksuota net dešimt ansamblių tipų, paplitusių XX a. pr.–XXI a. pr. Tarpukariu čia buvo populiarios mišrios kapelos su pučiamaisiais ir dumpliniais instrumentais, pučiamųjų orkestrai, o XX a. antroje pusėje vis dar užfiksuota styginių ansamblių; vėliau paplito armonikų ir akordeonų duetai. Radviliškio r. miesteliuose Baisogaloje ir Grinkiškyje bei jų apylinkėse nuo XX a. pr. iki šių dienų užfiksuoti aštuonių tipų ansambliai: senosios styginės, mišrios kapelos, dūdų orkestrai, o XX a. antroje pusėje – strykinų styginių instrumentų ansambliai, taip pat skambinamųjų styginių, mišrūs ir dumplinių instrumentų ansambliai arba vien tik dumplinių instrumentų (armonikų ir akordeonų) ansambliai (Mulevičius 2020: 6–7).

Miežiškiai, Panevėžio r., visą šimtmetį (nuo XX a. 2–3 dešimtmečio iki dabar) buvo ir iki šiol yra stiprus tradicinio instrumentinio muzikavimo židinys, čia užfiksuoti net septyni ansamblių tipai. Šiek tiek mažiau, šeši, ansamblių tipai užfiksuoti Panevėžyje ir Šeduvoje. Panevėžyje nuo 1921 m. gyvavo keli pučiamųjų orkestrai, pokariu steigėsi kanklių ansambliai, taip pat mišrios ir dumplinių instrumentų kapelos, kurių muzikavimas tęsiasi iki šiol. Šeduvoje maždaug nuo 1930 m. iki XX a. pabaigos užfiksuota mišrių ir vien tik dumplinių instrumentų kapelų. Taip pat stiprus instrumentinio ansamblinio muzikavimo židiniai nuo tarpukario iki šiol gyvuoja Raguvoje, Naujamiestyje, Panevėžio r., bei Sidabrave, Radviliškio r. Šiuose miesteliuose ir jų apylinkėse užfiksuota maždaug po penkis skirtingus kapelų ir orkestrų tipus. Turimais duomenimis, ansamblinis muzikavimas buvo itin mėgiamas ir Smilgiuose bei Ramygaloje, Panevėžio r. (Mulevičius 2020: 6–7).

Magistro darbe gilinuosi į įvairius kapelų muzikavimo ir jo kaitos bei sąveikos klausimus septyniuose tradicijos gyvavimo židiniuose: Daukniškiuose (Krekenavos Rudžių kanklininkų ansamblio tradicijas tęsa), Miežiškiuose, Raguvoje, Panevėžio r., ir Panevėžyje bei Baisogaloje, Šeduvoje, Radviliškio r., ir Radviliškyje. Atitinkamai, geografiniu principu, bei atsižvelgiant į pateikėjų kartas ir jų patirtį, dėstoma ir tyrimo medžiaga.

2.1. Rudžių giminės kanklininkų ansamblis

Ankstesnių tyrimų duomenis apie Krekenavos kanklininkų ansamblį, skelbtus ir analizuotus mokslo darbuose (Apanavičius 1991: 63; Palubinskienė 2009: 286; Kirdienė 2000: 130–131; Mulevičius 2020: 20–21), reikšmingai papildė 2021 m. lapkričio mėnesį mano užrašytas išsamus giluminis interviu su Stanislovo Rudžio sūnumi, kanklininku ir kanklių meistru Kęstučiu Rudžiu (g. 1939 m. Krekenavoje, Panevėžio r., gyv. Daukniškiuose, Pajstrio sen., Panevėžio r.). Jis mena, kad jo tėvui, garsiam Krekenavos kanklių meistriui, kanklininkų ansamblio įsteigėjui

Stanislovui Rudžiui teko pabuvoti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, Amerikoje, ten bendrauti su „vietiniais gyventojais“ – imigrantais iš Lietuvos. Pasak sūnaus, tėvas šiek tiek mokėjo skaityti ir rašyti: spaudos draudimo laikotarpiu, apie 1886–1887 m. jį pamokiusi motina (pasak pateikėjo, taip, kaip pavaizduota Petro Rimšos skulptūroje „Vargo mokykla“). Įdomu, kad Stanislovo Rudžio tėvas, būdamas konservatyvių pažiūrų, priešiška žiūrėjo į išsilavinimo – skaitymo ir rašymo mokymo svarbą, labiau akcentavo fizinį darbą. Apie 1930 m. St. Rudis (-Rudys) susipažino ir susituokė su trisdešimčia metų jaunesne dvaro tarnaitė Ona Slavinskaite. Ji buvusi nepaprastai žingeidi, – susižavėjusi vyro kankliavimu vėliau tapo aktyvia jo vadovaujamo kanklininkų ansamblio nare ir tradicijos tęsėja.

1 pav. Krekenavos kanklininkų ansamblis apie 1927 m. Antroje eilėje, per vidurį penktas iš kairės sėdi Krekenavos bažnyčios klebonas Baronas, šalia jo vadovas Stanislovas Rudis. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

2 pav. 2002 m. paminklinės lentos ant kanklininkudžių namo Krekenavoje atidengimo iškilmės. Kankliuoja Rudžių giminės ansamblis, Kęstutis Rudis su anūkais, iš kairės: Mindaugas, Vytenis ir Naglis. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

Taip pat Kęstutis pateikė vertingų žinių apie tėvų taikytą tradicinio kankliavimo Aukštaitijoje paplitusiomis suvalkietiško tipo kanklėmis metodiką. Jis nurodė, kad Rudžių namai Krekenavoje buvo tapę tarsi kankliavimo mokykla, kurioje krašto jaunimas be atlygio buvo mokomas kankliuoti. Motina gerai pažinojo Krekenavos, Švenčiuliškio ir Pociūnėlių

kanklininkus. Rudžių mokiniai buvo paprasti valstiečiai, tačiau tikri entuziastai, kurių bendravimas vykdavo „per kankles“: „Sekmadieniais eidami į bažnyčią kankles palikdavo tėvų namuose, o po mišių visi susirinkdavo ir repetuodavo, kankliuodavo, ir džiaugdavosi“⁴. Sovietmečiu kankliavimo veikla gerokai prigeso, tačiau tėvas ir toliau gamino kankles bei jomis skambindavo.

Kanklės buvo ir Kęstučio pirmasis bei pagrindinis instrumentas, nes „namuose, visų pirma, į akis papuolė tėvo pagamintos kanklės“. Motina jį pradėjo mokyti anksti, vos penkerių metų amžiaus, sakydama: „Tau jau penkeri metai, galėtum pradėti mokytis kankliuoti“. Pats Kęstutis mena: „Paskatintas motinos vargais negalais pradėjau kankliuoti“. Mokantis skambinti kanklėmis, buvo „tėvų sudaryta metodika“: mokinyš pradėdavo groti nuo pačių nesudėtingiausių dainelių, pavyzdžiui, „O kai aš“ (kurioje stygos skambinamos iš eilės aukštyr ir žemyn). Vėliau mokydavosi sudėtingesnių melodijų ir kankliavimo „su bosu“: („kai skambindamas valsą, vis užkabini žemiausią kanklių stygą“). Kankliuoti Kęstutį raginęs ir rusų kareivis, vienas iš tų, kurie per prievartą buvo apgyvendinti Rudžių namuose, sovietinei armijai „išvadavus“ Krekenavą. Be to, Kęstučiui teko laimėti klausytis tradicinio smuiko ir kanklių, basetlės kapelos ar muzikinio pjūklo muzikavimo. Tiesa, didžiausią įspūdį vaikui padaręs ne kas kita, kaip išsiskiriantis muzikinio pjūklo garsas: „Panašiu metu pas motiną ateidavo toks senas smuikininkas, kuris savo grojimu visuomet norėdavo pasireikšti, motina jam pritardavo kanklėmis iš pradžių tik duetu, o vėliau dar prie jų prisijungė keli muzikantai su basetle ir [muzikiniu] pjūkle, kurio garsas tiesiog nuostabus“. Maždaug dešimtoje klasėje jam teko vaidinti dramos būrelyje su kuriuo pasirodydavo ir kitose mokyklose. Tuomet per valstybines šventes buvo draudžiama atlikti nepriklausomos Lietuvos himną, tačiau mokykloje „buvo labai stiprus patriotizmas, kuris turėjo daug sąsajų su kanklėmis“. Mokyklos bendruomenė paslapčia švėsdavo Lietuvos nepriklausomybės šventę, kurios metu Kęstučio prašydavo pakankliuoti *tų laikų himną* „Lietuva brangi“. Panašiu laikotarpiu mokyklos jaunimo šokiuose grieždavo armonika arba akordeonas.

Baigęs vienuolika klasių, Kęstutis ilgai ieškojo darbo, nes tuo metu Krekenavoje darbo nebuvo, o tapti kolūkiečiu darbininku taip pat nebuvo verta – galų gale jam pavyko užimti apylinkės sekretoriaus pareigas. Po trejų metų karinės tarnybos sovietų kariuomenėje jis vedė ir dėl prastos finansinės padėties dar dvidešimčiai metų liko kariuomenėje lygtiniu ir gyveno Panevėžyje. Aplankydavo ir motiną Oną bei brolių, gyvenančius Krekenavoje. Pasak jo, potraukį meistrauti ir gaminti kankles paveldėjo iš tėvo: „Specialybės tokios kaip ir neturiu, bet užsiimu įvairia sau malonia veikla. Tikriausiai paveldėta iš tėvų, pradėjau meistrauti su medžiu, su metalu, padarydavau ir kanklių, truputėlį dailininkų dirbau, kino

⁴ Čia ir toliau pateikėją K. Rudį 2021 m. užr. Mulevičius.

filmams reklamas piešdavau. Dabar drožinėju“. Sūnus šeimos archyve taip pat išsaugojo senąsias Rudžių ir kitų krekenaviškių kankliavimą įamžinusias nuotraukas, žr. 1 pav. Jas palyginus su paskutinių dešimtmečių giminės kankliavimo nuotraukomis, akivaizdu, jog kankliavimo tradicijos šioje giminėje buvo tęsiamos nepakitusios ir meistrystės, ir instrumentų pavidalo, ir ansamblio sudėties aspektais.

3 pav. Rudžių šeimos ansamblis apie 2000 m. vykusioje šventėje. Iš kairės anūakai Mindaugas, Vytenis ir Žygimantas, kartu su jais jų senelis Kęstutis Rudis. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Kęstučio šeima įsikūrė Daukniškių soduose, Panevėžio r., pasistatė namą. Pasak jo paties, „nebuvo ypatingai į muziką linkęs ir tiesiog mane marti prie tos muzikos, kankliavimo paskatino... Kol anūakai neatsirado, tol su muzika jokio stipraus sąryšio neturėjau...“ Apie 1998 m. Kęstutis jau su savo anūkais subūrė tėvų tradicijas tęsiantį kanklininkų ansamblį, su kuriuo įvairiuose renginiuose gana dažnai dalyvauja iki šiol. Jis mena, kad pirmiausia pradėjo kankliuoti dviese su vyriausiu anūku Mindaugu, kuris mokėsi ir konservatorijoje. Prisidėjus jaunesniam Mindaugo broliui Žygimantui, kuris pats labai norėjo išmokti kankliuoti, Rudžių giminės kanklininkų ansamblis pradėjo koncertinę veiklą, kurią tęsia iki šiol. Ansamblis didėjo, vėliau prisidėjo dar du anūakai – Naglis ir Vytenis (žr. 2-3 pav.)⁵:

Pradėjau kankliuoti su vyriausiu anūku Mindaugu, vėliau prisijungė Vytenis, Žygimantas ir Naglis. Vyriausias mano anūkas Mindaugas tobuliausiai yra įvaldęs kankles ir porą metų konservatorijoje jam dar teko lankyti muzikos būrelį. Jeigu koks sudėtingesnis kūrinys, tai aš tą kūrinį duodu Mindaugui ir aišku jam tas geriau sekasi. O jo jaunesnis brolis Žygimantas moka tik porą dainelių: labai norisi muzikuoti kartu, pasirodyti viešumoje, tai įtraukiau į ansamblį ir jį, nes kuo daugiau mūsų, tuo smagiau. Žygimantas labai užsispyręs ir siekiantis savo tikslo, o tas tikslas buvo išmokti groti kanklėmis ir pasirodyti viešumoje. Dažniausiai

⁵ Pat. K. Rudis, 2021 m. užr. Mulevičius.

esame tokie kaip atsitiktiniai muzikantai, tik tiek, kad atliekame tų senųjų *mochikanų* muziką – senoviškai, archajiškai kaip muziejiniai, archeologiniai objektai⁶.

Be to, XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje Kęstučiui Rudžiui su anūkais teko kartu renginiuose kankliuoti ir su garsiomis senosiomis Krekenavos kanklininkų ansamblio muzikantėmis Regina Daniūniene ir Konstancija Marcinkevičiene bei kitais Lietuvos ir užsienio šalių ansambliais: Pasaulio lietuvių dainų šventėje, Panevėžio festivalyje „Aisūs kankleliai“, šventėje „Senolių kanklės“, Krekenavoje ir kitur. Kęstučio ir net keturių anūkų Rudžių koncertinė veikla, tęsiant savo giminės kankliavimo tradicijas, išties plati ir intensyvi:

...[T]eko kartu pamuzikuoti Šv. Jonų bažnyčioje 1999 m. vykusioje Pasaulio lietuvių dainų šventėje: Regina Daniūnienė, Konstancija Marcinkevičienė, aš ir mano du anūkai. Tai čia toks kaip ir buvo ansamblukas. Marcinkevičienė vadovavo Panevėžio „Sigutės“ kanklininkų ansamblui. Daniūnienė Panevėžyje buvo įsteigusi farmacininkų kanklių ansamblį. Teko susidurti su Skriaudžių kanklininkų ansambliu, kuris buvo atvykęs į atminimo lentos prie Rudžių namo atidengimo iškilmes, kituose renginiuose. Užpalių, Utenos r., „Pasagėlės“ kanklininkų ansamblis (dalyvauja 30 jaunų žmonių), su kuriuo labai padraugaudavome, dalyvavome kelis sykius jų rengtose šventėse. Pačiame Panevėžio mieste Daniūnienė rengdavo festivalį „Aisūs kankleliai“, tad kiekvienais metais kartu su savo anūkais dalyvaudavome šiame renginyje. Taip pat teko šiame festivalyje sutikti ir užsienio kolektyvų iš Latvijos, Estijos, Rusijos. Šie ansambliai dalyvaudavo Panevėžio šventėse. Apie dešimt metų vykdavo šventė „Senolių kanklės“, ne per toliese Bernatonių gyvenvietės surengtoje šventėje teko dalyvauti su anūkais⁷.

Etnomuzikologės ir atlikėjos, Kauno miesto muziejaus Tautinės muzikos skyriaus muziejininkės dr. Lauros Lukenskienės pirmasis instrumentas – kanklės. Dar XX a. pabaigoje jai teko stebėti Rudžių šeimos ansamblio muzikavimą Svėdasuose, Anykščių r., vykusiame renginyje, skirtame kanklių meistrui Juozui Lašui paminėti. Kiek artimiau su šiuo ansambliu ji pradėjo bendrauti 2018 m., kai nuo 2016 m. Kaune pradėjo rengti kanklių festivalį „Kanklės mano rankose“. Pasak jos, „labai smagu matyti, kaip ši šeima iki šių dienų puoselėja tėvų, prosenelių Rudžių muzikavimo kanklėmis tradiciją“⁸.

Taigi Kęstutis Rudys visiškai nekeitė savo tėvų puoselėto Krekenavos kanklininkų ansamblio sudėties ir instrumentų tipo. Rudžių giminės ansamblyje šiandien, kaip ir XX a. pradžioje Krekenavos kanklininkų ansamblyje, kankliuoja ne mažiau kaip trys kanklininkai tik tradicinėmis suvalkiečių modelio kanklėmis, kurias Kęstutis pats ir gamina. Jo nuomone, šiuo metu taip pat ir kitose Panevėžio krašto kapelose ryški tendencija ne vaikytis naujovių, o griežti senaisiais tradiciniais instrumentais: „Daugiau [senųjų] instrumentų grįžta, negu yra

⁶ Ten pat.

⁷ Pat. K. Rudis, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁸ 2023 m. užr. Mulevičius.

išėję iš mados. Pavyzdžiui, muzikos instrumentas – muzikinis pjūklas⁹, puodynės“ (dar žr. 1, 2 ir 3 pav., p. 17, 19; žr. 4.1 priede, p. 113–114).

2.2. Miežiškių krašto ansambliai, kapelos ir orkestrai

Etnoinstrumentologiniuose darbuose nurodoma, kad viena iš seniausių instrumentinės kapelos sudėčių Lietuvoje yra styginė: kapelą galėjo sudaryti du ar trys smuikai, kartais ir bosinis strykinis instrumentas basetlė (basetla, bosas) arba fabrikinis ar į jį panašus kontrabosas ir / arba būgnelis (barabonas) ar būgnas. Tokios kapelos buvo paplitusios ir Panevėžio bei Radviliškio kraštuose (Apanavičius 1991, Apanavičius ir kt. 2015; Baika 1989, 1994, Kirdienė 2000, 2017; plg. Mulevičius 2020: 18).

Prieškariu ir XX a. viduryje gyvavusias stygines bei mišrias kapelas puikiai mena mano užrašytas vyriausias pateikėjas, iš muzikantų giminės kilęs Miežiškių daugiainstrumentininkas Napoleonas Skeiveris (g. 1930 m., Kulbagalio k., Miežiškių ap., Panevėžio r., gyv. Miežiškiuose, Panevėžio r.)¹⁰. Jo pirmasis instrumentas buvo lūpinė armonikėlė, kuria pradėjo groti būdamas devynerių. Armonikėlė buvusi brangi: „Norėdamas tokį instrumentą nusipirkti, privalėjau visą vasarą karves ganyti“¹¹. Kai paaugo, vyresnis brolis Aldonis nusipirko balalaiką, o vėliau, įsigijęs gitarą, balalaiką atidavė Napoleonui. Broliui pradėjus mokytis muzikos mokykloje, Napoleonas pradėjo skambinti gitara ir griežti *basetlija*. Būdamas šešiolikos, jis nusipirko akordeoną, o tarnaudamas kariuomenėje, išmoko griežti bajanu ir armonika; šiuos instrumentus turi iki šiol.

4 pav. Apie 1947 m. brolių ir pusbrolių Skeiverių styginė kapela griežia prie dėdės Jono namų Kulbagalio k., Miežiškių ap., Panevėžio r. *Basetlija* griežia Napoleonas Skeiveris, smuiku pusbrolis Leonas, gitaromis skambina brolis Aldonis ir pusbrolis Zenonas. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

⁹ Darbo įrankis ir muzikos instrumentas – frikcinis idiofonas. Griežiant šis instrumentas laikomas tarp kelių ir braukomas stryku. Garso aukštis reguliuojamas instrumentą sulenkiant arba ištiesiant, o pats skambesys primena smuiko garsą: <https://www.vle.lt/straipsnis/muzikinis-pjuklas/>.

¹⁰ Jis yra baigęs kino mechaniko specialybę Kauno technikos mokykloje, septynerius metus dirbo kino mechaniku, inžinieriumi. Vėliau paniro į muzikinę ir kultūrinę veiklą, netgi dirbo Miežiškių kultūros namų direktoriumi, meno vadovu, buvo atsakingas už renginių organizavimą.

¹¹ Pat. N. Skeiveris, 2020 m. užr. Mulevičius.

Vaikystėje Napoleonas muzikuodavo dviese su kaimynu Tūbu: „Jis [grodavo] standartizuota rusiška armonika, o aš – šaukštais“¹². Geri muzikantai, griežę trieilę peterburgo armonika, buvo tėvas Antanas Skeiveris ir dėdė Jonas iš to paties kaimo. Dėdė paskatino Skeiverių šeimos jaunimą susiburti į kapelą. Antrojo pasaulinio karo metais gyvavo *styginė Skeiverių / Skeiveriukų / Skeiveriokų šeimos kapela* (iš tiesų, – giminės kapela), kurią sudarė trys broliai ir trys pusbroliai: pusbrolis Leonas griežė smuiku, vyriausias brolis Aldonis (g. 1928 m.) ir kitas pusbrolis skambino gitaromis, pateikėjas griežė basetle, brolis Julius pritarė žvanguliais, o jauniausias brolis Petras būgnu. Su šia kapela jie koncertuodavo Kulbagalio k. mokykloje, įvairiose vakaruškose, „tekdamo ir toliau pavažiuoti“. Ši kapela iširo broliui ir pusbroliui išvažiavus į karinę tarnybą. Napoleonas ir vienas grieždavo vestuvėse (daugiau kaip 50), nes tuo metu gimtajame Kulbagalio k., ir gretimose apylinkėse jau nebuvo daugiau vestuvėse groti gebančių muzikantų. Per vestuves pavykdavo uždirbti net iki 200 rublių.

Kaimynystėje gyvenęs muzikantas Jonas Šaparnis iš Sutkūnų k., Miežiškių ap., nepasizymėjo puikiu grojimu, tačiau jo dukra taip pat pramoko griežti; jie rengdavo vakaruškas, į kurias pakviesdavo ir Napoleoną pagriežti akordeonu¹³:

Kartais vakarėliai žiūrovams būdavo mokami rubliais (bilietais), tuomet užmokėdavo ne tik organizatoriui, bet ir muzikantui. Kaina priklausydavo nuo dalyvaujančių žmonių kiekio, per vakarušką yra tekę gauti net 40 rublių.

Tarpukariu ir ypač pokariu Panevėžio kraštuose styginės kapelos nyko, jas nustelbė mišrios kapelos. Mišrios styginių, pučiamųjų ir dumplinių instrumentų kapelos Lietuvoje žinomos nuo seno. 1958 m. vasario 10 d. būtent Napoleono Skeiverio iniciatyva susibūrė pirmoji Miežiškių kultūros namų kapela (tuo metu kitų miestelių kultūros namai kapelas jau turėjo). Joje akordeonu, armonika, gitara, *basetlija* ir bubinu grojo penki muzikantai¹⁴. Laikui bėgant kapelos sudėtis kito: iš pradžių joje grojo penki muzikantai, vėliau prisijungė daugiau muzikantų, ypač jaunimo, tad ir instrumentinė kapelos sudėtis padidėjo: joje grojo dvi triūbos, trys armonikos, akordeonas (kartais net du), basetlija, didelis būgnas, barabanėlis ir įvairūs perkusiniai instrumentai.

Su pertraukomis, 1986 m. pakeitusi pavadinimą į „Rudenėlį“, ši kapela gyvuoja iki šiol¹⁵. Po dešimties, vienuolikos gana aktyvaus muzikavimo metų 1997 m. šioje kapeloje dalyvaujantis jaunimas nusprendė palikti senus muzikantus ir subūrė naują Miežiškių kapelą

¹² Ten pat.

¹³ Taip pat pateikėjas pasakojo apie Kulbių mokykloje griežusį duetą iš Bajoriškių k., Miežiškių ap., Panevėžio r.: jį sudarė smuikininkas Švilpa ir bajanistas Kaveckas. Šio muzikanto bajanas buvo vadinamas pusbajaniu, nes turėjo tik šiek tiek daugiau nei dvi melodinių klavišų eiles. Jam taip pat teko groti su muzikantu Januliu, kuris turėjo vokišką trieilę armoniką ir ją „labai gerbdavo“; 2020 m. užr. Mulevičius.

¹⁴ Skeiveris akordeonu, kunigas Skrebė iš Trakininkų k., Viešintų ap., Anykščių r., – armonika, Jonas Balsevičius – gitara, Kaziukas iš Gitėnų k., Miežiškių ap., Panevėžio r. – basetle ir Rudys – bubinu.

¹⁵ Po ketverių metų kapelos vadovavimą perėmė Meškauskienė ir kiti vadovai.

„Ratasai“ – kuri šiandien pristatoma kaip jaunimo kapela. Šiuo metu kapeloje griežia septynios: smuikas, birbynė, du akordeonai, tūba, būgnai ir barškučiai¹⁶, taigi kapela moksliniu požiūriu priskirtina netipinių stilizuotų kapelų kategorijai (dar žr. 4 pav., p. 21; 5 pav., p. 24; žr. 4.4 priede, p. 117–119).

Iš muzikantų giminės kilusio jaunesnės kartos Miežiškių muzikanto daugiainstrumentininko, aktyvaus kapelų dalyvio, armonikininko Valentino Rapšio (g. 1950 m. Dvarininkų k., Miežiškių ap., Panevėžio r., nuo 1979 m. gyv. Liūdynės k.) vaikystė ir jaunystė prabėgo Miežiškių miestelyje. Iš vaikystės pateikėjas mena, kaip apie 1956–1957 m. tradiciniais instrumentais griežė jo šeimos, giminės ir bendruomenės nariai: smuiku griežė tėvas Pranas Rapšys (g. 1904 m. Dvarininkų k., Miežiškių ap.) kartu su dėde, kalviu Petru Kavecku (1901 m. Pakryžių k., Raguvėlės ap., Anykščių r.), kuris taip pat mokėjo groti ir bajanu, triele *peterburska*, dar ir smuiku. Dažniausiai tėvas gieždavo smuiku, o dėdė Petras sena triele peterburgo armonika, vėliau įsigijo bajaną ir standartizuotą rusišką armoniką¹⁷. Jų duetas gyvavo gana ilgą laiką. Pateikėjas groti pradėjo būdamas šešerių, kai dėdė Karalevičius (kilęs iš Alančių k., Vadoklių ap.) jam padovanojo armoniką. Groti mokė tėvas, kartu mokėsi ir brolis:

Sekėsi neblogai, tėvas buvo smuikininkas, tad pagelbėjo mums. Besimokant mokykloje, įsigijome akordeonėlį, grojome mokyklos akordeonistų ansamblyje, taip pat mokėjome gerai dainuoti ir šokti. [Vėliau] dalyvavau pučiamųjų orkestrėlyje, kapeloje; tuomet padariau pertrauką ir apsiženijau. Pirmose, mamos jaunosios sesers vestuvėse grojau būdamas antroklas – tiksliau, jose griežė Rapšių šeimos kapela: aš ir mano brolis armonikomis, tėvas Pranas smuiku ir pasikeisdami dėdės Petras Kaveckas arba Karalevičius tambūrinu¹⁸.

Būdamas keturiolikos Valentinas armoniką iškeitė į akordeoną, tik kartais sugrįždavo prie jos, kaip prie senesnio tradicinio instrumento: „Mečiau armoniką, [nes] tuo metu [jau] turėjau akordeoną, kuris tuo laikmečiu buvo labai madingas ir juo visą laiką grojau“. Rapšių šeima grodavo ir per įvairias kolūkio rengiamas šventes, ataskaitinius susirinkimus. Pasak Rapšio, jaunimas juos dažnai kviesdavo pagroti, „tai ir grodavome kartu su broliu. Kiti klausdavo, kaip jums tėvai leidžia, o mes atsakydavome, kad mums ne [tik] leidžia, bet [net] išvaro groti. Vakaruškose grodavome iki ryto, pavargdavome, vėliau

¹⁶ Žr. <https://www.mieziskiukc.lt/apie-mus/kolektyvai-2/mieziskiukc-kulturos-centras/>.

¹⁷ Pat. Valentinas Rapšys pasakojo ir apie pavienius apylinkės muzikantus: „Alančių k., Vadoklių ap. teko matyti ir senovines kankles, kurios buvo pas senelių kaimynę, kanklininkę Kulevienę. Vaikystėje mūrinių Aleksas Lupekis, tetos Kaveckienės dėdė (g. 1898 m.), iš pradžių griežė triele peterburska armonika, o vėliau pramoko ir ant bajano. Kitas senas muzikantas Tūbis daugiausia grojo armonika Margučių, Kulbių kaimuose. Muzikantas Janulis buvo pageriantis, tačiau labai gabus armonikininkas“ (2021 m. rudenį užr. Mulevičius). Tas pats.

¹⁸ „Aš ir brolis [griežė] armonikomis, tėvas Pranas (g. 1904 m. Dvarininkų k., Miežiškių ap.) smuiku ir pasikeisdami dėdės Petras Kaveckas (1901 m. Pakryžių k., Raguvėlės ap., Anykščių r.) arba Karalevičius (g. Alančių k., Vadoklių ap.) tambūrinu – su šiuo instrumentu intensyviai dalyvaudavo įvairiose šventėse, vakaruškose, gegužinėse“. Pat. V. Rapšys, 2020 m. užr. Mulevičius.

įpratome“. Griežti smuiku tėvas Pranas Rapšys nustojo apie 1979 m., būdamas septyniasdešimt penkerių metų amžiaus¹⁹.

Tarpukariu daugelyje Panevėžio apskr. miestelių ir kai kuriuose kaimuose veikė dūdų orkestrai, priklausę šaulių, pavasarininkų, ateitininkų organizacijoms (Žarskienė 2009: 149–168; Mulevičius 2020: 29). XX a. 7-ajame dešimtmetyje susibūrė nedidelis, aštuonių varinių pučiamųjų ir būgno Miežiškių pučiamųjų orkestras, panašus į kitus Panevėžio ir Radviliškio kraštuose tarpukariu gyvavusius dūdų orkestrus. Jį sudarė aštuoni pučiamieji instrumentai: du kornetai, du altai, du baritonai du bosai ir didelis būgnas. Pasak jame grojusio Rapšio, nuo 1968 m. gyvavusio Miežiškių pučiamųjų orkestro vadovai nuolat keitėsi: iš pradžių jam vadovavo Adolfas Šlikas, vėliau Augustinas Jurkonis ir Vytautas Levickas. Šiame orkestre Rapšys pūtė tenorą, vėliau kornetu atliko antros triūbos partiją²⁰. Kartais Levickas suburdavo ir trijų muzikantų pučiamųjų ansambliuką pagroti laidotuvėse. Su šiuo muzikantu Rapšys dviese – akordeonu ir pučiamuoju (triūba, saksofonu) pradėjo groti ir vestuvėse:

Levickas saksofonu, aš akordeonu, vėliau prie mūsų prisijungė akordeonistas Bartusevičius, tuomet aš grojau triūba. Ši vestuvių muzikantų kapelytė gyvavo tik kelis metus. Vėliau grojau triūba su akordeonistu Kazlausku iš Juodupės k., Rokiškio r. Jo akordeonas buvo itališkas, o pats akordeonistas taip pat turėjo ir labai gerą balsą. Vienose vestuvėse su šiuo muzikantu Rokiškio r., Juodupės k. teko groti net keturias dienas²¹.

Pokariu ir vėlesniais dešimtmečiais Panevėžio rajone, kaip leidžia teigti šiame darbe analizuojama medžiaga ir ankstesni tyrimai (Mulevičius 2020: 39–45), gyvavo dar gana daug mišrių kapelų, tęsiančių senąsias šeimos, giminės ar krašto tradicijas, nors kartais ir joms tekdavo koncertuoti ne tradiciniuose vakarėliuose, susiėjimuose ir vestuvėse, o oficialiuose kultūros namų renginiuose ar kolūkio šventėse. Tokių kapelų išliko ir iki šiol. Taip pat reiktų pažymėti, kad liaudies muzikantai vėlesniais laikais net ir nedideles savo pačių sudarytas kapelas ar duetus su saksofonu priskiria ne stilizuotoms, o tradicinėms. Pasak armonikininko Rapšio, „tų laikų tradiciniuose“ duetuose ir trio, kai „mados buvo visiškai kitokios, pradėti naudoti akademiniai instrumentai tokie kaip saksofonas, akordeonas“.

Pokario metais išlikę šeimos, giminės ar krašto tradicijas tęsiantys mišrūs ansambliai dažniausiai būdavo nedideli (2–3 muzikantai, retai, daugiau), juos sudarė vienas ar du smuikai, vienas ar keli (net iki keturių) dumpliniai instrumentai, kartais ir keli skambinamieji chordofonai bei basetlė ar būgnas (Mulevičius 2020: 39). XX a. devintajame dešimtmetyje,

¹⁹ Tėvo smuiką paveldėjo Valentino sesers duktė; būdama antrokė ji mokėsi smuikuoti pas garsiąją smuikininę ir kanklininkę Konstanciją Marcinkevičienę iš Panevėžio.

²⁰ Valtornistui V. Levickui yra tekę groti netgi maestro Juozo Domarko vadovaujamame „Poilsio parko“ orkestre.

²¹ Pat. V. Rapšys, 2020 m. užr. Mulevičius.

Atgimimo ir folkloro judėjimo laikotarpiu, Miežiškių krašte vėl intensyviai veikė įvairūs ansambliai, kapelų sudėtis šiek tiek padidėjo.

5 pav. 1995-6 m. „Rudenėlis“ Kaziuko mugėje Panevėžyje. Pirmoje eilėje iš kairės armonika griežia V. Rapšys, akordeonu A. Petrulaitienė ir armonika N. Skeiveris. Antroje eilėje iš kairės žvanguliais groja V. Bartulienė, būgnu A. Petrulaitis, tamburinu E. Zajankauskienė ir barškučiais M. Barzdienė. Rapšio asm. arch. nuotr.

Rapšys prie armonikos grįžo apie 1995 m., kai teko pagroti per Miežiškių kermošių po atleidų vykusiame muzikantų konkurse. Tik tapęs nugalėtoju, jis buvo pakviestas griežti kapeloje „Rudenėlis“. Save Rapšys vertina kaip meistrišką muzikantą: „Dalyvavo ir kiti Miežiškių armonikieriai, aišku ne tokie geri, bet vis vien armonikininkai – ir netikėtai buvau pripažintas nugalėtoju. Nuo to laiko mane kvietė groti su armonika į Miežiškių kapelą „Rudenėlis“²². Šioje kapeloje dalyvavęs Rapšys mena, kaip kapelos išsiskyrė: kapelos dalyvių vis daugėjo, todėl ji skilo į dvi dalis: susidarė jaunimo kapela „Ratasai“ ir vyresniųjų kapela „Rudenėlis“. Iki 1997 m. ši kapela intensyviai koncertavo ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse: Olandijoje, Vokietijoje, Latvijoje. Kapelos instrumentarius išliko nepakitęs, tik kartais trumpam prisidėdavo pūtikų, birbynininkas ir keli trimitai. Pasak Rapšio, „Visi instrumentai tie patys, kartais į ansamblio gretas įsitraukdavo patobulinta birbyne grojęs muzikantas, kelios triūbos, – tačiau labai trumpam laikui. Taip pat keitėsi ir kapelos nariai“. Jaunimo kapelą sudarė šeši muzikantai: smuikas, birbynė, akordeonas, tūba, būgnai ir barškučiai²³. Tuo tarpu senesnės kapelos sudėtis nors ir sumažėjo, tačiau visą laiką buvo panaši, joje griežė devyni muzikantai: du smuikai, dvi armonikos, akordeonas, šaukštai, būgnas ir kiti saviskambiai instrumentai. Taip pat šioje kapeloje kurį laiką N. Skeiveris griežė „nuosava“ basetlija²⁴.

²² Miežiškių kapeloje „Rudenėlis“ sudėtis sparčiai augo, tad išsiskyrė ir naujai susibūrė kapela „Ratasai“, kuri tapo jaunimo kapela, o „Rudenėlis“ – vyresniųjų (tuo metu vad. Aldona Petrulaitienė). 2020 m. užr. Mulevičius.

²³ Gražina Krikščiūnienė – smuikas, vadovas Raimondas Grikselis birbynė, Grikselienė akordeonas, Aušrius Bartuliokas tūba, būgnais grojo kažkoks naujas dalyvis ir Švagždys barškučiais.

²⁴ Ugnė Gasaitytė ir dabartinė ansamblio vadovė Gražina Krikščiūnienė smuikais, Aldona Petrulaitienė ir Rapšys armonikomis, Gasaitienė akordeonu, Napoleonas Skeiveris šaukštais, o kiti, bent kiek muzikuojantys – būgnu ir įvairiais saviskambiais instrumentais. Pat. V. Rapšys, 2020 m. užr. Mulevičius.

Svarbu pastebėti, kad beveik visi Miežiškių muzikantai, kurių nėra daug, dalyvauja abiejose folkloro ansamblio „Ringis“ ir „Rudenėlio“ tradicinėse kapelose: armonikininkai Rapšys, Skeiveris, Aldona Petrulaitienė, taip pat smuikininkė, dabartinė kapelos „Rudenėlis“ vadovė Gražina Krikščiūnienė, basetlininkas Linas Švagždys ir tradicinio būgno mušėja Marytė Barzdienė. Be to, smuikininkė Krikščiūnienė ir basetlininkas Švagždys dar griežia ir liaudiškos muzikos kapeloje „Ratasai“. Neabejotina, kad tai buvo vienas iš svarbiausių veiksmų, lėmusių šių skirtingo stiliaus kategorijų kapelų panašėjimo procesą.

Pagal laikmetį ir mokslinę etnoinstrumentologinę klasifikaciją abi Miežiškių kapelas: „Rudenėlis“ ir „Ratasai“ priskirtume netipinių stilizuotų (liaudiškų) kapelų kategorijai, aptartos senosios Miežiškių krašto kapelos ir orkestrai – patektų į liaudies kapelų kategoriją, o folkloro ansamblio „Ringis“ instrumentinė grupė – tradicinių kapelų kategorijai. Vis dėlto, kaip kapelų instrumentarijus panašumus ir skirtumus vertina patys tradiciniai muzikantai? Skeiveris visas aptartas kapelas pagal instrumentų sudėtį (atsižvelgdamas ir į repertuarą) suskirsto taip: styginę Skeiverių šeimos kapelą, pokariu suburtą Miežiškių kapelą, dūdų orkestrą, kultūros centro kapelą „Rudenėlis“ ir folkloro ansamblio „Ringis“ instrumentinę grupę – kaip tradicines, senovines kapelas, ansamblius, o kapelą „Ratasai“ – kaip naujovišką stilizuotą kapelą²⁵. Rapšys pabrėžia, kad jo šeimos kapela, tėvo Prano ir dėdės Petro Kavecko duetas, taip pat XX a. septintą dešimtmetį trumpai lankytas Miežiškių dūdų orkestras bei kultūros centro kapela „Rudenėlis“ ir folkloro ansamblio „Ringis“ instrumentinė grupė yra savi tradiciniai, to laikmečiu ir iki šiol senovinę muziką puoselėjantys, propaguojantys ansambliai, kapelos. Tuo tarpu XX a. pabaigoje susiūrusiuose, pasak Rapšio, „tų laikų tradiciniuose“ duetuose ir trio, kai „mados buvo visiškai kitokios, pradėti naudoti akademiniai instrumentai tokie kaip saksofonas, akordeonas“; taip pat ir Miežiškių liaudiškos muzikos kapela „Ratasai“ tapo vėlyvesne, stilizuota kapela²⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad per visą gyvavimo laiką kapelos „Rudenėlis“ instrumentarijus iš dalies kito: ją sudarė kelios standartizuotos rusiškojo derinimo armonikos, akordeonas, didelis tradicinis būgnas ir įvairūs perkusiniai instrumentai. Gerokai vėliau apie 2010 m. į šią kapelą atėjus vadovauti profesionaliai smuikininkei Gražinai Krikščiūnienei kapelos instrumentinė sudėtis tapo dar labiau artimesnė tradicinei sudėčiai. „Rudenėlio“ kapela išlaikė archajiškesnę instrumentarijų su smuiku, o „Ratasai“ pasirinko XX a. antrajai pusei (sovietmečiui) būdingas rusiškas armonikas, akordeonus, triūbas ar patobulintą birbynę. Pagal mokslinę klasifikaciją abi šias kapelas priskirtume netipinių stilizuotų kapelų

²⁵ Pat. Skeiveris, 2020 m. užr. Mulevičius.

²⁶ Miežiškiuose ir miestelio apylinkėse gyvavo ir kiti ansambliai, vieni stilizuoti, kiti daugiau ar mažiau tęsiantys senąsias krašto tradicijas: šokių kolektyvas, aštuonių merginų kanklių ansamblis (vadovė – mokytoja Diksnienė), dvylikos muzikantų dūdų orkestrai, kurių visi muzikantai buvo savamoksliai, nepažįstantys natų (tik patys orkestrų vadovai buvo baigę muzikos mokslus).

kategorijai, tačiau ilgamečių šių kapelų dalyvių Skeiverio ir Rapšio nors nuomonės sutampa, kad ši kapela, kaip ir folkloro ansamblio „Ringis“ tradicinė instrumentinė grupė daugiausiai atlieka senųjų Miežiškių krašto pateikėjų repertuarą su vienu kitu vadovės harmonizuotu kūrinium, todėl orientuojasi į tradicinės kapelos sudėtį, tik retkarčiais dėl muzikantų stygiaus įtraukia akordeoną. Taigi ši kapela yra tradicinė, o ne stilizuota. Tačiau jie sutinka, kad kita Miežiškių jaunimo kapela „Ratasai“ yra netipinė stilizuota kapela (dar žr. 4 pav., p. 21, 24; žr. 4.4 priede, p. 117–119).

6 pav. XX a. antros pusės Miežiškių dūdų orkestras, kurį sudaro devyni muzikantai: iš kairės baritoną pučia neprisimintas asmuo, kornetą – vadovas Vytautas Levickas, altą neprisimintas asmuo, altą Gintautas Skeiveris, bosą Jurgis Gabriūnas, baritoną Napoleonas Skeiveris, bosą Antanas Petkūnas, bugną muša Jonas Skrebė, kornetą A. Petkūno sūnus Arvydas Petkūnas. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

Svarbi ir Panevėžio folkloro specialistų nuomonė. Ilgametės Panevėžio kraštotyrininkės, etnografės Vitalijos Vasiliauskaitės teigimu, Panevėžio krašte ansamblių, kapelų gyvavimo ir muzikavimo situacija netolygi. Muziejininkai, etninės kultūros skyriaus specialistai kai kurioms kapeloms padėjo, rekomenduodami ir siūlydami įvairiausius būdus „kaip ir kur būtų galima tinkamai reprezentuoti senąsias savo krašto tradicijas“. Bendradarbiauta su Miežiškių kultūros centro kolektyvu, iš kurio vėliau išsivystė tradicinis folkloro ansamblis ir kapela „Rudenėlis“, šio instrumentinė sudėtis buvo smuikas, dvi armonikos, basetlė ir būgnas. Dėl šio kolektyvo gyvavimo sėkmės Miežiškiuose ėmė burtis ir kitos, daugiau stilizuotos kapelos, kaip „Ratasai“ iš kurių atsiskyrė vaikų folkloro kolektyvas. Vasiliauskaitė šiuos kolektyvus ir stebi ar jiems siekia padėti. Ypač svarbus jai tradicinis folkloro ansamblis „Rudenėlis“:

Skatinome juos kuo daugiau įtraukti savo krašto repertuaro, labai norėjosi, jog jų repertuare, pavyzdžiui, skambėtų garsaus Lietuvoje Nibragalio kaimo dainos. Galiu teigti, jog mūsų paskatintas ansamblis „Rudenėlis“ iki šių dienų stengiasi išlaikyti autentiškumą ir savo krašto tradicijas. Turėjau unikalų muzikantą Napoleoną Skeiverį ir labai norėjosi, jog šis puikus muzikantas pasirodytų ne tik kaip kapelos narys, bet ir kaip solistas, kad jį parodytų kaip talentą, nes jisai yra multiinstrumentininkas, mokėjo griežti ne tik armonika, šaukštais bet ir kitais tradiciniais liaudies instrumentais. Mėginome šį tradicinį muzikantą N. Skeiverį iškelti į viešumą, buvome sukūrę apie jį televizijos laidą bei kino filmą. Šį kolektyvą labai

dažnai kviesdavome į Panevėžio miesto šventes, nes tai yra autentiškiausia Miežiškių kapela²⁷.

Taigi jos vertinimu, Miežiškių kapela „Rudenėlis“ yra ne tik tradicinė folklorinė, bet net ir autentiška – senosioms tradicijoms išlaikyti įtakos turėjo ir Panevėžio specialistų, etnografų rekomendacijos²⁸.

7 pav. 2006 m. dvidešimtį švenčiantis Miežiškių folkloro ansamblis „Ringis“. Instrumentinė grupė: iš kairės Antanas Šedys (armonika), Marytė Barzdienė (būgnas), Valentinas Rapšys (armonika) ir Napoleonas Skeiveris (basetlė). V. Rapšio asm. arch. nuotr.

Etnomuzikologė, Panevėžio folkloro ansamblio „Raskila“ vadovė Lina Vilienė mena tradicinį muzikantą Napoleoną Skeiverį dar nuo 1979 m., kai matė jį griežiantį armonika jos dėdės vestuvėse. Jos teigimu, Miežiškių kraštui būdinga mišri tradicinės kapelos sudėtis: smuikas, armonika, tik kartais prisidėdavo akordeonas. Prasidėjus folkloro judėjimui, „kai visi entuziastai sugrįžo prie savo šaknų“, Panevėžio kraštų kultūros centruose dar dažniausiai gyvuodavo stilizuotos kapelos – jose greta tradicinių grodavo ir stilizuoti instrumentai. Pradėta kapelas skirstyti į tradicines ir stilizuotas. Pasak Vilienės, Miežiškiuose be tradicinės kapelos „Rudenėlis“ ir folkloro ansamblio „Ringis“ gyvavo ir stilizuota kapela „Ratasai“.²⁹

Apibendrinant visų aptartų muzikantų ir folkloro specialistų nuomonių apie Miežiškių instrumentinius kolektyvus analizę, matyti, kad kapela „Rudenėlis“, nors moksliniu požiūriu būtų neabejotinai priskirtina netipinėms stilizuotoms kapeloms, vietos bendruomenės yra vertinama kaip *tradicinė* ar netgi *autentiška* Miežiškių krašto kapela. Kita vertus, man pačiam dirbant Panevėžio rajone, vadovaujant Vadoklių kultūros centro tradicinei kapelai „Susiedai“ ir su ja dalyvaujant įvairaus pobūdžio šventėse, dažnai tenka sutikti tradicinėmis pristatomų kapelų, kurios moksliniu požiūriu būtų priskirtinos netipinėms stilizuotoms kapeloms. Tačiau jos, kaip ir „Rudenėlis“ dabartiniais metais gali kaitalioti instrumentariją, prisitaikydamos pagal renginio pobūdį: jei tradicinių kapelų renginys, tuomet

²⁷ Pat. V. Vasiliauskaitė, 2021 m. užr. Mulevičius.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

groja tik armonikomis, jei *liaudiškas* – prideda ir akordeoną. Dėl tokios gyvuojančios praktikos, tokias kapelas tampa sunku griežtai klasifikuoti, nes jos laviruoja tarp tradicinės (kaip folkloro ansamblio „Ringis“ instrumentinė grupė) ir savo pavidalo nekeičiančios netipinės liaudiškos muzikos kapelos (kaip „Ratasai“) kategorijų (dar žr. 5 pav., p. 24; 6 pav., p. 26; 7 pav., p. 27; žr. 4.4 priede, p. 117–119).

2.3. Raguviškių ansambliai, kapelos ir orkestrai

Tradicionis muzikantas Vidimantas Milinskas (g. 1943 m. vasario 21 d. Raguvoje, Panevėžio r., gyv. ten pat, dirbęs vairuotoju ir mechaniku) mena vaikystėje matytus liaudies instrumentus: senovines, jo teigimu, *namų darbo* armonikas, klarnetus, tambūrinus ir didesnius būgnus bei šaukštus. Muzikaloje Milinskų šeimoje net keturi iš penkių brolių grojo įvairiais instrumentais, daugiausia armonikomis ir akordeonais. Vidimantas iš jų buvęs gabiausias muzikai. Aštuonerių metų jis iš klausos pradėjo mokytis griežti armonika, mėgindamas atkartoti tėvo griežiamas melodijas:

Tėvas pagrieždavo armonika, o aš pamėgindavau iš klausos atkartoti. O nuo devynių metų pradėjau dar rimčiau muzikuoti. Šeimoje buvo penki broliai ir keturi (...) grodavo. Brolis Algis Milinskas būdamas armijoje išmoko groti klarnetu, tačiau grojo ir armonika, vėliau išmoko bajanu. Kitas brolis Vilius taip pat grojo armonika, vėliau išmoko akordeonu³⁰.

Vidimantas vėliau griežė bajanu, akordeonu, bet armonika iki šiol išliko kaip instrumentas, kuriuo jam griežti smagiausia. Pokario metais Raguvos kultūros namuose vykdavo šokiai, vyresni šokėjai prašydavo jį pagriežti armonika. Beveik kiekvieną savaitgalį jam tekdavo griežti ir Raguvos mokyklos rengiamose šventėse. Taip pat jaunystėje jis grieždavo krikštynose, vestuvėse ir įvairiuose pokyliuose: „Tuo laikmečiu nebuvo daug muzikantų, tad turėjau ne vieną progą pasireikšti, o jei ir buvo, tai muzikantai mokindavosi vienas iš kito, – svarbiausia buvo didžiulis noras muzikuoti“³¹.

Raguvos krašte buvo ir mišrių kapelų, kurios tęsė senąsias krašto muzikavimo tradicijas. Milinskas pasakojo apie maždaug 1960 m. susibūrusią ir iki 1972 m. gyvavusią *Užunavėžių (Užunevėžių) kaimo kapelą*. Kapelos muzikantai nesikeitė, tačiau keitėsi instrumentai: Rūzas griežė smuiku (jis buvo gabus siuvėjas, siuvęs kailinius), Petras Vanagas iš pradžių pūtė klarnetą, vėliau įsigijo saksofoną, pateikėjo tėvas Jonas Milinskas ir Jonas Dagelis griežė standartizuotomis rusiškėmis armonikomis. Aistringiausias kapelos muzikantas buvo Žižiūnas iš Genėtinių k., Panevėžio r., kuris mušė „savos gamybos

³⁰ Jo jaunystės laikais piemenys ganydami karves išsidroždavo iš juodalksnio trijų skyliųčių dūdeles. Pat. V. Milinskas, 2020 m. užr. Mulevičius.

³¹ Ten pat.

barabanėlį“. Kapela grodavo per įvairias šventes Raguvos kultūros namuose, taip pat ir Panevėžyje. Tuo metu Raguvoje gyvavo ir tautinių šokių kolektyvas, kuriame teko dalyvauti ir Milinskui – šokėjams pritardavo Užunavėžių kaimo kapela. Apie 1972 m. į Užunavėžių kapelą pradėjo veržtis jaunesni muzikantai: Feliksas Ščevinskas, kuris buvo labai gabus, grojo armonika, bajanu, akordeonu, pianinu ir siūlė naujas idėjas. Pasiūlytos idėjos seniesiems ansamblio dalyviams nepatiko, todėl kapela išsiskirstė. Kurį laiką Užunavėžių kaime ir Raguvoje nebuvo jokių kapelių ir Ščevinskas visose rengiamose šventėse grieždavo vienas³².

Vis dėlto Raguvos kultūros namų darbuotojai, paskatinti Užunavėžių kapelos pavyzdžio ir sėkmės, XX a. pabaigoje pradėjo rinkti muzikantus ir burti kapelas. Tuo metu pradėjo plisti akordeonai, gitaros. 1990 m. Užunavėžių kapelos muzikantų pagrindu buvo suformuota Raguvos kultūros namų stilizuota netipinė kapela, kurios pavadinimai keitėsi: 1990 m. buvo pavadinti kaip „Senieji muzikantai“, po kelių metų „Griežlė“, o nuo 2002 m. „Kukalis“ (jai vadovavo akordeonistas Raudonis, kiek vėliau triūbininkas Algis Ramanauskas ir akordeonininkas Henrikas Balčiūnas). Šioje kapeloje vadovas Raudonis grojo akordeonu, Vidimantas Milinskas armonika (nuo 2001 m.), Evaldas Leonavičius ir Edvardas Filipovičius birbynėmis, o Julija Milinskienė ir Vida Bernutušienė įvairiais saviskambiais instrumentais; vėliau prisidėjo ir kontrabosas ir kelios dainininkės³³. Milinskas pastebėjo, kad Užunavėžių kapelos instrumentinė sudėtis visą laiką buvo tokia pati, o kapelos „Kukalis“ instrumentinė sudėtis pasikeitė, nes buvo pridėtas kontrabosas ir „išėjo iš mados rankų darbo, šuns kailio būgneliai, senoviškai dar vadinami *barabana*is, o dar didesnė problema, kad šiais laikais mažai kas juos begamina“.

Raguviškės muzikos mokytojos Kristinos Juškienės (g. 1978 m. Raguvoje, gyv. ten pat) tėvas Antanas Danila grojo saksofonu, akordeonu ir tambūrinu. Vaikystėje, jaunystėje matyti muzikos instrumentai yra armonika, akordeonas, saksofonas ir būgnas. Vėliau tėvas ją mokė groti akordeonu, bet šiek tiek pramokusi, jį „padėjo į šalį“:

Armonika išmokau griežti būdama dvidešimt dviejų metų amžiaus, kai studijavau Rokiškio kolegijoje. Šioje mokymo įstaigoje armonika buvo privalomas instrumentas, reikėjo laikyti baigiamąjį armonikos egzaminą. Turėjau gerus dėstytojus, draugus, vienas jų – puikus armonikos virtuozas Virginijus Andriuška, kuris savo puikiu grojimu buvo man [įkvėpimo šaltinis]. (...) Buvo galimybė įsigyti armoniką iš dėstytojos už 50 litų (...). Šia armonika griežiu iki šių dienų, taip pat moku groti pianinu³⁴.

³² Reportažų ciklas „(Ne)žinomi Raguvos kolekcininkai“, skirtas Raguvos miestelio 520 metų jubiliejui. 2021 m. reportažas apie armonikų kolekcininką Vidimantą Milinską, žr. <https://www.youtube.com/watch?v=XMYP6ep10>.

³³ Pat. K. Juškienė pastebėjo, kad šiuo metu kapelos sudėtis išliko panaši, tik abu birbynininkai jau mirę, 2020 m. užr. Mulevičius.

³⁴ Pat. K. Juškienė, 2020 m. užr. Mulevičius.

Raguvos krašte nuo 8-ojo dešimtmečio pabaigos kelerius metus gyvavo ir keturių muzikantų Raguvos dūdų orkestrėlis. Jį sudarė trimitas, altas, klarnetas, kurį pūtė Evaldas Leonavičius, ir bosas. Juškienė mena, kad *dūdorius* Petras Vanagas, kilęs iš Užunevėžių kaimo, „prie kunigo Petrausko buvo įsteigęs pučiamųjų orkestrą. Jame grojo už mane šiek tiek vyresni Raguvos berniokai“. Šis orkestras grodavo laidotuvėse, o repetitijos vykdavo bažnyčios šventoriuje.³⁵

Pasak Juškienės, Raguvos kultūros namai iš pradžių neturėjo jokios kapelos, nes jie priklausė kolūkiui. Gyvavo tik choras ir instrumentinis-vokalinis ansamblis, kuriame grojo Juškienės tėvas Antanas. Šis ansamblis nuolat koncertuodavo per metinius ataskaitinius kolūkio susirinkimus, vykdavusius Raguvos malūne. Juškienė nurodė, kad dabar Raguvos kultūros centre veikia du instrumentiniai kolektyvai: kapela „Kukalis“, vadovaujama Henriko Balčiūno iš Panevėžio, ir vaikų bei jaunimo pučiamųjų orkestras „Ragas“. Pati Juškienė labiausiai žavisi romansus dainuojančiais vokaliniais-instrumentiniais ansambliais (pasak jos, *romansiniais*) ir *liaudiškomis* kapelomis ir orkestrais. Šiuo metu Juškienė vadovauja *romansiniam* kvintetui „Ilgesys“, kurį subūrė 2004 m.³⁶ Iš pradžių šiame kolektyve dalyvavo penkiolika dainininkių, vėliau dėl įvairių priežasčių liko tik keturios. Juškienė joms akompanuoja armonika. Prieš kelerius metus, pasiūlius kultūros centro vadovybei, ji įsteigė ir kitą, pagyvenusių žmonių vokalinį ansamblį „Santarvė“. Jį sudaro aštuoni dainininkai ir armonika pritarianti vadovė.

Moksliniu požiūriu Užunevėžių k. kapelą ir Raguvos dūdų orkestrėlį priskirtume tradicinėms kapeloms ir orkestrams, o XX a. pabaigoje susibūrusią Raguvos kultūros centro kapelą „Kukalis“ – netipinėms stilizuotoms liaudiškoms kapeloms. Milinskas tokiam skirstymui pritaria, pasak jo, tradicinė buvo tik Užunevėžių kaimo kapela, o „Kukalį“ jis priskiria *naujoviškoms liaudiškoms* kapeloms. Kur kas jaunesnės kartos, etninės muzikos mokslus baigusios, pateikėjos Juškienės nuomonė kitokia: pasak jos, tradicinė *liaudiška* yra ir kapela „Kukalis“. Taigi ji nedaro skirties tarp tradicinių ir stilizuotų kapelų bei sąvokų *tradicinis* ir *liaudiškas*.

2.4. Panevėžio miesto ansambliai, kapelos ir orkestrai

XX a. antroje pusėje Lietuvos didmiesčiuose ir miesteliuose daug kur buvo suburti didelės sudėties dūdų orkestrai. Etnoinstrumentologė dr. Rūta Žarskienė 2009 m. straipsnyje

³⁵ Pučiamuosius instrumentus buvo nupirkęs kunigas Petrauskas, tačiau po jo mirties jie prapuolė. Pat. K. Juškienė, 2020 m. užr. Mulevičius.

³⁶ 2000 m. ji pradėjo dirbti Raguvos kultūros centre dar laikina meno vadove. Vėliau buvo pasiūlyta įkurti su negalią turinčių žmonių kolektyvą. Pat. K. Juškienė, 2020 m. užr. Mulevičius.

nurodo, kad tokie pučiamųjų orkestrai ypač populiarūs tapo klasikiniu sovietmečiu: šeštojo dešimtmečio pabaigoje–aštuntajame dešimtmetyje jų kūrimasis itin suaktyvėjo. Juos imta steigti bene visose didesnėse įmonėse, kolūkių kultūros namuose, mokyklose. XX a. pabaigoje Panevėžio kultūros skyrius siekė, kad kiekviena mokykla turėtų pučiamųjų instrumentų orkestrą, todėl dauguma mokyklų aštuntajame–devintajame dešimtmečiais buvo įkūrusios savo orkestrus. Vieni orkestrai gyvavo net iki keturiasdešimties metų, o kiti – vos kelerius metus. Prie pučiamųjų orkestrų jauni ir energingi muzikantai dažnai suburdavo ir estradinį, vadinamąjį vokalinį-instrumentinį ansamblį (Žarskienė 2009: 156, plg. Gaidelienė 2002). Sovietmečiu orkestrai dažniausiai grodavo tarybinių švenčių išvakarėse rengiamuose minėjimuose, susirinkimuose, per balsavimus, Gegužės 1-osios ir Spalio švenčių demonstracijose, tarybinėse laidotuvėse, miesto visuomenei. Panevėžyje kurį laiką gyvavo graži tradicija: kiekvieną sekmadienį Jaunimo sode vykdavo pučiamųjų orkestrų koncertai. Stipresni kolektyvai dalyvaudavo apžiūrose, miestų bei rajonų ar net respublikinėje Dainų šventėje (Žarskienė 2009: 156).

Panevėžio kraštotyros muziejaus ir jo darbuotojos, istorijos skyriaus vyresniosios muziejininkės Emilijos Jušienės straipsnyje (2019) galime rasti išdėstytą daugumos Panevėžio mieste gyvavusių orkestrų istoriją sovietmečiu. Straipsnyje išvardinti nuo seniausio iki naujausio ir šiomis dienomis dar sutinkami pagrindiniai Panevėžio miesto dūdų orkestrai³⁷.

Daugiainstrumentininkas Alvydas Maslauskas (g. 1952 m. Latvijoje, netoli Lietuvos sienos, Jekabpilio r., gyv. Panevėžyje) gimė Latvijoje, tačiau didžiąją dalį vaikystės praleido tėvų sodyboje Juodupėje, Rokiškio r. Vos ketverių jis pradėjo mokytis griežti savo tėvo Vinco Maslausko turėta Vienos armonika. Vėliau grojo standartizuota rusiško derinimo armonika, lūpine armonikėle ir kitokiomis armonikomis, akordeonu bei klarnetu, saksofonu. Šis pateikėjas nusprendė savo gyvenimą paskirti muzikai, todėl baigė Panevėžio muzikos technikumą ir pradėjo vadovauti savo gimtojo krašto įvairių tipų ansambliams ir orkestrams, kiek vėliau įvairių Panevėžio institucijų pučiamųjų orkestrams ir galiausiai Panevėžio r., Liūdynės tradicinei kapelai.

Pasak jo, „Moku groti tais instrumentais, kurie dabar yra populiariausi. O tokiais, kaip smuiku, gitara, žinau kaip groti tik teoriškai, nes reikėjo groti Rokiškio mašinų gamyklos estradiniame ansamblyje soline arba bosine gitaromis; šiame ansamblyje išgrojau trejus metus“.³⁸

³⁷ Žr. Aukštaitijos internetinės naujienų agentūros (AINA) projekto „Panevėžio istorijos puslapiai“ straipsnyje: <https://paneveziokrastas.pavb.lt/istorijos-puslapiai/apie-puciamuju-instrumentu-orkestru-veikla-sovietmeciu-nuobodziauti-nebuvo-laiko/>.

³⁸ Pat. A. Maslauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

Nuo 1974 m. iki XX a. pabaigos Maslauskas vadovavo daugeliui pučiamųjų orkestrų ir estradinių ansamblių Juodupėje, Rokiškyje ir Panevėžyje, todėl galėjo plačiai papasakoti apie jų sudėtį ir veiklą:

Iš pradžių Rokiškio r., Juodupės gyv. vadovavau vilnos audinių fabriko orkestrui „Nemunas“, tai su šiuo pučiamuoju orkestru sovietų laikais tekdavo groti įvairiausiose šventėse. Apie 1974 m. vadovavau to paties fabriko kapelai „Nemunas“, kuri gyvavo apie šešerius, aštuonerius metus. Vadovavau Juodupės estradiniam ansambliui ir tuo pačiu metu lankiau pusiau profesionalų Rokiškio mašinų gamyklos jaunimo estradinį ansamblį. 1975 m. atsikrausčius į Panevėžį pirmiausiai mieste dar prieš karą susikūrė Panevėžio mėsos kombinato pučiamųjų orkestras, kuriame ką tik atsikraustęs į Panevėžį turėjau dalyvauti bei jam vadovauti. Šiame orkestre dalyvavo apie dvylika ar trylika pūtikų. Panašiu metu vadovavau ir Panevėžio „Linų“ kombinato pučiamųjų orkestrui, kuris susikūrė jau po karo ir jame dalyvavo 24 pūtikai. Taip pat gyvavo Panevėžio duonos kombinato, kompresorių gamyklos pučiamųjų orkestrai. Šių orkestrų tradicinė sudėtis: vienas, du saksofonai, kornetai, altai, baritonai, bosai, tenorai. Panevėžio „Ekran“ gamyklos pučiamųjų orkestras, kuriam vadovavo Panevėžio technikumui dėstytojas Baltrūnas, (...) buvo daug didesnis, papildomai turėjo triūbų, kornetų, didesnių klarnetų, fleitų, tačiau tradicinio orkestro sudėtį išlaikė. Su šiais orkestrais reikėdavo dažnai žygiuoti per įvairiausias šventes, eisenas, gegužės pirmosios demonstracijas bei lapkričio mėnesį vykusią Spalio šventę, - jos visos vykdavo Panevėžio Lenino aikštėje³⁹. Eisenoje pristatant gamyklas priekyje eidavo tos gamyklos orkestras, o už jo šios gamyklos darbuotojai⁴⁰.

Maslauskas mena, kad dauguma sovietmečio laikų pučiamųjų orkestrų žlugo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo pradžioje, nes vis labiau buvo populiarinamos stilizuotos liaudiškos kapelos, o pučiamųjų orkestrai „buvo privatizuoti, niekas jų nerėmė ir niekam saviveiklos nebereikėjo“. Šiuo metu Maslauskas vadovauja Panevėžio kultūros namų jaunimo, daugiausia mokinių, pučiamųjų orkestrams, taip pat talkina ir Liūdynės pučiamųjų orkestrui.

Be to, Maslauskas vadovauja 2003 m. susibūrusioje Liūdynės k. netipinei liaudiškos muzikos kapelai „Dvarkiemis“. Iš pradžių ją sudarė net keturiolika muzikantų, vėliau jų sumažėjo iki aštuonių: du smuikai, klarnetas, triūba, armonika, akordeonas, kontrabosas ir būgnas. Vadovo teigimu, kapela stengėsi išlaikyti *autentiškos senovinės tradicinės kapelos* sudėtį, kurią jis skiria nuo *folklorinės*: „Per visą gyvavimą nenukrypome į folklorą, [nes] kaip vadovas rimtai nebuvo susidūręs su kitais folkloro ansambliais. Stengiamės groti, sudarydami *senovinės tradicinės* kapelos sudėtį. Po Nepriklausomybės atkūrimo muzikuodavome Panevėžio ir kituose Rokiškio, Biržų, Pasvalio rajonuose ar net visoje

³⁹ Panevėžio laisvės aikštė.

⁴⁰ Pat. A. Maslauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

Lietuvoje. Šiandien dalyvaujame su šia kapela miesto apžiūrose, kasmetinėje Aukštaitijos regiono kapelų šventėje-varžytuvėse „Kapelmaušis“, kuriame užėmėme įvairias prizines vietas“⁴¹.

Maslausko aptarti XX a. pabaigos pučiamųjų orkestrai buvo ištis labai dideli, būdingi vėlyvajam sovietmečiui. Jo vadovauta kapela „Dvarkiemis“ moksliniu požiūriu priskirtina netipinių stilizuotų kapelų kategorijai. Pasak Maslausko, sovietmečio didelių mišrių *tradicinių kapelų* sudėtis – du klarnetai, viena arba dvi triūbos, du smuikai, kontrabosas, akordeonas ir mušamieji. 1969–1978 m. kompozitoriaus Vytauto Juozapaičio įkurto ir vadovauto Lietuvos radijo ir televizijos instrumentinio-vokalinio ansamblio „Armonika“ pavyzdžiu, į tokią kapelą buvo galima įtraukti ir senoviškesnius instrumentus: rusišką standartizuotą armoniką, Peterburgo armoniką ar bandoniją. Po truputį tokių kapelų sudėtis keitėsi, pradėta groti ir mandolinomis. Maslausko teigimu, „Visos kapelos ir pučiamųjų orkestrai Rokiškio r., ir Panevėžio mieste, net didesnių sudėčių orkestrai, išlaikę tradicinę sudėtį, kuriems per visą savo gyvenimą vadovavau, buvo tik *tradiciniai*. Tiesa, estradiniai ansambliai, kuriems vadovavau Rokiškio krašte, visgi yra *šiūolaikiški, modernūs* ansambliai. Šiuo metu daugiau Panevėžio r. egzistuojančių tradicinių kapelų nėra, visos kitos kapelos daugiau *linkusios prie folkloro* – tą išduoda dainavimas, grojimas: kas ką turi, tas tuo ir griežia“⁴². Kaip matome, kalbėdamas apie mišrias kapelas, šio pateikėjo idealas yra 1960 m. įtvirtinta ir vėliau kitusi tipinė stilizuota kaimo kapela. Jam būtent tokia kapela atrodo tradicinė, nes kitokios jam yra daug svetimesnės, jose neteko nei griežti, nei joms vadovauti. Visas kitas nedidelės instrumentinės sudėties kapelas jis apibūdina kaip *folklorines kapelas* su šiek tiek menkinančiu atspalviu: „kas ką turi, tas tuo ir griežia“ (žr. 4.5. priedą, p. 119–120)

Panevėžio politechnikumo orkestrą ir kitus pučiamųjų orkestrus mena ir kitas jų dalyvis Vytautas Zigmantas (g. 1958 m. Panevėžyje, gyv. ten pat). Iš Pasvalio krašto kilęs jo tėvas Antanas Zigmantas (g. Krinčino, gyv. Pasvalio r.) nuo senų laikų iš žilvyčio tošies pasidirbdavo birbynėlių ir jomis birbindavo, mokėjo daug liaudies dainų, taip pat buvo geras Peterburgo armonikos muzikantas:

Vaikystėje teko sutikti armoniką, smuiką ir birbynę. Mano tėvas A. Zigmantas seniau pagamindavo iš žilvyčio tošės birbynėles ir jomis gerai mokėdavo groti. Taip pat ir man teko

⁴¹ Pat. A. Maslauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁴² Pavyzdžiui Pajstrio kapeloje „Gegužinė“ griežia smuikas, armonika, du akordeonai tai pasakyti, kad tai netradicinė kapela sunku, aišku jie neturi pučiamųjų instrumentų, bet būtų gerai turėti bent triūba ar švilpynę. Šiuo metu kapelos Panevėžio krašte yra apirusios, nes labai mažai yra mokančių groti kapeliniais instrumentais. Vaikai, kurie mokosi muzikos menų mokyklose jie jos mokosi tiesiog savišvietai, kad labiau prie meno palinktų, bet kad profesionaliau grot sugebėtų kapeloje, mokytojai to neišmokina, jie labiau mėgsta groti pučiamųjų orkestruose. Vaikai nepripratę prie liaudiškos muzikos, mažai mokyklose su liaudies menu buvo susidurta. Pat. A. Maslauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

jomis muzikuoti, tiesa, nelabai tas grojimas prigijo ir išliko. O rimčiau teko susipažinti su pučiamaisiais instrumentais.⁴³

Ilgijęs aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir dirbdamas įvairiausiose institucijose⁴⁴, Zigmantas dažnai vadovaudavo tų įstaigų pučiamųjų orkestrams, kaimo kapeloms ar to laikmečio populiariems estradiniams ansambliams ir pats juose grodavo. Jaunystėje jis dalyvavo daugelyje Panevėžio pučiamųjų orkestrų:

Trimitu grojau įvairiausiuose Panevėžio miesto pučiamųjų orkestruose, šeštos, devintos vidurinių mokyklų pučiamųjų orkestruose, vėliau keturis metus grojau Panevėžio politechnikumo 22 muzikantų dūdų orkestre. Šiam orkestrui vadovavo Augustinas Jurkonis, vėliau perėmė ir pusantrų metu vadovavo Vidas Kuliešius. Su šiuo orkestru Lietuvoje paimdavome po Vilniaus antrąją vietą. Taip pat armijoje teko dalyvauti armijos pučiamųjų orkestre. Dirbant Panevėžio penktojoje profesinėje technikos mokykloje buvo įsteigtas mokyklos pučiamųjų orkestras, kuriame grojau keturis metus. Šiam orkestrui vadovavo Sigitas Jakštonis, Vidas Dulkė ir aš. Šiame orkestre dalyvavo apie 15 pūtikų, tačiau instrumentų užtekdavo, o pati instrumentinė sudėtis buvo tokia: grodavo keturi trimitai, altai, du tenorai, du baritonai, du bosai (tonacijų B ir Es) ir mušamieji instrumentai. Pasitaikydavo atvejų, kada muzikos mokyklas pabaigę mokiniai ateidavo į orkestrą ir jame grodavo su klarnetais. Su orkestrais dalyvavdavome eisenose, pavasarinėse ir rudeninėse demonstracijose, miesto šventėse, taip pat teko palinksminti dirbančius per miesto talkas⁴⁵.

Kaip ir Maslauskas, Zigmantas pastebėjo, kad to meto saviveikliniai dūdų orkestrai apie 1988 m., Atgimimo metais, pradėjo nykti – dūdų orkestras tapo nebereikalingas, o skolintus instrumentus reikėjo grąžinti. Apie 1983 m. Panevėžio penktoje profesinėje mokykloje buvo suburta jo vadovaujama mišri netipinė stilizuota šešių muzikantų kapela, kurią sudarė smuikas, trimitas, armonika, kontrabosas ir mušamieji. Toje pačioje mokykloje apie 1987 m. buvo įkurtas ir estradinis (roko) ansamblis, bet jis gyvavo labai trumpai, nes „visi šį ansamblį lankantys muzikantai nebuvo rimti, o rimtas ir atsakingas muzikavimas buvo svarbu“⁴⁶.

Zigmanto išvardinti XX a. pabaigos pučiamųjų orkestrai yra priskirtini vėlyviesiems, daugiau instrumentų turintiems orkestrams, nors ir išlaikė tradicinę sudėtį. Zigmanto teigimu, Panevėžio kraštas visada išsiskyrė kapelų gausa, o skirstant kapelas, ansamblius, orkestrus į tipus jis pabrėžė, jog visos folkloro ansamblių, konkrečiau Panevėžio folkloro ansamblių „Versmė“, „Raskila“ ir „Pulkelis“ kapelos yra tradicinės. Nors šiam tipui priskyrė ir jo paties

⁴³ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁴⁴ V. Zigmantui teko dirbti statybininku ir inžinieriumi įvairiausiose institucijose – Jonavos 34 profesinėje technikos mokykloje, kurioje teko net dėstytojauti, Panevėžio autobusų parke, Panevėžio penktoje profesinėje technikos mokykloje ir galiausiai UAB Stigma. 2021 m. užr. Mulevičius.

⁴⁵ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁴⁶ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

suburtą Panevėžio penktosios profesinės mokyklos kapela, visgi iki tikrosios tradicinės sudėties šiai kapelai vietoje kontraboso reikia *basetlijos*. Tuo tarpu vėlyvąjį estradinį roko ansamblį pristato kaip visiškai šiuolaikišką, naujausių laikų kolektyvą.

Panevėžietis Stanislovas (Stasys) Sargautas (g. 1963 m., Panevėžyje, gyv. ten pat) vaikystėje išmokęs groti senelio Juozo Paškevičiaus armonika, taip pat akordeonu „Weltmeister“ ir kitu, rusišku akordeonu, ilgainiui suprato, jog armonika griežti yra žymiai smagiau nei akordeonu (nors dalyvavo mokyklos akordeonų ansamblyje). Jį paskatino ir jo jaunystės metais labai populiarius „Armonikos“ ansamblis. Mokantis Panevėžio proftechninėje mokykloje, kurioje vėliau dirbo staliumi⁴⁷, panašiu metu jam teko matyti savo draugo Antano Jačionio vadovaujamą kapelą „Ežiukai“: joje smuiku griežė „labai geras garbingo amžiaus muzikantas, virtuozas“, armonika – vadovas, dar buvo bosinė gitara ir mušamieji. Visi šie ansambliai daugiausia muzikuodavo per Jonines, Moters ar Motinos dieną.

Sargautas vadovauja 2016 m. suburtam Upytės, Panevėžio r., folkloro ansambliui „Vešeta“. Iš pradžių tai buvo kapela, siekusi atlikti to krašto instrumentinę liaudies muziką, tačiau greitai šio ansamblio veikla susidomėjo ne tik muzikantai, bet ir dainininkai. Todėl netrukus kapela virto folkloro ansambliu. Kapelos sudėtis laikui bėgant kito, šiuo metu dviem armonikomis griežia Sargautas ir Juozas Onaitis iš Ėriškių, akordeonu Virgis Šaknys ir tradicinį būgną muša Almantas iš Ėriškių. Kiek anksčiau šioje kapeloje dalyvavo smuikininkė Renata Laučkienė ir būgną mušė Aušra Sidorovienė⁴⁸. Pasak kraštotyrininkės, folkloro ansamblio „Raskila“ vadovės L. Vilienės šiame kolektyve buvo visko, jie pradėjo savo veiklą tiesiog muzikuodami dviem armonikomis ir akordeonu, o vėliau nusprendė, kad jiems reikia dainuoti ir šokti. Ši folklorinio ansamblio instrumentinė grupė mėgina tapti tradicine, būtent tokią kapelą parodo koncertų metu, tiesa repeticijų metu vis dar gana dažnai naudoja akordeoną⁴⁹.

Moksliniu požiūriu Sargauto jaunystės laikų ansambliai priskirtini netipinėms stilizuotoms liaudiškos muzikos kapeloms (kai kurie galėtų būti vadinami net ir akademiniiais instrumentiniais ansambliais). Tuo tarpu folkloro ansamblių „Raskila“, „Vešeta“ instrumentinės grupės visiškai atitinka nustatytą tradicinės kapelos instrumentinę sudėtį. Pats pateikėjas savo gimtojo krašto tradiciniams ansambliams, kapeloms, visų pirma, priskirtų jau aptartų, paties lankomų folkloro ansamblių instrumentines grupes, nors, pasak jo, jie pasižymi

⁴⁷ Po proftekninės mokyklos įstojau į institutą, tačiau tikslingą mokymąsi nutraukė armija. Dar prieš armiją dirbau konstrukcijų gamykloje. Po armijos toliau kantriai iki ketvirtosios klasės tęsiau studijas tačiau nebaigiau, nes būtent tuo metu pradėjau kurti savo nuosavą medienos įmonę ir nebebuvo laiko mokslams. Šio staliaus amato užsiiminėjau iki šiol. Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁴⁸ Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁴⁹ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

skirtingu atlikimo stiliumi. O jaunystėje jo stebėta kapela „Ežiukai“ yra „šiuolaikiškesnė, modernesnė kapela“.

XX a. 8–9 dešimtmečiais Panevėžyje būrėsi folkloro ansambliai. Pasak vieno iš šio kolektyvo ir kitų Panevėžio folkloro ansamblių ilgamečio dalyvio Vytauto Zigmanto, „Versmės“ susibūrimo pradžia laikomi 1984 m., kada folkloro entuziastai pradėjo jungtis į „tokius nedidelės apimties liaudiško pasidainavimo kolektyvus ir buvo begalinis noras suburti folkloro ansamblį“. Paprašius Margaritą Vaičekonienę, kuri yra labai organizuota, folkloro ansamblį pavyko labai greitai suburti. Jau 1985 m. Panevėžio penktoje profesinėje technikos mokykloje šis ansamblis gana plačiai propagavo folklorą⁵⁰. Ilgametis ansamblio armonikininkas Sargautas pasakojo, kad į „Versmę“ atėjo 1986 m., paragintas gero draugo, taip pat armonikininko Antano Jačionio. Pasak jo, pavadinimą „Versmė“ sugalvojo patys mokytojai, kurie ir įsteigė ansamblį. Pirmieji šio folkloro ansamblio vadovai – Margarita ir Rimantas Vaičekoniai. Pirmaisiais gyvavimo metais ansamblį lankė net 30 narių: ne tik muzikos mokytojų, bet ir įvairių kitų specialybių žmonės⁵¹. Pasak Zigmanto, šis folkloro ansamblis atlikdavo tiek tradicinę, tiek senovinę, archajinę liaudies muziką, gyvavo penkių ragų, daudyčių ir skudučių pūtėjų grupė, kuriais grojo jis pats ir Edmundas Sakalauskas, Gintautas bei kiti ansamblio nariai. Taip pat ansamblyje dalyvavo keturių merginų, kanklininkių, atėjusių iš Panevėžio Jono Švedo pedagoginės muzikos mokyklos ansamblis, kuriame kankliavo su tradicinėmis septyniastygėmis, devyniastygėmis kanklėmis.

8 pav. Apie 1992 m. pirmasis Panevėžio folkloro ansamblis „Versmė“ šventėje Skaistakalnio parke. Instrumentinė kapela: stovi pirmoje eilėje iš dešinės armonikininkai Antanas Jačionis ir Stanislovas Sargautas. Vytauto Zigmanto asm. arch. nuotr.

⁵⁰ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵¹ Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

Tiksliau pirmąją folkloro ansamblio „Versmė“ kapelos sudėtį prisiminė armonikininkas Sargautas. Kapelą tuo metu sudarė dvi ar trys smuikininkės (Rima, Lina)⁵², triūba (Petras Kepalas), birbynė arba armonika (A. Jačionis), keturios armonikos (vadovas Rimantas Vaičiakonis, Petras Skrebė, A. Jačionis ir karts nuo karto S. Sargautas), kontrabosas ir tradicinis būgnas. Apie 1990 m. kilus nesutarimams su mokyklos vadovybe, kolektyvas skilo į dvi „Versmes“: vieni ansamblio dalyviai išėjo su tuometiniais vadovais Vaičekoniais ir pasiliko senąjį ansamblio pavadinimą, o kitas ansamblis, kurį sudarė mokyklos mokytojai toliau gyvavo, nors kurį laiką ir be vadovo.

Netrukus mokykloje likusiai ansamblio daliai pradėjo vadovauti Žigas⁵³, o nuo 1993 m. – Violeta Kepalienė, tapusi „Raskilos“ krikštamote. Pasak šiuometinės šio folkloro ansamblio vadovės Linos Vilienės, ansamblio instrumentinė kapela išsyk grįžo į tradicinius rėmus: birbynę pūtė Violetos vyras P. Kepalas, Sargautas grojo armonika, pati vadovė armonika arba akordeonu, kontrabosu Lionis, barabonu ir dideliu būgnu Birutė. Kiek vėliau prisijungė prie kapelos dar vienas armonikininkas, tuometinis Panevėžio meras Vitalijus Statkevičius⁵⁴. Taip pat šioje kapeloje iki 2000 m. dalyvavo armonikininkas Petras Skrebė⁵⁵. Dvi armonikos ansamblyje „Raskila“ griežė nuo pat pradžių, tiesa basetlės kapela neturėjo.

Nuo 1999 m. šio ansamblio vadove tapo Vilienė. Jai pradėjus vadovauti, prie kapelos prisijungė dvi smuikininkės: Edita Gumauskaitė ir Lina, armonikomis griežia Sargautas ir naujas armonikininkas Juozas Orla. Šie du muzikantai ansamblio kapeloje grojo visą laiką. Orla iki gyvenimo pabaigos lankė šį ansamblį, jis buvo tikras virtuozas, pasižymėjęs ir kaip solistas, įvairiuose renginiuose grieždavęs Peterburgo armonika⁵⁶. Panašiu laiku į ansamblį atėjo muzikantas Vladas Skuja, tad armonikierių kapeloje kartais būdavo net trys. Prie kapelos prisijungė ir basetlė⁵⁷, kuria dažniausiai groja etnoinstrumentologas, dr. Gvidas Vilys (tik kartais Uršulė Vilytė arba Vladas Klova). Apie 2004 m. prisidėjo dar dvi jaunos dvi smuikininkės: Aušra Petrauskaitė ir Dovilė Sidorovaitė. Tiesa, smuikininkės kapeloje vis keičiasi: vyresnės išeina, jaunesnės ateina. Nuo 2013 m. kapeloje smuiku pradėjo griežti

⁵² Kapelos muzikantai nuolat keitėsi, smuikais griežė muzikos mokytojos iš Panevėžio muzikos mokyklos. Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵³ Kaip vadovas jis buvo mums neįprastas, apsnūdęs, neatsakingai žiūrėdavo į repeticijas, per koncertus painiojosi ir gadino ansamblio koncertinį vaizdą. Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵⁴ Armonikininkas Vitalijus Statkevičius šiame kolektyve dalyvavo tik pusantros metų, dėl to, kad mėgo daugiau groti kaip pavienis muzikantas ir ansamblyje prie kitų prisiderinti jam buvo sunku. Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵⁵ Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵⁶ Pasak S. Sargauto „muzikantas J. Orla sakydavo, jog labai gerai, kai kapeloje yra dar vienas armonikininkas, kuris gali pastoviai vesti melodiją, tai aš dažniausiai vesdavau melodiją, o visi kiti kapelos muzikantai ją pateikdavo tai per oktavą žemiau ar antru balsu, ką mėgdavo instrumentu daryti Juozas Orla, vienu žodžiu melodiją paaranžuodavo. Tuomet Juozas sakydavo, kad aš pajuntu laisvę grodamas armonika antru balsu. Taip pat man su šiuo armonikieriumi tekdavo dažnai muzikuoti baliuose“. Pat. S. Sargautas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵⁷ Basetlė, kurią pagamino baisogalietis, smuikininkas, instrumentų meistras Vladas Žeromskis. Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

jauniausioji vadovė duktė Teklė Vilytė. 2021 m. „Raskilos“ instrumentinė grupė buvo didžiulė: keturi smuikai (T. Vilytė, Uršulė ir Severija Šveinauskės, Karigailė Malinauskaitė), trys armonikos (Skuja, Sargautas, Martynas Šibišauskas), basetlė ir būgnas. Jie reikėdavo vienu metu dalyvauti keliuose renginiuose, kapelą buvo galima padalyti į dvi kapelas. Sargautas be galo džiaugdavosi kas savaitę vykstančiomis repeticijomis, jam jos „kaip šventė“. Pasak jo, „repetuojame kaip „Raskilos“ folkloro ansamblio kapela ir atskirai, nes kartais koncertuoti reikia tik kaip kapelai. Koncertuojame įvairiose šventėse, televizijoje, „Duokim garo“ laidose, festivaliuose“.⁵⁸ Pasak Vilienės, „būgnas, kuriuo dažniausiai groju – tai *valdymo instrumentas*, labai svarbus instrumentas ritmui palaikyti. Su šiuo instrumentu valdau tiek instrumentinę grupę, tiek visą publiką, o su basetlija, deja, to padaryti negaliu“.

Zigmantas mena, kad 1990 m. didžiuliam folkloro ansambliui „Versmė“ skilus į dvi mažesnes *versmes*, vienoje iš jų, kuri iškeliavo su tuometiniais vadovais Vaičekoniais iš pat pradžių buvo dvi armonikos, kuriomis grojo Vaičekonis ir pasikeisdami Albinas ir Petras Skrebė, dar buvo didelis tradicinis būgnas ir barabanas. Kiek vėliau prie kapelos prisijungė smuikininkė Rūta Vaičekonytė, po jos buvo dar kita smuikininkė Milinavičienė. Vėliau į šį kolektyvą atėjo dabartinis ir ilgametis Pulkelio muzikantas, armonikierius Dalius Meliūnas. Taigi folkloro ansamblio kapelos nariai vis keitėsi. Prie tradicinės kapelos buvo prisijungęs ir cimolininkas iš Šiaulių. 1999 m. Vaičekonių vadovaujamas ansamblis „Versmė“ skilo dar sykį ir apie 2000 m. susibūrė Panevėžio folkloro ansamblis „Pulkelis“. Šį naują kolektyvą nebuvo paprasta suburti, nes ansamblių nariai buvo sutrikę: vieni norėjo vienur dalyvauti, kiti kitur. Ansamblis susibūrė iš aštuonių žmonių branduolio, pirmoji vadovė buvo Lina Ramanauskaitė. Folkloro ansamblio instrumentinėje kapeloje armonika griežė Dalius Meliūnas, tradiciniu, latvišku rankų darbo dideliu būgnu Danutė Meliūnienė. Po kelių metų kaip melodinis instrumentas atsirado birbynė arba lumzdelis, kuriais grojo Renaldas Taučikas, tačiau neilgai trukus ją kaip stilizuotos, o ne folklorinės kapelos melodinį instrumentą panaikino. 2004 m. atėjus vadovauti smuikininkei Daivai Tijunovienei ansamblio dalyvių skaičius gerokai išaugo ir jų vienu metu buvo net 30. Po ketverių metų veiklos vadovai vėl keitėsi ir juos pakeitė gana ilgą laiką vadovavę Lina ir Albertas Bartašiai. Su dažnai savo sudėtį keičiančiu folkloro kolektyvu dalyvavome įvairiose šventėse, Panevėžio miesto šventėse, televizijos laidose „Duokim garo“, Dainų šventėje ir įvairiuose kituose renginiuose⁵⁹.

⁵⁸ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁵⁹ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

9 pav. Folkloro ansamblis „Versmė“ (vad. Vaičekoniai) apie 1993 m. autorinių kūrinių koncerte Panevėžyje. Instrumentinė kapela: pirmoje eilėje iš kairės smuikininkė Milinavičienė, birbynininkas Gintaras Jankauskas, armonikininkas Vaičekonis, būgnininkas Gintaras Vašys, armonikininkas Petras Skrebė ir su barabanu Laima Vašienė. V. Zigmanto asm. arch. nuotr.

Pagal laikmetį ir etnoinstrumentologinę klasifikaciją šiame poskyryje išvardintų pagrindinių Panevėžio miesto folkloro ansamblių instrumentinės grupės neabejotinai priskirtinos tradicinių kapelų kategorijai. Vasiliauskaitei dažnai tekdavo stebėti Panevėžio folkloro ansamblių pasirodymus. Ji apgailestauja, kad šiuo metu folkloro ansamblių Panevėžyje yra tik du: „Raskila“ ir „Pulkelis“, naujų neatsiranda⁶⁰.

Taigi visų apklaustų, Panevėžio mieste gyvenančių muzikantų – Zigmanto, Sargauto ir folkloro specialistų Vilienės ir Vasiliauskaitės nuomonės sutampa, kad Panevėžio folkloro ansamblių „Versmė“, „Raskila“ ir „Pulkelis“ instrumentinės grupės priskirtinos tradicinėms kapeloms. Sargauto ir Vilienės vertinimu, Upytės folkloro ansamblio „Vešeta“ kapela yra tradicinė, nors Vilienė pastebi, kad kartais šios kapelos instrumentinė sudėtis keičiasi, nėra stabili. Taip pat ji pabrėžia, kad XXI a. ir kitos Panevėžio krašto kapelos orientuojasi į tradicines kapelas, nemaža dalis tokių priklauso ir folkloro ansambliams: Miežiškių folklorinė kapela „Rudenėlis“, Smilgių kapela „Aušrinė“, kurią sudaro smuikas, armonika, basetlė ir būgnas (tik retkarčiais, kai dalyvauja Aukštaitijos regiono kapelų šventėje-varžytuvėse „Kapelmaušis“, įtraukia ir triūbą) ir naujai susibūrusi Krekenavos kapela „Be cvieka“, kurios pagrindinis instrumentas yra devyniastygės kanklės, nepaisant to, jog joje griežiama smuiku, birbyne, armonika, kontrabosu, tradiciniu būgnu ir perkusiniaisiais instrumentais (dar.žr. 8 pav., p. 36; 9 pav., p. 38; žr. 4.5. priedą, p. 119–120)

Apibendrinant Panevėžio krašto instrumentinių ansamblių ir kapelų, orkestrų sudėčių kaitos ir sąveikos tyrimą, matyti, kad nuo XX a. vidurio iki šiol beveik nepakitęs išliko tik Rudžių giminės kanklininkų ansamblis. Kitų kapelų instrumentinės sudėtys vienaip ar kitaip keitėsi. Tradicinės kapelos paprastai gyvuoja folkloro ansamblių sudėtyje, kaip instrumentinės

⁶⁰ Reikšmingiausios Panevėžio muzikos mokykla ir Vytauto Mikalausko menų gimnazija šiuo metu neturi jokio folkloro kolektyvo, nors šios įstaigos specialiai ugdo vaikus muzikine kryptimi, galbūt nėra daugiau folkloro vadovų, kurie galėtų suburti vaikų folkloro ansamblius. Pat. V. Vasiliauskaitė, 2021 m. užr. Mulevičius.

grupės, kai kurios tokios didelės, kad prireikus net gali būti dalijamos į kelias kapelas ir dalyvauti keliuose skirtinguose renginiuose vienu metu. 1958 m. suburta Miežiškių kapela iš pat pradžių buvo netipinė kaimo kapela. Nors instrumentų įvairovės ir būta visgi dėl nedidelio muzikantų ar instrumentų skaičiaus, kurią iš pat pradžių sudarė kornetas, dvi armonikos, akordeonas, barabanas ir didelis būgnas, o kiek vėliau prisijungus į kapelą jaunimui ji nors ir padidėjo instrumentine sudėtimi, kurią sudarė dvi triūbos, trys armonikos, kartais du akordeonai, basetlija, barabanas, didelis būgnas ir įvairūs perkusiniai instrumentai, visgi daugiau išlaikė netipinės kaimo kapelos sudėtį. Panašiu keliu toliau sekė ir kitos Miežiškių kapelos „Rudenėlis“ ir „Ratasai“, kurios pagal laikmetį ir mokslinę etnoinstrumentologinę klasifikaciją daugiau pristatomos kaip netipinės stilizuotos (liaudiškos) muzikos kapelos. Tuo tarpu gana ilgą laiką gyvavęs devynių muzikantų Miežiškių dūdų orkestras nekito. Raguvoje 7-ajame dešimtm. gyvavusi tradicinė Užunavėžių k. kapela beveik nekito, joje visą laiką buvo griežiama smuiku, klarnetu, kiek vėliau saksofonu, dvejomis armonikomis ir barabanu. Šios kapelos sėkmingo gyvavimo dėka XX a. paskutiniame dešimtm. suburta Raguvos kultūros centro netipinė liaudiškos muzikos kapela „Kukalis“ turėjo tam tikrų pokyčių tiek ansamblio pavadinime, tiek ir instrumentinėje sudėtyje. Joje visą laiką griežė akordeonas, armonika, kelios birbynės, tiesa šiuo metu jas pakeitė smuikas, taip pat kontrabosas, būgnas ir įvairūs perkusiniai instrumentai. Moksliniu požiūriu aptariant šio krašto kapelas nors vyresnio armonikininko V. Milinsko nuomonė ir sutampa, jog kapela „Kukalis“ yra liaudiškos muzikos kapela, visgi jaunesnės kartos K. Juškienės požiūriu ši kapela daugiau yra tradicinė, liaudiška. Panevėžio miestas sovietmečiu turėjo begalę dūdų orkestrų, kurie mažai kito instrumentine sudėtimi, tuo tarpu vyresni orkestrantai, ypač moksleiviai keitėsi. Pasak A. Maslausko jo vadovaujama Liūdynės kapela „Dvarkiemis“ paties, priešingai mokslui pristatoma kaip tradicinė kapela, kurioje griežia du smuikai, klarnetas, triūba, armonika, akordeonas, kontrabosas ir būgnas. Pateikėjui vadovaujantis 1960 m. įtvirtintos ir vėliau kitosios tipinės stilizuotos kaimo kapelos pavyzdžiu būtent tokia kapela atrodo tradicinė, nes kitokios jam yra daug svetimesnės, jose neteko nei griežti, nei joms vadovauti. Folkloro atgimimo laikotarpiu susibūręs Panevėžio folkloro ansamblis „Versmė“ skilęs net į kelis folkloro ansamblius „Raskilą“ ir „Pulkelį“, nepaisant pakilimų ir nuopolių, išsiskyrimų bei susitaikymų kito, tiesa folkloro ansamblio tradicinės kapelos instrumentinė sudėtis, kurią sudarė vienas, du smuikai, viena, dvi armonikos, basetlija ir tradicinis būgnas beveik nekito ir išlaikė tradicinių, autentiškų, kartais net archajiškų instrumentų naudojimą.

2.5. Baisogalos ir Šeduvos krašto ansambliai, kapelos ir orkestrai

Nemažai ankstesnių tyrimų duomenų galime rasti ir apie įvairių sudėčių kapelas Radviliškio rajone skelbtus, ir analizuotus mokslo darbuose (Apanavičius 1991, Apanavičius ir kt. 2015; Baika 1989, 1994, Kirdienė 2000, 2017; Mulevičius 2020). Kaip ir Panevėžio taip, ir Radviliškio rajone nuo XIX a. pab. gyvavo ir iki šių dienų gyvuoja dar daug įvairių sudėčių ansamblių, kapelų ar net orkestrų.

Būsimas, ilgametis Baisogalos krašto, Pakiršinio k. pučiamųjų orkestro vadovas ir knygos apie Pakiršinio k. dūdų orkestrą autorius Vaclovas Stulginskas (g. 1942 m. Puknaičių k., Raseinių r., gyv. Pakiršinyje, Baisogalos sen., Radviliškio r.) jaunystėje gimtajame Puknaičių k., Raseinių r., mušė būgną ir drauge muzikuodavo su kaimynu, puikiu armonikininku. Apie 1955 m. Puknaičių kaime gyvavo tradicinis šešių–aštuonių muzikantų orkestrėlis, kuriame grojo iš skirtingų kaimų atkeliavę muzikantai, kiti – tik ką grįžę iš karo tarnybos. Šiame orkestrėlyje Stulginskas mušė būgną, o kiek vėliau pradėjo groti altu, kuris orkestre daugiau skirtas kaip akomponavimui. Šis kaimo orkestrėlis dažniausiai grodavo per laidotuves ir kitas šventes⁶¹. 1965 m. persikėlęs į Baisogalos kraštą, Pakiršinio k., Stulginskas girdėjo apie šią garsią trijų kaimo muzikantų kapelą *Vestuvinė kompanija*, kurioje smuiku griežė Juozas Narakas⁶².

Savo knygoje ir interviu Stulginskas minėjo, jog apie 1965 m. mokydamasis Panevėžio melioracijos technikume grojo šios įstaigos pučiamųjų orkestre, o vėliau Radviliškio miesto kultūros rūmų pučiamųjų orkestre, kuriam vadovavo Liudas Vedeckis. Šiame didžiuliam pajėgiame orkestre dalyvavo iš viso Radviliškio rajono pakviesti kultūros darbuotojai. Stulginskui šis orkestras darė didžiulį įspūdį ir jis apgailestavo, kad neteko jam vadovauti:

Labai pavydžiu buvusiam Radviliškio mašinų gamyklos pučiamųjų orkestrui – kaip būtų buvę gerai, jei būčiau jam vadovavęs. Šiame orkestre dalyvavo apie 40 orkestrantų, direktorius orkestrantams duodavo dvi ar tris dienas papildomų atostogų. Kai jie išeidavo į parodą ar dainų šventę, apsirengę vienodomis uniformomis man būdavo tiesiog miela į juos žiūrėti, būdavau pritrenktas. O kalbant apie kitus orkestrus, aš ir mano vadovaujamas Pakiršinio orkestras buvome aukštesni savo lygiu, lyginant su kitais Radviliškio r. pučiamųjų orkestrais⁶³.

Stulginskas savo išleistoje knygoje „*Apie dūdas žalvarines*“ ir darbo autoriaus interviu nurodo, kad tarybiniais laikais Radviliškio r. buvo net keturiolika dūdų orkestrų. Jie

⁶¹ Stulginskui altu teko groti tarnaujant armijoje Kijeve, ten jis savarankiškai išmoko groti ir kitais pučiamaisiais instrumentais: saksofonu, klarnetu, švilpyne, bosais (B ir Es tonacijomis). „Per armijos priėmimą į orkestrą užgrojau kūrinį „Dunojaus bangos“, tik tuomet mane į armijos orkestrą ir priėmė. Jeigu aš būčiau nemokėjęs šiais pučiamaisiais instrumentais pagroti tai kaip aš būčiau pasirodęs kitiems, tiesiog buvau priverstas daug ką išmokti savarankiškai“. 2021 m. užr. Mulevičius.

⁶² Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁶³ Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

grodavo paraduose, kurių per metus budavo maždaug trys, taip pat koncertuodavo gegužinėse, vestuvėse, laidotuvėse, įvairiuose koncertuose, konkursuose, pavyzdžiui „Atsiliepkite trimitai“, dainų šventėse, įvairių objektų atidarymo iškilmėse. Bene svarbiausia buvusi Radviliškio rajono dainų šventė Antaniškių parke, kurioje vienu metu pagal numatytą programą grodavo vieną tą patį kūrinį nuo dešimties iki net trylikos orkestrų (Stulginskas 2020: 6-7)⁶⁴.

Nuo 1965 m. iki net 2009 m., su pertraukomis, Stulginskas vadovavo dideliame Pakiršinio mstl. pučiamųjų orkestrui, kurį sudarė keturios triūbos, du altai, du tenorai, baritonas, du bosai ir būgnai. Paskatino Baisogalos vidurinės mokyklos mokinių orkestro pavyzdys. Pakiršinyje greitai pasklido žinia apie kuriamą dūdų orkestrą ir per labai trumpą laiką susibūrė muzikantai. Tai buvo pirmasis kaimiškoje Radviliškio vietovėje įkurtas pučiamųjų orkestras. kito, pačioje gyvavimo pradžioje jį lankė 15, 18 muzikantų, o kiek vėliau ta sudėtis šiek tiek išaugo ir dalyvių buvo apie 24⁶⁵:

Instrumentų trūkumas, ne visų teigiamas požiūris į šiuos instrumentus bei jų pačių kainą leido suvokti, jog geriau ir nebus. Iš pat pradžių į orkestro sudėtį saksafono ir klarneto neįjunkdavau, o vėliau juos pradėjau naudoti, nes labai sunkiai gaudavau liežuvėlius, buvo tais laikais deficitas, o iš Leningrado atvežti liežuvėliai buvo labai blogi ir su jais buvo sunku gerai pagroti. Čia mes naudodavome liežuvėlius, atvežtus iš Čekoslovakijos, Vokietijos ir Prancūzijos⁶⁶.

Kai kurie muzikantai orkestre grojo ne nuolatos; grojant laidotuvėse tam pačiam, tik mažesnės sudėties orkestrui, prie jo prisijungdavo dvi moterys, grojusios triūbomis: baisogališkė Vida Freimonienė ir šėduvė Regina Kapučinskienė. Stulginskas buvęs geras, bet reiklus, kantrus, užsispyręs ir labai muziką mylintis vadovas, kuris kaip vadovui ir pridera, mokėjo groti visais orkestro pučiamaisiais instrumentais. Į orkestrą priimdavo visus savamokslius, muziką mylinčius muzikantus, tiek turinčius klausą, tiek jos neturinčius:

Šio orkestro muzikavimo pradžia buvo sunki, nes vadovui reikėdavo kiekvieną muzikantą išmokyti natų ir kaip jas [muziką] praktiškai instrumentu atlikti. Dalyvauti saviveikloje senais tarybiniais laikais buvo prestižo reikalas. Šis orkestras buvo populiarus ne tik Radviliškio r., bet ir už jo ribų, tiesa stipriai populiarus Lietuvos respublikos mastu nebuvo. Niekada nekoncertavo užsienio šalyse bei garsiojoje Vilniaus dainų šventėje. Kasmet Pakiršinio dūdų orkestras dalyvaudavo ir grodavo rajoninėse dainų šventėse, respublikinėse

⁶⁴ Plg. 2021 m. užr. Mulevičius

⁶⁵ Pagrindiniai, vyriausi šio orkestro dalyviai: pirma triūba – Andrius Levickas; antra triūba – P. Grigaitis, V. Rudžianskas, V. Stulginskas, Tatarūnas (nuo pat orkestro įkūrimo) ir Audrius Česnakas baritonas – Juozas Narakas, kuris grojo nuo orkestro įkūrimo iki pat mirties ir Vaclovas Burbulis; pirmas tenoras – H. Bartkus ir J. Česnakas; antras tenoru – L. Poškus (nuo pat orkestro įkūrimo) ir J. Česnakas, altas – Vytautas Beinoravičius, ir Vidmantas Pletkus; B bosas – Arvydas Kablys; būgnai – Z. Čiūra ir K. Žilinskas. (Stulginskas 2020: 38). Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁶⁶ Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

apžiūrose, Radviliškio r. Žemdirbių šventėse, kolūkių jubiliejiniuose renginiuose, Joninėse, Gegužės 1-osios paraduose ir t.t. Atsisakius Stulginskui orkestro vadovo pareigų, kurį laiką orkestrui bandė vadovauti buvęs orkestrantas Egidijus Kablys, kuriam, deja, nesisekė orkestro iškelti į aukštumas ir būti žinomu Lietuvoje...⁶⁷

Maždaug nuo 1980 m. Stulginskui taip pat teko kelerius metus vadovauti ir Pakiršinio mokinių pučiamųjų instrumentų orkestrui. Jį lankė daugiau kaip aštuoniolika muzikalių septintos-aštuntos klasės mokinių ir tai buvo gana stiprus, drausmingas ir gerai grojantis jaunimo orkestras⁶⁸. Malinauskas taip prisimena netoliese esančio Pakiršinio kaimo didelės sudėties orkestrą, kuriam vadovavo Stulginskas. Jo teigimu, daugelis Radviliškio rajono pučiamųjų orkestrų buvo labai stiprūs. Jam pačiam teko griežti apie 300 vestuvių, tad vasaros atostogų neturėdavęs. Teko vadovauti ir estradiniams orkestrams:

Vestuvėse net keturias dienas grodavome su mechaniniais pučiamaisiais instrumentais keturiose ar penkiose: du saksofonai, kartais prisidėdavo triūba, akordeonas, kuriuo grodavau ir mušamieji. Grojome tokiomis grupėmis, kad būtų harmonija ir klausytojo ausiai gražiai skambėtų. Deja per pusę amžiaus pasikeitė laikai ir dabar vestuvėse dažniau galime išgirsti dainų fonogramas nei patį tradicinio instrumento tembrą. 1969 m. persikėlus gyventi į Baisogalą vestuvinių muzikantų instrumentinė sudėtis šiek tiek kito, prie visos instrumentinės sudėties prisijungdavo solistas, kuris atlikdavo vokalą. Nuo 1970-1974 m. mokantis Panevėžio technikumė subūriau pramoginės muzikos orkestrą ir įvykusioje šiame technikumė apžiūroje užėmėme antrąją vietą. Taip pat teko dirbti su didelės sudėties estradiniais orkestrais į kurių instrumentinę sudėtį buvo įtraukti trombonai, saksofonai, triūbos, gitaros ir vargonai⁶⁹.

Pasak Stulginsko, tradicinės kapelos ir Radviliškio krašto orkestrai sovietmečiu intensyviai gyvavo ir jų buvo ištis nemažai, o šiuo metu „tokių kapelų, ansamblių nelabai ir sutiksi“. Moksliniu požiūriu Stulginsko išvardinti gimtajame krašte gyvavę ansambliai, orkestrai ir pakiršiniečių vestuvinė kompanija yra senieji tradiciniai ansambliai, kapelos. Tuo tarpu tiek jo knygoje, tiek interviu išvardinti Radviliškio krašto orkestrai, taip pat jo vadovaujamas Pakiršinio dūdų orkestras yra tipiški sovietmečio ansambliai, išsiskyrę dėl didelės instrumentinės sudėties ir repertuaro. Visgi asmeninė šio pateikėjo nuomonė priešinga mokslui, jis tradicinėms kapeloms priskiria beveik visus aptartus kolektyvus, jaunystėje gyvavusį duetą, tradicinį šešių-aštuonių muzikantų orkestrėlį, Pakiršinio k. vestuvinę kompaniją bei visus dūdų orkestrus, tarp jų savo paties vadovaujamą Pakiršinio k. dūdų orkestrą. Pateikėjas taip pat priskirtų ir Vilimo Malinausko vadovaujamą Baisogalos k. kapelą „Žvangulis“, tačiau pabrėžia, jog ši kapela savo instrumentine sudėtimi ir įvairove yra mišri,

⁶⁷ (Stulginskas 2020: 38-39). Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁶⁸ Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁶⁹ Pat. V. Malinauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

moksliškai šnekant tipinė liaudiškos muzikos kapela. Tuo tarpu netipinės, liaudiškos kapelos – Baisogalos netradicinė kapela „Dainoriai“ ir Radviliškio kultūros centro kapela „Radvija“.

Visoje Lietuvoje garsaus liaudies muzikanto ir muzikos instrumentų meistro Vlodo Žeromskio duktė Birutė Žeromskytė-Panumienė išvardijo kapelas, kuriose jos tėvas yra dalyvavęs, o jų daug. Jų vadovai savo straipsniuose Žeromskytės-Panumienės sudarytoje knygoje pateikė daug duomenų apie muzikavimą styginėse ir mišrioje Baisogalos krašto kapelose. Pasak dukters, Žeromskių giminėje visi buvo muzikalūs, tėvas mokėjo daug tradicinių šokių – ne tik jų melodijas pasmuikuoti, bet ir pašokti. Jaunystėje jis domėjosi politika, pavasarininkų, jaunimiečių, jaunalietuvių veikla, pats subūrė Valatkonių, Polonų kaimų jaunimą į „neutralią organizaciją“ – ugniagesių komandą, rengusią gegužines ir vakarus (Žeromskis 2009: 936). XX a. antroje pusėje Žeromskis griežė smuiku folkloro ansamblio „Dainoriai“ kapeloje ir tipinėje stilizuotoje Kubiliūnų kaimo kapeloje „Žvangulis“, šių kapelų repertuarą praturtino savo griežiamais šokiais (Žeromskytė-Panumienė 2009: 907–908). XX a. 6–7 dešimtme. Kubiliūnų kaimo kultūriniam gyvenimui labai didelę įtaką turėjo pradinė mokykla, kurioje rengdavo vakarus – vaidinimus, šokius. Kubiliūnai turėjo ir chorą, kapelą, dramos būrelį, šie kolektyvai pasirodydavo Šeduvos rajono šventėse Kaimo kultūros namuose *Banyneje* – ištremtos Banių šeimos sodyboje, vykdavo naujametiniai karnavalai, kuriuose Žeromskis dažnai grieždavo (Žeromskytė-Panumienė 2009: 909, plg. 2014: 20–21). Taigi XX a. Šeduvos ir Baisogalos kraštų instrumentinio muzikavimo tradicijos buvo labai stiprios, kiekviena miestelio ar kaimo šventė neapsieidavo be kapelos ar bent jau pavienio muzikanto.

Kirdienės tyrimų duomenimis, su vyresniuoju broliu Leonu Vladas Žeromskis pradėjo griežti smuikais, kartais prisidėdavo ir basetlė – toks trio jau vadintas kaimo kapela (*muzikantai*). Grieždavo vestuvėse, vakaruškose, gūžynėse. Per gegužines Valatkonių kaime grieždavo dūdų orkestras, tik kartais smuiko, armonikos ir būgno kapela. 1958–1959 m. V. Žeromskis įkūrė Kubiliūnų kapelą, kurioje griežė du smuikai, armonika, gitara ir basetlė. Taip pat jis aktyviai muzikavo ir kitose kapelose bei kaip meistras gamino joms reikalingus muzikos instrumentus. Apie 1970 m. vestuvėse jam teko griežti su armonikininku Stasiu Anglicku. Kiek vėliau, devintame dešimtmetyje, jis griežė smuiku ir dainavo Baisogalos folkloro ansamblyje „Dainoriai“. Šio ansamblio instrumentinę grupę sudarė smuikas, dvi birbynėlės, šukos, pūslainė, kartais prisidėdavo ir kanklės. Tuo pačiu metu Žeromskis griežė ir tipinėje stilizuotoje Baisogalos kapeloje „Žvangulis“ (Kirdienė 2014: 164–177).

Radviliškio krašte dar ir šiomis dienomis gyvuoja gana daug įvairių sudėčių ansamblių, mišrių kapelių, tęsiančių senąsias šeimos, giminės ar krašto tradicijas. Taip pat šis kraštas garsus ir gausus po karo atsiradusiomis netipinėmis, o ypač tipinėmis stilizuotomis kapelomis (Apanavičius ir kt. 2015: 58, Mulevičius 2020: 35–36). Kompozitorių ir muzikantų Vilimą Malinauską (g. 1944 m. Rozalimo k., Pakruojo r., gyv. Baisogaloje, Radviliškio r.) nuo pat jaunystės žavėjo muzika. Būdamas penktokas jis vienas akordeonu atgrodavo tais laikais labai populiarias gegužines. Baigęs Panevėžio muzikos technikumą, nuo 1962 m. jis dirbo Pociūnėlių vidurinės mokyklos muzikos mokytoju, nuo 1966 m. – Pociūnėlių kultūros namų meno vadovu. 1974 m. baigė Vilniaus Tallat–Kelpšos aukštesniąją muzikos mokyklą ir 1989 m. Lietuvos valstybinę konservatoriją, vėliau dirbo Šeduvos technikumio dėstytoju ir (nuo 1974 m.) Baisogalos estradinio ansamblio, pramoginės muzikos orkestro, vėliau – liaudies muzikos kapelos „Žvangulis“ ir „Baisogalos armonikierių“ meno vadovu.

10 pav. Pakiršinio kapela 1970 m. prieš išvykstant į respublikinę dainų šventę. Iš kairės smuiku groja Juozas Narakas, akordeonais vadovas Bronius Kęstutis Ščerbinskas ir Romualdas Povilaitis, gitara Liudas Vitašas ir kontrabosu Henrikas Bogušas. V. Malinausko asm. arch. nuotr.

Malinausko teigimu, *senosios tradicinės kapelos* tiek jo gimtajame krašte, tiek Baisogalos apylinkėse mažai kuo skyrėsi. Jas dažniausiai sudarydavo smuikas, armonika, basetlė ir būgnas, tiesa, basetlė Pakruojo krašte nebuvo populiari.

Malinausko gimtajame krašte jaunystės laikais kapelių ir orkestrų nebuvo labai daug. Gyvavo Rozalime penkių, šešių muzikantų orkestrėlis, kuriam vadovavo matematikos mokytojas Karinauskas, mišrios sudėties mokinių orkestrėliai, kuriuose buvo naudojami ne tik pučiamieji instrumentai, bet ir gitaros, akordeonai. Nuo 1957–1959 m. jam dažnai tekdavo matyti trijų, keturių vestuvių muzikantų kompanijas ar kaimo kapelą, kuriai vadovavo Rozalimo mokyklos muzikos mokytojas Kazimieras Užtūpas. Ją sudarė du smuikai, akordeonas ir kontrabosas, grieždavo per krikštynas, vestuves ir gegužines. Per šventes muzikantai grodavo suktinį pirmutinį ar paskutinį, ratu sustoję žmonės dainuodavo bei žaisdavo. Baisogalos krašte, Skėmių, Vosiliškio gyv. dažniausiai per laidotuves ar kitas

šventes grodavo nedidelės sudėties, penkių, šešių muzikantų dūdų orkestrėliai: dvi triūbos, altas, baritonas ir tūba Baisogalos ap., Pakiršinio k.⁷⁰ Kaip ir pakiršinietis Stulginskas taip ir Malinauskas puikiai prisimena Pakiršinio trijų muzikantų vestuvių kapelą. Jis nurodė, kad Juozas Narakas buvo ilgametis šio kaimo pučiamųjų orkestro dalyvis, akordeonu griežė Romualdas Povilaitis, kontrabosu – Mečislovas Petraitis. Bėgant laikui ir keičiantis madoms, ši muzikantų kompanija 7-ojo dešimtmečio pabaigoje prisijungė prie vadovo Broniaus Kęstučio Ščerbinsko suburtos Pakiršinio k., penkių muzikantų kapelos, kurioje smuiku griežė J. Narakas, akordeonais kapelos vadovas B. K. Ščerbinskas ir R. Povilaitis, gitara Liudas Vitašas ir kontrabosu Henrikas Bogušas.

1974 m. pamačius, kokios tuo metu buvo stiprios kompozitoriaus Jurgio Gaižausko, Panevėžyje Vytauto Malčiaus vadovaujama „Ekrano“ liaudies dainų ir šokių ansamblio kaimo kapelos, Malinauskas subūrė Baisogalos kultūros centro liaudiškos muzikos kapelą „Žvangulis“. Iš pat pradžių kapela buvo gana tradicinė, nedidelės sudėties, tačiau noras buvo, kad kapela tais laikais galėtų dalyvauti apžiūrose *Dainų šventėje* ir to buvo siekiama. Įdomu, kad Malinauskas, paties teigimu, rėmėsi tipinių austriškų kapelų sudėtimi, kurią dažniausiai sudarydavo 20 muzikantų. Pati pirmoji liaudiškos kaimo kapelos „Žvangulis“ instrumentinė sudėtis buvo tokia: du smuikai, dvi triūbos, du klarnetai, armonika, pagrindinis instrumentas – akordeonas, vienas arba du kontrabosai⁷¹. „Tuomet pradėjome plėsti kapelą, rinkome iš viso Radviliškio r. profesionalius muzikantus, kitų kapelų vadovus. Kapeloje kartu su savamoksliais kaimo muzikantais, grojo net keli pučiamųjų orkestrų vadovai – Liudas Vedeckas ir Juozas Plačenis tad su tokia didele kapela, tokiais puikiais muzikais išgąsdinome nevieną, dalyvaudavome apžiūrose, konkursuose, kuriuose paimdavome pirmas vietas, o šiandien esame drąsiai įtraukti prie 10-ies didžiausių lietuvių liaudies kapelų“⁷². „Žvangulio“ kapelos sudėtis laikui bėgant kito, palaipsniui didėjo ir buvo momentas kai kapeloje griežė net dešimt smuikininkų, tačiau tiek daug muzikantų nereikėjo, užsiauginome savo smuikininkus, kurių šiuo metu yra keturi, kapeloje atsirado antra triūba, kartais pavaduodavau trombono, baritono partijas, epizodais naudodavau du klarnetus, birbyne, ypač daug įtraukdavau įvairių tipų blok fleitų, kurių buvo net dešimt. Su altinėmis, bosinėmis blok fleitomis buvo atliekami tam tikri numeriai. Taip pat į kapelos sudėtį dažnai įtraukiau epizodinius instrumentus: ožragį, dūdmaišį, sėkminių ragelį, visokiausius varpelius kas 1980 m. leido mums tapti šių instrumentų atgaivavimo pradininkais. Akordeonas iš visų dumplinių instrumentų buvo svarbiausias, tačiau 1980 m. kompozitoriaus V. Juozapaičio parašytas kūrinys „Joninių valsas“ tapo šios kapelos himnu, jam atlikti prie kitų kapelos instrumentų buvo įvestos tik A

⁷⁰ Pat. V. Malinauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁷¹ Buvo laikas kai naudodavau du kontrabosus, vienas muzikantas grodavo su smičiumi, o kitas pizzicato.

⁷² Pat. V. Malinauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

derinimo rusiškos standartizuotos armonikos ir jos tuo metu tarp muzikantų buvo labai populiarios – įvyko armonikų atgimimas. Aštuntajame dešimtmetyje V. Stulginskas kelis metus grojo triūba „Žvangulyje“. Malinausko vadovaujamame ansamblyje „Baisogalos armonikieriai“ anksčiau groti C derinimo standartizuotomis rusiškais armonikomis, nes kitokių neturėta, o dabar grojama A derinimo standartizuotomis rusiškais armonikomis⁷³ (dar.žr. 10 pav., p. 44; 11 pav., p. 46; žr. 4.6. priedą, p. 120–123).

Moksliniu požiūriu Malinausko išvardinti jaunystės laikų ansambliai, kapelos ar orkestrėliai, vestuvinė kompanija yra priskirti tradicinių ansamblių kategorijai, o jo vadovaujama Baisogalos k. kapela „Žvangulis“ yra tipinė liaudiškos muzikos kapela. Su šia moksline mintimi sutinka ir Malinauskas. Pokariu, pasak jo, viskas vykę palaipsniui: į tradicinės kapelos sudėtį buvo įtraukta triūba ir klasikinės kontrabos, armoniką pakeitė akordeonas – taip formavosi didesni, mišrios sudėties ansambliai, netipinės kaimo kapelos, tokios kaip „Baisogalos armonikieriai“. Kiek vėliau buvo suformuota ir tipinė stilizuota kaimo kapela „Žvangulis“.

11 pav. Baisogalos kultūros centro liaudies kaimo kapela „Žvangulis“, vyresniųjų grupė griežia Baisogalos ligoninės atidarymo šventėje apie 1993 m. Pirmoje eilėje iš kairės pusės stovi Jonas Pletkus - džingulis, Audronė Kalpokienė, Rita Stankevičiūtė, Daiva Šidlauskaitė, Loretta Malinauskaitė - smuikais, Virgilijus Malinauskas - mušamieji, Birutė Gaučaitė – armonika, Vladas Skuja - kontrabosu ir vadovas Vilimas Malinauskas akordeonu. Antroje eilėje iš kairės pusės stovi Gintautas Salyga - kornetas, Saulius Džiaugys - trombonas, Raimundas Kūpstys - kornetas, Arūnas Liepinis – bosas ir Rimantas Gustas – trombonas. V. Malinausko asm. arch. nuotr.

Muzikaloje žemaičių šeimoje⁷⁴ gimęs šeduviškis Kęstutis Bartkus (g. 1967 m. Šilutės r., gyv. Linkuvoje, Pakruojo r., Mikoliškyje, Pasvalio r., Gelažiuose, Panevėžio r., šiuo metu gyv. Šeduvoje, Radviliškio r.) dar kūdikystėje su šeima persikėlė į Aukštaitiją. Mikoliškio k., Pasvalio r., kaimynas armonikininkas jį paskatino mokytis griežti armonika. Taip pat jaunystėje, paauglystėje teko susidurti su metalofonu, akustine, bosine gitaromis, tačiau prabėgus jaunystei užsimiršo kai kurie instrumentai ir muzikavimas jais iš natų.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ „Muzikalus tikriausiai dėl genų, nes mano močiutė Eleonora Vingienė (g. 1918 arba 1920 m. Šilutės r.) vienintelė iš dvylikos brolių ir seserų mokėjo griežti smuiku ir dalyvaudavo to laikmečio kaimo kapelose. Tuo tarpu dėdė Žemaitijoje buvo dūdų orkestro vadovas“. Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

Kęstučio „ansamblinio muzikavimo pradžia“ – kai dar po kelerių metų šeima persikėlė į Gelažių k., Panevėžio r.

Apie 1984 m. Gelažių k. susibūrė *trijų muzikantų kapelija*, kurioje vadovas Romualdas Stonkus grojo akordeonu, Gražvydas Kuncė būgnu ir Kęstutis Bartkus kontrabosu. Netrukus kapela tapo kaimo estradiniu ansambliu. Ta pati kapela dienos metu per oficialius renginius grodavo *liaudiškus kūrinius*, o vakare, pridėjus sintetatorių ir ritminę bei bosinę gitaras, grodavo jaunimo šokiuose:

Kadangi tarybiniais laikais vykdavo daug įvairiausių švenčių, o jose dalyvaudavo įvairaus amžiaus žmonės, natūralu, kad kiekvienas mėgo skirtingo stiliaus muziką. Dienos metu visai gyvenvietės liaudžiai su tradicine trio kapela pagrodavome liaudiškus kūrinius, o vakarais, per jaunimo susibūrimus, šiek tiek praplėsdavome savo trio iki keturių ar penkių muzikantų ir tokiu būdu tapdavome kaimo estradiniu ansambliuku, kurio instrumentinė sudėtis buvo: sintetatoriumi grojo vadovas R. Stonkus, ritmine gitara G. Kuncė ir aš būgnu arba bosome gitara. Tuo metu grodavome ir kitose šventėse, per kolūkio pabaigtuves, rinkimus, gegužės 1-osios šventėje, derliaus nuėmimo pabaigtuves⁷⁵.

Grįžęs iš karinės tarnybos ir sukūręs šeimą, 1991 m. Bartkus persikėlė į Šeduvą ir „pasinėrė į folklorą“, pradėjo dalyvauti Emilijos Brajinskienės suburtame *etnografiniame ansamblyje* „Šeduva“, kuriame ne tik dainavo, bet ir mušė būgną su būsimu „Šeduvos bernų“ kapelos vadovu Gintaru Rutkausku, kuris griežė armonika. 1993 m. prisijungė dar vienas armonikininkas, dzūkas Juozas Gancerevičius. Dalyvaudami su E. Brajinskienės vadovaujamu etnografiniu ansambliu „Šeduva“ televizijos laidoje „Gero ūpo“ šios laidos režisieriai pasiūlė suburti tradicinę kaimo kapelą, kuri galėtų varžytis su kitomis kapelomis. Tad apie 2001 m. E. Brajinskienės iniciatyva buvo suburta penkių kaimo bernų kapela, kurios vardo „Šeduvos bernai“ krikštamotė, panevėžietė, kraštotyrininkė Lina Vilienė. Šios kapelos instrumentinė sudėtis per visą dvidešimtį metų muzikavimo laikotarpį nekito: smuiku griežia vietinis šeduviškis Remigijus Peleckis⁷⁶, perkusiniaisiais instrumentais Valdas Budinavičius, armonika vadovas G. Rutkauskas⁷⁷, tradiciniu būgnu K. Bartkus ir basetlija, kurią prikėlė antrajam gyvenimui Albinas Lukoševičius. Pirmajame „Duokim garo“ laidos konkurse užėmė pirmąją vietą. Vėliau ši laida prašė vis naujesnių dainų tai išmokome dar dešimt su kuriomis 2008 m. vėl užėmė prizinę pirmąją vietą. Po tokios didžiulės sėkmės pradėjome labiau reikštis ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse – Latvijoje, Baltarusijoje,

⁷⁵ Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁷⁶ Remigijus Peleckis gimė Vėriškių k., Šeduvos ap., Radviliškio r., jaunystėje muzikos mokyloje grojo su smuiku ir taip pat grojo vietiniame pučiamųjų orkestre. Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁷⁷ „Vaikystėje baigė muzikos mokyklą, paskui mokėsi Panevėžio Jono Švedo pedagoginėje mokykloje, vėliau dirbo Raudondvario kultūros namuose. Jo pagrindinis instrumentas buvo tūba, taip pat grojo akordeonu, sintetatoriumi ir galu gale išmoko griežti armonika“. Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

Lenkijoje, Čekijoje, Danijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Anglijoje ir galiausiai Jungtinėse Amerikos Valstijose paraginti savo tautiečių ir lietuvių bendruomenių užsienio šalyse.

Verta paminėti, jog Šeduvoje nuo maždaug 1965 m. gyvuoja vidurinės mokyklos moksleivių pučiamųjų orkestras, kuriam vadovavo Kostas Dočkus, o nuo 1985 metų iki dabar jam vadovauja muzikos mokytojas Kęstutis Meškauskas⁷⁸. Šis mokinių orkestras nuo 2005 m. tapo Šeduvos gimnazijos pučiamųjų orkestru⁷⁹.

Pasak Bartkaus, jei kapeloje naudojami bent jau keturi pagrindiniai tradicinės kapelos instrumentai, kapela gali būti laikoma tradicine. Tiesa, šiuo metu jaunimas į sudėtį įtraukia ir estradinių instrumentų – bosinę gitarą ar sintezatorių. Pavyzdžiui mūsų Gelažių k. gyvavusi trijų muzikantų kompanija yra universali, prisitaikydami prie auditorijos būdavome tiek tradiciniai, tiek ir estradiniai muzikantai. Visgi moksliškai vertinant šį ansamblį jis daugiau yra vėlyvesnis, modernesnis, šiuolaikiškesnis. Tuo tarpu krašto tradicijas puoselėjantys Šeduvos etnografinis ansamblis „Šeduva“, šeduviškių bernų kapela ar netgi gimnazijos pučiamųjų orkestras bei daugelis kitų rajone esančių kapelų, ansamblių visgi daugiau yra tradiciniai.

Visų trijų respondentų vertinimu jų jaunystės laikų ansambliai buvo tradiciniai: kapelos, nedidelės sudėties dūdų orkestrėliai, tiesa V. Stulginskas prie tradicinių priskiria absoliučiai visus tarybiniais laikais Radviliškio krašte gyvavusius ir kiek didesnės sudėties pučiamųjų orkestrus. Baisogališkių nuomonės beveik sutampa kalbant ir apie vėlesnius ansamblius, kurie paveikti pokaryje rengtų dainų švenčių nuostatų – yra netipiniai ar tipiniai liaudiški ansambliai, vienas jų Baisogalos kultūros centro liaudies kaimo kapela „Žvangulis“ bei kitos šiuo metu dar gyvuojančios Radviliškio krašto kapelos – „Dainoriai“ bei „Radvija“.

2.6. Radviliškio ansambliai, kapelos ir orkestrai

Radviliškio mieste XX a. antroje pusėje kaip ir kituose Lietuvos miestuose sparčiai būrėsi įvairūs ansambliai, kapelos ir įvairių institucijų pučiamųjų orkestrai. Orkestrų gausa Radviliškis neatsiliko net nuo Panevėžio. Buvusio Pakiršinio k., Radviliškio r., dūdų orkestro vadovo Vaclovo Stulginsko teigimu, Radviliškio mieste gyvavo net devyni dūdų orkestrai.

Radviliškio ansamblius, kapelas ir kai kuriuos orkestrus mena taip pat ir radviliškėnas, armonikininkas Bronius Kisielius (g. 1954 m. Radviliškyje, gyv. ten pat).

⁷⁸ „Šis vadovas sėkmingais pasirodymais tarptautiniuose renginiuose, dainų šventėse veda visą gimnaziją į priekį, išmokino daug vaikų groti pučiamaisiais instrumentais, nemažai metų šiame orkestre dalyvavo ir mūsų kapelos vadovas G. Rutkauskas, kuris pūtė tūbą. Kai būdavo kokios šventės tai orkestro vadovas surinkdavo tuos buvusius orkestrantus, mokinius, kurie buvo išmokinti ir taip papildydavo šį dūdų orkestrą“. Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁷⁹ Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

Vaikystėje išmokęs griežti armonika ir rusišku akordeonu, jis mena kaip *senovinėse* (t.y. XX a. antrosios pusės) kapelose jo gimtajame Radviliškio krašte dažniausiai grodavo saksofonas, retsykais klarnetas ir armonika. Iš karto pastebėsime, kad šis pateikėjas jaunystėje jau namatė senųjų tradicinių kapelių, todėl kapelas su saksofonu vertina kaip tradicines. Pasak jo, Radviliškyje, šalia geležinkelio, taip pat gyvavo tradicinė kapela, kurioje griežė puikūs muzikantai: smuikininkas Stanislovas Tamašauskas, o armonika ir būgnai – broliai Žukauskai. Jie dažniausiai grieždavo Radviliškio geležinkelio prieigose, tačiau nevengė ir kitų vietų, dažnai muzikuodavo miesto kultūros centre. Apie 1974 m. Radviliškio kultūros namuose pučiamųjų instrumentų muzikos mokytojas Jonas Radinskas buvo subūręs kapelą, kuri koncertuodavo Radviliškio mašinų gamykloje, Antaniškių parke. Šioje kapeloje triūba grojo Arvydas, klarnetu – vadovas, armonika B. Kisielius, akordeonais Lubickas ir Ramunė Ežerskytė, kontrabosu Jonas Dikčius⁸⁰. Po kapelos iširimo B. Kisielius nuo 1976 m. pūtė saksofoną jungtiniame Radviliškio kultūros namų pučiamųjų orkestre, kuriam vadovavo Liudas Vedeckas. Šalia kultūros namų buvo pastatyta atskira didžiulė medinė salė, kurioje su šiuo orkestru repetuodavome. Taip pat panašiu metu gyvavo bene didžiausias Radviliškio mašinų gamyklos pučiamųjų orkestras ir kiti orkestrai.

Dabartinė Radviliškio kapela „Seni pažįstami“ apie 1995 m. buvo suburta Eugenijaus Jurgausko, kai tik buvo įkurtas to paties pavadinimo laisvalaikio klubas. Kapelos vadovai laikui bėgant keitėsi, iš pat pradžių vadovavo Česlovas Gilys, po jo Jūratė (Petrauskienė) Stakvilevičienė, kurios dėka turėjome daug išvykų į užsienio šalis – Vokietiją, Italiją, Ispaniją. Šiuo metu vadovauja Tomas Kanapinskas, kuris kapeloje groja birbyne. Kapelos instrumentinė sudėtis: smuiku griežia Vigintas Daukšys, mandolina Vidmantas Kaupys, gitara Alius Grigaliūnas, armonika B. Kisielius, akordeonu Kęstutis Jakštas ir mušamaisiais Sigitas Jagminas. Tiesa anksčiau šioje kapeloje dalyvavo toks smuikininkas Sereika, akordeonistė Vedeckienė, triūbininkas Saulevičius, kontrabosistas Artūras Miškinis arba tūbistas Rimas Sirusas. Ši kapela daugiausiai muzikuoja įvairiose šventėse, koncertuose, televizijos laidoje „Duokim garo“ ir kituose renginiuose tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Taip pat B. Kisielius kartais griežia armonika 1986 m. suburtame Radviliškio folkloro ansamblyje „Aidija“ ir Radviliškio šokių kolektyve „Šelmiai“⁸¹.

Iš Dzūkijos kilusiam kitam Radviliškyje gyvenančiam armonikininkui, folkloro ansamblio „Aidija“ vadovui Donatui Stakvilevičiui vaikystėje, savo gimtajame Alytaus krašte teko matyti tik akordeoną ir būgną, o lankant mokykloje dalyvauti saviveikliniame to meto kolūkio suburtame kolektyve. Apie 2000 m. atsikrausčius į Radviliškio miestą, senieji to

⁸⁰ Radviliškio mašinų gamyklos pučiamųjų orkestre jis grodavo varinėmis lėkštėmis. Pat. B. Kisielius, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁸¹ Pat. B. Kisielius, 2021 m. užr. Mulevičius.

krašto kolektyvai, pučiamųjų orkestrai, tokie kaip Radviliškio mašinų gamyklos pučiamųjų orkestras, jau buvo išnykę. Radviliškyje tuo metu gyvavo penkių, šešių muzikantų estradinis ansamblis „Radviliukai“, kurį sudarė smuikas, trimitas, gitara (Alius Grigaliūnas), akordeonas (Sigitas Jagminas), mušamieji (Vidmantas Kaupys).

Stakvilevičius „Aidijai“ vadovauja nuo 2002 m. Šio folkloro ansamblio kapeloje smuiku griežia jo žmona, profesionali smuikininkė Jūratė Stakvilevičienė, lamzdeliu jis pats, armonikomis Algis Bagužis ir Bronius Kisielius, basetle Artūras Kubilius, o būgnu – bet kuris ansamblietis. Anksčiau smuiko ši kapela neturėjo, ją sudarė tik armonika ir būgnas. 2008 m. įkurtos Radviliškio kapelos „Radvija“ instrumentinė sudėtis iš pradžių galėjo būti ir tradicinė, tačiau joje griežiama akordeonu, todėl ši kapela yra netradicinė (tai LNKČ „iš viršaus nuleistas“ kapelos vertinimo kriterijus). Šioje kapeloje smuiku griežia šio kolektyvo vadovė J. Stakvilevičienė, armonika, lumzdeliu ir gitara – D. Stakvilevičius, akordeonu, perkusiniaisiais instrumentais – Rita Ivoškienė, kontrabosu arba retsykais basetle Virginijus Ivoška ir tradiciniu būgnu – Virginijus Burba. Būtent tokia šios kapelos instrumentinė sudėtis vyrauja iki šių dienų. Kapela koncertuoja įvairiuose renginiuose ir yra žinoma visoje Lietuvoje⁸².

Pagal laikmetį ir etnoinstrumentologinę klasifikaciją Radviliškio trijų muzikantų kapela ir folkloro ansamblio „Aidija“ instrumentinė grupė yra tradicinės kapelos. Visi kiti paminėti, įvairios sudėties ansambliai, kapelos, orkestrai ar net šokių ansambliai – netipiniai stilizuoti arba estradiniai ansambliai. Tuo tarpu pateikėjų nuomonė kitokia: pasak jų, tradiciniai ansambliai yra būtent Radviliškio miesto pučiamųjų orkestrai, vienintelis egzistuojantis mieste folkloro ansamblis „Aidija“, šiek tiek nuomonės išsiskiria dėl netradicinės kapelos „Radvija“, mat B. Kisielius ją labiau linkęs pristatyti kaip tradicinę kapelą. Taip pat abu tvirtina, jog visi kiti kolektyvai, įvairūs šokių ansambliai, liaudiškos muzikos kapela „Seni pažįstami“, estradinis ansamblis „Radviliukai“ – šiuolaikiniai, liaudiški, estradiniai ansambliai.

Apibendrinant Radviliškio krašto instrumentinių ansamblių ir kapelų bei orkestrų sudėčių kaitos ir saveikos tyrimą, galima teigti, kad beveik visų kapelų instrumentinės sudėties vienaip ar kitaip keitėsi. Tradicinės kapelos paprastai gyvuoja folkloro ansamblių sudėtyje, kaip instrumentinės grupės. Dešimtmečius gyvuojančios iš esmės tradicinės šeduviškių kapelos „Šeduvos bernai“ instrumentinę sudėtį sudaro smuikas, armonika, tradicinis būgnas, basetlija ir perkusinis instrumentas. Kaip šio taip ir kito, garsaus Lietuvoje etnografinio ansamblio „Šeduva“ instrumentinė grupė labai mažai keitėsi, daugiausiai bėgant metams keitėsi ansamblio tradicinės kapelos dalyviai. Tuo tarpu daugiau kaip 40 metų gyvavusio Pakiršinio k., Baisogalos apyl., dūdų orkestro problema buvo orkestrantų kaita ir lėtas

⁸² Pat. D. Stakvilevičius, 2021 m. užr. Mulevičius.

orkestro augimas. Tokią padėtį tuo laikmečiu atspindėjo ir Panevėžio pučiamųjų orkestrų situacija. Baisogalos tipinė stilizuota kaimo kapela „Žvangulis“ per taip pat ilgą savo gyvavimo laiką labai išaugo: net iš pat pradžių ši kapela jau buvo tipinė stilizuota kaimo kapela, kurioje griežė du smuikai, dvi triūbos, du klarnetai, armonika, pagrindinis instrumentas – akordeonas ir vienas arba du kontrabosai. Kiek vėliau, atsižvelgus kokie tuo laikmečiu egzistavo stiprūs, didelių sudėčių kolektyvai ši kapela plėtėsi ir ją bėgant laikui vidutiniškai sudarė apie 20 muzikantų – į kapelos sudėtį buvo įtraukta daugiau dumplinių instrumentų, armonikų, akordeonų, kartais atsirasdavo net bandonija. Vis labiau populiarėjo įvairių epizodinių, senovinių instrumentų naudojimas: lumzdeliai, blokfleitos, džingulis bei pūslinė arba basetlija. Radviliškio miesto folkloro ansamblio „Aidija“ tradicinės instrumentinės grupės sudėtis kito, plėtėsi: prie armonikos ir tradicinio būgno kiek vėliau prisijungė smuikas ir basetlija. Priešigai, netipinė stilizuota kapela „Radvija“ visą savo gyvavimo laiką nekito, ją sudaro smuikas, armonika, akordeonas, kontrabosas ir tradicinis būgnas.

Taip pat jau nuo XX a. pabaigos stebima *universalių muzikantų* tendencija: kai tie patys muzikantai sudaro ir liaudiškas kapelas, ir prireikus, estradinį ansamblį. Tai neabejotinai turėtų įtakoti ir jų atlikimo stilių. Radviliškietis („Šeduvos bernų“ muzikantas) K. Bartkus pasakojo apie Gelažių k., Panevėžio r., kapelą, kurioje jam teko dalyvauti. Pasak jo, ši trijų muzikantų kapela buvusi *universali*, nes kas kartą galėdavo prisitaikyti prie auditorijos poreikio. Kai reikėdavo liaudiškos muzikos, ją grieždavo su akordeonu, kontrabosu ir būgnu, o jaunimo šokiuose juos pakeisdavo sintezatorius, ritminė arba bosinė gitara ir būgnų komplektas (žr. pav. 4.7. priede, p. 124).

2.7. Įvairių stilių kapelų instrumentarijaus kaitos tendencijos bei įtaka skirstymui į kategorijas

Tikslinga atskirai aptarti įvairių stilių ir kategorijų kapelų bei orkestrų instrumentarijaus išlaikymo ar kaitos bei sąveikų tendencijas. Taip pat ir svarbu kuo išsamiau atsakyti į klausimą, kaip vietos kapelų muzikantai, vadovai ir folkloro specialistai skirsto dabartines savo krašto kapelas į kategorijas pagal jų instrumentinę sudėtį. Todėl lentelėje susisteminau ir išanalizavau pateiktųjų išsakytus teiginius šiais aspektais (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Kapelų instrumentarijaus išlaikymo ar kaitos ir sąveikų tendencijos

Kategorija	Subkategorija	Pateiktųjų nuomonės ir vertinimai (citos)
Instrumentų panaudojimo	Tendencijų priežasčių	

tendencijos	paaiškinimas	
1. Iš kapelų nyksta įvairūs senieji, seniau paplitę lietuvių liaudies muzikos instrumentai.	1. Nes pamirštami, nėra populiarūs, todėl pakeičiami kitais, modernesniais ar patobulintais stilizuotų kapelų instrumentais.	Išėjo iš mados <i>rankų darbo</i>, šuns kailio būgneliai (<i>barabanai</i>) ir šiais laikais mažai kas juos bedaro (Milinskas). Manychiau, kai prie Peterburgo armonikos groja tais būgneliais – <i>tambūriniais</i>, nes anksčiau kaimo muzikantai susėdę grojo būtent tokiais instrumentais, nes didelių būgnų juk nebuvo ir galbūt šis instrumentas šiuo metu nelabai įtraukiamas į kapelą, nėra kapeloje populiarus. Daugiau visi kiti instrumentai nėra pamiršti, tik jų daugėja ir jie įvairėja (Maslauskas). Anksčiau „Rudenėlio“ kapeloje buvo naudojamas <i>dzingelis</i> (trikampis), o dabar – ne (Skeiveris). Seniau prie armonikų grodavo pučiamieji instrumentai: triūba, klarnetas, dabar to jau, deja, nepamatysime, tik birbynę (Stakvilevičius).
	2. Nes nelieta jais groti mokančių muzikantų.	Tie instrumentai nėra pamiršti, – tiesiog nėra daug tokių žmonių, kurie užsiimtų tokia veikla, [jais] muzikuotų... Tokių, kaip pamirštų instrumentų nelabai yra (Sargautas). Iš [folkloro ansamblio] „Raskila“ kapelos niekas nėra pamiršta ar išėję iš mados – dabar turime tobulą kapelą. Taip, mes anksčiau turėjome armonikininką Juozą Orlą, kuris grojo kartu su „Raskilos“ kapela standartizuota rusiška armonika ir dalyvaudavo kaip pavienis muzikantas, solistas su Peterburgo armonika. Bet tai nėra užmiršta, žinome šį faktą iki dabar... Kadangi atliekame romansus, gaila, kad neturime gitaros. Gal ateityje atsiras ją grojančių ansamblių (Vilienė).
	3. Pasigendama pučiamųjų instrumentų, todėl ieškoma atsparesnių, nekintamo derinimo pučiamųjų instrumentų (birbynėlės), natūralių medžiagų instrumentą siūloma keisti į plastikinį.	Pavyzdžiui, triūba, kaip instrumentas, nepamiršta, bet kaimo kapelos jų neturi, niekas jomis nemoka gerai pagroti, nes tai yra fizinis instrumentas ir jį pirmiausia reikia turėti, o norint pagroti tai šis instrumentas labai kaprizingas, reikia išmanyti jo priežiūrą ir tą patį lūpų valdymą pučiant. Eilinis folkloristas triūba pūsti tikrai nepamokys, tik tai dūdų specialistas, kurių šiais laikais beveik neliko. Žiūrint televizijos laidas „Duokim garo“, kapelose matau kelis klarnetus, akordeonus, styginius instrumentus ir būgną. Lietuvos mastu galima rasti keletą geresnių kapelų, kuriose intensyviau naudojami pučiamieji instrumentai, bet viskas priklauso ir nuo paties instrumento konstrukcijos, oro sąlygų, nes joms kintant keičiasi ir dažno pučiamojo triūbos, klarneto, saksofono, garsas. Aišku, galima rasti sprendimą, – kaip tik turiu tokią plastmasinę birbynėlę, kurios neveikia jokios oro sąlygos, dėl jos pačios korpuso. Tad toks instrumentas folklore, aš manau, būtų labai tinkamas (Stulginskas).
	4. XX a. liaudies muzikavime paplitęs akordeonas tradicinėje kapeloje nereikalingas, nevertinamas, nes neatitinka vadovų muzikinių kultūrinių	Akordeonas kurį laiką egzistavo folkloro ansamblio „Raskila“ kapeloje, tačiau dabar yra ne tiek užmirštas, o kiek nereikalingas instrumentas, nes nepatinka jo temperuotas garsas – net akordeono balsais perdirbta armonika mano kolektyve niekada negros (Vilienė). Įtraukti į kapelą geri, muziką mylintys draugai, kolegos, iš kurių vienas griežia akordeonu, pačią „Radvijos“ kapelą instrumentine prasme nutolino nuo tradiciškumo, nes akordeonas daugiau stilizuotas instrumentas – dėl to kapela tapo netradicinė (Stakvilevičius).

	ir estetinių nuostatų.	
2. Anksčiau nykę senieji instrumentai, dabar (tipinėse kaimo kapelose jau net jau kelis dešimtmečius) gaivinami.	1. Tradicinės ar netipinės stilizuotos kapelos siekia įtraukti senuosius savo krašto instrumentus, kurie yra net ir pačių muzikantų nuosavybė.	Mūsų kapeloje „Rudenėlis“ kurį laiką buvo naudojama Napoleono Skeiverio nuosava <i>basetlija</i> (Rapšys). Tik [tradiciniuose] folkloro kolektyvuose galime sutikti basetlę, o kapelose ją keičia kontrabosas. Tad Miežiškių kapeloje „Rudenėlis“ basetlė dar egzistuoja kaip vienas iš archajiškesnių instrumentų, N. Skeiveris taip pat moka groti šaukštais, švilpauja tošimi – „egzotika“, ko nerasime kitose kapelose (Vasiliauskaitė). Pagrindė buvo primitivyūs instrumentai tokie kaip birbynė, lumzdelis, kanklės (...) Šiuo metu daugiau [senųjų] instrumentų grįžta, negu yra išėję iš mados. Pavyzdžiui muzikos instrumentas – muzikinis pjūklas, puodynės (Rudis (Rudys)). Nepasakyčiau, kad kažkas iš esmės pasikeitė, – tą patį barškaliuką, pjūklą, rumbę, šaukštus, kas lakštingalą paimituoja su plėvele – dar ir šiandien tokiais instrumentais grojančius muzikantus galima pamatyti. Iš esmės tie instrumentai nėra pamiršti, nes juos vis tiek kažkas perduoda, kažkas pasigauna tą instrumentą ir jam pavyksta su juo sugroti melodiją (Bartkus). Dar visi instrumentai veikia, nėra išėję iš mados, tik prisidėjo mandolina, anksčiau kurį laiką buvo įtraukta tūba, kuria grodavo buvęs ansamblietis (Kisieliūs). Šiandien kapelos tikrai dar gyvuoja, neišėjo iš mados. Kalbant apie instrumentus – vietoje estradinių būgnų naudoja senuosius būgnelius, trauktus oda (Juškienė).
	2. Tipinėse kapelose nuo 1970 m. iki šiol epizodiškai panaudojami archajiški lietuvių liaudies muzikos instrumentai.	Tai kad nėra tokių instrumentų, kurie būtų pamiršti. Dabar visi groja ir tą <i>senąją tradicinės kapelos variantą</i> su tradicinėmis kanklėmis, basetle. Piemenų instrumentai lygiai taip pat ne kiek užmiršti, o kiek kapeloje laikas nuo laiko naudojami kaip epizodiniai instrumentai (apie archajiškuosius instrumentus stilizuotoje tipinėje kapeloje; Malinauskas).
	3. Dūdų orkestrų instrumentų kaita dėl svyruojančių madų.	Dabar [dūdų] orkestruose labai naudojami trombonai, bosai, anksčiau taip pat buvo naudojami bosai, bet juos pakeitė tūbos, dabar vėl sugrįžo bosai. Nyksta patobulintos birbynės (Zigmantas).

Apibendrinant atliktą analizę, matyti, kad pateikėjams svarbiausios atrodo dvi ryškios kapelų instrumentarijos išlaikymo ar kaitos ir sąveikų tendencijos. Visų pirma, – iš tradicinių ar netipinių stilizuotų kapelų nyksta įvairūs senieji, seniau paplitę lietuvių liaudies muzikos instrumentai. Svarbiausios nurodomos priežastys yra dvi: nes senieji instrumentai pamirštami, praradę populiarumą (*išėję iš mados*), nelieta jais groti mokančių muzikantų, todėl jie pakeičiami kitais, modernesniais ar patobulintais stilizuotų kapelų ar netgi estradinių ansamblių instrumentais. Pateikėjai išvardijo šiuos aukštaičių panevėžiškių pamirštamus

instrumentus: triūba, klarnetas, gitara, *rankų darbo būgneliai (barabanai, tambūrinai)*, trikampis (*dzingelis*) (čia ir toliau žr. 1 lentelę).

Ilgametis dūdų orkestro vadovas Stulginskis pasigenda kapelose pučiamųjų instrumentų dėl to, kad mažai pūtikų, gebančių jais groti, dalyvauja kapelose, o kita priežastis – pučiamųjų instrumentų derinimo nepastovumas, priklausymas nuo oro sąlygų ir pan. Todėl jis netgi siūlo iš natūralių medžiagų pagamintą birbynėlę folkloro kapeloje keisti į patvaresnę plastikinę. Nors tokia praktika buvo žinoma kai kuriose net ir Vilniaus folklorinėse kapelose, tačiau šiuo metu vis dėlto linkstama grįžti prie instrumentų iš autentiškų medžiagų.

Kiti pateikėjai teigia priešingai: tradicinėse ir netipinėse stilizuotose kapelose jie stebi tendenciją grąžinti, gaivinti senuosius muzikos instrumentus, kai kurie iš jų yra netgi senųjų kapelos muzikantų nuosavybė, pavyzdžiui, Napoleonui Rapšiui priklausanti basetlija, taip pat šaukštai, tošelė, kuriais grojama Miežiškiu kapeloje „Rudenėlis“. Taip pat ir pasak radviliškėno Bartkaus, „barškaliuką, pjūklą, rumbę, šaukštus, kas lakštingalą paimituoja su plėvele – dar ir šiandien tokiais instrumentais grojančius muzikantus galima pamatyti“. Kai kuriose kapelose vietoje estradinių būgnų komplekto vėl grojama savo gamybos būgneliais (Raguvoje), tūba, mandolina (Radviliškio liaudiškos muzikos kapela „Seni pažystami“, pat. B. Kisielius) prisimenama ir smuiko bei kanklių sudėtis – *senasis tradicinės kapelos variantas* (Vilimas Malinauskas).

Kaip šiame magistro darbe jau buvo nurodyta, netipines ir ypač tipines stilizuotas kaimo kapelas jau 1970-aisiais pradėta praturtinti įvairiais senaisiais lietuvių liaudies muzikos instrumentais (Apanavičius ir kt. 2015: 58). Malinausko pastebėjimu, jie „kapeloje laikas nuo laiko naudojami kaip epizodiniai instrumentai“.

Atskirai aptartinais instrumentų, kurių pasirinkimas lemia kapelos priskyrimą tam tikrai kategorijai, klausimas. XX a. viduryje Panevėžio ir Radviliškio kraštuose, kaip ir kitur Lietuvoje, liaudies muzikavime paplitęs akordeonas tradicinėje kapeloje laikomas nereikalingu. Jis nevertinamas, nes neatitinka vadovų muzikinių kultūrinių ir estetinių nuostatų (žinoma, jie vadovaujami ir Lietuvos nacionalinio kultūros centro specialistų apibrėžtais tradicinių kapelų instrumentarijos reikalavimais). Užkliūva ir temperuotas akordeono derinimas, ir balsų tembras. Kaip teigė etnomuzikologė, Panevėžio folkloro ansamblio „Raskila“ vadovė Lina Vilienė, „nepatinka jo temperuotas garsas – net akordeono balsais perdirbta armonika mano kolektyve niekada negros“. Vien dėl akordeono panaudojimo gali keistis kapelos kategorija: jei grojama akordeonu – kapela stilizuota, jei armonika – ta pati kapela tradicinė. Pasak Radviliškio kapelos „Radvija“ vadovo Stakvilevičiaus, dėl draugystės į kapelą priimtas akordeonininkas „instrumentine prasme nutolino [kapelą] nuo tradiciškumo, nes akordeonas daugiau stilizuotas instrumentas – dėl to

kapela tapo netradicinė“. Taip pat ir basetlės vs. klasikinio kontraboso pasirinkimas yra kriterijus, priskiriant kapelą tradicinėms ar stilizuotoms. Kaip pastebėjo Vitalija Vasiliauskaitė, „Tik [tradiciniuose] folkloro kolektyvuose galime sutikti basetlę, o kapelose ją keičia kontrabosas“. Panevėžio ir Radviliškio kraštuose žinoma kapelų kategorijos momentinio pakeitimo, vos tik pakeitus armoniką ir basetlę į akordeoną ir kontrabosą, praktika. Šis aspektas buvo aptartas ir Tomos Grašytės (-Jegelevičienės) disertacijoje, pasitelkus Smilgių, Panevėžio r., kultūros centro liaudiškos muzikos kapelos „Aušrinė“ patirtį, dalyvaujant įvairiuose renginiuose, varžytuvėse (Grašytė 2017: 78).

Taigi aptariamose Panevėžio ir Radviliškio kraštų tradicinėse ir netipinėse stilizuotose kapelose nuolat siekiama griežti senaisiais savo krašto instrumentais, o tipinėse kapelose archajiški instrumentai jau 1970-ųjų metų panaudojami epizodiškai. Panevėžio ir Radviliškio kraštuose paplitusi kapelų (muzikantų) priklausymo išslyk kelioms kategorijoms, prisitaikant prie renginio specifikos, vos tik pakeitus armoniką ir basetlę į akordeoną ir kontrabosą, praktika. Vien tik šių instrumentų pasirinkimas ir naudojimas lemia net ir tos pačios kapelos (sudarytos iš tų pačių muzikantų) priskyrimą pirmu atveju, tradicinių, antru – stilizuotų kapelų kategorijai.

3. TRADICINIŲ, FOLKLORO IR STILIZUOTŲ KAPELŲ REPERTUARO IR ATLIKIMO STILIAUS FORMAVIMOSI TENDENCJOS

Po Antrojo pasaulinio karo pasikeitus istoriniam, politiniam ir sociokultūriniam kontekstui, keitėsi Lietuvos kaimuose ir miesteliuose gyvavusių tradicinių ansamblių, kapelų ne tik instrumentarijus, bet ir repertuaras. Pasak Baikos, „Stalinizmo ir stagnacijos laikotarpiu liaudies muzikoje vyko prieštaringi reiškiniai. Prievarinė kolektyvizacija, o vėliau skubota urbanizacija suardė natūralią sodžiaus žmonių gyvenimo tēkmę, jo sandarą, pakeitė darbo sąlygas. Tai lēmė greitą tradicijų, papročių, apeigų, folkloro nykimą (...). Liaudies dainų ir šokių ansambliai, kaip vėliau ir tipinės kaimo kapelos, turėjo demonstruoti „klestinčio socializmo“ klestinčią „liaudies muziką“ su internacionalizmo ir tautų draugystės elementais. Tuo pačiu metu administraciniais metodais buvo kovojama prieš folkloro ansamblių plitimą, kvalifikuojant juos kaip „nacionalizmo“ apraiškas“ (Baika 1989: 12).

Prieš 1960 m. ir dar vėlesniais metais vietos kultūros centruose, rajoninėse ir regioninėse dainų šventėse muzikavusių liaudies ir netipinių stilizuotų kapelų ne tik instrumentarijus, bet ir repertuaras bei atlikimo stilius buvo kur kas įvairesnis, susijęs su vietos tradicijomis (Kirdienė 2017 a: 183–193). Nuo 1960 m. respublikinėse dainų šventėse dalyvaudavusios kapelos atlikdavo privalomą kompozitorių sukurta / aranžuota instrumentinį

maršų ir polkų, valsų repertuarą. Žinomiausi kūriniai yra Eduardo Pilypaičio „Vestuvinis maršas“, Povilo Bekerio „Polka“ ir Konrado Kavecko „Liaudiškas valsas“ (Alenskas 2010: 85–90). Kaip savarankišką populiariosios muzikos atmainą M. S. Kelleris išskyrė buvusiose komunistinėse šalyse susiformavusią stilizuotą liaudies muziką (Keller 2001: 209; Grašytė 2017: 85). Lietuvių etnomuzikologai pastebėjo, kad stilizuotos liaudies muzikos kryptis, dar vadinama *liaudiška muzika*, Lietuvoje iki šiol išliko stipri, nors ir veikiama populiariosios kultūros impulsų (Žičkienė 2010: 110; Grašytė 2017: 85).

Apie kapelų ir jų repertuaro pokyčius nuo prieškario iki šių dienų išsamiai pasakojama žymaus suvalkiečių smuikininko ir cimbolininko, kapelų vadovo Vincento Kazimiero Svitojaus (1929 m. Žaliosios k., Kalvarijos apyl., Marijampolės r.) atsiminimų knygoje. Pirmoji jo menama buvo Žaliosios kaimo trijų muzikantų styginė kapela, griežusi tradicinį šokių ir maršų repertuarą savo kaimo įvairiausiuose vakarėliuose, pasilinksminimuose. Šią kapelą sudarė du smuikai, kuriais griežė brolis Juozas Svitojus ir kaimynų Bronių Juozas bei cimbolai, kuriais grojo Vincentas. Šiek tiek vėliau intensyviai pradėjo steigtis ir kitų kaimų panašios sudėties kapelos. Pasak autoriaus, stiprėjant konkurencijai labai svarbu buvo tobulėti, ieškoti naujų muzikinės raiškos būdų ir priemonių, kas geriau pagros ar atliks instrumentuotes bei aranžuotes. Karo metais šioje kapeloje atsirado ir akordeonas. Po karo Vincentas Svitojus subūrė iki 1963 m. gyvavusią netipinę stilizuotą Salaperaugio k. devynių muzikantų kapeliją, kurią sudarė smuikai, mandolinos, gitaros ir akordeonas (juo griežė pats V. Svitojus). Persikėlęs gyventi į Kalvariją, apie 1970 m. V. Svitojus įsteigė netipinę Jusevičių k. septynių muzikantų kapelą, plačiai išgarsėjusios Jungėnų kapelos pradininkę. Ją sudarė tik pučiamieji, trys akordeonai ir mušamieji. Pasak V. Svitojaus, sudėtingesnius instrumentinius ar vokalius kūrinius atlikti buvo gan sudėtinga, nes dauguma Jusevičių kapelos muzikantų buvo savamoksliai, groję iš klausos, tik vienas kitas pažinojo natas. Kadangi to meto publikai labiausiai patiko vokaliniai instrumentiniai kūriniai, romansai ir kitos populiarios to meto dainos, teko keisti kapelos repertuarą, eksperimentuoti. Į kapelos repertuarą buvo įtraukta vis daugiau melodinių dainų romantiškais lyriniais tekstais: „Pamilo dobilas ramunę“, „Sėdėjau aš daržely“, „Pilnos pievos gėlių raudonųjų“ ir kt. Vėl grįžęs gyventi į Jungėnų kaimą, 1979 m. V. Svitojus subūrė netipinę stilizuotą kapelą „Vėl gegužio žiedai“⁸³, kuri išliko iki šiol. Nors jos įkūrėjas ir ilgametis vadovas neseniai mirė, tačiau kapelos veiklą tęsia ir jo sūnus, ir kiti jaunesnės kartos muzikantai.

Savo bakalauro darbe (2020) padariau išvadą, kad XX a. visuose trijuose tiriamuose aukštaičių panevėžiškių (Panevėžio, Kėdainių ir ypač Radviliškio r.) kraštuose įvairūs

⁸³ Žr. <http://elibrary.lt/resursai/Ziniasklaida/Ausra/ausra/2008/512-7.pdf>.

tradiciniai šokiai buvo mėgiami labiau, negu polkos. Valsai, kaip ir kitų aukštaičių, buvo perpus mažiau paplitę. XX a. pirmoje pusėje gimę muzikantai grieždavo labai daug įvairių maršų – to priežastis galėtų būti ir stiprios griežimo vestuvėse tradicijos, ir tarpukariu paplitusių dūdų orkestrų repertuaro įtaka. Ryškūs subregioniniai ar lokaliniai tiriamo aukštaičių panevėžiškių šokių repertuaro skirtumai: radviliškėnų šokių repertuaras pasižymi sąsajomis su pietų žemaičiais, taip pat ir kėdainiškių – su raseiniškiais. Mažiau užrašyta tik Panevėžio r. paplitusių vietinių šokių (Mulevičius 2020: 65, 66).

Aukštaičių panevėžiškių repertuaro kaitos tendencijos panašios, kaip ir kitur Lietuvoje. XX a. viduryje ir antroje pusėje Panevėžio, Kėdainių ir Radviliškio kraštuose liaudies, ir liaudiškų netipinių kapelų repertuare užėmė populiarios liaudies dainos, individualios kūrybos – romansai, pokario, partizanų ir tremtinių, politinių kalinių dainos. Valsų daugiausia pagrojo XX a. viduryje gimę muzikantai. Tai galima sieti su XX a. viduryje prasidėjusia ir iki šiol besitęsiančia valsinio ritmo romansų ir kitų pokario dainų banga. Fokstrotai labiau paplito tik XX a. viduryje. XX a. antroje pusėje ir XXI pradžioje tradicinių šokių įvairovė kritiškai sumažėjo, juos pakeitė vokaliniai-instrumentiniai kūriniai, dainų pagrindu kuriami valsai, fokstrotai, pagal juos šokama. XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje pastebima ir didelė estradinių dainų, šlagerių įtaka bei tradicinių ir stilizuotų kapelų repertuaro maišymosi tendencija (Mulevičius 2020: 64).

Šiame, kaip ir ankstesniame, magistro darbo skyriuje analizuojama daugiausia mano paties 2020–2021 m. užrašyta kokybinių tyrimų medžiaga. Siekta išsiaiškinti, kaip ir dėl kokių priežasčių, motyvų, muzikinių kultūrinių ir estetinių nuostatų Panevėžio ir Radviliškio kraštų kapelų muzikantai, vadovai (iš viso penkiolika pateikėjų) renkasi mėgstamą muziką, kapelų repertuarą, kaip muzikantai kapeloje pasiskirsto balsais⁸⁴, kaip vertinama atlikimo stilistika ir jų tęstinumas ar kaita sąveikos. Pateikiant ir analizuojant duomenis, atsižvelgiama į pateikėjų priklausymą trims skirtingoms kartoms (žr. 1 priedą p. 95–97) ir jų patirtį grojant skirtingų kategorijų kapelose, joms vadovaujant.

3.1. Vietos tradicijų, muzikinių kultūrinių ir estetinių nuostatų ir sociokultūrinio konteksto vaidmuo, pasirenkant repertuarą ir aranžuojant kūrinius

Pirmiausia aptarsime, kokio žanro, stiliaus ir kilmės (savo krašto, regiono, kitų Lietuvos regionų ar net ir kitų šalių ir tautų) muzika ir kodėl, dėl kokių priežasčių, motyvacijos, muzikinių kultūrinių ir estetinių nuostatų pateikėjams patinka: patinka jos

⁸⁴ Dėl didžiulės šio magistro darbo apimties, gilesnį balsavados aspekto tyrimą, nors ir buvo surinkta daug vertingos medžiagos ir sudarytos kokybinio tyrimo lentelės (žr. 3 priedą), nutarta atidėti ateičiai.

klausytis, ją atlikti, todėl tokia muzika ir parenkama savo vadovaujamoms kapeloms, žr. 2 lentelę.

2 lentelė

Kodėl pateikėjai renkasi ir mėgsta tam tikro stiliaus, žanro muziką?

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citasos)
Pasirinktos mėgstamos muzikos stilius, žanrai, kilmė ir kt. aspektai	Pasirinkimą, pomėgį pagrindžianti motyvacija	
1. Labiausiai / ar išskirtinai mėgsta autentišką (tradicinę, folklorinę / folkloro, senovinę) savo krašto muziką.	1. Nes yra garbaus amžiaus, išaugęs liaudies muzikantų (ar dainininkų) šeimoje, giminėje.	Mėgstu autentiinę senovinę muziką – dainas, šokius, kartais tokias melodijas, kurias rodo per televizijos laidas, pavyzdžiui, „Duokim garo“. Garbingo amžiaus žmogus mieliau klausys senovinę muziką, šokius (Skeiveris). Mėgstu folklorinę ar bent jau artimą folklorui muziką (Rudys). Man patinka įvairūs šokiai pradedant nuo lietuvių liaudies ratelių, žaidimų ir baigiant polka, valsu bei fokstrotu. Folkloras man visada patikdavo, nes visą laiką dainuodavo mano mamos giminė (senelis ir močiutės broliai), - taip pat ir adventinės dainos (Juškienė).
	2. Nes tokią muziką (polkas) tam tikru instrumentu (armonika) patogiausia atlikti, jų daugiausia moka ir gali pagriežti.	Armonika man gražiausiai skamba polkos ir aš jų daugiausiai moku: maždaug apie 20, vien mano šeimos polkų yra apie 10. Visos polkutės pakankamai trumpos, dviejų dalių, tačiau kai dabar savo malonumui ar iš reikalo groju tiek daug polkų būna, kad ir pamirštu (pvz. vieną polkos dalį galiu pagroti, o kita jau nebeišgina). Taip pat kiti mano laikų kūriniai: valsai ir kiti šokiai (Rapšys).
	3. Nors patinka labai įvairi muzika, savo vadovaujamam folkloro ansamblui renkasi savo krašto ir regiono repertuarą; svarbiausia, kad jis patiktų (priliptų) ansambliams.	Jeigu esi vadovas, į ansamblį įneši savo dalį. Pagrinde dominuoja visas aukštaitiškas repertuaras ir jeigu atsineši Nibragalio kaimo dainas, ansamblis jas scenoje ir atliks, jeigu patinka, kaip groja lumzdeliu Kupiškio krašto muzikantas Kriūka, tuomet ir mūsų ansamblyje atsiras lumzdelis. Būna dainų, kurios per ilgą repetavimo laiką vis vien ansamblui neprilimpa, o kita daina po penkių ar po dešimties metų pertraukos, vėl prisiminus, padainuoja ir ta daina suskamba, nes ji prilipo. Tokia pati situacija ir su instrumentiniais kūriniais (Vilienė).
	4. Patinka ir kitų Lietuvos kraštų bei kai kurių kitų šalių / tautų muzika, nes yra folkloro specialistė.	Mėgstu labai įvairią muziką: klasiką, kaifuoju nuo gero roko, o širdies saskambis visada yra su folkloru. Taip pat labai mėgstu klausyti kitų šalių folklorinę muziką, ypatingai daugiabalsį kroatų, gruzinų ar rusų dainavimą. Nors nesu prijaučianti vienbalsiškam, monofoniniam atlikimui, tačiau dzūkų dainos man patinka, kažką jos turi, kas mane tenkina – galbūt šių monofoninių dainų tekstas (Vasiliauskaitė).

2. Nelabai skiria autentiškos, tradicinės ir stilizuotos liaudiškos muzikos žanrus, autentišką vadina liaudiška ir atvirkščiai – stilizuotą tradicine).	1. Renkasi senuosius (galima numanyti, stilizuotus) savo krašto kūrinius, šokius (nes nemėgsta estrados, bet gali patikti ir rokas).	Patinka tik <i>senieji tradiciniai</i> kūriniai: valsai, tango, smagi tranki polka, o ne tie estradiniai. Todėl mūsų kapela „Kūkalis“ taip ir vadinama – liaudiškos muzikos kapela, nes mes į savo repertuarą niekuomet neįtraukiam estradinių kūrinių, o atliekam tik tradicinius, liaudiškus Raguvos krašto kūrinius (Milinskas). Mėgstu valsą, polką, figūrinius šokius, šiuo metu daugiau lėtesnius šokius, taip pat sunkųjį roką (Zigmantas).
3. Stilizuotų kapelių atliekama aranžuotą lietuvių liaudies šokių ir maršų (bei dainų) muzika.	1. Svarbiausia yra profesionalumas, patinka profesionaliai aranžuota ir / ar atliekama stilizuota lietuvių liaudies muzika.	Man labai patiko lietuvių kompozitoriaus Jurgio Gaižausko atliktos melodijos, „Armonikos“ ansamblio kūriniai. Šie kūriniai davė pradžią mano muzikiniam repertuarui (Kisielių). Mano vadovaujamoje Liūdynės liaudiškos muzikos kapeloje „Dvarkiemis“ skamba būtent tokia muzika, kurią aš mėgstu. Patinka profesionaliai atliktas kūrinys, kurį malonu paklausti. Apskritai, kad nepatiktų kokia nors muzikos srovė, taip tikrai nėra, klausau įvairių muziką, visos dainos man yra gražios. Taip pat bažnytinės, laidotuvių giesmės, vestuviniai kūriniai, bet svarbiausias dalykas – profesionalumas kūrinio atlikime (Maslauskas).
4. Ne tik savo krašto, lietuvių stilizuotų kapelių, bet ir austrų ir / ar vokiečių kapelių muzika ir stilius.	1. Ne tik mėgsta austrų ir / ar vokiečių kapelių muziką, bet net ir vadina ją sava, „įgimta“ (arba mėgsta vokiečių klasikinę muziką).	Man labai patinka vokiškų, austriškų kapeliukų griežiami folkloriniai kūriniai, kurių pavyzdžius panaudoju savo paties parašytuose kūrinuose. Būtent juose vyrauja austriškas stilius, kuris man yra įgimtas (Malinauskas). Mėgstu įvairią muziką, paklausau net simfoninę muziką, kuria mažai kas domisi, manyčiau mažai šis žanras populiarinamas, taip pat mėgstu vokiškus kūrinius – iš jų semiuosi grožio, tos frazės, melodijos švelnumas klausant išspaudžia ir ašarą. Šioje vokiečių kalba atliekamoje muzikoje aš matau galias tradicijas, kurios nesikeičia ir iki šių dienų (Stulginskis).
5. Kuo įvairiausių žanrų muzika: folklorinė, stilizuota (kapelinė) bei populiarioji muzika (popsas, estrada, rokas) bei klasikinė muzika.	1. Patinka įvairių stilių jaudinančios (širdį pasiekiančios melodijos) 2. Svarbiausia kuo nuoširdesnis ir meistriškesnis atlikimas: kaupia repertuarą, mokosi iš puikių įvairių stilių atlikėjų. 3. Nes yra	Patinka tie kūriniai, kurie pasiekia širdį, šiaip visos melodijos yra gražios. Aišku yra kūrinių, kuriuose iš pat pradžių nėra aiški melodija, tik kažkokie vaikščiėjimai, išlaikymai pavyzdžiui šokyje „Pranavadas“, kurio pradžioje atrodo, kad išvis nėra melodijos, perėjimai į kitą tonaciją kol galiausiai supranti, kad tai yra polka (Sargautas). Labiausiai mėgstu tradicinę muziką, aišku atkreipiu dėmesį ir į tokį kūrinį, kurio atlikimas mane tenkina, mėgstu estradinę, liaudišką muziką, taip pat žavėjo pavieniai muzikantai, atliekantys savo tradicinę muziką (pvz. Algimantas Mieliauskas, Sadūnų kapela). Svarbiausias mano kriterijus, kad muzika turi būti pateikta iš dūšios, kokybiškai pateikta ir taip pat svarbus charakterio parodymas, ją atliekant (Stakvilevičius). Esu universalus muzikantas, kuriam patinka įvairių žanrų muzika:

	universalus, nors ir neprofesionalus muzikantas	popsas, kapelinė, folklorinė muzika, dainos, įvairūs, estradiniai šokiai. O savybės, dėl kurių man patinka įvairių žanrų muzika – tiesiog esu su šiais įvairiais žanrais užaugęs, nors ir muzikos rimtai nesimokiau, apart mokykloje (Bartkus).
--	---	---

Apibendrinant pateiktųjų nuomonių ir vertinimų apie mėgstamą, klausytis ir atlikti pasirenkamą muziką (žr. 2 lentelę), galima teigti, kad liaudies muzikantų (ar dainininkų) šeimose, giminėse užaugę ne tik prieškariu, bet taip pat ir kai kurie kur kas vėliau gimę muzikantai iki šiol pirmenybę teikia savo krašto liaudies ar tradicinei muzikai: nuo ratelių, šokių (polkų, valsų, fokstrotų) iki dainų. Tokią muziką jie vadina *autentine senovine* ar *folklorine (folkloru)*.

Kęstutis Rudis labiausiai vertina iš tėvų išmokus kūrinius, kuriuos atlieka kartu su anūkais. Ne tik šeimos tradicijų perėmimas ir puoselėjimas, tęsimas, atliekant nuo vaikystės išmokus kūrinius, bet ir griežimo tam tikru instrumentu specifika nulemia tradicinių kūrinių žanro pasirinkimą – dėl šios priežasties Valentinas Rapšys armonika griežia daugiausia polkas, nors jam patinka ir valsai, ir kiti šokiai. Pateikėjai ypač vertina jiems artimiausią repertuarą, su kuriuo jie tapatinasi, „jį savinasi“. Valentinui Rapšiui ypač artimas ir kitas dažniausiai su kapela atliekamas repertuaras, nes, pasak jo, tai „mano paties repertuaras“. Napoleonas Skeiveris sukaupęs tokį didelį repertuarą, jam patinka visi senieji tradiciniai kūriniai, bet labiausiai „paties sukurti“, tokie kaip Napaliuko polka ar Napaliuko maršas. Vidimantas Milinskas labiausiai vertina „savo atliekamus tradicinius kūrinius, taip pat kapeloje atliekamus kūrinius“. Tradicinių kapelų atliekamą muziką vertina ir folkloro specialistai. Pasak Vitalijos Vasiliauskaitės, „Apskritai labai mėgstu tokių kapelų kaip Miežiškių „Rudenėlis“ įvairius atliekamus kūrinius“.

Etnomuzikologai ir folkloro specialistai, nors yra susipažinę su įvairių stilių muzika, taip pat ir įvairių tautų folkloru, pirmenybę teikia savo krašto liaudies muzikai, taip pat supažindina ansamblio narius su geriausių visos Aukštaitijos muzikantų atliekama muzika, ieško jiems labiausiai patinkančių, tinkamiausių atlikti, greičiausiai „prilimpančių“ kūrinių.

Pokario dešimtmečiais gimusiems stilizuotos *liaudiškos* kapelos ir pučiamųjų orkestrų muzikantams, patinka tik *senieji tradiciniai, liaudiški*, o ne estradiniai kūriniai; tokius kūrinius stilizuota kapela renkasi ir savo repertuarui. Brandžiame amžiuje pirmenybė teikiama lėtesniems šokiams. Matyti, kad kai kurie šios kartos stilizuotų kapelų muzikantai neskiria autentiškos, tradicinės ir stilizuotos liaudiškos instrumentinės šokių muzikos sąvokų, galbūt taip pat ir muzikos stilių.

Keli pokario kartos stilizuotų kapelų muzikantai pradėjo mokytis griežti tik tipinių stilizuotų kapelų repertuarą, tokią muziką atlieka ir iki šiol, o ją vertindami, jie iškelia atlikimo profesionalumo kriterijų. Ilgametis tipinės stilizuotos kapelos vadovas Vilimas

Malinauskas ne tik nepaprastai mėgsta austrų ir / ar vokiečių kapelų muziką, bet net ir vadina ją sava, „įgimta“ (arba mėgsta ir vokiečių klasikinę muziką, kuri, kaip žinia, remiasi liaudies muzika). Galima spėti, kad šis pomėgis turėjo įtakos ir jo sukurtų lietuvių instrumentinės muzikos aranžuotų stiliui. Taip pat ir ilgamečiam pučiamųjų orkestrų vadovui Stulginskui labai patinka vokiška klasikinė muzika.

Jaunesnės kartos, XX a. 7–8 dešimtmečiais gimę, muzikantai, augę ir formavęsi ne tik radijo, bet jau ir televizijos, o vėliau ir interneto laikais, kurių muzikinis akiratis kur kas platesnis, pabrėžia savo universalumą („esu universalus muzikantas“) ir muzikinio skonio įvairovę. Jiems patinka įvairių stilių ir žanrų muzika: nuo folklorinės ar stilizuotos (*kapelinės*), taip pat ir populiarioji muzika (popsas, estrada ar rokas) bei klasikinė, nes nuo vaikystės įvairios muzikos klausėsi ir ją atliko („tiesiog esu su šiais įvairiais žanrais užaugęs“). Taip pat jie teikia pirmenybę bet kurio stiliaus muzikai, kurios melodika juos emociškai veikia, kuri nuoširdžiai ir meistriškai atliekama („širdį pasiekiančios melodijos“, „pateikta iš dūšios“, „svarbus charakterio parodymas“). Tiesa, vadovaujant folkloro ansamblio instrumentinei grupei, tokiems muzikantams tenka ar net privalu domėtis ir liaudies bei tradicine muzika: imti pavyzdį ir iš vyresnių liaudies virtuozų, ir iš dabartinių tradicinių kapelų. Taigi muzikinio stiliaus ir žanro pamėgimui ir pasirinkimui įtakos turi ir muzikanto karta, laikmetis, ir muzikinė-kultūrinė aplinka, kurioje augo, kapelų, ansamblių, kuriuose grojo, stilius, suformavęs jų muzikines kultūrinės ir estetines nuostatas.

Siekiant dar nuodugniau atskleisti pateikėjų muzikines kultūrinės ir estetines nuostatas, jiems buvo pateiktas ir priešingas klausimas (kokios muzikos ir kodėl jie nemėgsta). Tad toliau analizuosime tyrimo metu gautus duomenis apie pateikėjų nemėgstamus muzikos stilius, žanrus ar tam tikrus kūrinius, aiškinantis jų pomėgių ir nuostatų formavimosi priežastis, motyvus, žr. 3 lentelę. Juos lyginsime su anksčiau aptartais tyrimo rezultatais.

3 lentelė

Kodėl pateikėjai nemėgsta tam tikro stiliaus, žanro ir pan. muzikos

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Nemėgstamos muzikos stilius, žanrai, kilmė, tam tikri kūriniai ir kt. aspektai	Nuomonės pagrindimas	
1. Populiarioji (<i>šiuolaikiška, super madinga</i>) muzika	1. Netraukia, nežavi, mažiau vertinamos dainos ir kiti kūriniai, nes nelabai suprantami, atrodo negražūs.	Šių laikų tos „super madingos“ (melodijos, dainos) nelabai suprantamos, nes žmogus turi konkretų mėgiamą muzikos žanrą ir jį labiau vertina. Tikrai nereiškia, kad aš šitokios muzikos nekenčiau, tiesiog nejaučiu potraukio tokį žanrą klausytis (Rudys). Turiu keletą galbūt jau šiuolaikiškesnių dainų, kurios

		manęs nežavi, pavyzdžiui, romansas „Sode lakšutė maža“ (Juškienė).
2. Stilizuota, aranžuota liaudies muzika, taip pat ir romansai (<i>dejuojantis folkloras</i>), vs. šių dienų jaunimo muzika (<i>plėšri muzika</i>) bei popstiliaus aranžuotės.	1. Nemėgsta, nes iškraipytos jaunystės laikų melodijos (nors gali būti palikti tie patys dainos žodžiai).	Tos pačios senos mūsų jaunystės laikų dainos iškraipytos kitomis melodijomis yra nemėgiamos (žodžiai tie patys – senoviniai, o melodija kita) (Skeiveris).
	2. Nes nepriimtina romansinė kūryba.	Nepatinka <i>dejuojantis folkloras</i> , kai ansamblyje reikia atlikti tiek instrumentu, tiek vokalu naujai sukurtas dainas – turi būti poetas iš prievartos. Naujoji [<i>plėšri</i>] muzika man ir patinka, ir nepatinka (Rapšys).
	3. Šių dienų populiarioji muzika, pristatoma kaip šiuolaikinis folkloras.	Iš bendrų muzikos žanrų popas man nepriimtinas, aš jo nesuprantu, nors dabar šis muzikos stilius pristatomas kaip šiuolaikinis folkloras. Pavyzdžiui, yra romansai ir tos vėlyvesnės (nei chorinės, nei vestuvinės) dainos, kurios manęs nežavi. Jų tekstas galvoje užsiblokuoja ir aš jų neprisimenu (Vilienė).
3. Senosios (apeiginės, tradicinės kapelinės) dainos, folkloras	1. Nepatinka apeiginės melodijos, nes neteko su jomis susidurti, jų geriau pažinti, pamėgti (nors pateikėjas pats yra kilęs iš Dzūkijos, kur tokių melodijų išlikę daugiausia).	Nepatinka apeiginės melodijos ir tai manyčiau šiais laikais nėra populiarius reiškinys. Bent jau mano kartos žmonės su šiuo reiškiniu labai retai susidurdavo (Stakvilevičius).
	2. Nepatinka neprofesionaliai atliekamos.	Tradicinės kapelinės dainos, folkloras man ne tokios mielos ir ypatingai tokios, kurias saviveikliniškai dainuoja – atliekamos kaip bičių avilyje, įvairiais balsais, netiksliai intonuojamos (Maslauskas).
4. Kai kurių rūšių populiariaji šokiai	1. Dėl tam tikrų choreografinių ypatybių.	Nepatinka šokiai per atstumą, pavyzdžiui rokenrolas (Zigmantas).
5. Klasikinė ir džiazo muzika	1. Nes nepatinka operinis dainavimas ir džiazo ritmas bei improvizacija.	Nemėgstu klasikinės muzikos – operos, taip pat improvizacinės muzikos – džiazo (nepatinka ritmas ir improvizacija) (Bartkus).
6. Kai kurių kitų tautų muzika	1. Nes minorinė (ir rusiška).	Nemėgstu rusiškos minorinės muzikos (Malinauskas).
	2. Nes nespėjo geriau susipažinti ir pamėgti (estų vienbalsio dainavimo).	Nepatinka vienbalsė estų monofonija nors teko daug metų rengti pusiau folkloro festivalius „Aisūs kankleliai“ ir estai visą laiką ten dalyvaudavo, tačiau nesusidariau gero požiūrio į monofoninį atlikimą (Vasiliauskaitė).

Apibendrinant 3 lentelėje pateiktą duomenų analizę, matyti, kad tie patys senosios kartos liaudies muzikantai ir etnomuzikologė, kuriems labiausiai patinka savo gimtojo krašto tradicinė muzika, su kuria užaugo ar ją studijavo ir kurią patys atlieka, nemėgsta nei stilizuotos muzikos, nei bent jau kai kurių romansų (*naujai sukurtos; dejuojančios dainos;*

„turi būti poetas iš prievartos“), nei šiuolaikinio jaunimo populiariosios muzikos (*plėšri ar šiuolaikiška, super madinga muzika*). Popmuzika jų netraukia, nežavi ar bent jau mažiau vertinama, nes šio stiliaus melodijos atrodo nelabai suprantamos, negražios, muzika nepriimtina. Etnomuzikologei nepriimtina, kad popmuzika dabar kartais pristatoma kaip šiuolaikinis folkloras. Taip pat ir kai kurių romansų ir vėlyvesnių („nei chorinių, nei vestuvinių) dainų tekstai jai nėra artimi, niekaip neįsimena (*užsiblokuoja*). Senajam liaudies muzikantui Skeiveriui nepatinka, kai *iškraipomos* jo jaunystės laikų dainų melodijos. Net ir trečiosios, jauniausios mano užrašytųjų pateikėjų kartos *universali* muzikantui Bartkui nepatinka džiazas ir improvizacija.

Kai kuriems pokario kartos stilizuotų kapelų muzikantams ir jaunesnės kartos *universali* muzikantams, priešingai, nepatinka apeiginės melodijos, nes šiais laikais jos nesantis „gyvas, populiarus reiškinys“, neteko su jomis susidurti, jų geriau pažinti, pamėgti. Arba jiems nėra mielos *tradicinės kapelinės dainos, folkloras*, ypač, jei nepakankamai profesionaliai atliekamos („kurias saviveikliniškai dainuoja – atliekamos kaip bičių avilyje, įvairiais balsais“).

Folkloro specialistė nesusidarė gero įspūdžio apie estų monofoninį dainavimą (turbūt ir dėl specifinio tembro), matyt, nespėjo geriau jo pažinti. Stilizuotos tipinės kaimo kapelos vadovas Malinauskas, itin vertinantis austrų ir vokiečių kapelų muziką, nemėgsta minorinės rusiškos tradicinės muzikos. Čia galima įžvelgti ir politines ideologines priežastis, turint galvoje ir Lietuvos istoriją, ir dabar Ukrainoje vykstantį karą.

4 lentelė

Dominuojantys įvairių kapelų ir orkestrų repertuaro žanrai, jo išmokymo ir kaupimo, išlaikymo būdai

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citatos)
Repertuaro mokymosi ir kaupimo būdai	Asmeninė muzikantų patirtis	
1. Daugiausia šokių ir maršų repertuaras, kaupiamas mokantis griežti ir atliekant išgirstas melodijas iš klausos (šiais laikais – ir įsirašius patinkančius kūrinius, pasiklausant įrašų po kelis kartus)	1. Iš klausos, savaime – kaip ir dauguma liaudies muzikantų, natų nepažinojo, mokėsi aplinkoje dažnai girdimų ar labai patikusių ir iškart „galvoje įstrigusių“ melodijų.	Kadaise lankiau akordeonistų ansamblį, mokėjau skaityti iš natų, net dainuoti mokino, vėliau ir su vargonais teko pagroti. Šiuo metu jei reikėtų, labai pasistengus, galbūt kažkas ir pavyktų, bet reiktų labai ilgai sėdėti. Muzikos neužrašinėju, tik va brolis anksčiau mėgo mūsų šeimos atliekamus kūrinius įrašinėti į magnetofoną. Vienose vestuvėse teko groti akordeonu su smuikininke, Konstancija Marcinkevičiene. Su ja buvo labai sunku groti, nes tuo metu labai prastai mokėjau natas, o jinai griežiant viską raidėmis ir natomis sakė (...). Repertuaras kaupėsi savaime. Grojome vieni šeimoje, turėjome net kelis repertuarus: savo šeimos ir draugų repertuarą (Rapšys).

		Natas pažįstu tik trupučiuką, nes teko dalyvauti Miežiškių dūdų orkestre (...). Visą repertuarą groti įvairiais muzikos instrumentais išmokau iš klausos, nes niekas tuo metu nemokino, dauguma muzikantų buvo savamoksliai ir natų nepažinojo. Pavyzdžiui, savo vardu pavadintą maršą senais laikais išmokau griežti akordeonu (...) stebėdamas spektaklį senuosiuose Panevėžio kultūros namuose. Juose buvo suvaidinta vestuvių šventė ir aktoriai (muzikantai) jaunuosius tiek sutiko, tiek palydėjo su būtent tuo maršu. Šis maršas taip įstrigo galvoje, jog grįžęs namo paėmiau ir išmokau jį griežti akordeonu (Skeiveris). Pažįstu natas, bet labiau muzikuojau iš klausos. Muzikos neužrašinėju, bet keletą kūrinių esu sukūręs, pvz. „Ant Jakšto kalno“ (...). Motina sakydavo „kai išmoksi groti nupirksiu armoniką ar akordeoną“, tai be galo stengiausi. Turėjome namuose pažįstamo muzikanto paskolintą armoniką, tai su ja kokį mėnesį pasimokiau, tuomet prašiau kitų muzikantų, kad duotų pagroti (Kisieliūs).
	2. Taip pat ir įsirašo patinkančių kūrinių, todėl gali pasiklausyti kelis kartus.	Natų nepažįstu, groju tik iš klausos, (tačiau) turiu savo melodijų sąsiuvinį, kurį man užrašė raguviškis, pusiau profesionalus birbynininkas Edvardas Filipovičius. Baigęs du aukštuosius, (jis) gerai užrašinėdavo bet kokią melodiją natomis, taip pat ir mano įgrotus kūrinius. Turėdamas gerą klausą, ką nors gražaus nugirdęs per televizorių, išmoku. Aišku, naują melodiją galima greitai pamiršti, tuomet aš tą melodiją įniūniuojau į telefono diktofoną. Daug kūrinių esu sukūręs ir pats (Milinskas).
	3. Šokių mokosi iš schematiškų natų, kurios padeda greitai prisiminti jų melodijas.	Šokių, kuriuos mokinamės, melodijos yra užrašytos natomis, kas tikrai gelbėja mokinant (Stakvilevičius).
2. Dainų ar romansų (kurie nustelbė anksčiau mokėtus šokius), šlagerių repertuaras.	1. Iš klausos (net jei gana gerai ar šiek tiek pažįsta natas), pasitelkiant dainų sąsiuvinį, vėliau šlagerių, romansų sąsiuvinį.	Natų nepažįstu ir muzikos neužrašinėju (...). Visas išmoktas repertuaras yra iš motinos Onos Rudienės dainų sąsiuvinio: tarpukario dainos „Kaip gražu miške“ ir vėlyvesnės „Žemė Lietuvos, ažuolai žaliuos“ – tokia muzika man suprantama, artima ir būtent ją mėgstu (Rudys). Pažįstu natas, moku gamą, bet groti iš jų tikrai negaliu. Aišku, prisėdęs prie pianino po truputį atrinkčiau melodiją iš natų, įsiminčiau ją, bet gročiau iš klausos (...). Tikriausiai genai, nes esu kilęs iš muzikališkos šeimos. Ko reikėdavo geriems tradiciniams baliams – užstalės dainų, o jeigu dar prisijungia armonika, tai ko daugiau reikia. Tokiuose baliuose, per giminių sueigas man tekdavo pagriežti armoniką, o repertuaras būdavo įvairus: tradiciniai kūriniai, šlageriai, užstalės dainos, 8-ojo dešimtmečio estradinių dainų popuri (Bartkus). Natas pažįstu tik tiek, kiek vaikystėje vidurinėje mokykloje mane pamokė, tad šiuo metu iš lapo skaityti galiu tik tas procesas bus labai ilgas. Muzikos

		neužrašinėju, bet labai stebėjau kitų sutiktų folkloristų gabumais užrašinėti muziką natomis čia ir dabar. To pavyzdys folkloristė, šokių specialistė Audronė Vakarinienė, kuri manęs paprašiusi padainuoti „Ispanijos valsą“ visą mano atliktą melodiją balsu pavertė natomis (...). Ankstesnių, jaunystės laikais atgrotų balių repertuaras buvo kuklus, vos kelios dainos, tačiau balius įvykdavo, o aš kaip muzikantas jį atgrodavau. Šiuo metu dainų pagročiau tikrai daug, vien savo vadovaujamame kolektyve Upytės „Vešeta“ mokame 62 dainas ir tai, kaip sakau, nėra pabaiga. Su tokio dydžio repertuaru ne gėda ir balius muzikantu pabūti, drąsiau jautiesi, žinodamas, jog septynias valandas gali atgroti (Sargautas). Natų iš pat pradžių nepažinojau ir tik studijų dėka šiuo metu gerai jas pažįstu, kuriu melodijas (...). Studijų metu mokantis griežti armonika turėjau kolegą, armonikininką Virginijų Andriušką, kuris jau tuo metu buvo armonikos virtuozas, mokėjo įvairių žanrų melodijas pradedant polkomis, valsais, baigiant estradiniais kūriniais. Jis man buvo „įkvėpimo šaltinis“. Deja, šiuo metu studijų laikais išmokti šokiai jau yra primiršti. Mano repertuare didžiausią vietą užima romansai, kuriuos aš „dievinu“. Romansus sukaupiau iš tėvelio atminties, kuris tarnaudamas armijoje juos jau dainavo. Teko dalyvauti Vilniaus etninės kultūros centro rengiamame trijų dienų seminare, kurio dalyviai buvo labai muzikalūs ir dainavo įvairias dainas bei romansus – kai kuriuos iš jų išmokau. Būtent nuo to laiko labai teigiamai paveikė šis žanras, kad net eilėraščių pradėjau kurti melodijas (Juškienė). Natas pažįstu, melodiją užrašytą natomis skaitau ir manau, kad viso to išmokau giedant Grigališkąjį chorą. Nors beveik visas liaudies dainas dainuoju iš klausos. Reiktų paminėti Panevėžio kraštotyros muziejų, į kurį tikrai yra pakliuvę (...) liaudies dainų, – tik žodžiai, žodžių sąsiuviniai (Vasiliauskaitė).
3. Stilizuotų kapelių aranžuotos liaudiškos muzikos repertuaras.	1. Mokėsi ir grojo tik iš natų, aranžavo, kūrė ir patys.	Kaupiau nuo pat vaikystės, dar klausydamas mamos dainavimo, o viso repertuaro pagrindas buvo <i>liaudiška</i> muzika. Vėliau pradėjau kurti savus, autorinius kūrinius, kurių stilius galbūt „<i>Juozaipaitiškas</i>“ (...). Visas aranžuotas repertuaras daugiausiai pasiremtas liaudies muzika, senųjų muzikantų įgrotais įrašais, perdirbtas arba dar mano paties sukurti originalūs kūriniai. Turiu savo repertuarą kurį ir atlieku. Paskutiniu metu Dainų šventėse buvo įtraukti mano sukurti ar harmonizuoti kūriniai: Diržablis, Grafas cepelinas, Blindos polka, Gegužinių polka kuriuos aš ir diriguoju. Taip pat turiu įvairaus laikotarpio, daugiausiai mano paties rašytų natų rankraščių (Malinauskas).
4. Pučiamųjų orkestrų repertuaras	Labai gerai pažįsta natas, skaito iš lapo, patys užrašo natas ir partijas, turi	Natų skaitymas man nėra problema. Kad ir šiuo metu, būdamas jau garbingo amžiaus aš daleiskime su klarnetu (nes su triūba sudėtingiau pagroti) paimčiau natomis užrašytą liaudies folklorinę dainelę ir kažką vis vien sugročiau, bet amžius daro savo ir šiuo metu pagroti taip kaip

	sukaupe orkestro partitūrų, daugiausia sovietmečio laikotarpio.	anksčiau grojau jau nėra taip paprasta. Taip pat turiu išsaugojęs daug natų: senovinių, senovinį mokymosi vadovėlį, skirtą pučiamiesiems instrumentams, pianinui skirtas natas, ypač savojo vadovauto Pakiršinio dūdų orkestro visas partijas. Natas užrašinėju, tiesa, tai nebuvo lengvas darbas, o šiuo metu ypatingai sunkus. Užrašius melodiją, toliau viskas rutuliojasi sava tėkme, instrumentų partijos parašytos tercijos atstumu – turi gautis versta tercija (...). Problemos pasirinkti ir išmokti repertuarą nėra. Repertuarą sukaupiau grodamas tik iš natų, vieną, kitą melodiją, o paskutiniu laiku gaudavome ir vokiškų kūrinių. Dėmesį kreipiau tik į melodingus kūrinius: polkas, valsus, fokstrotus, kurie būtų labiau suprantami liaudžiai (Stulginskas). Natas skaitau, taip pat užrašinėju muziką. Sovietinių laikų orkestrinių partitūrų turiu, tiesa, labai senų, deja, neturiu (...). Repertuarą daugiausiai kopijuojau, gražią melodiją įsirašau ir pasiklausęs (būna atvejų, kad daug kartų) arba tiesiog įsiminęs melodiją, išmokstu ją griežti armonika. Atlieku kitų muzikantų melodijas, taip pat savo tėvo keletą kūrinių (pvz., Tėvo laikų polkutė), molėtiškio Algimanto Mieliausko keletą kūrinių (Maslauskas). Pažįstu natas, anksčiau orkestruose gerai skaičiau iš lapo, tiesa, šiuo metu dėl amžiaus ir ilgo nesitreniravimo jau nesu profesionalus muzikantas, grojantis iš natų. Paskutinį kartą iš natų grojau prieš 30 m., tad laiko tarpas didelis ir natūralu, kad primiršti kai kurie dalykai. Užrašyti muziką natomis neteko, o įvairaus laikotarpio natų neišsaugojau – viską palikau proftechninėje mokykloje kai baigiau šios įstaigos ansamblių vadovavimą (...). Pučiamųjų orkestre (sovietmečiu) dažniausiai grodavome rusiškus maršus („Sveikas, Sibire“), kiek mažiau lietuviškus, taip pat estišką maršą. Per orkestro apžiūras „Neapolietišką“ dainelę ir visokiausius vengrų šokius (Zigmantas).
5. Etnomuzikologijos studijų metu išmoktas ir sukauptas aukštaitiškas dainų ir instrumentinės muzikos repertuaras.	1. Išmokta dainuojant iš klausos ir kaupiant repertuarą iš archyvo (rankraštinių transkripcijų ir garso įrašų).	Pirmiausia visą tai, kas vyko folkloro studijose: mes buvome pirmieji studentai, kurie gavome tikrai auksinių dainų ir tas dainas kiekvienas išsivežėme į savo kraštą. Aš atsivežiau Kupiškio, Pasvalio, Panevėžio, Kėdainių, Ukmergės krašto dainų. Tuo tarpu instrumentinės muzikos ieškojome archyvuose įrašuose. Manychiau, jog gyvenant Panevėžyje pirmiausia reiktų atlikti Panevėžio krašto (dalis Pasvalio, Kupiškio, Kėdainių ir Radviliškio r.) dainas ir to krašto instrumentinę muziką. Mūsų šeimos kapelos repertuaras gana įvairus – įvairūs muzikiniai kūriniai, dainos, tradiciniai šokiai ir t.t. Mano vadovaujamame „Raskilos“ kolektyve taip pat atliekami įvairūs kūriniai. Tiesa, turiu savo poziciją, jog dainuoti dainas, romansus, griežti įvairius liaudiškus šokius turi ne vadovas, bet kiti kolektyvo nariai, o aš kaip vadovė turėčiau kolektyvo narius, atliekančius dainas, griežiančius kūrinius stebėti iš šono, o ne muzikuoti kartu su jais. Tie, kurie kolektyve tikrai gali vesti dainas jas ir

		veda, tokia pati situacija ir su kapela, sudėlioju taip, kad išeitų gera kapela. (...) Melodiją pagal poreikį užrašinėju, mokomės per repeticijas iš natų (Vilienė).
--	--	--

Apibendrinant atliktą analizę, matyti, kad didelė dalis įvairių kartų tradicinių ir netipinių stilizuotų kapelų muzikantų šokių ir maršų repertuarą sukaupė, mokydamiesi griežti kūrinius iš klausos, *savaime* (čia ir toliau žr. 4 lentelę). Jie natų nepažinojo, mokėsi aplinkoje dažnai girdimų ar labai patikusių ir iškart „galvoje įstrigusių“ melodijų. Senosios kartos muzikantas Skeiveris teigia, jog buvo tik tokia galimybė – mokytis iš klausos, nes tuo laiku Miežiškiuose dauguma muzikantų buvo savamoksliai ir natų nepažinojo. Jis nurodo, kad norint išlaikyti repertuarą, svarbu nuolat dalyvauti kapeloje bei dažnai groti ir pačiam namuose – jam patinka prisiminti ir pakartoti senus, jau mokamus kūrinius. Valentinas Rapšys pastebėjo, kad Miežiškių kapelos „Rudenėlis“ repertuaras mažai kinta, „dažnai atliekame tuos pačius kūrinius, daug mano paties pateiktų polkų, tačiau kartas nuo karto įtraukiame ir naujų kūrinių“. Nekartojamos, ilgesnį laiką negriežiamos „paprastesnės, primityvesnės, ne taip mėgstamos polkos“ dažnai užsimiršta. Svarbu ir bendruomenės, klausytojų vertinimas, kad kūriniai patiktų ir atlikėjams, ir publikai. Pasak Skeiverio, kapela „Rudenėlis“ iki šiol muzikuoja su pasisekimu: „Jei bendruomenė, klausytojai prašo pagroti – reiškia vertina. Per visa gyvavimo laikotarpį kapela „Rudenėlis“ apvažiavo visą Lietuvą“.

Kiek jaunesni pateikėjai taiko ir šiuolaikines garso įrašymo priemones, kūrinių išmoksta įsirašę į diktofoną ir klausydamiesi po kelis kartus. Dar jaunesnės kartos kapelos vadovas naudoja schematiškas, trumpas šokių melodijų notacijas, kurias padeda greitai prisiminti melodijas. Vis dėlto nurodoma, kad svarbu dažnai repetuoti su kapela. Pasak Kisieliaus, „Groju, repetuoju daugiausia su kapela – taip ir išlaikau savo bei kapelos repertuarą“. Jų repertuarą klausytojai „vienur vertina labai gerai, kitur vidutiniškai. Faktas, jog visiems neįtiksi, o labiausiai dėmesį kreipia ir teigiamai vertina mano amžiaus žmonės“⁸⁵.

Raguvos kapelos „Kukalis“ muzikantas Vidimantas Milinskas mena: „Turėdamas gerą klausą, ką nors gražaus nugirdęs per televizorių, išmokstu. Aišku, naują melodiją galima greitai pamiršti, tuomet aš tą melodiją įniūniuojau į telefono diktofoną. Daug kūrinių esu sukūręs ir pats“. Pasak jo, kapelos repertuaro formavimas priklauso vadovo: „Kadangi turime daug savo krašto melodijų, tai daugiausiai jas ir atliekame, tačiau kartais į repertuarą įtraukiame ir naujesnių kūrinių“⁸⁶. Jų kapelos atliekamą repertuarą vietos bendruomenė, klausytojai vertina palankiai, tačiau pateikėjas pastebi, „kad ta pati kapela žmonėms jau atsibodus, jie nori kažko kito. Daug kur važiuojame, dalyvaujame – tik pačioje Raguvoje dėl

⁸⁵ Pat. B. Kisielius, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁸⁶ Pat. V. Milinskas, 2020 m. užr. Mulevičius.

žmonių nenoro klausytis mažiau koncertuojame⁸⁷. Jis jaučia, kad savam krašte – ne tik Raguvoje, bet visame Panevėžio r., kapela nėra taip gerai vertinama, kaip kitur: „Klausytojai vertina gerai, kai nėra, kas geriau tą liaudišką muziką atlieka, bet jei atsiranda geresnių, tuomet esi išstumiamas. Kaip muzikantas labiausiai vertinamas tada, kai groji ne gimtajame krašte, bet visai kitoje Lietuvos vietoje. Šiuo atveju žmonės tokių kūrinių nėra girdėję, jiems viskas yra nauja ir tuomet atsiranda palankus vertinimas iš jų pačių. Gimtajame Panevėžio krašte pas vienus ar kitus tradicijos yra tos pačios, todėl nesi tiek vertinamas“. Jam antrina ir Juškienė: „Savame krašte niekada nebūsi taip stipriai publikos vertinamas, kaip kitame krašte. Smagu, kai pasirodymus vertina svetimi žmonės, ploja, pasako komplimentą – man to ir užtenka. Jei dar kokiam konkurse gauni pirmąją vietą, tai išvis būna smagu⁸⁸“.

Dainų, vėliau ir romansų, šlagerių (kurių taip pat išmokdavo net iki šimto) mokomasi ir repertuaras kaupiamas, panaudojant tekstų sąsiuvinius (paprastai, be melodijų). Pakanka dainos žodžių, kad muzikantai prisimintų melodijas. Taip pat ir kai kurie instrumentiniai kūriniai turi žodžius, juos užsirašius, kūrinį lengva prisiminti (pat. Stakvilevičius). Pasak Sargauto, „Jeigu išgirstas kūrinys, daina, nepatiko aš jo net nesimokau (...). Manychiau, jog tavo atliekama daina turi patikti ir publikai, nes tik tuomet grodamas įgausi nemažai pasitikėjimo“. Stakvilevičius pritaria: „Viskas priklauso nuo pačios publikos, nes kiekviename regione, krašte muzikos suvokimas yra skirtingas“. Bartkus didžiuojasi savo ansamblio „Šeduvos bernai“ pripažinimu, jie netgi jaučiasi tikromis žvaigždėmis: „Malonu turėti gerbėjus, dažnai matyti save televizijos ekranuose, per pageidavimų koncertus, bet supraskime, jog Lietuvoje yra ir kitų, labai gerų ansamblių, kuriuos mes patys išsižioję klausomės, tad savo sužvaigždėjimo nesureikšminame. Faktas, kad bet kokio Lietuvos regiono publikai esame svarbūs, tik gal šiek tiek Šeduvos krašte esame nusibodę⁸⁹“.

Muzikantui prisiminti muziką padeda ne tik dainos tekstas, bet ir motorinė taktilinė *pirštų atmintis*. Pasak Kęstučio Rudžio, „Su amžiumi išmoktus kūrinius po truputį pamirštu, tačiau, kai prisilieti prie kanklių viskas atsigamina ir prisimeni, ką moki groti⁹⁰“. Pasak jo, kanklių muzikinės galimybės taip pat turi įtakos, kokius kūrinius patogiau ar net išvis įmanoma atlikti: „pačios kanklės diktuoja repertuarą, pustonių jose nėra, tad sudėtingesnių, madingesnių kūrinių su šiuo instrumentu nepagrosi. Tiesa, vienu metu buvo didžiulis noras išmokti skambinti Oginskio polonezą, bet, deja, kanklės nesuteikia tokių galimybių, kokių reikia, norint pagroti šį kūrinį⁹¹“. Vis dėlto jis mėgino išmokti ir naujų, sudėtingesnių kūrinių,

⁸⁷ Pat. V. Milinskas, 2020 m. užr. Mulevičius.

⁸⁸ Pat. K. Juškienė, 2020 m. užr. Mulevičius.

⁸⁹ Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁹⁰ Pat. K. Rudis, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁹¹ Pat. K. Rudis, 2021 m. užr. Mulevičius.

„bet didžiausia problema ta, jog šiuo metu labai retai su anūkais susitinkame“⁹². Su anūkais jis atlieka ir tėvų grotus valsus: „Smuikos valsas“, „Plaukia sau laivelis“, „Žemėj Lietuvos, ažuolai žaliuos“, „Ilgesio daina“, kartais tenka paskambinti giesmę „Marija, Marija“. Savo išmokto repertuaro Rudžiai patys nefiksuoja, pasitardami renkasi kūrinius koncertui: „Turint didelį repertuarą galima ir kūrinius pakeisti ir jeigų pavyzdžiui yra sunkesnis, kuriam neužteks laiko parepetuoti, imame lengvesnį kūrinių“. Jis pastebi, kad šiuolaikinė publika jų giminės ansamblio muzikavimą vertina labai gerai, nors ir reikia pakomentuoti, pristatyti ir senovišką tradiciją, ir kūrinius: „Mano repertuarą klausytojai vertina pakankamai normaliai, paploja, aš kartais jiems papasakoju, kad šitie kūriniai, kuriuos mes grojame yra tėvų kūriniai, atėję iš senovės. Dar pastebėjau, jog dabartiniai ansambliai vis dažniau atkapsto tą senąją muziką, dainas iš gilios senovės“⁹³.

Stilizuotų kapelų vadovai aranžuotos liaudiškos muzikos repertuaro mokėsi ir kaupė bei kūrė patys pasitelkdami natų raštą. Didžiausią jų repertuaro dalį sudaro aranžuoti šokiai ir maršai. Kapelų vadovams jis labai patinka. Pasak Malinausko, „Mano turimas repertuaras nėra toks jau didelis. Taip, džiugu muzikuoti, atlikti jį su visais, taip pat mielai kūrinius pagroju ir vienas ar mašinoje pasiklausau įrašytus mano paties sukurtų kūrinių garso įrašus“. Jo teigimu, taip pat ir publika iki šiol vertina tokią muziką, nors ji yra labiau klasikinė ir šiuo metu ne tokia populiari, kaip itin populiari kaip instrumentais pritiriamos dainos, su šlageriais panašėjantys romansai: „Klausytojai ir bendruomenė mano atliekamą repertuarą vertina iš tiesų teigiamai, bet tas vertinimas irgi turi savo kainą. Mano kapelos atlikimas ne toks, koks pavyzdžiui „Šeduvos bernų“ ar Bijotaičių kapelos – kurios yra labai vertinamos žmonių. Mano kapela tokia populiari niekada nebus, nes tai yra klasika, klasikinė instrumentuotė, daug visko, tad reikia klausytojui ne tik klausyti, bet ir pajusti tokios kapelos atliekamą muziką“⁹⁴.

Aptariamų pučiamųjų orkestrų muzikantai ir vadovai, kai kurie save laikantys tikrais profesionalais, kaip ir nuo seno kitur Lietuvoje, labai gerai pažįsta natas, turi senoviškų muzikos vadovėlių ir skaito iš lapo, patys užrašo natas ir partijas („nors tai ir nebuvo lengvas darbas“), turi sukaupę orkestro partitūrų, daugiausia sovietmečio laikotarpio (lietuviškų tuo metu būta nedaug, daugiau rusiškų ir kitų šalių). Taigi jie šokių ir maršų repertuarą kaupė mokydamiesi ir grieždami tik iš natų. Kai kurie iš jų vadovauja ir kapeloms, taip pat griežia ir iš klausos armonikomis, mokosi iš garsių aukštaičių muzikantų įrašų. Jie pabrėžia ir repertuaro išlaikymo, kartojimo svarbą. Pasak Stulginsko, „Visą laiką naudoju tuos pačius kūrinius, daug nekeičiau, nes keičiasi patys žmonės ir, aišku, man pačiam nebereikėjo tiek daug kūrinių. Jeigu turiu kokį trisdešimt kūrinių – jau išeina nebloga programa, su kuria galiu

⁹² Pat. K. Rudis, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁹³ Pat. K. Rudis, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁹⁴ Pat. V. Malinauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

gyventi, tik kaip orkestro vadovui kartas nuo karto reikia mokinti kitus orkestrantus“. Jis nurodė, kad įvairių koncertų metu orkestras dažniausiai atlikdavo tušus, himnus, laidotuvių maršus, žygio maršus, polkas, valsus, fokstrotus, tango. Per orkestrų apžiūras Rokiškyje vertinimo komisijai reikėjo pristatyti orkestrą, tad grodavo sudėtingesnius kūrinius: „Turkų maršą“, „Oginskio polonezą“, operą „Aida“. Jo pastebėjimu, pučiamųjų orkestro ir kapelų repertuaras nesutampa, nes „lietuvių kompozitorių sukurtus kūrinius, tokius kaip „Lietuviais esame mes gimę“ ir kitus – nei kapela, nei folkloras neatliks taip kaip reikia, o pučiamųjų orkestras atliks“. Jis džiaugiasi savo, kaip orkestro vadovo ir orkestrantų pasiekimais, tačiau pastebi, kad „viskas čia vyko per vargą, kitų orkestrų vadovams buvo daug lengviau. Atėję dirbti, pavyzdžiui, į muzikos mokyklą, rasdavo muzikuojančius, muziką mylinčius vaikus, tad jiems nereikia kviesti žmonių, maldauti, kad jie ateitų į orkestrą groti. Taip pat didžiulis džiaugsmas išvysti buvusius orkestrantus, kurie pučiamaisiais instrumentais groja kitose kapelose, rodančius savo sugebėjimus „Duokim garo“ laidose“. Kita vertus, jo atminimu, pučiamųjų orkestras pasirodymų metu sulaukdavo mažo bendruomenės dėmesio, daugiau tik kur kas ankstesniais laikais, kai grieždavo šokiams per gegužines: „Bendruomenė, žiūrovai mano orkestrą vertindavo labai blogai, tokio pasisekimo, kaip estrada, orkestras niekada neturėjo. Gal kiek labiau žmonės kreipdavo dėmesį senaisiais laikais, kai tėviškėje per gegužinę grodavome dūdų orkestre, tuomet žmonės dar šokdavo. Mano vadovaujamą orkestrą dažnai pakviesdavo į Burbiškio parką per tulpių žydėjimo šventę. Prie vartų su aprangomis pastatydavo ir mes muzikuodavome – tai žmonių reakcija, sakyčiau, tokia šališka, retas kuris sustodavo ir paklausydavo orkestro muzikavimo, apžiūrėdavo orkestrantus“. Taigi aukštaičių panevėžiškių pučiamųjų orkestrų atliekamą muziką, lyginant su kapeline, vadovai vertina kaip sudėtingą ir artimą klasikinei, todėl ne tokią populiarią.

Miežiškių dūdų orkestro repertuarą sudarė valsas, polka, keli laidotuvių kūriniai bei maršai⁹⁵. Maslausko teigimu, „Vadovaujant kapelai, repertuarą turi vis naujinti. Savo malonumui namuose labai mažai groju, tik gal kiek daugiau savo darbovietėje, Liūdynės kultūros namuose. Kapelinius, ypač naujus, kūrinius pirmiausiai pats vienas parepetuoju ir tik tuomet mokinu kitus kapelos narius“. Pasak jo, saviveiklinių pučiamųjų orkestrų repertuarą sudaro „paprasti kūriniai, uvertiūros, rusiškos uvertiūros, rusų kompozitorių sukurti įvairūs žygio maršai. Profesionaliam orkestre grojau įvairius kūrinius: rimto pobūdžio uvertiūras, šokius, teko groti ir keletą V. A. Mocarto kūrinių“. Jis labai savikritiškas, nori pasiekti daugiau: „Šiuo metu yra muzikantų, grojančių geriau už mane, tad man pačiam dar yra kur pasistengti. Mažai įdėjau pastangų į savarankišką grojimą, metai, kada buvo pats imlumas jau prabėgo ir tiesiog šiuo metu kiek įmanoma daugiau reikia dirbti su savimi, tam, kad būtų

⁹⁵ Pat. N. Skeiveris, 2020 m. užr. Mulevičius.

išsaugotas jau iš anksčiau išmoktas repertuaras“. Jis taip pat mena, kad klausytojai jo vadovaujamo orkestro pasirodymus vertindavo vidutiniškai: „Vis dėl to liaudžiai reikalinga paprastesnė muzika, o jeigu sudėtingiau pagrosi, išlaižysi tas natas, nelabai kas tave supras. Liaudžiai patinka savamoksliai, natų nepažįstantys ar menkai pažįstantys muzikantai. Sudėtingą, aukšto lygio muziką gali vertinti tik komisija – tie, kurie daugiau supranta apie sudėtingą, klasikinę muziką. Deja, pats paprastai groti nemoku, tik sudėtingai“⁹⁶.

Lina Vilienė ypač vertina etnomuzikologijos studijų metu, dainuojant iš klausos, išmoktas aukštaitiškas, savo krašto *auksines* dainas ir iš archyvinių įrašų sukaupią instrumentinės muzikos repertuarą. Vis dėlto ji su ansambliu kasmet nuolat mokosi naujų kūrinių, dainų ir šokių: „Esu patenkinta, kai mokiniesi gerą kūrinių, bet kiekvieną kartą norisi vis kažko naujo. Per metus šokių stengiamės išmokti iki dešimties. Noras mokintis naujus kūrinius ansamblyje visuomet yra“. Be abejo, ji geba reikalui esant užrašyti melodiją, pamokyti ansamblicius per repeticijas iš natų. Pasak jos, „Pats mokinimasis labai įdomus: balsu padainuoju instrumentinio kūrinio melodiją, o muzikantai iš klausos atrenka ir mėgina ją sulipinti muzikos instrumentais. Kadangi visuose šokių melodijose yra duota melodija be jokių aranžuotų (kaip turi groti smuikas, armonika, kokie pragrojimai, apžaidimai) kiekvienas muzikantas turi savo stilių, pavyzdžiui armonikininkas Stasys Sargautas gerai žinodamas melodiją, kaip sugeba ją apžaidžia, varijuoja“⁹⁷. Vadovei svarbu, kaip kūrinius priima bendruomenė, todėl tenka parinkti programą, atsižvelgiant pagal situaciją: „Kalbant apie koncertinę programą, yra labai geras principas, kai groji tai, ką moki ir padainavęs pirmąsias kelias dainas matai, kaip jas vertina bendruomenė ir kas jai labiau patinka. Kitą vertus, gali išeiti ir parodyti savo archajinę programą su vokalinėmis sutartinėmis, skudučiais, ragais – žmonės to nesupras ir jiems bus neįdomu. Šiuo atveju, vadovas turi turėti sprendimą, koku keliu geriau eiti, kokį repertuarą pateikti. Jeigu tai bus rimto pobūdžio koncertas užsienio salėje, tuomet galima atlikti viską nuo archajinių skudučių sutartinių, giedamų sutartinių iki polkų, fokstrotų ir valsų – tokiu būdu kolektyvas užsieniečiams pristatys Lietuvos kultūrą“⁹⁸. Įdomus jos taikomas spontaniškos programos atlikimo, su paaiškinimais publikai, metodas:

Jeigu rodai programą – atsirenki iš repertuaro tai, kas yra geriausia. Nesu linkusi svarbiame koncerte rodyti naujus dalykus, pasimokiau iš kitų kolektyvų, kurie greitai išmoksta naujus kūrinius ir lipa į sceną, kurioje matosi ne galutinis įdirbis (pvz., dainų teksto nemokėjimas). Važiuojant į tą patį regioną ne pirmą kartą, negali kartoti tos pačios programos, nebent vakaronėje, kurioje turi linksminti publiką. Seniau vadovaujant ankstesniems vadovams

⁹⁶ Pat. A. Maslauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁹⁷ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

⁹⁸ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

Vaičekoniams ar Kepalienei visi ansamblio nariai koncertines programas mokėdavo atmintinai arba būdavo prisilipinę lapelius, kuriuose surašyta programa. Tuo tarpu dabar vadovaujamės kitu principu (japonų), kai atlieki scenoje tai, ką moki, - kas tuo metu šauna į galvą. Mes mokame begalę įvairiausių kūrinių, bet norint pasirinkti koncertinėje programoje, ką groti, turi visada žiūrėti į publikos reakciją ir taikytis prie situacijos. Tuomet tiek publikai, tiek ją linksminantiems muzikantams atsiranda laisvumas, nes jie viską moka. Labai aiškiai pabrėžiu, jog savo programose stengiamės įvardinti tai, ką atliekame. Seniau publikai tas nebuvo aktualu, bet laikai keičiasi ir vėl prisireikia komentarų apie kiekvieną atliekamą kūrinių – atsiranda pažintinės koncertinės programos⁹⁹.

Folkloro ansamblio dalyvis Zigmantas taip pat jaučia, kad „šiomis dienomis žmonės jau nebėra tokie dideli tradicinio folkloro entuziastai, ypač senųjų dainų (tikrojo folkloro), kurias jis skiria nuo *folkloro ansamblio tradicinės kapelos* (t.y. instrumentinės grupės) atliekamos muzikos: „Per Panevėžio miesto šventę, kai koncertavome, po *folkloro ansamblio tradicinės kapelos pasirodymo* atlikome tą *tikrąjį folklorą*, tai kai kurie žmonės tiesiog nueidavo, kai kurie folkloro nemėgsta arba jo paprasčiausiai nesupranta ir klausosi daugiau šiuolaikinę, triukšmingą muziką“¹⁰⁰.

Idomu pasiaiškinti, kokią muziką, kokių žanrų, stiliaus kūrinius įvairių Panevėžio ir Radviliškio kapelų ir dūdų orkestrų muzikantai bei folkloro specialistai šiuo metu laiko tradiciniais: senaisiais ir šiuolaikiniais, bei kaip juos apibūdina. Susistemintus analizės duomenis pateikiame 5 lentelėje.

5 lentelė

Kokie kūriniai suvokiami kaip senieji ir kokie kaip šiuolaikiniai tradiciniai?

Tradicinės muzikos kūrinių apibūdinimų kategorijos	Pateikėjų nuomonės ir vertinimai (citatės)
1. Perduodami iš kartos į kartą; taip pat ir pačių muzikantų menamas ir su kapelomis grojamas savo krašto senasis instrumentinis šokių ir maršų repertuaras.	Tradicija yra tai, ką perduoda iš kartos į kartą, ką sūnus išmoka iš tėvo, ar tiesiog eilinis žmogus, turintis gerą klausą ir norintis groti išmoka iš prieš tai grojusio tradicinio muzikanto. Gaila, kad mažai kas begroja ir bešoka kadrilius, kurie buvo labai populiariūs iki XX a. trečiojo dešimtmečio. Aišku tie kadriliniai šokiai nėra paprasti, gal jie daugiau atėję caro laikais iš Rusijos. Jie šiandien labai gražiai žiūrėtusi, tačiau mūsų krašte jau nunykę (Vasiliauskaitė). Įvairūs lietuvių liaudies šokiai, dainos. Tradicinis kūrinys yra tas, kuris užrašytas ir perduodamas iš kartos į kartą (Juškievė). (Tačiau šiandieniniais tradiciniais kūriniais ji įvardijo stilizuotų kapelų kūrinius: Šapnagių polka, Saldausko valsas). Kapelos „Rudenėlis“ beveik visas turimas repertuaras yra tradicinis su vienu, kitu naujoviškesniu kūriniu. [Iki šiol] tradiciniai kūriniai – tie, kuriuos dažniausiai atlieka vyresni muzikantai (Skeiveris).

⁹⁹ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰⁰ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

	Tai mano laikais gyvavę kūriniai – polkos, valsai, tango, gražiausios mūsų laikų dainos (Rapšys). Tradiciniai kūriniai – įvairios polkos, valsai, suktiniai, fokstrotai; taip pat ir iki šiol (Kisieliūs). Polka buvo, polka ir liko, tas pats ir su valsu, tik tiek, kad pati muzika ir instrumentai nuėjo į kitą planą ir tai liūdina. Šiais laikais pirmame plane būtų dainavimas, na ir paimkime tą patį Šiškauską, kuriam nereikia nei ansamblių, nei orkestrų, paleidžia fonogramą, užlipa ant scenos ir dainuoja. Taigi muziką ir instrumentus paliko antrame plane, jie nereikalingi. To pavyzdys „Duokim garo“ laidose pasirodantis tik vienas, kitas kolektyvas gyvai atliekantis muzikinį kūrinį. O, kad tie kūriniai būtų dar autoriai tokius ir aš pats mielai pagročiau su klarnetu (Stulginskis). Senos lietuviškos dainos, įvairūs valsai, polkos, nors jos daugiau atkeliavusios iš Čekijos, figūriniai šokiai, seni kadriliniai šokiai (Zigmantas).
2. Lietuvių liaudies muzika, ypač senoji, jokių būdu niekaip nearanžuota.	Moksliskai šnekant, tradiciniai lietuvių liaudies kūriniai – skudučių, penkiastygių kanklių atliekamos vokalinės, instrumentinės sutartinės, rateliai ir dainos. Jeigu visą kitą mes priimame kaip atneštinį folklorą, vyksta kultūrinis vystymasis. Lygiai taip pat mūsų stilizuotos kapelos jau po šimto metų bus mūsų folkloras. Ta pati armonika jau atkeliavo iš užsienio, tad natūralu, kad ir kai kurie kūriniai nėra mūsų pačių tradiciniai kūriniai. Aišku gali būti išimtis, kada paėmiau polką iš muzikanto, kuris gimęs XX a. pr. ir aš jos nieko nepakeitęs groju kaip būtent jisai grojo, tik prisideda kapela, kiti instrumentai tuomet tikrai nemanau, kad tai nėra tradicija. Tradicija dingsta tuomet, kai ją aš aranžuojau. Netgi tos visos rusiškos melodijos, kurios atėjo kartu su armonika – tai yra tradicija, jeigu tuos kūrinius grojo senieji lietuvių muzikantai. Visi pagroti kūriniai ir ne tik polkos ar valsai, bet ir įvairūs tradiciniai šokiai: karobūška, menesėlis ir t.t. – tai yra to muzikanto tradiciniai kūriniai, kuriuos išmoko gavęs armoniką (...). Šiandien mes tradiciją matome kiek kitaip, jog tai yra skudučių ar vokalinės sutartinės. Folkloro ansamblių atliekami kūriniai, nes, kai ansamblis pradeda išsidirbinėti, jis kaip ir tampa nebetradiciniu (Vilienė).
3. Tradicinė ir folklorinė muzika yra ne tas pats, skiriasi.	Manau, jog labiausiai skiriasi tradicinė ir folklorinė muzika, tradicinė ir folklorinė kapela. Folklorinėje muzikoje gali išgirsti tarmę, savitą atlikimą, tuo tarpu tradicinę muziką galima suprasti iš paties atlikimo, kas ją atlieka, kaip dainuoja, koks stilius. Mano kapela kaip ir kitos kapelos griežia tradicinius kūrinius, tradiciškai dainuoja ir tai, lyginant su folkloru jau skiriasi. Tradiciniai kūriniai – polkos, valsai, dainos „Pasėjau linelį“, „Stok ant akmenėlio“. [Taip pat ir] šiandien tradiciniai kūriniai yra tie, kuriuos išvardinau, išskyrus folkloras (Maslauskas).
4. Įvairios popliarios, paplitusios dainos, taip pat ir populiariai, šiuolaikiškai aranžuotos.	Daug yra tokių kūrinių pavyzdžiui „Saulute raudona, vakaras netoli“, tiesa, kaip ir dauguma žmonių, nežinau, iš kur tos dainos atsirado, kas jų žodžių, muzikos autoriai tad šią dainą priskiriu tradicinėms dainoms. Manau, kad šiandien ta tradicija gimsta ir plečiasi, galbūt tas naujesnes dainas galima priskirti liaudies tradicinėms dainoms: „Žemėj Lietuvos, ažuolai žaliuos“ – tokią pristatyčiau kaip rimto turinio, tradicinę, patriotinę dainą. Būtent tokio tipo dainos man patinka (Rudis). Mano kartos žmonėms svarbūs valsai, polkos, romansai. Romansai, kurie yra einamiausi, reikalingiausi, dažnai girdimi renginiuose. Pavyzdžiui, ramiame advento vakarėlyje romansai labai tinkami, taip pat tinkami ir per Jonines, kada prie romansų prisideda trankesnė muzika, šokiai, linksmos dainos. Geras armonikininkas turi mokėti dainuoti ir, jeigu tu grodamas

	nedainuosi, tu būsi neįdomus, tave pakvies į koncertą pagriežti tik kelis kūrinius ir viskas (Sargautas). Senoji tradicija - galbūt tos nepriklausomos Lietuvos, patriotinės dainos, kuriose apdainuojami broliai, kovotojai. Būtent vaikystėje tokias dainas teko girdėti iš garbingo amžiaus senolių. Folklorinės dainos, užrašytos tų senųjų žmonių – būtent tokios šiomis dienomis ir atliekamos (Bartkus).
5. Nuo paprastų iki autorinių kūrinių, atliekamų senovine maniera su <i>savo kaimo jausmu</i> .	Liaudies tradiciniai kūriniai tai tie, kurie, nežiūrint instrumentarijus, turi grynai tą lietuvišką, liaudišką, senovinę kaimo kvapą ir ne kiekvienas tai gali pagroti, pajusti, reikia turėti savo kaimo jausmą, justį tą muziką (Malinauskas). Tai liaudiški, paprasti, senaisiais instrumentais atliekami kūriniai. Ypač mane žavi Peterburgo armonika, bandonija atliekami kūriniai – tai tradicijos klasika, kurie galbūt atėję iš ausies į ausį, kai kurie dar iki šių dienų išsilaikę. Daugiausia galbūt tų pavienių muzikantų, ta pati kapela „Sadūnai“ yra tradicijų tradicija. Pavyzdžiui, Valatkonių polka, juk yra tradicinė polka, smuikininko Izidoriaus Ivoškos kūriniai, kurie mūsų kapeloje prigijo ir juos mes atliekame. Manychiau, kad tradiciniais tampa ir autoriniai kūriniai, atliekami tuo senoviniu stiliumi, maniera. Mūsų kapelos „Radvija“ autorinės instrumentinės dainos bei kiti kūriniai taip pat daugiau mažiau yra tradiciniai. Kad ir tą pačią estradinę dainą įdėjus į tradicinius rėmus, ji pataps tradiciniu kūriniu (Stakvilevičius).
5. Šiandieninių liaudies muzikos aranžuotų tendencijos: nuo liaudiškos iki metalo.	Šiandien tradicinius kūrinius atspindi kitos tradicijos, pakraipos, vieni groja metalą, kiti kito žanro muziką. Lietuva kaip šalis dar tą liaudiškos muzikos tradiciją populiarina ir suteikia galimybę pasirodyti tokio muzikinio žanro dainas atliekantiems muzikantams. Jei nebūtų „Duokim garo“ laidų liaudiška muzika žlugtų (Stulginskas). Šiandien tradiciniai kūriniai - tai įvairių stilių muzika (Malinauskas). Žiūrint, kaip tu tą kūrinių atliksi. Senas dainas kad ir perdainuoja, šiek tiek perdaro vis vien tai yra senųjų laikų dainos, pavyzdžiui, Stasio Povilaičio daina „Išklajoti čia miškai“. Kitu atveju naujas kūrinys drąsiai gali tapti tradiciniu, nes liaudžiai tas patinka (Kisieliū).

Apibendrinant atliktą analizę, galima teigti, kad apibrėžiant tradicinę muziką, labai svarbus šeimos kūrinių perdavimas iš kartos į kartą, pačių muzikantų prisimintas asmeninis ar su kapelomis grotas senasis instrumentinis įvairių šokių repertuaras. Folkloro specialistės nuomone, lietuvių liaudies muzikos, ypač senosios, niekada negalima perkurti, aranžuoti, ji turi būti atliekama gyvai, kaip, kad ją atliko senasis pateikėjas. Tuo tarpu panevėžiškis Maslauskas išskiria tradicinę ir folklorinę muziką. Jo manymu, folklorinės, senovinės, archajiškos dainos jau atgyvena ir labiau dėmesį reiktų kreipti į tradicinę polkutę, valsą ar populiarią, visiems gerai žinomą dainą. Dar viena atsakiusių grupė teigia, jog šiuo metu įvairios dainos yra populiariai, šiuolaikiškai aranžuotos ir pritaikytos įvairaus tipo instrumentams, ansambliams. Taip pat pabrėžiama autorinių dainų svarbą, jos neretai atliekamos senovine *kaimo* maniera. Dar viena grupė apklaustųjų pastebi, jog šiais laikais

liaudiškų kūrinių aranžavimas ir pritaikymas įvairiems kitiems muzikos stiliams labai populiarus.

Analizuojant tepertuaro išlaikymo, kaitos ir sąveikos tendencijas, matyti, kad ai kuriuose folkloro ansambliuose iki šiol siekiama laikytis kuo tikslesnio senosios autentiškos muzikos atlikimo. Linos Vilienės tvirtinimu: „Niekas nieko nepakeitė. Ką grojo seniau, tą grojame ir dabar. Jeigu mokiniė iš seno muzikanto įrašo, tai tu tokį ir turi, atgamini tą kūrinių ir jį atlieki taip, kaip jis buvo atliktas prieš penkiolika metų. Nieko netobulinome, nepapildėme“¹⁰¹.

Vitalija Vasiliauskaitė pastebėjo bendrąsias folkloro ansamblių šokių ir ratelių pokyčių tendencijas. Pasak jos, „bendrus ratelinius šokius, valsą, polką, cvingą, valspolkę pakeitė poriniai šokiai. Jie yra pakankamai naujoviški šokiai, ypač cvingas ar valspolkė – dabar visi poriniai šokiai yra būtent tokio cvingo pobūdžio. Gaila, kad folkloro kolektyvai mažai šoka ratelių, kurie sceniškai gražiai atrodo ir šiaip ypatingai vakaronėse, o daugiausiai šoka porinius šokius. Tai šiuo metu yra nunykstanti tradicija. Verta paminėti ir romansus, kuriuos dažnas folkloro kolektyvas šiomis dienomis atlieka miesto ar bendruomenės šventėse. Daugiausia juos dainuoja gal dėl to, kad klausantieji dar juos prisimena ir nori, kad pritartų. Labai norėtusi, kad suskambėtų unikalios ir tik šiam kraštui būdingos dainos“¹⁰². Taikliu Zigmanto pastebėjimu, „tarmė po truputį nyksta, maišosi ir tie patys kūriniai. Anksčiau būdavo tokie etnografiniai ansambliai, kurie dainuodavo tik savo krašto dainas, o dabar folkloras yra įvairus. Šiandien tradicinė instrumentinė muzika daugiau derinasi prie naujesnių muzikos stilių. Seni šokiai išliko, o melodijos juk naujai neprigalvosi“¹⁰³.

Pastebima tendencija kurti patiems stilizuotų kapelų vadovams. Pasak Stulginsko, „Šiandien visi vadovai duoda savo kūrybą, jie kompozitorių pagalbos neprašo, nes už tai reikia mokėti“¹⁰⁴. Vilienės vertinimu, daugiau stilizuotuose kolektyvuose vadovai pretenduoja į autorystę, nors tai būtų tik du sujungti šokiai: „Jeigu vadovas sujungia du šokius ir sako, kad čia yra mano paties sukurta... Atsiranda autorystės poreikis, galbūt vadovas įsivaizduoja save lyderiu, jeigu jo paties tokiais principais sukurta kūrinys“¹⁰⁵.

Pasak Stakvilevičiaus, jo vadovaujamo folkloro ansamblio „Aidija“ repertuaras pajavairėjo, atsirado noras kai kurias dainas prigroti instrumentais, taip pat įtraukiama ir kitų žinomų ansamblių atliekamus kūrinių: folkloro ansamblių „Nalšia“ ar „Pulkelis“, „iš kurių tikrai daug ko pasimokai ir tas paskatina tobulėti, būti įvairesniu“¹⁰⁶.

¹⁰¹ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰² Pat. V. Vasiliauskaitė, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰³ Pat. V. Zigmantas, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰⁴ Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰⁵ Pat. L. Vilienė, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰⁶ Pat. D. Stakvilevičius, 2021 m. užr. Mulevičius.

Šiuo metu itin populiari aranžuotos dainos, romansus atliekantys ansambliai, jų atlikimas. Pasak Bartkaus, „Mūsų kapela daugiau specializuojasi į romansus – tai yra mūsų arkliukas. Tiek daug šio žanro kūrinių užrašytų mūsų babos Emilijos Brajinšienės, kad net neįmanoma tiek daug jų išmokti. Jeigu mūsų kapeloje naujas kūrinys veža, mes jį įtraukiame į savo repertuarą, o jei ne, neįtraukiam“¹⁰⁷. Tą pastebi ir Stulginskas: „Kapela „Šeduvos bernai“ niekada nedingsta iš pageidavimų koncertų, nes liaudžiai patinka“¹⁰⁸. Kapeloje „Radvija“ taip yra naujesnių kūrinių, „norėjosi to įvairumo, todėl atsirado romansai, kuriuos grojant pridedi prie instrumentuotės lumzdelį, gitarą, bet, aišku, tokių naujesnių kūrinių yra tik keletas, o pagrinde vyrauja seni ir labiau tradiciniai kūriniai“¹⁰⁹. Anot Maslauskos, „Atsirado naujų kūrėjų, taip pat kapelų vadovai *iš kažkur ištraukia vis naujas dainas*, kurios atsirado iš tų senųjų užmirštų dainų. Kaip jas ištraukia, sunku pasakyti, bet užtat gražu paklausti, pavyzdžiui, kapela „Sadūnai“ kas kartą ištraukia kokią nors negirdėtą dainą, galbūt folklorinę kurią perdaro, pritaiko kapelai ir ji tuomet išties kitaip skamba. Šiuo atveju nelabai ką naujo gali sukurti, o ištraukti seną kūrinį ir šiek tiek patobulinus tikrai galima atlikti, nes tai labai senas kūrinys ir šiandien jis gali skambėti visai kaip naujas. Kas sena – tas skamba naujai, senos dainos prikeliamos naujam gyvenimui. Aišku, yra vadovų, kurie gabūs sukurti visiškai naują kūrinį, tiesa, ne visi kūriniai yra šedevrai, bet kai kurie ir išgarsėja“¹¹⁰. Kad šiuo metu ypač svarbu dainos ir romansai, pastebi ir raguviškiai. Pasak Rapšio, kapelos „Rudenėlis“ repertuaras keitėsi. „Visada atsirasdavo naujesnių kūrinių, bet po kiek laiko prisimename ir senuosius kūrinius. Keičiasi ir šiandien, kone kasdien, ypač naujos, autorinės dainos, kurias atliekame. Bet, manau, po kelių metų vėl grįšime prie senesnių kūrinių ir jie vėl bus suvokiami kaip nauji kūriniai“. Jam pritaria ir Juškienė: „Repertuaras visuose Raguvos kolektyvuose kiek vienais metais keičiasi. Raguvos kapela „Kukalis“ pačioje gyvavimo pradžioje dainuodavo dainą „Mano miela Raguva“. Dabar ši daina yra užmiršta ir ją pakeitė kitos dainos. Romansas „Tavo širdis“ taip pat yra užmirštas, nes atradome kitą, gražesnę, kuris tiko ir patiko“¹¹¹.

Tipinės kapelos vadovo Malinausko pastebėjimu, „Senesni kūriniai, kurie formuoja Dainų šventes, jų repertuaras būna privalomas, formuoja grojimą ir apskritai tolimesnį požiūrį, poreikius. Tiesa, dabar nepasakyčiau, kad tas vyksta, dabar daugiau vyrauja toks sąstingis. Visada naujesni kūriniai keičia senesnius kūrinius, viskas formuojasi naujai. Tas pats ir su „Duokim garo“ laidomis. Romansai man būdavo tokie keisti, nes taip mokslo buvo įteigta, kad visus tuos romansus, kuriuos dainuojame, priskiriame trečiajai kategorijai. Jų

¹⁰⁷ Pat. K. Bartkus, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰⁸ Pat. V. Stulginskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹⁰⁹ Pat. D. Stakvilevičius, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹¹⁰ Pat. A. Maslauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹¹¹ Pat. K. Juškienė, 2020 m. užr. Mulevičius.

muzika prasta, o per vestuves juos grotum tik trečiąją dieną. Manychiau, jog tai mažai vertingos dainos“¹¹².

Taip pat ir kapelos „Seni pažįstami“ repertuaras keitėsi, siekiant atitikti publikos skonį. „Šiek tiek atliekame trankesnę muziką, vieną kitą estradinį, kad būtų įvairovė, o seniau daugiau buvo tradiciniai kūriniai: Šapnagių polka, Šlepo polka ir t.t. Senuosius tradicinius kūrinius pakeitė estradiniai kūriniai, nusiklausytos kai kurios lietuvių atlikėjų melodijos“¹¹³.

6 lentelė

Pateikėjų suvokiami skirtumai tarp liaudies ir stilizuotos bei estradinės muzikos

Kategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Skirtumai tarp senų ir naujų kūrinių	
1. Skirtingos vyresnių ir jaunesnių kartų žmonių kultūrinės ir estetiškos nuostatos, suvokimas, nes muzika labai skiriasi savo stiliumi	Jaunesniems žmonėms gal labai stipriai ir nesiskiria, tačiau garbingo amžiaus žmonėms skiriasi, kadangi jie labiau mėgstą senovinę, autentišią tėvų, protėvių muziką, o naujesnė muzika yra kitokia ir vyresniesiems nepriimtina (Skeiveris). Skiriasi tuo, kad aš, pavyzdžiui, naujų, šiuolaikinių kūrinių nepažįstu, nesuprantu. Gražiausi yra mano jaunystės kūriniai, kurie yra įaugę ir palankiau suprantami nei naujesni kūriniai (Rapšys). Pagrindinis skirtumas yra pats kūrinio mokymasis ir to repertuaro kaupimas. Tradicinėje, kaip sakiau kurie perėmė iš kartos į kartą, labai betarpiškai. Tie tradiciniai, estradiniai kūriniai, kuriems įtakos turėjo Jono Švedo Lietuvos orkestro muzika. Atsiranda kolektyvuose vadovai, kurie patys kuria muziką ir improvizuoja, patys kuria repertuarą, ir ieško kitų instrumentų. Tradicinių, estradinių ansamblių vadovas yra pats kūrėjas ir ansamblio dalyviai vadovaujasi ir atlieka būtent vadovo sukurtus kūrinius, o tie XXI a. pr. šiuolaikiniai, šiuolaikiškiausi muzikantai matyt tie, kurie mokosi iš antrinių šaltinių, tie kurie yra baigę muzikos mokyklas, moka muzikuoti, turi klausą, ir jiems galbūt patinka liaudies muzikos sąskambiai, bet jie jau mokosi, ir repertuarą renka iš antrinių šaltinių, iš to ką girdi muzikuojant, patys labai daug improvizuoja, įveda šiuolaikinių ritmų, ir elektronikos (Vasiliauskaitė). Anksčiau vakaruškose grodavo tik su armonika, mano jaunystės laikais žmonės klausydavosi tik liaudiškos armonikos muzikos, taip pat kapelų, „Armonikos“ ansamblio, paskui atsirado naujesni muzikos stiliai, pradėjome klausyti sunkiojo roko, metalo. Juk viską diktuoja žmogaus amžius. Galbūt dabartiniai kūriniai daugiau impulsyvesni, agresyvesni, anksčiau paklausius estradinės muzikos grupių tokių kaip „Hiperbolė“, „Nerija“ instrumentinė dalis, pritariant vokalui būdavo graži, įsiklausydavai į melodiją, o dabar praktiškai vyrauja bumčikas, kuris susideda iš kelių garsų (Zigmantas). Skiriasi, ypač savo stiliumi. Naujesni kūriniai yra trankesni, pritaikyti jaunimui ir ne tokie suprantami vyresnio amžiaus žmonėms. O seni tradiciniai yra būtent tie, kuriuos vyresnio amžiaus žmonės supranta geriausiai. Pati muzika juk, bėgant laikui, vystosi, eina į priekį ir tobulėja. Pavyzdžiui, kai kurios Miežiškių kapelos daugiau atlieka folklorinę muziką ir naudoja kankles, kurios yra liaudies muzikos orkestro instrumentas, tas pats ir su skrabalais ar birbyne.

¹¹² Pat. V. Malinauskas, 2021 m. užr. Mulevičius.

¹¹³ Pat. B. Kisieliū, 2021 m. užr. Mulevičius

	Juk anksčiau birbynių nebūdavo ir tik pirmasis „Armonikos“ ansamblis, ir jame dalyvaujantis Stasys Liupkevičius parodė, jog galima kapeloje naudoti šį instrumentą. Lygiai taip pat instrumentas apsprendžia muzikos stilių ir jeigų grojama su kanklėmis tad galime pamatyti, ir folkloro apraiškų (Maslauskas). Skiriasi savo stiliumi, pavyzdžiui ansamblio „By tyk zyz“ kai kurie kūriniai yra nesuprantami, kartais savo skambesiu netgi primena žydų muziką. Mūsų tradicinės ar stilizuotos kapelos tokių kūrinių tikrai negroja, o jaunimas ieško naujovių. Dabartinė melodika taip pat labai įvairi. Pas mus daugiausiai vyrauja mažoras, o link Vilniaus galima pastebėti ir minoro apraiškų (Juškienė). Manau bet kokia muzika yra gerai ar tradicinė, ar stilizuota, aišku viskas priklauso nuo pačių žmonių poreikio. Gyvenimas neina atgal, o tik į priekį ir labai tikiuosi, jog jaunimas tradicinių kūrinių neužmirš. Be abejo yra skirtumai tarp tradicinių ir kitokio laikmečio kūrinių. Jeigu tradicinę muziką ir stilizuos, bet jos tikrai nepamirš, nes tradicinės muzikos sekėjų šiuo metu dar yra nemažai (Bartkus).
2. Seniau muzika, kaip ir instrumentai, buvo paprasta, o šiandien sudėtinga ir įmantri (ir švaresnė)	Kiek seniau tos muzikos ir tebuvo, smuikas, dumplinio instrumento akordeono didesnės galimybės, bet kas tais laikais turėjo tokius instrumentus (...) Tas pats ir su muzika, seniau ji buvo paprasta, primityvi na, o šiandien sudėtinga ir įmantri (Rudis). Naujesni kūriniai daugiau ištobulinti. Seniau žmogaus sukurtas kūrinys buvo pakankamai paprastas, lyginant su dabartiniais kūriniais (Milinskas). Be abejo skiriasi. Galbūt pačioje kapeloje tobulėja pati technika, norisi pagroti tobuliau, švariau, bet gal tą daryti ir nelabai reikia, nes tradicinėje muzikoje galima truputį padaryti klaidų (Stakvilevičius).
3. Visos aranžuotos dainos kapelose pradėtos pritarti muzikos instrumentais	Senovinės dainos, manyčiau, nebuvo akompanuojamos muzikos instrumentais, jas tik dainavo balsu, na, gal kiek akomponuodavo nebent armonika, kanklėmis. Ne visoms dainoms buvo naudojamas instrumentinis pritarimas (Stulginskas).
4. Transformuota muzikos dvasia	Kaip minėjau, nebėra tos anų laikų dvasios, kada skambėdavo daina, buvo poreikis dainuoti, groti. Ta naujesnė muzika yra daugiau transformuota, kaip visiškai kita dvasia (Malinauskas).

Apibendrinant atliktą analizę, matyti, kad skiriasi vyresniųjų ir jaunesniųjų kartų muzikinės kultūrinės ir estetiškos nuostatos, suvokimas, nes šiuo metu gyvuoja ir galima išgirsti ir gyvai ir per eterio bangomis, per internetą labai įvairių stilų muzikos. Keletas vyresnių kartų muzikantų mano, jog seniau pati muzika ir instrumentai buvo paprastesni, o šiomis dienomis, vis labiau tobulėjant pasauliui lygiai taip pat, ir muzika tampa sudėtingesnė, įmantresnė, ir ne visų kartų atstovams priimtina, ypatingai vyresniesiems. Stulginskas pastebi, jog vis dažniau dainoms ansambliuose, kapelose pritariama muzikos instrumentais, o Malinauskas šių dienų jaunimo muziką pristato kaip transformuotą savo dvasia, nutolusią nuo liaudies tradicijų. Taip pat pastebima, kad keičiasi muzikos stilius.

3.2. Lyginamoji tradicinių ir stilizuotų kapelų atlikimo stiliaus analizė

Įvairiose Lietuvos vietose pasitaikydavo liaudies muzikantų, smuikininkų, grieždavusių savo krašto netipinėse, o vėliau ir tipinėse stilizuotose kaimo kapelose. Jie bendradarbiaudavo su stilizuotų kapelų vadovais, buvo gyva melodijų versmė. Bene labiausiai žinomas pavyzdys – šiauliškių liaudies muzikantų, smuikininkų, tėvo Stanislovo (1898–1993) ir sūnaus Felikso (g. 1929 m.) Baltrušaičių bendradarbiavimas su tipinės kaimo kapelos įkūrėju altininku ir kompozitoriumi Jurgiu Gaižausku (1922 Karužalaukis, Ukmergės apskr.–2009 Vilniuje). Gaižauskas sukūrė, aranžavo daug kūrinių tipinėms kapeloms, kurias sudaro du ar trys smuikai, du klarnetai, vienas, du trimitai, akordeonas, kontrabosas ir būgnas. Gaila Kirdienė 2004 m. straipsnyje nurodė, kad Raudėnų k., Šiaulių r., krašto tradicijas puikiai reprezentuoja smuikininkų Baltrušaičių muzikavimas ir gausus repertuaras bei meistriškas atlikimas. Gaižauskas panaudojo kelis Stanislovo Baltrušaičio kūrinius, jam talkino ir smuikininko sūnus Feliksas Baltrušaitis, daugelį metų pats griežęs Gaižausko vadovaujamoje kapeloje. Jis gebėjo tuos kūrinius atlikti keliomis versijomis: kaip juos grieždavo tėvas (ar jie abu su tėvu), ir kaip juos grieždavo Gaižausko kapeloje. Gaižauskas harmonizavo ir orkestravo melodijas, pakeisdavo tradicinių kūrinių struktūrą ir stilių, juos kurdavo sudėtingesne trijų dalių forma (ABAC, ABA), pridėdavo įžangų, intarpų, naujų dalių, kurios kartais paimtos iš kitų liaudies muzikos kūrinių. Taip pat tarp tradicinių polkų dalių įterpdavo savo sukurtus interpus. Jis keisdavo ir kūrinių pavadinimus, pavyzdžiui, Baltrušaičių – žemaičių smuikininkų – „Marcinkienės polka“ tapo Polka „Nuo Marcinkonių“ (t.y. iš Dzūkijos). Gaižauskui buvo nepriimtina tradicinė melizmatika. F. Baltrušaitis sakė, kad kapeloje Gaižauskas mokė liaudies smuikininkus groti be melodinės puošybos. Grieždamas „Smuikos polką“ F. Baltrušaitis techniniu tobulumu ir išmone, naudodamas ilgą glissando žemyn E stygą ir rikošetą, siekia priblokšti publiką. Gaižauskas aranžavo šią polką trims smuikams, antroje ir trečioje dalyse muzikantai pasikeičia balsais (Kirdienė 2004: 59–64).

Muzikantų šeimoje ir giminėje gimęs ir augęs Raseinių krašto kapelų vadovas, klarnetininkas ir aranžuotojas Gintautas Grigalis (g. 1945 m. Kupriškio k., Kelmės r., gyv. Raseiniuose) nuo vaikystės pūtė klarnetą tradicinėje kapeloje kartu su savo tėvais, kurie griežė smuiku ir basedla. Daug repertuaro perėmė iš savo tėvo, iškilaus liaudies smuikininko Povilo Grigalio (g. 1901 m. Kupriškių k., Kelmės vls.). Daug jo melodijų sūnus aranžavo savo vadovaujamai Raseinių kapelai „Dubysa“, kurią įkūrė 1968 m. Į šią Raseinių kultūros namų kapelą jis pakvietė groti aštuonis *liaudiškos* muzikos mylėtojus. Metams bėgant, augo ir kolektyvo sudėtis, ir muzikantų atlikimo meistriškumas. Galima pastebėti, kad G. Grigalis suvokė ir autentiško tradicinio griežimo stiliaus grožį bei reikšmę, todėl jo aranžuotės pasižymi kai kuriais autentiškais stiliaus bruožais, pavyzdžiui, būdinga melodine puošyba, šešioliktinėmis gaidomis kiekvienoje partijoje. Smuiko partijoje šešioliktinės gaidos

griežiamos non legato, dažnas laisvų stygų (burdono) panaudojimas. Pučiamųjų partijose galima įžvelgti Žemaitijoje paplitusių tradicinių nedidelės apimties pučiamųjų orkestrų muzikos bruožų. Apskritai šioje kapeloje kiekvienas instrumentinis kūrinys, daina ar jos akompanimentas pasižymi ne vien profesionalumu, bet ir autentiško atlikimo dvasios pojūčiu. G. Grigalis vengia lengvabūdiškos, vien išoriškai efektingos atlikimo manieros, nepataikauja publikai, išlaiko prideramą solidaus meno kolektyvo statusą. Taip pat ir kapeloje dalyvaujantys ir vyresnių, ir jaunesnių kartų muzikantai leidžia pajusti tradicijų tęstinumą.

3.2.1. Raguviškių tradicinio ir liaudiškos kapelos „Kukalis“ atlikimo palyginimas

Raguvos kultūros centro netipinės liaudiškos muzikos kapelos „Kukalis“ repertuare vienodai svarbios ir vėlyvesnio laikotarpio estradinės dainos, savo krašto liaudies dainos bei instrumentinė muzika: įvairios polkos, valsai, taip pat ir vietos muzikanto Vidimanto Milinsko pateikti, kiti – iš tipinių kapelų repertuaro bei kapelos birbynininko Edvardo Filipovičiaus sukurti kūriniai.

Buvęs šios kapelos narys, pusiau profesionalus birbynininkas ir kitais instrumentais grojęs Edvardas Filipovičius yra kilęs iš Baltarusijos, tačiau didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Lietuvoje, Panevėžyje, o senatvėje persikėlė į Raguvą. Čia jis pagarsėjo dėl puikių sugebėjimų užrašyti natomis vietinių muzikantų atliekamus kūrinius, taip pat ir transkribuoti kitų žanrų Lietuvos ir užsienio šalių muziką. Jis yra transkribavęs gana daug liaudiškų kapelų kūrinių, taip pat ir raguviškio armonikininko, su kuriuo kartu grojo kapeloje, Vidimanto Milinsko muzikos (11 kūrinių). Vienas iš jo užrašytų kūrinių – Milinsko pagriežtas ir Filipovičiaus užrašytas fokstrotas buvo įtrauktas į Raguvos kapelos repertuarą. Kapelos vadovas vadovaudamasis armonikininko Milinsko atlikimu ir birbynininko Filipovičiaus užrašyta notacija šį fokstrotą aranžavo ir pritaikė visai kapelai.

Pasak kapelos vadovo Henriko Balčiūno, dauguma ansamblių yra savamoksliai muzikantai, kurie visiškai nepažįsta ar menkai pažįsta natas. Pats vadovas yra aranžavęs kūrinių stilizuotai kapelai: tiesa, jis atvirauja, jog „su šia kapela dažniausiai viskas susiaranžuoja natūraliai, repeticijų metu, nes dauguma griežia iš klausos – tai nėra profesionali, o liaudiškos muzikos kapela“. Armonikininko Milinsko „atnešto“ fokstroto jam tekę šiek tiek „pertvarkyti harmoniją ir ritmiką“, nes, pasak jo, Milinsko griežiama kūrinio versija buvusi „melodiškai ir ritmiškai netvarkinga“. Liaudies muzikantas Milinskas, kartodamas melodiją, ją nuolat varijuoja. Darinių pabaigas jis dažnai užtęsia, kas kapelai yra nepriimtina. Todėl kapelos vadovas, nesigilindamas į krašto muzikos savitumą ir pagal savo

suvokimą vadovaudamasis „klasikiniais“ kanonais bei dėl patogumo griežti kartu įvairiais instrumentais kapeloje, kūrinio melodiją ir ritmiką sutvarko, „sunormina“ – padaro ją statišką ir vienodą.

12 pav. Edvardo Filipovičiaus užrašyta Vidimanto Milinsko pagriežto Fokstroto notacija. Iš V. Milinsko asm., kolekcijos.

13 pav. Armonikininko Vidimanto Milinsko pagriežto fokstroto „Raguvietiško fokstroto“ kapelos „Kukalis“ keletos partijų natų transkripcija. 2021 m. transkribavo Alpas Mulevičius,

7 lentelė

Raguvietiško fokstroto atlikimo analizė: solinė ir liaudiškos kapelos versijos

	Fokstrotas (diatonine vokiško tipo armonika „Hohner“ pagriežė Vidimantas Milinskas)	„Raguvietiškas fokstrotas“ (netipinei liaudiškos muzikos kapelai aranžavo Henrikas Balčiūnas)
1. Kūrinio forma	Strofinė trijų dalių (AA1B) forma. Dvi dalys panašios, o trečioji skirtinga. Visos trys dalys kartojamos po du kartus.	Išlaikoma taip pat strofinė trijų dalių forma. Dvi dalys panašios, o trečioji skirtinga. Visos trys dalys kartojamos po du kartus.

2. Melodiniai tipai, melodinė apimtis	Melodinis tipas žinomas Lietuvoje (bent jau Aukštaitijoje). Viso kūrinio melodinė apimtis apima oktavą (d' d'').	Visų dalių melodiniai tipai tapatūs Milinsko pagriežtam fokstroto su labai nežymiais pakeitimais tiek ritmikoje, tiek melodijoje. Smuiko partijos melodinė apimtis siekia sekstą (a' f'), armonikos – oktavą (f' f''). Pritiriamosios kontraboso, ir akordeono partijos diapazoną išplečia.
3. Derinimas (darna), dermės, tonacijos ir intonavimas	Diatoninė vokiškos sistemos armonika „Hohner“ in F.	Kapela visas tris kūrinio dalis atlieka A tonacija.
4. Melodinė puošyba	Melodija nėra statiška ir puošyba joje gana didelė, kūrinio visose dalyse vyrauja užlaikytos aštuntinės natos.	Melodijoje visą laiką vyrauja greitesniems šokiams būdingos šiek tiek smulkesnės ritminės vertės.
5. Sankloda	Harmoninė homofoninė sankloda. Viso kūrinio melodiją skamba su pritiriamuoju balsu per terciją. Žinoma, pritiriama ir bosais.	Harmoninė homofoninė sankloda.
6. Tempas ir metro-ritmika	Fokstroto tempas vidutinis. Metras 2/4. Dominuoja aštuntinės, kartais pasitaiko ir šešioliktnių.	Fokstroto tempas greitas, 132 ketvirtinių per minutę. Metras dvidalis. Dažnas užlaikytos pusinės ir ketvirtinės natos piešinys. Taip pat dažnos aštuntinės ir retkarčiais pasigirsta šešioliktnės.
7. Garso išgavimas, artikuliacija, štrichai	Legato sujungia silpnąsias ir stipriąsias takto dalis.	Legato jungia silpnąsias ir stipriąsias takto dalis. Panaudojamos ir dinamikos priemonės: pirmosios dvi dalys atliekamos <i>forte</i> , o trečioji taip pat tranki, <i>mezzoforte</i> ; taip pat garsinama ar tylinama.

Apibendrinat 16 lentelėje pateiktą analizę duomenis, pirmiausia atkreiptume dėmesį į skirtingas abiejų versijų tonacijas. Armonikininkas Vidimantas Milinskas moka griežti įvairių sistemų ir derinimo armonikomis. Taip pat ir šį fokstroto jis yra pagriežęs įvairių sistemų ir tonacijų armonikomis: kaip matyti iš Filipovičiaus notacijos, – F tonacijos armonika „Hohner“, o liaudiškoje kapeloje „Kukalis“ – A tonacijos standartizuota rusiška armonika. Galima numanyti, kad pačiam muzikantui labiau patinka senoviška vokiškos sistemos „Hohner“ armonika, todėl ją jis renkasi, kai griežia solo namuose ar scenoje. Kapelos vadovas aranžavo melodiją prisitaikydamas prie standartizuotos rusiškos armonikos.

Abiejų versijų forma yra tapati, visose trijose dalyse išlaikomi tie patys melodiniai tipai, melodinė apimtis ir pakartojimai. Tačiau ryškiai skiriasi tempas – kapela fokstroto griežia kaip greitą polką. Vis dėlto, grieždamas solo, Milinskas laisviau improvizuoja ir puošia melodiją. Kapelinis šio kūrinio atlikimas man pasirodė šiek tiek statiškas, supaprastintas, nors ansamblio vadovas H. Balčiūnas ir stengėsi, grieždamas akordeonu, ornamentuoti melodiją. Dinamika Milinsko solinis griežimas nepasižymi, o kapela, kaip įprasta, mėgina ieškoti dinamikos išraiškos būdų.

3.2.2. Liaudies smuikininko Vlado Žeromskio ir Baisogalos kaimo kapelos „Žvangulis“ (vadovas Vilimas Malinauskas) bendradarbiavimas

Vilimo Malinausko teigimu, visus tipinės stilizuotos kaimo kapelos „Žvangulis“ kūrinį jis yra pats užrašęs natomis. Aukso fondas – vestuvinė „Tado Blindos“ polka, apie ją „šnekėdami juokiamės: Visas svietas šį kūrinį groja, bet taip kaip groja „Žvangulis“ niekas nesugros. Iš naujo atgaivinau „Kaimišką“ valsą, kurio viena dalis atliekama su molinukais. Taip pat „Subatvakario“ valsas, „Rugių“ valsas – vertingiausi mano paties aranžuoti kūriniai“.

Tačiau šioje kapeloje daugelį metų griežė, instrumentus jai gamino ir kūrinių išmokė ir senasis Baisogalos krašto liaudies muzikantas Vlado Žeromskis. Jo dukra Birutė Žeromskytė-Panumienė rašė, jog tėvo šeimoje buvo visi muzikalūs, „visi daugiau ar mažiau dainininkai apdovanoti Dievo“. Visgi savo tėvą, tuo laikmečiu jauniausią šeimoje apibūdina kaip gabiausią: groti pradėjo nuo 16 metų savo darbo smuikeliu, taip pat vaidino, spausdintas savo paties eiles skaitė Poezijos pavasariuose. Taip pat labai ryškų polinkį į meną turėjo ir vyresnysis jo brolis Antanas (1902–1980), tačiau negalėjo tuo pasinaudoti dėl tuo laikmečiu vykusių sovietinių represijų. Kai atsirado basetlė ar armonika kartu grojo ir brolis Leonas. Jis puikiai „su pavirpinimais“ griežė smuiku, pokario metais dalyvavo kapeloje. Nors griežęs nepriekaištingai, tačiau tardavosi su Vladu, įdėmiai klausydavosi jo patarimų. Žeromskiai grieždavo vestuvėse, gegužinėse, vakaruškose. Smuikavo ir du V. Žeromskio mamos broliai – Kostas ir Vladas, tačiau meistrauti instrumentus sugebėdavo tik tėvas. Kalėdamas lageryje Primorės krašte, jis pagamino du smuikus ir gitarą. Pasak jos, šiame krašte daugiausiai buvo šokamos polkos (su ragučiais) ir valsai, o senieji šokiai buvo užmiršti. V. Žeromskis mokėjo ne tik šokių melodijas, bet ir šokimo būdą.

XX a. 6–7 dešimtmečiais Kubiliūnų kaimo kultūriniam gyvenimui labai didelę įtaką turėjo Kubiliūnų pradinė mokykla, kurioje rengdavo vakarus – vaidinimus, šokius. Kaimo kultūros namuose Banynėje – išvežtųjų Banių sodyboje vykdavo naujametiniai karnavalai, kuriuose Žeromskis dalyvaudavo. Jis griežė smuiku Kubiliūnų kaimo kapeloje „Žvangulyje“ ir „Dainoriuose“, į šių ansamblių repertuarą įtraukė nemažai savo šokių melodijų iš atminties lobyno (Žeromskytė-Panumienė 2009, p. 907–909). Vlado Žeromskio namuose nuolat skambėdavo muzika – tėvas smuiko nepaleisdavo iš rankų, pritardavo besisvečiuojančių giminių dainoms, mokėsi smuiko partijas kapelai, tai bandė naują instrumentą, grojo savo malonumui, kartais drauge su sūnumi Vilmantu ar kitų muzikuojančiu svečiu (Žeromskytė-Panumienė 2009, p. 911).

Kaip nurodė Kirdienė, Vladas Žeromskis buvo sukaupęs platų repertuarą, įrašams pagriežė daug įvairių tradicinių šokių, vienas įspūdingesnių – sudėtingas šešių dalių kadrilius, taip pat mėgo griežti polkas, kurių pagriežė net aštuonias, valsus ir maršą. Šiek tiek mokėjo skaityti ir natas. Dažniausiai grieždavo viršutinėje stryko dalyje, todėl smuiko garsas

dažniausiai būdavo švelnus ir lengvas. Jei atlikdavo kūrinį su pridainavimu, tai visada dainuodavo pakaitomis su griežimu (Kirdienė 2014: 164–177).

14 pav. MFA KLF 1275/91, pasmuikavo Vladas Žeromskis; 1988 m. užr. R. Apanavičius, V. Šernas; 2021 m. fragmentą (pirmą posmą) transkribavo A. Mulevičius.

1973 m. įkurtos Baisogalos kultūros centro tipinės stilizuotos kaimo kapelos „Žvangulis“ ilgamečio vadovo ir muzikanto Vilimo Malinausko atsiminimuose rašoma ir apie kapelos bendradarbiavimą su tradiciniu krašto muzikantu Vladu Žeromskiu. Kapelos vadovas domėjosi krašte surinkta tautosaka, remdamasis ja yra skaitęs mokslinių pranešimų Lenkijoje ir Sankt Peterburge. Labiausiai jį traukė stiliuotos tipinės kaimo kapelos repertuaras ir atlikimo galimybės, tai „ką aš galiu pritaikyti kaimo kapeloje, ką galiu padaryti, kad [aranžuotė] suskambėtų, kaip transformuoti visą šitą [tradicinę muziką]“¹¹⁴. Malinauskas yra publikavęs keturis savo aranžuotųjų stilizuotoms kaimo kapeloms toms (Malinauskas 2013, 2014, 2017). Trijuose iš jų rasime po vieną jo aranžuotą Žeromskio pateiktą tradicinį baisogališkių kūrinį: „Kubiliūnų vakaruškos“ (Malinauskas 2014: 64–71), „Vestuvinis prikeltuvių maršas“ (Malinauskas 2014: 43–51), „Gegužinių polka“ (Malinauskas 2017: 11–12).

Kalbėdamas apie Žeromskį, Malinauskas pabrėžia šio liaudies muzikanto paprastumą ir žvalumą. Taip pat, pasak jo, Žeromskis buvęs išskirtinai pareigingas, visapusiškas ir pasišventęs muzikai. Žeromskis savo atsiminimuose rašė: „Aš savamokslis, iš gaidų aš nesimokiau. Bet vadovas mane įvedė į gaidas ir grajindavau iš natų (...). Mano grojimas daugiau ar mažiau skyrėsi nuo baigusių mokyklas“ (Kirdienė 2014: 176).

Palyginkime Žeromskio pagriežtą polką „Kubiliūnų vakaruškos“ ir Malinausko sukurtą jos aranžuotę, žr. 14–15 pav. ir 8 lentelę.

¹¹⁴ Vilimo Malinausko kalba, knygos apie smuikininką Vladą Žeromskį pristatyme Radviliškio bibliotekoje 2016 m., įrašo autorė Gaila Kirdienė.

64

Kubiliūnų vakaruškos

Smuiku pagrįsto Vladas Žeromskis

Vilimas Malinauskas

1. $\text{♩} = 132$

Larnedis

I blokflauta

II blokflauta

Altinė blokflauta

I klarnetas in B

II klarnetas in B

I tritis in B

II tritis in B

Akordeonas

Lėkšė

Muštiniai

Varpeliai

2. $\text{♩} = 132$

I smuikas

II smuikas

Kontrabosas

65

Akord.

Muš.

I smuk.

II smuk.

Kntrb.

9

2

I kl.

II kl.

I trb.

II trb.

Akord.

Muš.

2

I smuk.

II smuk.

Kntrb.

66

I kl.

II kl.

I trb.

II trb.

Akord.

Muš.

I smuk.

II smuk.

Kntrb.

15 pav. Vilimas Malinauskas. Vlados Žeromskio polkos „Kubiliūnų vakaruškos“ aranžuotė tipinei stilizuotai kaimo kapelai. Pirmą strofą; žr. Malinauskas 2014: 64–71

8 lentelė

Dviejų Kubiliūnų polkos versijų,
autentiškos ir aranžuotos tipinei stilizuotai kaimo kapelai, analizė

	Kubiliūnų polka (solo smuiku pagrįžė Vladas Žeromskis)	Polka „Kubiliūnų vakaruškos“ (tipinei stilizuotai kaimo kapelai aranžavo Vilimas Malinauskas)
1. Kūrinio forma	Strofinė dviejų panašių aštuonių taktų dalių (eilučių) A A1 forma. Abi eilutės kartojamos po du kartus.	Strofinė trijų kontrastingų dalių (ABAC) forma. Visos dalys kartojamos po du kartus.
2. Melodiniai tipai, melodinė apimtis	Melodinis tipas žinomas Lietuvoje. Viso kūrinio melodinė apimtis apima oktavą (fis' fis"). Pritariamieji garsai diapazoną išplečia iki G d".	Pirmos dalies melodinis tapatus Žeromskio pagrįžtai Kubiliūnų polkai. Smuiko partijos melodinė apimtis platesnė, siekia terdecimą (d' h"), klarnetų – duodecimą (f' c"), triūbų – noną (e' f"), akordeono – sekstdecimą (h c") . Pritiriamosios kontraboso, akordeono partijos kūrinio diapazoną išplečia dar labiau.
3. Derinimas (darna), dermės, tonacijos ir intonavimas	Griežia savo darbo smuiku, suderintu beveik didžiąja tercija žemiau. Pirmąją polkos eilutę griežia D, antrąją – A tonacijomis, tai sudaro kontrasto išpūdį.	Mažorinio pobūdžio dermė, ansamblis, kapela pirmąją kūrinio dalį atlieka C tonacija, antrąją dalį G tonacija, o trečiąją dalį F tonacija. Kadangi tai yra daug įvairių instrumentų turinti stilizuota kapela, bendras visų instrumentų skambėjimas yra tikslus.
4. Melodinė puošyba	Puošyba nuosaiki, silpnosiose takto dalyse pasitaiko trisdešimtantrinių, lyg priešgaidžių.	Melodijos puošyba menka.
5. Sankloda	Dažniausiai griežia vienbalsiškai, tik kartais užkabina ir pritariamąsias laisvas stygas žemiau arba aukščiau, eilučių pabaigoje atlieka ir dvigarsius – pavienes tercijas ir sekstas.	Kūrinio sankloda harmoninė homofoninė.

88

6. Tempas ir metroritmika	Polkos tempas vidutinis – ketvirtinė lygi 120. Metras 2/4. Dominuoja aštuntinės ir šešioliktinės gaidos, taip pat ir užbaigose (nors kūrinys užbaigiamas ketvirtine).	Kūrinys itin greito tempo, ketvirtinė lygi 144. Metras 2/4. Dominuoja aštuntinės, pasitaiko ir šešioliktinių natų, užbaigiama ketvirtinėmis.
7. Garso išgavimas, artikuliacija, štrichai	Būdingi atskiriamų gulinčių atskirų štrichų ir trumpų (jungiant po dvi tris gaidas) legato deriniai. Kartais jungia silpnąsias ir stipriasias takto dalis. Polka griežiama pastoviu garsumu, visą laiką garsiai.	Legato jungiamos silpnosios ir stipriosios takto dalys. Pučiamųjų partijoje galima išgirsti trilius, o smuikų partijoje kairės rankos <i>pizzicato</i> . Panaudojamos dinaminės išraiškos priemonės.

Tipinės stilizuotos kaimo kapelos vadovas Vilimas Malinauskas panaudojo originalią pagrindinę tradicinės Žeromskio pasmuikuotos polkos melodiją. Kaip žinia, ši Aukštaitijoje ir Žemaitijoje paplitusi liaudies polkų melodija yra kildintina iš „Jenny Lind polkos“, kuri yra viena iš pirmųjų JAV paplitusių ir iki šiol populiarių polkų.

Apibendrinant atliktą lyginamąją tipologinę analizę, pirmiausia pastebėtini formos skirtumai ir platesnė pirmo smuiko partijos melodijos apimtis aranžuotėje: kaip kaimo kapelų aranžuotojams įprasta, Malinauskas pridėjo dar dvi melodijas, tiesa, antroji skamba beveik kaip Žeromskio polkos antroji melodija, o trečioji – taip pat panaši, tik skamba kita tonacija. Taip sukuriamas ne dviejų panašių eilučių, o trijų dalių, nors ir neišplėtotos formos kūrinys. Instrumentai, suprantama, derinami šiuolaikine aukštesne darna. Žeromskio griežiama polka skamba in B ir F (smuiku griežiama C ir G tonacijomis), o aranžuotės tonacinis planas yra C G F. Abiejose versijose laikomasi mažorinės dermės.

Nuosaiki melodinė puošyba yra būdinga vakarų aukštaičių muzikantams. Žeromskis įrašams paprastai pagrieždavo tik kelis kūrinio posmelių, o jei mokėdavo dainuojamą tekstą, visada jį atlikdavo, tiesa ne kartu, o pakaitomis su griežimu. Šio muzikanto griežimo stilius pasižymi atskiriamais gulinčiais štrichais, tik kartais jis sujungia dvi–keturias gaidas legato. Melodinių darinių pradžias, kaip ir pabaigas, pabrėžia. Darinių pradžias pradeda nuo stilingai prijungto prieštakčio. Melodinėms gaidoms dažniausiai pritaria viena ar dviem laisvomis stygomis. Retai pasitaiko dviem pirštais prispaudžiant stygą išgaunama tercija, seksta ar vienpirštės paralelinės kvintos. Kartais melodika puošiama vienos gaidos priešgaidėmis, retai kada užgaidėmis (*nachschlagais*). Kalbant apie ritmiką, šio muzikanto kūriniai užbaigiami nesulėtinant, kartais užbaigiama pauze (Kirdienė 2014: 177); tą teko ir pačiam pastebėti, transkribuojant jo pagriežtą Kubiliūnų polką.

Malinauskas neperėmė tradicinės artikuliacijos, prijungtų prieštakčių, kaip ir tradicinės melodinės puošybos. Jo aranžuotėje linkstama į akademinį, gana trankų stilių. Pasitelkiami efektingi griežimo būdai (pavyzdžiui, smuikų *pizzicato kaire ranka*). Kaip išraiškos priemonė pasitelkiama ir dinamika, nors ir laikomasi įprastų modelių: kūrinio dalyse taikomas kontrastas ir *crescendo* bei *diminuendo* efektai. Pirmosios dvi dalys atliekamos *forte*, *mezzoforte*, o trečioji dalis pradeda *piano* ir tik kulminacijoje išaugama į *forte*.

Tempas kur kas greitesnis, negu Žeromskio atliekamos polkos. Taigi nors ir gana tiksliai perimta pagrindinė polkos melodija, tačiau Malinausko aranžuotės ir forma, ir muzikos stilius daug kuo skiriasi nuo autentiškos Žeromskio pagriežtos versijos.

IŠVADOS

1. Magistro darbe atliktų septynių aukštaičių panevėžiškių (Panevėžio ir Radviliškio) kraštų (tradicijos židinių) įvairių kategorijų instrumentinių kapelų bei pučiamųjų orkestrų sudėčių kaitos ir sąveikos tyrimų rezultatai, remiantis išsamiai užrašytais mano paties apklaustų penkiolikos pateikėjų (muzikantų, vadovų ir folkloro specialistų, klausytojų) nuomonėmis ir vertinimais, leidžia daryti išvadą, kad nuo XX a. vidurio (net ir nuo ankstesnių dešimtmečių) iki šiol nepakitęs išliko Rudžių giminės kanklininkų ansamblio instrumentarijus. Jame iki šiol kankliuojama ne mažiau kaip keturiose, penkiose savo darbo suvalkietiškojo tipo kanklėmis. Tam įtakos turi sąmoningos Stanislovo ir Onos Rudžių sūnaus Kęstučio Rudžio nuostatos išlaikyti savo krašto ir giminės tradiciją, taip pat ir gebėjimas perduoti ją net keturiems savo anūkams, dažnai kartu su jais muzikuojant įvairiuose renginiuose.

2. Taip pat nedaug kito krašte nuo seno paplitusių pučiamųjų orkestrų instrumentinė sudėtis tačiau sovietmečiu šeštojo dešimtmečio pabaigoje–aštuntajame dešimtmetyje jie kūrėsi prie to meto įstaigų: bene visose didesnėse įmonėse, kolūkių kultūros namuose, mokyklose. Miesto pučiamųjų orkestrus sudarė nuo penkiolikos iki net dvidešimt penkių orkestrantų. Nepriklausomybės atkūrimo metais dauguma jų iširo, o dabar atkurtas ar iš seniau gyvuoja vos vienas kitas orkestras.

3. Jau septynis dešimtmečius gyvuojanti tipinė stilizuota Baisogalos kaimo kapela „Žvangulis“ pasižymi ne tik gausiomis šios kategorijos kapelai būdingomis instrumentų grupėmis (keturi, kartais net šeši smuikai, du klarnetai, dvi, trys armonikos ir akordeonas, penki įvairaus tipo variniai pučiamieji instrumentai, kontrabosas, kartais net du ir mušamųjų kompleksas), bet ir senųjų krašto instrumentų (rankų darbo smuiko, pūslinės, lamzdelio, birbynėlės, džingulio), panaudojimu, bendradarbiaujant su senaisiais krašto muzikantais ir meistras, ypač Vladu Žeromskiū.

4. Visų kitų tyrinėtų kapelų (taip pat ir folkloro instrumentinių grupių) instrumentarijus XX a. antroje pusėje–XXI a. pradžioje keitėsi. Paskutiniais dešimtmečiais stipri liaudies (tradicinių) ir netipinių stilizuotų (liaudiškų) kapelų maišymosi ir tapatinimosi tendencija. Iš 1958 m. suburtos Miežiškių, Panevėžio r., netipinės stilizuotos kapelos XX a. paskutiniais dešimtmečiais susiformavo kapelos „Rudenėlis“ ir „Ratasai“. Nors pagal etnoinstrumentologinę klasifikaciją jos abi galėtų būti priskiriamos netipinėms stilizuotoms kapeloms, tačiau kapela „Rudenėlis“, kurioje griežia ir senieji krašto liaudies muzikantai, taip pat ir asmeniniais instrumentais (standartizuota rusiška armonika, basetlija, šaukštais, tošele), siekia išlaikyti krašto tradicijas, todėl pačių muzikantų, ir Panevėžio folkloro specialistų yra laikoma net, ir autentiška liaudies muzikos kapela. Taip pat ir Liūdynės, Panevėžio r.,

netipinės liaudiškos muzikos kapelos „Dvarkiemis“ vadovas savo kapelą pristato kaip tradicinę. Iš XX a. 7-ajame dešimtmetyje gyvavusios tradicinės Užunavėžių k., Raguvos apyl., kapelos XX a. pabaigoje, pakitus instrumentarijui susiformavo Raguvos kultūros centro netipinė liaudiškos muzikos kapela „Kukalis“. Tokių galime išvysti ir Radviliškio r., viena jų Radviliškio miesto netradicinė kapela „Radvija“.

5. Pastebima ir kapelų tam tikro dviveidiškumo (savęs priskyrimo dviem kategorijoms) tendencija, kai pagal situaciją pakeitus kai kuriuos instrumentus (akordeoną į armoniką, kontrabosą į basetlę ir pan.), ta pati kapela iš liaudiškos tampa tradicine ir atvirkščiai. Pavyzdžiui Panevėžio r., Miežiškių kultūros centro kapela „Rudenėlis“ ar Radviliškio r., Baisogalos kultūros centro netradicinė kapela „Dainoriai“.

6. Atgimimo laikotarpiu susibūrusio Panevėžio folkloro ansamblio „Versmė“ ir po gero dešimtmečio jo pagrindu susiformavusių ansamblių „Raskila“ ir „Pulkelis“ instrumentinės grupės per visą gyvavimo laikotarpį laikėsi tradicinės kapelos instrumentarijaus nuostatų (nors iš pradžių „Versmėje“ buvusios net ir atskiros kanklininkų bei skudutininkų ir ragų pūtėjų grupės, kaip ir liaudies muzikos orkestre). Šių ansamblių instrumentarius plečiasi ir įvairėja, įtraukiant vis naujų folkloro judėjime pripažintų ir krašte paplitusių liaudies muzikos instrumentų.

7. Jau nuo XX a. pabaigos stebimas ir liaudiškų kapelų bei estradinių ansamblių panašėjimo procesas. Viena tokių buvusi Gelažių k., Panevėžio r., universali trijų muzikantų kapela, kuri taikydamosi prie renginio ir bendruomenės poreikių, tapdavo tai liaudiška kapela, tai estradiniu ansambliu.

8. Muzikinio stiliaus ir žanro pamėgimui, mokymuisi ir asmeninio bei kapelos repertuaro formavimuisi įtakos turi ir muzikanto karta, laikmetis, ir muzikinė-kultūrinė aplinka, kurioje augo, taip pat ir muzikinio išsilavinimo kryptis bei kapelų, ansamblių, kuriuose grojo, stilius. Visa tai suformavo jų muzikines kultūras ir estetiškes nuostatas. Liaudies muzikantų (ar dainininkų) šeimose, giminėse užaugę ne tik prieškariu, bet taip pat ir kai kurie kur kas vėliau gimę muzikantai (panašiai, kaip ir krašto folkloro specialistai, etnomuzikologai), iki šiol pirmenybę teikia savo krašto liaudies ar tradicinei muzikai, kurią jie atlieka solo ar su kapela (kartais ir sukuria, nenutoldami nuo tradicijų): nuo ratelių, šokių (polkų, valsų, fokstrotų) iki dainų. Įtakos tradicinių kūrinių pasirinkimui taip pat turi ir tam tikro instrumento (kanklių ar armonikos) specifika. Jie nemėgsta nei stilizuotos muzikos, nei bent jau kai kurių romansų, nei pernelyg trankios populiariosios muzikos, todėl jos ir nesirenka savo kapelų repertuarui.

9. Pokario dešimtmečiais gimusiems stilizuotos *liaudiškos* kapelos ir pučiamųjų orkestrų muzikantams, kurie save laiko profesionalais, patinka tik *senieji tradiciniai, liaudiški*

(kai kuriems – tik tipinėms kapeloms aranžuoti, sukurti), o ne estradiniai kūriniai. Tokius kūrinius stilizuota kapela renkasi ir savo repertuarui. Kai kurie šios kartos stilizuotų kapelų muzikantai neskiria autentiškos, tradicinės ir stilizuotos liaudiškos instrumentinės šokių muzikos sąvokų, galbūt taip pat ir šių muzikos stilių. Vertindami, jie iškelia atlikimo profesionalumo kriterijų. Kita vertus, kai kuriems pokario kartos stilizuotų kapelų muzikantams ir jaunesnės kartos *universaliems* muzikantams, priešingai, nepatinka apeiginės melodijos ir *tradicinės kapelinės dainos, folkloras*.

10. Jaunesnės kartos, XX a. 7–8 dešimtmečiais gimę muzikantai, kurių muzikinis akiratis kur kas platesnis, pabrėžia savo universalumą ir muzikinio skonio įvairovę. Jiems patinka įvairių stilių ir žanrų muzika: nuo folklorinės ar stilizuotos (*kapelinės*), taip pat ir populiarioji, kartais ir klasikinė muzika. Jie teigia teikiantys pirmenybę bet kurio stiliaus muzikai, kuri juos emociškai veikianti.

11. Dalis įvairių kartų tradicinių ir netipinių stilizuotų kapelų muzikantų sukaupė šokių ir maršų repertuarą, mokydamiesi griežti kūrinius iš klausos. Kiek jaunesni pateikėjai taiko ir šiuolaikinės garso įrašymo priemonės. Stilizuotų kapelų vadovai, kaip ir pučiamųjų orkestrų muzikantai ir vadovai, repertuaro mokėsi ir jį atlieka beveik vien tik iš natų.

12. *Tradicinė muzika* kapelų muzikantams ir vadovams yra jų pačių nuo vaikystės išmoktas, taip pat ir su kapelomis grojamas senasis savo krašto instrumentinis šokių ir maršų repertuaras. Vietos folkloro specialistams tai yra iš kartos į kartą perduodama, ypač senoji, ir *jokiu būdu niekaip nearanžuota* muzika. Kai kurie pateikėjai skiria *tradicinę* ir *folklorinę* (atliekamą folkloro ansamblių) muziką. O keliems jaunesnės kartos muzikantams *tradicinė muzika* – tai įvairios *populiarios liaudiškos* dainos, ypač romansai, taip pat ir populiariai, šiuolaikiškai įvairiais stiliais aranžuotos. Pastebima tendencija kurti ir aranžuoti patiems kapelų stilizuotų kapelų vadovams. Instrumentuotes vienaip ar kitaip kuria ir tradicinių bei folkloro kapelų vadovai ir patys muzikantai.

13. Svarbu ir bendruomenės, klausytojų palankumas, kad kūriniai patiktų ne tik atlikėjams, bet ir publikai. Netipinės stilizuotos (*liaudiškos*) kapelos iki šiol muzikuoja su pasisekimu, nors jas labiau vertina pagyvenusio amžiaus žmonės (tik raguviškiai jaučiais savo krašte menkliau pripažįstami, nei koncertuodami kitur). Instrumentinių folkloro grupių pasirodymai taip pat sulaukia pasisekimo. Romansus atliekančios muzikantų kapelos jaučia didžiulį pripažinimą visoje Lietuvoje. Tipinių stilizuotų kapelų muziką, publika iki šiol vertina, nors, pasak vadovų, ji yra labiau klasikinė ir šiuo metu ne tokia populiari. Publikos dėmesio pasigenda pučiamųjų orkestrų vadovai ir muzikantai, kur kas daugiau jo sulaukdavo jaunystės laikais, kai grieždavo šokiams per gegužines.

LITERATŪRA

- Alenskas Vytautas (2010). Nuo gegužinių iki dainų švenčių. *Tradicija ir dabartis*, nr. 5, p. 85–90.
- Apanavičius Romualdas, Alenskas Vytautas, Palubinskienė Vida ir kt. (1994). *Senosios kanklės ir kankliavimas*. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Muzika.
- Apanavičius Romualdas (2009). *Etninė muzika. Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas*, t. 3. Kaunas: Žiemgalos leidykla.
- Apanavičius Romualdas, Aleknaitė Eglė, Savickaitė-Kačerauskienė Eglė, Apanavičiūtė-Sulikienė Kristina, Šlepavičiūtė Ingrida (2015). *Etninės muzikos gaivinimo judėjimas Lietuvoje*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas (Versus Aureus).
- Bacevičiūtė Rima, Ivanauskienė Audra, Leskauskaitė Asta, Trumpa Edmundas (2004). *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Baika Albertas (1989). *Kaimo kapelos: praeitis ir dabartis*. Metodika ir praktika. Liaudies kultūra. Vilnius, 1989 m. gegužė-birželis, p. 12–13.
- Baika Albertas Vytautas (1994). *Kaimo armonikos*. Vilnius: Pradai.
- Baika Albertas Vytautas (1999). *Muzika armonikoms: armonika, bandonija, koncertina*. Lietuvių liaudies instrumentinė muzika 1. Parengė ir sudarė Albertas Vytautas Baika. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras.
- Baltrėnienė Marija, Apanavičius Romualdas (1991). *Lietuvių liaudies muzikos instrumentai*. Vilnius: Mintis.
- Batavičius Albinas (1995). *Tauragės apskrities dūdų orkestrai*. Tauragė.
- Brajinuskienė Emilija (2016). Šeduvių buities papročiai. *Šeduva. Lietuvos valsčiai*, 30. Vilnius: Versmė, p. 241–265.
- Brajinuskienė Emilija, Linkevičius Jonas (2016). Tarpukario Šeduva. *Lietuvos valsčiai*, 30. Vilnius: Versmė: p. 522–563.
- Čiurlionytė Jadvyga (1999). *Lietuvių liaudies melodijos*. Sudarė ir parengė Jadvyga Čiurlionytė. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas (iš Tautosakos darbų, t. 5, 1938). Vilnius: Lietuvos muzikos akademijos Muzikologijos instituto Etnomuzikologijos skyrius.
- Garsonas Raimondas (2007). *Utenos krašto muzikantai*. Utena.
- Garsonas Raimondas, Garsonienė Rima (2007). *Respublikinės Peterburgo armonikų šventės Utenoje*. Utena: Indra.

- Grašytė Toma (2017). *Tradiciinis muzikantas šiuolaikinėje lietuvių kultūroje*. Daktaro disertacija (Etnologija, 07H). Darbo vadovas: doc. dr. Gaila Kirdienė. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija.
- Jovaiša Kazimieras (1923). *Liaudies dainos ir šokiai iš Pasvalio, Pakruojo ir Mažeikių rajonų* (rankraštis, MFA KTR 43). Vilnius: LTSR Valstybinės Konservatorijos Liaudies Muzikos Kabinetas.
- Juška Antanas (1955, pirmas leidimas 1883). *Lietuviškos svotbinės dainos*, 2 tomas. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
- Kalibatas Kazimieras (2001). *Trys smuiko melodijos* (Polka, Norvaišių valsas, Maršas). Parengė Kazimieras Kalibatas. Lygumai Stačiūnai. Lietuvos valsčiai, 6. Vilnius: Versmė: p. 747–750.
- Katkus Mikalojus (1989; pirmas leidimas 1931). *Balanos gdynė*. Vilnius: Vaga.
- Kirdienė Gaila (2000). *Smuikas ir smuikavimas lietuvių etninėje kultūroje*. Vilnius: Kronta.
- Kirdienė Gaila (2004). *Jārjepidevus ja muutused leedu rahvapärases viiulimuusikas* (isa ja poja Baltrušaitis māngitūd muusika nāitel [Continuity and Changes of Lithuanian Folk Fiddle Music. Music by the Baltrušaitis – Father and Son; estų k., santrauka anglų k.], in: Pārimusmuusika muutuvas ūhiskonnas, 2 / Tõid etnomusikoloogia alalt, 2. Koostanud ja toimetanud Ingrid Rüütel. [Tallin]: p. 51–63.
- Kirdienė Gaila (2005). Lietuvininkų ir žemaičių smuiko repertuaras. *Liaudies kultūra*, 4. Vilnius: p. 14–30.
- Kirdienė Gaila (2006). Aukštaičių instrumentinis šokių repertuaras. *Aukštaičių identiteto paieškos: praeities paveldas, nūdienos problemos, ateities perspektyvos*. Kaunas: Žiemgala: p. 150–160.
- Kirdienė Gaila (2007 a). *Lietuvių liaudies smuiko muzika. 100 kūrinių*. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras.
- Kirdienė Gaila (2007 b). Telšių rajono liaudies smuikininkų repertuaro ypatybės. *Tautosakos darbai*, XXXIV. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: p. 162–178.
- Kirdienė Gaila (2009). *Tradiciinė rytų aukštaičių vestuvių muzika* [su 2 CD]. Vilnius: Kronta.
- Kirdienė Gaila (2010). The Folk Fiddle Music of Lithuania's Coastal Regions, in: *Driving the Bow. Fiddle and Dance Studies from around the North Atlantic*, 2. Edited by Ian Russell and Mary Anne Alburger. Aberdeen: The Elphinstone Institute, University of Aberdeen: p. 14–34.
- Kirdienė Gaila (2011). *Dzūkų smuikininkų repertuaras / The Repertoire of Dzūkai folk fiddlers* (South-Eastern Lithuania), in: *Lietuvos muzikologija / Lithuanian Musicology*, 12: p. 41–60.

- Kirdienė Gaila (2012). The drone styles of Lithuanian folk fiddle music, in: *Roots & Routes. Fiddle and Dance Studies from around the North Atlantic*, 4. Edited by Ian Russell and Chris Goertzen. The Alphinstone Institute University of Aberdeen: p. 72–96.
- Kirdienė Gaila (2014). Muzikinis Vlado Žeromskio – tradicinio muzikanto, muzikos instrumentų meistro, dainininko – portretas. „*Vadinkite mane sėjėju*“. Vlado Žeromskio poezija, atsiminimai, rinkta tautosaka, atsiminimai apie Vladą Žeromskį. Sudarė Birutė Panumienė [su vaizdo įrašų DVD ir garso įrašų CD; garso įrašų rinktinę, 21 kūrinys, sudarė G. Kirdienė]. Baisogala: p. 164–177.
- Kirdienė Gaila (2015). Muzikos instrumentai. *Lietuvos etnografiniai regionai*. Kaunas: Terra Publica: p. 56–57, 100–101, 142–143, 182–183, 222–223.
- Kirdienė Gaila (2016). Kupiškėnų instrumentinio muzikavimo tradicija. Naujausi moksliniai lokaliniai tyrimai. *Kupiškis. Lietuvos valsčiai*, nr. 32. Vilnius: Versmė: p. 1045–1079.
- Kirdienė Gaila (2017 a). Lithuanian Folklore or Folk-like bands that Include Fiddle and their Cultural Permissibility (1950 – 1990). *Studia Instrumentorum Musicae Popularis V* (New Series). Edited by Gisa Jahnichen. Münsterscher Verlag für Wissenschaft: p. 183–200.
- Kirdienė Gaila (2017 b). Aukštaičių, dzūkų, suvalkiečių muzikantai ir jų grojimo stilistika. *Tautosakinių ir instrumentologinių ekspedicijų keliais. Vytauto Didžiojo universiteto folkloro ansamblio Linago 1994–2015 m. ekspedicijose užrašyta tradicinė lietuvių instrumentinė ir vokalinė muzika*. Rinkinio sudarytoja, tekstų autorė, ekspedicijų ir projekto vadovė Laimutė Stasė Proškutė. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras: p.14–16, 19.
- Kirdienė Gaila (2019). Skapiškėnų instrumentinio muzikavimo tradicija. *Skapiškis. Senovė ir dabartis / Lietuvos valsčiai*, nr. 37. Vilnius: Versmė, Kupiškis: Kupiškio etnografijos muziejus: p. 732–761.
- Lukenskienė Laura, Augustaitienė Dalė (2010). *Kanklės ir lietuvių pučiamieji muzikos instrumentai*. Katalogas, I dalis. Sudarė Laura Lukenskienė ir Dalė Augustaitienė. Kaunas: Povilo Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejus.
- Maksimaitienė Ona (1986). *Upytės senovė. Upytė*. Vilnius: Mintis, Lietuvos TSR paminklų apsaugos ir kraštotyros draugija: p. 21–30.
- Nakienė Austė, Žarskienė Rūta (2003). *Suvalkijos dainos ir muzika. 1935–1939 metų fonografo įrašai / Songs and Music from Suvalkija. Phonograph records of 1935–1939*. Sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Nakienė Austė, Žarskienė Rūta (2004). *Aukštaitijos dainos, sutartinės ir instrumentinė muzika. 1935–1941 metų fonografo įrašai / Songs, Sutartinės and Instrumental Music from*

Aukštaitija. Phonograph records of 1935–1941. Sudarė ir parengė Austė Nakienė, Rūta Žarskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Nakienė Austė, Žarskienė Rūta. *Dzūkijos dainos ir muzika. 1935–1941 metų fonografo įrašai* / Songs and Music from Dzūkija. Phonograph records of 1935–1941. Sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Nakienė Austė, Žarskienė Rūta. *Žemaitijos dainos ir muzika. 1935–1941 metų fonografo įrašai* / Songs and Music from Žemaitija. Phonograph records of 1935–1941. Sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Nakienė Austė, Žarskienė Rūta (2007). *Lietuvių etnografinės muzikos fonogramos 1908–1942* / The Phonograms of Lithuanian Ethnographic Music 1908–1942. Sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Nakienė Austė, Žarskienė Rūta (2011). *Eduardo Volterio Lietuvoje įrašyti voleliai, saugomi Berlyno fonogramų archyve (1908–1909)*. Knygą parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė. Konsultantė Susanne Ziegler. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Nakienė Austė, Petrošienė Lina, Kirdienė Gaila (2017). *Klaipėdos krašto dainos ir muzika. 1935–2000 metų įrašai* / Songs and Music from the Klaipėda Region. Recordings made in 1935–2000. Sudarė: Austė Nakienė, Lina Petrošienė ir Gaila Kirdienė. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Paliulis Stasys (1959). *Lietuvių liaudies instrumentinė muzika: Pučiamieji instrumentai*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.

Palubinskienė-Tarnauskaitė Vida (2001). *Tradicinis kankliavimas*. Istorija, metodika, repertuaras. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, Etnomuzikos institutas.

Palubinskienė-Tarnauskaitė Vida (2009). *Kanklės lietuvių etninėje kultūroje*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

Proškutė Laimutė Stasė (2017). *Tautosakinių ir instrumentologinių ekspedicijų keliais. Vytauto Didžiojo universiteto folkloro ansamblio Linago 1994–2015 m. ekspedicijose užrašyta tradicinė lietuvių instrumentinė ir vokalinė muzika*. Rinkinio sudarytoja, tekstų autorė, ekspedicijų ir projekto vadovė Laimutė Stasė Proškutė. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.

Račiūnaitė Tatjana (2016). Keli štrichai kompozitoriaus Antano Račiūno portretui. *Ramygala. Lietuvos valsčiai*, nr. 33. Vilnius: Versmės leidykla.

Sabaliauskas Adolfas (1916). Instrumentų skyrius / *Lietuvių dainų ir giesmių gaidos*. Lietuvos šiaurės rytuose surinko kun. Adolfas Sabaliauskas. Helsinkai, p. 595–635.

Samavičius Romualdas (2001). 1920–1940 Raguvo kultūros gyvenimo apžvalga. *Raguva. Lietuvos valsčiai*, nr. 8. Vilnius: Versmė: p. 495–505.

- Samėnas Alvydas (2016). Draugijos ir kitos organizacijos Ramygalos valsčiuje (iki 1940 m.). *Ramygala. Lietuvos valsčiai*, nr. 33. Vilnius: Versmė: 264–273.
- Stulginskis Vaclovas (2020). *Apie dūdas žalvarines*. Pakiršinys, Radviliškio raj., Šiauliai: UAB „Šiaulių spaustuvė“: p. 6–64.
- Šaknys Žilvytis Bernardas (2001). *Kalendoriniai ir darbo papročiai Lietuvoje XIX a. pabaigoje–XX a. pirmojoje pusėje*. Jaunimo vakarėliai. Lietuvos etnologija, 7. Vilnius: Diemedžio leidykla.
- Šaknys Žilvytis Bernardas (1996). *Jaunimo brandos apeigos Lietuvoje*. Lietuvos etnologija, 1. Vilnius: Pradai.
- Šimonytė-Žarskienė (2003). *Skudučiavimas šiaurės rytų Europoje*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Vakarinienė Audronė (2001). *Šoks broliukai šokinį*. Aukštaitijos, Suvalkijos, Dzūkijos bei Žemaitijos žaidimai, rateliai, šokiai. Sudarė Audronė Vakarinienė. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras.
- Vilys Gvidas (2001 a). Raguvos valsčiaus bažnyčių varpai. *Raguva. Lietuvos valsčiai*, nr. 8. Vilnius: Versmės leidykla: p. 536–540.
- Vilūnaitė Vilma (2018). *Kanklės Lietuvos muziejuose*. Katalogas. Vilnius: Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus.
- Venskauskaitė Eugenija (1989). *Šokiai ir rateliai*. Vilnius.
- Vingrys Martynas (2011). *Vienos armonikos, Peterburgo armonikos, koncertinos ir bandonijos*. Katalogas, II dalis. Sudarė Martynas Vingrys. Kaunas: Povilo Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejus.
- Vingrys Martynas (2012). *Smuikai ir basetlės*. Katalogas, III dalis. Sudarė Martynas Vingrys. Kaunas: Povilo Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejus.
- Vyčinas Evaldas (1998). Obelių krašto muzikantai; Instrumentinė muzika (65 smuiku arba armonika pagriežtų šokių, maršų natos). *Obeliai–Kriaunos. Lietuvos valsčiai*. Vilnius: Versmė: p. 637–657, 779–789, 792–809.
- Vyžintas Algirdas (2004). *Lietuvių tradiciniai instrumentiniai ansambliai*. Istorinė, struktūrinė ir funkcinė analizė. Vilnius.
- Vyžintas Algirdas (2002). Stasys Paliulis. *Sutartinių ir skudučių keliais*. Tautosakininko gyvenimas ir darbai. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija.
- Zabielienė Aušra, Kirdienė Gaila. Tradicinis instrumentinis ansamblis. Lietuvos tapatybė. *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*. Sudarė Vida Savoniakaitė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2011: p. 407–411.

- Žarskienė Rūta (2001). Keturios smuiko melodijos. Parengė Rūta Žarskienė. *Raguva. Lietuvos valsčiai*, nr. 8. Vilnius: Versmės leidykla: p. 942–949.
- Žarskienė Rūta (2007 a). Žemaitijos instrumentinis muzikavimas ir jo pokyčiai. *Tautosakos darbai*, t. XXXIV. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: p. 179–193.
- Žarskienė Rūta (2007 b). Regioniniai lietuvių etninės instrumentinės muzikos savitumai. XX a. pirmosios pusės tyrimai. *Lietuvos etnologija*. Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos, t. 7(16). Vilnius: LII leidykla: p. 103–123.
- Žarskienė Rūta (2009). Pučiamųjų instrumentų orkestrai tradicinėje Lietuvos kultūroje: nuo didikų rūmų iki sodžiaus. *Tautosakos darbai*, t. XXXVIII. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: p. 149–168. Prieiga internete: https://www.llti.lt/failai/14_Zarskienes.pdf.
- Žarskienė Rūta (2010). Dzūkijos instrumentinis muzikavimas: Veisiejų-Lazdijų krašto tyrimai. *Liaudies kultūra*, nr. 1: p. 34–42.
- Žarskienė Rūta (2011). Užmirštieji muzikos instrumentai: dūdmaišis ir Lietuva. *Tautosakos darbai*, t. XLII. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: p. 194–222.
- Žarskienė Rūta (2012). Instrumentinė muzika kaip kultūrinės regioninės atminties raiška. *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti* [kolektyvinė monografija, moksl. red. Bronė Stundžienė]. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: p. 371–392.
- Žarskienė Rūta (2013). Pučiamųjų instrumentų orkestrai Žemaitijos etninėje kultūroje. *Žemaičių kultūros savastys, II: Epochų jungtys*. Sudarė V. Jocys, Vilnius: Šilalės kraštiečių draugija: p. 79–90.
- Žarskienė Rūta (2016). Tradicinis skudučiavimas šiaurės rytų Lietuvoje ir Biržų krašte. *Lietuvos lokaliniai tyrimai (www.llt.lt)*. *Etnologija LLT*, 2016-4/58-251/EL.
- Žarskienė Rūta Žarskienė Rūta (2019). Laidotuvių repertuaras ir paribių gyventojų tapatybė: Raseinių rajono atvejis. *Lietuvos muzikologija / Lithuanian musicology*, t. 20. Vilnius: LMTA: p. 178–187.
- Žeromskis Vladas (2009). Keturioliktas dūminėj gryčioj. Baisogala. *Lietuvos valsčiai*, nr. 16. Vilnius: Versmė: p. 930–937.
- Žeromskytė-Panumienė Birutė (2009). Tėvo sodo šviesa. Baisogala. *Lietuvos valsčiai*, nr. 16. Vilnius: Versmė, p. 907–929.
- Žičkienė Aušra (2000). Žiobiškio vls., Rokiškio aps., smuikininko ir smuikų meistro Petro Bajoriūno pagriežti 7 šokiai. Transkribavo Aušra Žičkienė. *Žiobiškis / Lietuvos valsčiai*. Vilnius: Versmė, p. 961–973.

PRIEDAI

1. AUKŠTAIČIŲ PANEVĖŽIŠKIŲ TRADICINIŲ INSTRUMENTINIŲ ANSAMBLIŲ MUZIKANTŲ IR JŲ KLAUSYTOJŲ POŽIŪRIAI

Klausimynas muzikantams

Asmeniniai pateikėjo duomenys:.....
vardas, pavardė (mergautinė pavardė).....
amžius, išsilavinimas, darbovietė, pareigos.....
telefono nr., el. paštas.....
Kaip norėtumėte būti vadinamas mokslo tyrimo darbuose: vardu, inicialais ar kitaip?.....
Ar anksčiau pas jus yra lankęsi folkloro, liaudies muzikos rinkėjai? Kuo jie domėjosi, ką užrašė?.....
Ką manote apie folkloro (liaudies muzikos) užrašymą, rinkimą?.....

I. Krašto muzikantai, jų instrumentai ir ansambliai, kapelos

1. Kokius instrumentus menate iš vaikystės ir jaunystės? Kokios kapelos, orkestrai ar pavieniai muzikantai dažniausiai muzikuodavo per šventes ir kitomis progomis?.....
2. Kokie ansambliai ar pučiamųjų orkestrai Jūsų krašte buvo labiausiai mėgstami? Kokie Jums labiausiai patinka? Kokiais instrumentais jose griežiama?.....
3. Kaip šio, ilgai gyvavusio ansamblio sudėtis bėgant laikui kito?.....
4. Kokie iš tų instrumentų, kapelų sudėčių šiandien jau pamiršti, „išėję iš mados“? Kaip manote, kodėl?.....
5. Kokie muzikos instrumentai ir kapelos Jūsų krašte yra tradiciniai, o kokie – vėlesni, iki šių laikų?.....

II. Ansamblių, kapelų ir orkestrų repertuaras

1. Kokią muziką, dainas, šokius labiausiai mėgstate ir kokių nemėgstate? Kodėl? (kurios savybės patinka, kurios – ne, kodėl)?.....
2. Kaip išmokote, sukaupėte savo repertuarą ir jį išlaikote? Ar mokate natas, užrašote muziką, turite įvairaus laikotarpio natų?.....
3. Išvardinkite, kokius menate ansamblio atliekamus muzikinius kūrinius, dainas? Kuriuos labiausiai mėgstate ir vertinate?.....

4. Ar džiaugiatės, esate patenkintas, didžiuojatės mokėdamas griežti, turėdamas didelį repertuarą? Kaip Jūsų repertuarą vertina klausytojai, bendruomenė Kodėl?.....
5. Kokią muziką, kūrinius laikote liaudies (tradiciniais)? Kas jūsų nuomone šiandien yra tradiciniai kūriniai? Pateikite pavyzdžių, apibūdinkite:.....
6. Kaip keitėse Jūsų ir kitų Jūsų krašto ansamblių, kapelų ir orkestrų griežiamas repertuaras, kokie naujesni kūriniai pakeitė senesnius:.....
7. Kuo, Jūsų nuomone, skiriasi seni (tradiciniai) ir XX a. antros pusės buvę (stilizuoti liaudies / liaudiški ar estradiniai) bei XXI a. pradžios, nauji kūriniai? Apibūdinkite plačiau.....

III. Pasiskirstymas balsais/partijomis ir balsavada ansamblyje, kapeloje ar orkestre

1. Kaip Jūsų ansamblyje, kapeloje pasiskirstoma balsais / partijomis, kokius balsus atlieka konkretūs instrumentai (ir muzikantai)? Kodėl?.....
2. Koku instrumentu griežiantis ir kokį balsą /partiją atliekantis muzikantas yra ansamblio vadovas? Kaip manote, kodėl?.....
3. Koks vedančiuosius ir kitus, pritariamuosius balsus / partijas atliekančių instrumentų (muzikantų) vaidmuo (paskirtis) ansamblyje?.....
4. Kaip išsidėsto ir kaip vadinami Jūsų ansamblio, kapelos balsai / partijos?.....
5. Koku tembru (garso savybėmis) pasižymi (turėtų pasižymėti) tam tikrus balsus /partijas atliekantys instrumentai?.....
6. Kokiais muzikiniiais gebėjimais pasižymi tam tikrus balsus / partijas atliekantys muzikantai?.....

Klausimynas klausytojams

Asmeniniai pateikėjo duomenys:.....
 vardas, pavardė (mergautinė pavardė).....
 amžius, išsilavinimas, darbovietė, pareigos.....
 adresas, telefono nr., el. paštas.....
 Kaip norėtumėte būti vadinamas mokslo tyrimo darbuose: vardu, inicialais ar kitaip?.....
 Ar anksčiau pas jus yra lankęsi folkloro, liaudies muzikos rinkėjai? Kuo jie domėjosi, ką užrašė?.....
 Ką manote apie folkloro (liaudies muzikos) užrašymą, rinkimą?.....

I. Krašto muzikantai, jų instrumentai ir ansambliai, kapelos

1. Kokius instrumentus menate iš vaikystės ir jaunystės? Kokios kapelos, orkestrai ar pavieniai muzikantai dažniausiai muzikuodavo per šventes ir kitomis progomis?.....
2. Kokie ansambliai ar pučiamųjų orkestrai Jūsų krašte buvo labiausiai mėgstami? Kokie Jums labiausiai patinka? Kokiais instrumentais jose griežiama?.....
3. Kaip šio, ilgai gyvavusio ansamblio sudėtis bėgant laikui kito?.....
4. Kokie iš tų instrumentų, kapelų sudėčių šiandien jau pamiršti, „išėję iš mados“? Kaip manote, kodėl?.....
5. Kokie muzikos instrumentai ir kapelos Jūsų krašte yra tradiciniai, o kokie – vėlesni, iki šių laikų?.....

II. Ansamblių, kapelų ir orkestrų repertuaras

1. Kokią muziką, dainas, šokius labiausiai mėgstate ir kokių nemėgstate? Kodėl? (kurios savybės patinka, kurios – ne, kodėl)?.....
2. Ar muzikuojate: grojate, dainuojate? Ar mokate natas, užrašote muziką, turite įvairaus laikotarpio natų?.....
3. Išvardinkite, kokius menate ansamblio atliekamus muzikinius kūrinius, dainas? Kuriuos labiausiai mėgstate ir vertinate?.....
4. Ar džiaugiatės, esate patenkintas, jog jūsų krašte seniau ir dabar atliekama liaudies muzika?
5. Kokią muziką, kūrinius laikote liaudies (tradiciniais)? Kas jūsų nuomone šiandien yra tradiciniai kūriniai? Pateikite pavyzdžių, apibūdinkite:.....
6. Kaip keitėsi Jūsų krašto ansamblių, kapelų ir orkestrų griežiamas repertuaras, kokie naujesni kūriniai pakeitė senesnius:.....
7. Kuo, Jūsų nuomone, skiriasi seni (tradiciniai) ir XX a. antros pusės buvę (stilizuoti liaudies / liaudiški ar estradiniai) bei XXI a. pradžios, nauji kūriniai? Apibūdinkite plačiau.....

III. Pasiskirstymas balsais/partijomis ir balsavada ansamblyje, kapeloje ar orkestre

1. Kaip Jūsų atžvilgiu klausantis koncerto ansamblyje, kapeloje pasiskirstoma balsais / partijomis, kokius balsus atlieka konkretūs instrumentai (ir muzikantai)? Kodėl?.....
2. Kokių instrumentų griežiantis ir kokį balsą /partiją atliekantis muzikantas yra ansamblio vadovas? Kaip manote, kodėl?.....
3. Koks vedančiuosius ir kitus, pritariamuosius balsus/partijas atliekančių instrumentų (muzikantų) vaidmuo (paskirtis) ansamblyje?.....
4. Kaip išsidėsto ir kaip vadinami Jūsų klausomo ansamblio, kapelos balsai / partijos?.....
5. Kokių tembru (garso savybėmis) pasižymi (turėtų pasižymėti) tam tikrus balsus/partijas atliekantys instrumentai?.....

6. Kokiais muzikiniais gebėjimais pasižymi tam tikrus balsus/partijas atliekantys muzikantai?

2. 2020–2021 M. DARBO AUTORIAUS UŽRAŠYTŲ PATEIKĖJŲ SĄVADAS

(pateikiama pagal gimimo datą)

Pateikėjo pavardė, vardas	Gimimo data	Gimimo vieta	Gyvenamoji vieta
1. Napoleonas Skeiveris	1930	Panevėžio r., Miežiškių ap., Kulbagalio k.	Panevėžio r., Miežiškiai
2. Kęstutis Rudis (-Rudys)	1939	Panevėžio r., Krekenava	Panevėžio r., Pajstrio sen., Daukniškiai
3. Vaclovas Rimantas Stulginskas	1942	Raseinių r., Puknaičių k.	Radviliškio r., Baisogalos sen., Pakiršinys
4. Vidimantas Antanas Milinskas	1943	Panevėžio r., Raguva	Panevėžio r., Raguva
5. Vilimas Malinauskas	1944	Pakruojo r., Rozalimo k.	Radviliškio r., Baisogala
6. Valentinas Rapšys	1950	Panevėžio r., Miežiškių ap., Dvarininkų k.	Panevėžio r., Liūdynė
7. Alvydas Maslauskas	1952	Latvijoje, netoli Lietuvos sienos, Jekabpilio r.	Panevėžys
8. Bronius Kisieliū	1954	Radviliškis	Radviliškis
9. Vytautas Zigmantas	1958	Panevėžys	Panevėžys
10. Vitalija Vasiliauskaitė	1959	Panevėžio r., Vadoklių ap., Alančių (Alantės) k.	Panevėžys
11. Stanislovas (Stasys) Sargautas	1963	Panevėžys	Panevėžys
12. Kęstutis Antanas Bartkus	1967	Šilutės r.	Pakruojo r., Linkuvą, Pasvalio r., Mikoliškis, Panevėžio r., Gelažiai, Radviliškio r., Šeduva
13. Lina Vilienė	1970	Panevėžys	Panevėžys
14. Donatas Stakvilevičius	1970	Alytaus r., Miroslavo ap., Seiminiškių k.	Radviliškis
5. Kristina (-Danilaitė) Juškienė	1978	Panevėžio r., Raguva	Panevėžio r., Raguva

3. NAUJAUSI DUOMENYS TRADICINIŲ KAPELŲ IR ORKESTRŲ SUDĖTYJE, PASISKIRSTYMAS BALS AIS IR BALS AVADA: PASTOVUMAS IR POKYČIAI (RESPONDENTŲ NUOMONĖS)

9 lentelė

Pasiskirstymas balsais, partijomis ansamblyje, kapeloje, konkretūs balsai (instrumentai, muzikantai)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citatos)
Pasiskirstymas balsais ansamblyje	Nuomonės pagrindimas	
1. Ansamblio vadovo įtaka	1. Pasiskirstymas balsais priklauso nuo paties vadovo	Viskas priklauso nuo ansamblio vadovės vadovavimo (Skeiveris).
2. Pasiskirstymą kanklių ansamblyje lemia muzikinio išsilavinimo turėjimas	1. Vyriausias anūkas, baigęs muzikos būrelį dažniausiai kanklėmis veda pirmąjį balsą, o likusieji jam pritaria	Rudžių šeimos ansamblyje vyriausias mano anūkas Mindaugas tobuliausiai yra įvaldęs kankles, nes keletą metų konservatorijoje jam teko lankyti muzikos būrelį. Jeigu koks sudėtingesnis kūrinys tai aš tą kūrinį duodu Mindaugui, kuriam geriau pavyksta atlikti. Tuo tarpu jaunesnysis jo brolis Žygimantas mokėdamas tik porą dainelių labai užsispyręs, siekiantis tikslo ir begalo norintis muzikuoti kartu su mumis, pasirodyti viešumoje. Dainas mes, nesvarbu ar trise, ar paskutiniu metu penkiese kankliuojame dažniausiai dviem balsais, kartais trimis. Vyriausias anūkas atlieka sudėtingesnę balsą, o mes likusieji antrąjį balsą (Rudys).
3. Ansamblyje yra vedantysis ir pritariantieji	1. Kaip dainavime taip ir muzikavime yra vedantysis, ir pritariantieji	Ansamblyje kažkokių konkrečių partijų neturime, tiesa kiek anksčiau mėginome pasiskirstyti, bet nelabai kas išėjo. Dainavime vienas muzikantas veda dainą, o kiti taria „kaip sakant pripratę rėkti kartu“ (Milinskas). Kapeloje „Seni pažystami“ dainuojame visi, nors šiuo metu labiausiai kaip vedantysis pasireiškiu tik aš – tapau pagrindiniu kapelos muzikantu ir vokalistu (Kisielius). Tuo tarpu tradicinėje kapeloje vedant melodiją dviem smuikais skambėdavo du balsai, labai gražu kai smuiku griežiama per dvi stygas – šią praktiką galima buvo pastebėti senų smuikininkų atlikime, aišku „diedukai“ ir ant vienos stygos dažnai pagrieždavo. Armonika melodiją improvizuoja, kiti muzikantai atlikdami melodiją ją kapoja, tada seka basetlė ir būgnas (Zigmantas). Folkloro ansamblio „Aidija“ kapeloje griežiama kaip išeina. Vieni muzikantai melodiją veda, kiti jai pritaria, pvz. aš grodamas lumzdeliu per terciją bendrą visų instrumentų melodiją pajvairinu. Tuo tarpu kapeloje „Radvijs“ labai panašiai pasiskirstoma kaip ir folkloro ansamblyje. Smuikas veda melodiją, o armonika, akordeonas, kontrabosas pritaria, apgroja, improvizuoja. Kartais pusdamas lumzdelį

		tampu kapelos vedančiuoju, o smuikas man pritaria, kituose kūrinuose apsieičiame vaidmenimis tam, kad būtų įvairovė (Stakvilevičius). Kiekvienas savo kapeloje turime atskirą partiją ir ją atliekame, šiuo atveju kapeloje „Rudenėlis“ pagrindinę melodiją atlieku aš su armonika, tačiau būna atvejų, kai grojant kūrinio vieną posmą groju, tuomet sekančio negroju, ir vėl viskas nuo pradžių. Pučiamųjų orkestre viskas taip pat kaip ir kapeloje, vadovas paduoda natas, paskirsto partijas, tik labai svarbu gerai mokėti natas ir atlikti kas tau paskirta (Rapšys).
4. Ansamblyje, orkestre taikoma partitūros analizė	1. Didesnės ar mažesnės instrumentinės sudėties kapelose vadovaujamosi partitūrą	Pas mus taikoma partitūros analizė, smuikai turi savo partijas, klarnetai savo, gali partijose būti naudojama ornamentika, papuošalai ir tas viskas kaitaliojasi. Dažniausiai smuikai veda melodiją, tačiau jeigų jų ansamblyje yra daugiau gali ir akomponuoti. Be abejo kontrabosas, tūba yra pritariamieji, tačiau ir jie turi savitą partiją, būna visokių nukrypimų, užmanymų. Vieni instrumentai atlieka ornamentiką – blok fleitos, jų muzika, garsas gali mus nukelti net į kaimiškos muzikos laikus. Kada viską sulipdai, padarai kaip reikia, gauni atitinkamą rezultatą. Prisimenant iš seniau Baisogalos armonikierius kada 1976-1978 m. jie susibūrė iš pat pradžių būdavo grojimas tik iš klausos, visi susideriname, grojame tokius paprastus, žinomus dalykus, valsikus, polkutes. Kiek vėliau perėjome prie sudėtingesnio atlikimo, pradėjau rašyti specialiai šiam kolektyvui partijas pvz. poniškasis fokstrotas „Grafas Cepelinas“ buvo atliktas Dainų šventėje du kartus. Atlikant šį kūrinį armonikos kai kada turėdavo net tris partijas (tiek apatinėje, tiek vidurinėje, tiek viršutinėje melodinėje padėtyje), kartais atlikdavo dviem balsais, tačiau uždainavimų vietose partijos būdavo išskirstytos (Malinauskas). Vadovaujamosi pagal birbynininko E. Filipovičiaus išrašytas partijas beveik kiekvienam ansamblio muzikantui: birbynei, armonikai, akordeonui. Vokalą atlieka sopranas ir altas. Kiekvienas muzikantas turi savo partijas, tačiau iš natų gebėjo groti ne visi (armonikininkas V. Milinskas groja tik iš klausos). Birbynininkas Filipovičius pagroja melodiją, o jis su armonika pritardavo jam ar net atkartodavo pačią melodiją (Juškienė).
	2. Pučiamųjų orkestruose kūrinis privaloma groti iš natų partitūrų, dažniausiai jose nurodyta kokius balsus atliks vienoks ar kitoks	Orkestruotėje senaisiais ir šiais laikais yra viskas suderinta taip, kad vieni pučiamieji (tenorai) atlieka pagrindinę melodiją, o kiti (baritonai, trombonai) išvingiuoja ją, akompanimentas (būgnai) išlieka toks pat. Saksofonai pastiprina, triūbos intarpuose sušvelnina, klarnetai duoda intarpus [dainuoja]. Dažniausiai intarpus atlieka tik rimtesni orkestrai, nes tokie eiliniai kaimo „muzikontėliai“ to padaryti deja nesugeba. Orkestre ypač trimitais, klarnetais atliekami kūrinų intarpai yra būtini – sudaro visą kūrinio atlikimo grožį. Tačiau trimitas skamba nepataikaudamas liaudžiai, jisai atlieka tą rimtąją muziką, panašią į

	pučiamasis instrumentas	simfoninio orkestro. Polkas, valsus su šiuo instrumentu neatlieka, arba tik labai retai (Stulginskas). Jeigu grojame orkestre iš spausdintų natų, kiekvienas turi išmokti paskirtas partijas, tačiau jeigu kuris nors nesugeba atlikti to kas priklauso, tuomet kaip vadovas tą partiją pėrašai, supaprastini. Duodi groti atitinkamo sudėtingumo partijas tiems, kurie tikrai geba gerai jas išmokti, o kuris prasčiau duodi lengvesnę. Orkestrantas kokiu instrumentu moka, tokiu ir groja, nėra kažkokio ypatingo skirstymo orkestre, nes tais laikais buvo saviveikla, kada tu turi taikyti partijas prie žmogaus, nebent jis siekia tobuliau įvaldyti instrumentą, kad galėtų prisitaikyti prie atitinkamo sudėtingumo kūrinio partijos (Maslauskas). Orkestrų maršų įžangas visą laiką pradeda ploną, aukštą garsą sukeliantys pučiamieji instrumentai – trimitai, išsiskiriantys savo agresyviu atlikimu, antraisiais balsais bosas, altas visą laiką gros prieš taktą (sekundos intervalu), o pirmas, antras tenorai, baritonai atlieka dainingas partijas (Zigmantas)
5. Noras turėti didesnės sudėties ansamblį	1. Nors kapeloje griežiantys instrumentai turi savo partijas, noras, kad jų būtų kiek daugiau	Kiekvienas instrumentas turi savo partiją, aišku pirmiausia norisi, kad kapelos sudėtis būtų kiek didesnė pvz. du smuikai, du klarnetai, dvi triūbos – tuomet jau galima muzikuoti. Šiuo metu kapeloje pirmas, antras smuikai atlieka melodiją ir antrąjį balsą, klarnetai vadovaujasi smuikų principu, triūbos atlieka signalinius garsus. Visiems partijas rašau skirtingai, kadangi taip reikia, tokiu atveju viskas susidėlioja į vietas ir kūriniai puikiai suskamba (Maslauskas)
6. Tradicinėje kapeloje kartais apsieičiama vaidmenimis	1. Folkloro ansamblio tradicinėje kapeloje vyrauja partijų apsikeitimas	Folkloro ansamblio „Raskila“ instrumentinėje grupėje aš su armonikininku Vladu griežiu dviem balsais. Aš groju visą laiką melodiją pirmu balsu, o jis nueina į apačią, vėliau grįžta į mano grojamą padėtį. Grieždami „Panevėžio fokstrotą“ aš groju aukštais, o Vladas atlieka melodiją žemais balsais, po to aš prisijungiu prie jo ir kartu pabaigiu kūrinių žemais balsais. Kai groju su smuikininke tai aš armonika griežiu aukštais balsais, o smuikas žemais, vėliau apsieičiame ir grojame atvirkščiai. Labai gražu kai smuikas griežia aukštas gaidas (Sargautas). Kaip išmokstame taip ir grojame. Folkloro ansamblio „Raskila“ instrumentinėje grupėje matoma ryški kito Vilniaus folkloro ansamblio „Nalšia“ įtaka, kada vadovė smuiku visą laiką veda melodiją, o armonikierius armonikos bosais pritaria. Tuo tarpu mūsų kapeloje pagrindinę melodiją, šiek tiek apžaisdamas atlieka armonikininkas S. Sargautas. Kitas armonikininkas Vladas Bagdonas griežia melodiją, kartais ją atlieka per oktava arba antruoju balsu. Dukra, smuikininkė Teklė griežia visai kaip: aukštai, žemai, antru balsu, kitą kartą būna ansamblio vedančioji, kai kuriuose kūriniuose smuikas pradeda vienas ir tik kiek vėliau kiti instrumentai įsijungia. Stengiamės, kad kaip ir

		armonikose kartu yra griežiami pirmas ir antras balsai, lygiai tokia pati situacija ir su smuikais – yra vedantysis ir pritariantysis balsas (Vilienė).
7. Kapeloje labai svarbi visų instrumentų tarpusavio darna	1. Jeigu griežiama iš konkrečios tonacijos, pagal ją derinami absoliučiai visi instrumentai	Kapeloje „Šeduvos bernai“ mes griežiame su A tonacijos armonika, tad basetlę ir smuiką styguojame pagal A tonaciją. Jeigų grotume iš F ar C tonacijų vėlgi tuo pačiu principu sustyguotume instrumentus ir natūraliai savo balsus. Nederantis instrumentas tikrai girdisi ir tas tiesiog ausį rėžia (Bartkus).
8. Įvairių ansamblių instrumentinė sudėtis labai panaši į simfoninio orkestro sudėtį	1. Simfoninis orkestras suformuotas, remiantis liaudiško muzikavimo tradicija	Mažai išmąnydama instrumentinę muziką įsivaizduoju, jog pagal tą liaudies muzikavimo tradiciją yra suformuotas ir simfoninis orkestras, kuriame yra pirmas smuikas arba kapeloje dar ir armonika, kurie veda melodiją, o kiti instrumentai pritaria. Ritminis – bosas, melodijai pritariantis per terciją, kvartą, taip pat kiti instrumentai: antroji armonika, klarnetas (Vasiliauskaitė).

10 lentelė

Ansamblio vadovas, atsižvelgiant į patį instrumentą, balsą ar partiją

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Vadovas, atsižvelgiant į atliekamą partiją	Nuomonės pagrindimas	
1. Dažniausiai akordeonu griežiantis yra ansamblio vadovas	1. Nors akordeonistas pristatomas kaip ansamblio vadovas, retsykais arba ilgesniam laikui juo gali tapti bet kuris kitas muzikantas	Dažniausiai akordeonu griežiantis muzikantas būna ansamblio vadovas. Retsykiai ir eilinis ansamblio narys, pasiūlydamas kokią savo paties kūrinį ar paprastai patardamas kaip groti tartum tampa ansamblio vadovu. Svarbiausia, jog į patarimą ansamblio nariai žiūrėtų palankiai, tuomet viskas bus gerai (Skeiveris). Tikrasis mūsų kapelos vadovas akordeonu neatlieka pagrindinės partijos, o tik akomponuoja. Pagrindinę melodiją atlieka smuikas arba armonika (Milinskas).
2. Kanklių ansamblyje konkretaus vadovo nėra, nes vyrauja demokratija	1. Ansamblyje vyrauja demokratija ir visi iškilę muzikiniai klausimai aptariami bendrai	Visų pirma pas mus šeimos ansamblyje yra demokratija. Pasitariame bendrai dėl repertuaro, kas kam neįsėina, prisitaikome prie kiekvieno. Aišku kalbant apie vadovą pagal amžių galiu save laikyti tuo tikruoju vadovu, bet kaip ir sakiau pas mus yra labai daug demokratijos (Rudis).
3. Ansamblio vadovas, įvairiais solo instrumentais griežiantis aukšto	1. Aukšto lygio, visažinis smuikininkas, klarnetistas ar	Ansamblio vadovas turi būti aukšto lygio, visažinis, kad į kiekvieno orkestranto užduotą klausimą galėtų atsakyti, kiekvienam sugebėtų paaiškinti. Tuo tarpu folklore vadovas turi būti akordeonistas, klarnetistas, kietas smuikininkas, gerai įgarsintas mikrofonais koncerto

lygio muzikantas	akordeonistas yra ansamblio vadovas	metu, sopraninės birbyninės muzikantas. Be abejo vadovas ansamblio nariams turi rodyti, vesti kolektyvą, būti pavyzdžiu, lyderiu, o jeigu tik akomponuos mušdamas būgną, kas šiais laikais deja yra dažnas reiškinys – jis nebus ansamblio vadovas (Stulginskas). Vadovu gali tapti bet kuris, grojantis akordeonu, triūba, klarnetu ar smuiku. Vadovas tas, kuris tą dalyką išmano geriausiai ir yra pabaigęs aukštąjį mokslą. Geriausiai vadovas atsiskleisčių griežiantis pirmu smuiku ar akordeonu taip parodydamas kitiems muzikantams kada konkrečiai visiems reikia įstoti (Maslauskas). Mūsų kapelos tikrasis vadovas groja birbyne. Galbūt priskirčiau ir klarnetistą, kuris labai gerai grojo, buvo pabaigęs muzikos mokyklą, konservatoriją, tik deja šiuo metu jis jau yra miręs (Kisieliū).
4. Ansamblio vadovas visada turi turėti savo požiūrį, savo diktatūrą	1. Vadovas turi mokėti ne tik techniškai atlikti įvairias partijas, bet ir turėti savo požiūrį, atkreipti dėmesį į ansamblyje muzikuojančių nuomonę	Manychiau instrumentas šiuo atveju neturi reikšmės, o ansamblyje vadovas turi turėti savo požiūrį, savo diktatūrą. Kaip vadovas, kompozitorius, mokėdamas visas ansamblio partijas atsiklausyti muzikantų ar jiems tinka tokia partija, išsiaiškinti, o vėliau seka diktatūra. Baisogalos armonikierių ansamblyje vadovas yra tas, kuris išmano kiekvieno muzikanto partiją ir aš kaip vadovas daugiausiai griežiu techniškas vietas, o visi likusieji armonikininkai griežia melodiją, kurioje taip pat atsiranda įdomių technišku vietų, nevengiame melodijos variavimo. (Malinauskas). Nebūtinai vadovas turi griežti pirmu smuiku. Juk vadovas yra tas, kuris sutelkia, suranda muzikantus, sukaupia repertuarą, turi galbūt fenomenalią klausą ir labai gerai girdi sąsambius bei siekia tos garso kokybės. Būdamas vadovu ir turėdamas gerą klausą privalai groti bet kokių instrumentu ir būti pavyzdžiu ansambliui (Vasiliauskaitė).
5. Ansamblio vadovo nestabili pozicija	1. Dažniausiai vadovė, smuikininkė veda melodiją, bet kartais atsiduria ir antrame plane	Dabartinė mūsų vadovė, smuikininkė atlieka daugiau vedamąją partiją, pati užsiima dainų kūryba ir žino kur ką reikia daryti. Tačiau taip pat būna atvejų, kada vadovė atsiranda antrame plane, ypač kai dainuojame senąsias dainas, kurių jinai nemoka, tuomet daugiau vadovauja tas, kurio dainą atliekame (Rapšys).
6. Ansamblio vadovu gali tapti bet kokį instrumentą valdantis muzikantas	1. Vadovu gali būti bet kas, dažniausiai juo tampa griežiantis armonika ar smuiku	Vadovas kapeloje gali būti nebūtinai smuikininkas, bet ir armonikininkas ar būgnininkas, bet dainas dažniausiai veda armonikininkas (Zigmantas). Folkloro ansamblio tradicinėje kapeloje kai nevedu melodijos ją veda smuikas. Jeigu aš kažkam su armonika prigroju tai kaip ir tampa instrumentinės kapelos vedančiuoju, o jei šoku kartu su šokėjais vedančiojo vadovo pareigas perima smuikininkė. Tuo tarpu kapeloje vadovė yra smuikininkė (Stakvilevičius). Ansamblio vadovas yra smuikininkas arba armonikininkas, bet labiau linkstu prie armonikos griežėjo (Vilienė).
7. Ansamblio	1. Ne tik puikiai	Pagrindiniu instrumentu griežiantis ansamblio vadovas – širdis ir

vadovu gali būti ne tik gerai griežiantis, bet ir daug kolektyvui atidavęs žmogus	griežiantis, bet ir gerai kolektyvą pasirodymui paruošęs žmogus geriausiai atsiskleidžia kaip vadovas	atiduota energija kolektyvui. Geras vadovas tas, kuris į koncertą gali kolektyvą paleisti ir vieną. Pavyzdžiui mano vadovaujamame ansamblyje Upytės „Vešeta“ jau po kelių vadovavimo metų siunčiau vieną kolektyvą koncertuoti be manęs, tiesa iki tol labai sunku buvo ansambliečius įtikinti, jog jiems viskas pavyks ir be manęs. Visą koncertinę programą sudėlioju į vietas, išsirinkome geriausiai mokomas dainas, geriausiai mokomus, žinomus šokius ir viskas (Sargautas).
8. Ansamblio vadovas tas, kuris nuo pat įkūrimo jam vadovauja	1. Vedančiojo vaidmenį atliekantis, ansamblį įsteigęs gali tapti vadovu	Vadovas tas, kuris nuo pat susikūrimo vadovauja, šiuo atveju griežia armonika ir pagrinde veda visas dainas, aukščiausiai tonuoja, o mes prie jo antrais balsais derinamės (Bartkus).
9. Pučiamųjų orkestro vadovas tas, kuris geba valdyti bet kokį instrumentą	1. Valdantis bet kokį instrumentą, dažniausiai aukštą tembrą turintį, gali būti orkestro vadovu	Orkestre vadovas gali būti ir bet koku pučiamuoju instrumentu grojantis. Tiesa dideliame orkestre nėra priimta, kad grojantysis gali jam vadovauti. Nedidelės sudėties kaimo orkestre geriausias vadovas yra grojantysis kornetu. Be abejo jisai negros tenoru ar baritonu iš orkestro vidurio, daugiau taikysis prie krašto ir gros kornetu, klarnetu ar triūba (Maslauskas). Jeigu pučiamųjų orkestre nebūdavo muzikanto kaip vadovas pasiimdavau pavyzdžiui bosą ir grodavau. Šiaip dažniausiai aukšto tembro pučiamaisiais instrumentais grojantys muzikantai, trimitininkai, kornetistai galėdavo tapti orkestro vadovais, nes dėl nedidelio šių instrumentų dydžio grojantis muzikantas galėdavo iškelti instrumentą aukštin, tarytum diriguotų, taip pat kapeloje diriguoti galima ir su smuiku (Zigmantas).

11 lentelė

Muzikos instrumentais muzikuojančių vaidmuo (paskirtis) ansamblyje, vedant ar pritariant balsais, partijomis

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Muzikuojančių vaidmuo ansamblyje	Nuomonės pagrindimas	
1. Svarbus vienas kito susiklausymas ansamblyje	1. Privalai labai klausyti ne tik savo, bet ir kitų instrumentų atlikimą	Kaip išmokai taip ir groji, taip pat be galo turi klausyti kitų atlikimo – tai yra svarbiausia. Vadovė visą laiką tik geruoju kartas nuo karto pataria, pasiūlo kaip reiktų teisingai atlikti muzikos kūrinių (Skeiveris).
2. Atliekant kūrinių dviem balsais melodija tampa gyvesnė	1. Svarbus dviejų balsų sutarimas, tokiu atveju melodiją taps	Vedant ir pritariant instrumentais išgautas garsas gaunasi įdomesnis, gyvesnis, gražiau pavyksta atlikti kūrinių. Kada ansamblyje grojama dviem balsais įnešama tokio gyvumo (Rudis).

	įdomesnė	
3. Svarbus griežiančių muzikantų meistriškumas	1. Vaidmuo atsiranda tuomet kai instrumentas yra meistriškai valdomas	Gal tų muzikantų meistriškumas tai lemia. Jeigu jie meistriškai tuos instrumentus valdo tokiu atveju atsiranda vaidmuo ir grožis. Jei kūrinys vietoje penkių akordų, padarys kokius dešimt akordų su giminingomis natomis ir improvizacijomis bus puiku. Tas vaidmuo labai priklauso nuo muzikanto sugebėjimo (Stulginskas).
4. Kiekvieno muzikuojančio vaidmuo lygiaverčiai svarbus	1. Ansamblyje nėra išskirtinių muzikantų, visi yra lygūs ir vienodai svarbūs	Ansamblyje visi muzikantai turi savo vaidmenį ir kiekvienas vaidmuo yra lygiaverčiai svarbus. Jis visumoje ir sudaro tai ko reikia. Pavyzdžiui Baisogalos armonikierių ansamblyje būna tie kurie veda melodiją, dažniausiai tai darau aš, kai ant akompanimento techniškai užgroju variacijas, o visi kiti muzikantai melodiją techniškai akomponuoja. Tiesa šiuo metu ansamblį lanko jauna mergaitė kuri ne visada sugroja melodiją taip kaip priklauso, o ten kur nepavyksta akomponuoja (Malinauskas). Kiekvienas instrumentas ansamblyje turi savo vaidmenį ir jeigu sakykime jis melodiją veda ir staiga nebeveda ar klarnetas nebepritaria – tai primena eilinio orkestro repeticiją, kada atsiranda disonansai, disharmonija ir orkestras subliūkšta. Taigi kapeloje, ansamblyje kiekvienas turi savo vietą, partiją ir tik tų partijų harmonija sukuria muziką (Vasiliauskaitė).
5. Griežiančių pritariamaisiais balsais svarba	1. Visi kapeloje esantys, balsai yra vienodai svarbūs. Ypatingai antrieji balsai, be kurių melodija gerai nesuskambės	Visi balsai kapeloje reikalingi, kartais eina atskiri balsai. Didelę reikšmę turi ir pritariamieji balsai, nes be jų niekas neįšeis (Rapšys). Manau, kad antras balsas yra dar svarbesnis negu pirmas, nes pirmu balsu grodamas gali dar ir prisigalvoti kaip tu tą melodiją atliksi. Pats klausytojas taip pat gali įsivaizduoti tą pirmąjį balsą, bet antras, pritiriamasis balsas yra žymiai svarbesnis, jo galimybės didesnės, pirmu atliksi tik melodiją, o antru pritarsi, naudosi apatinę trečią balsą – plati atlikimo amplitudė. Tuo tarpu orkestre toks dalykas nėra ant tiek svarbus, kiek kapeloje kadangi kapelos vadovas pats užrašo muziką natomis, jaučią atsakomybę ant kurio muzikanto pečių užkrausi tam tikras parašytas partijas. Orkestre dažniausiai groji iš jau pačių kompozitorių parašytų partitūrų ir kuriam autorius muzikantui davė svarbesnį vaidmenį tai tam, ir bus svarbesnis vaidmuo (Maslauskas).
6. Vokalinis ir instrumentinis atlikimas kartu	1. Instrumentai derinami prie vokalių dainų	Instrumentinį atlikimą deriname prie dainų, kurias dažniausiai ir atliekame (Kisielių).
7. Kūrinį pradedančio muzikanto atsakomybė	1. Pradėti griežti kūrinį be klaidų yra be galo atsakingas veiksmas	Yra pagrindinis vedantysis į kurį visi žiūri ir prie kurio stengiasi pritapti, tas pats ir grojant instrumentais, mes turime vieni kitus girdėti. Buvo tokių atvejų kada išeina ansamblis į sceną, pristato dainą, o tu staiga pradedi griežti kitos dainos melodiją, taip išgąsdindamas kitus kapelos muzikantus, nes visi kiti nusiteikę griežti jau pristatytą dainą, tačiau viskas akimirksniu susidėlioja į savo vietas ir grojame kūrinį, kurio neturėjome groti. Lygiai taip pat ansamblio smuikininkė grieždama visai

		kitą melodiją išmuša mane iš vėžių, atsiranda pasimetimas, armonika griežia tą, ką smuikas, o galva galvoja apie visai kitą kūrinį. Mes kaip dalyviai šioje situacijoje nesutrinkame ir publikai neišsiduodame, kad kažkas pas mus negerai (Sargautas). Nuo vedančiojo orkestranto beveik viskas priklauso, tačiau svarbus ir pritariantysis, nes jeigu jisai nesugebės pritarti bus blogai. Kaip orkestro vedantysis užveda taip viskas ir vyksta. (Zigmantas).
8. Tinkama tonacija ir įvairių tradicinės kapelos instrumentų tarpusavio darna	1. Svarbus tinkamos tonacijos parinkimas ir tarpusavio derėjimas	Ansambliis turi groti pagal pagrindinį instrumentą, pasirinktą tonaciją ir būtent pagal tą principą vyksta teisingas tonavimas, nes kitu atveju nelabai kas ir pavyks. Jeigu tarpusavyje nederės instrumentai ar vokalas, iškart bus chaosas. Vokale vadovas yra vedantysis, o visi kiti pritariantieji (Bartkus). Folkloro ansamblio tradicinėje kapeloje vienas muzikantas griežia vienoje oktavoje, tuo tarpu kitas kitoje oktavoje ir jei jie tarpusavyje grodami sutaria toks muzikavimas tik papuošia atliekamą melodiją. Netradicinėje kapeloje kiekviename kūrinyje vedančiųjų pareigos kas kartą keičiasi. Melodijos pajvairinamos, pagražinamos, suteikiama atspalvių ir būtent tas suteikia tą įvairovę (Stakvilevičius).
9. Dažnas folkloro ansamblio tradicinėje kapeloje griežiančiojo vaidmens apsiskeitimas	1. Visi instrumentais griežiantys muzikantai yra lygiaverčiai svarbūs, tad bet kuris gali tapti vedančiuoju	O čia kaip pasiskirstai. Jeigų pirmoji armonika yra vedančioji, tai ta armonika nebūtinai gali būti ta vienintelė, nes yra ir antroji armonika, kuri lygiai taip pat gali būti vedančioji ir kartais mes ansamblyje taip ir darome – apsiukeičiame partijomis, balsais. Taip pat vedančiojo vaidmenį užleidžiame ir smuikui, kontrabosui, bet čia manyčiau yra pats paprasčiausias būdas. Dažniausiai yra du smuikai, tad vienas veda, o kitas taria, jei būna smuikas ir armonika tai armonika veda, smuikas taria. Kiek teko būti ekspedicijose tai yra vienas pagrindinis instrumentas, o visi kiti, papildomą funkciją atliekantys instrumentai (Vilienė).

12 lentelė

Ansamblio, kapelos balsų, partijų išsidėstymas

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Ansamblio balsų išsidėstymas	Nuomonės pagrindimas	
1. Kiekvienas muzikantas atlieka konkrečios melodijos tam tikrą partiją	1. Kūrinio melodija atliekama įvairiais balsais, vieni ją veda, o kiti pritaria	Kiekvienas muzikantas atlieka tos pačios melodijos partijas taip kaip jam išeina. Smuikas atlieka vieną melodiją, armonika kitą, o kartais ir akomponuoja (Skeiveris). Kapeloje kūrinys atliekamas kartu. Yra atlikėjas kuris aukštai veda smuiko melodiją, o likusieji kitais instrumentais jam pritaria. Tas pats ir dainavime. Daug ką lemia pačių instrumentų atlikimo galimybės ir jeigų paimsi A tonacijos armonika tai šioje tonacija ir dainuosi, jei C tonacijos armonika – šioje dainuosi (Milinskas).

		Baisogalos armonikierių ansamblyje vadiname daugiausiai partijomis: pirmoji, antroji, trečioji armonikos partija tiesa mažai buvo atvejų kada trimis balsais grotume. Pačioje pradžioje išdėstymas buvo toks: vedančioji melodija, vieni gali aukštai grioti vienoje, kitoje oktavoje, aukščiau ar žemiau tą pačią melodiją, bet ne visą laiką. Dažniausiai visi iš klausos grodavome kūrinio pačią melodiją, o silpnesni muzikantai akomponuodavo tam tikras vietas. Kiek vėliau pradėjome dalintis partijomis, vieni grojo vienoje, kiti kitose pozicijose (Malinauskas). Išsidėsto kaip kur reikia. Vadovė paskirstė ir mes stengiamės išsilaikyti vienoje ar kitoje partijoje. Aišku ne visada tas pavyksta, reikia daugiau repeticijų, bet dažniausiai surandame tą poziciją, kurioje turime groti (Rapšys). Smuikai melodiją veda arba taria antru balsu, klarnetas atlieka perbėgimus, melodijos neatlieka, o triūba atlieka signalus tiek aukštai, tiek žemai. Partijas pritaikai pagal instrumento paskirtį, pavyzdžiui kontrabosas atlieka žemus akordus, o akordeonas akordais akomponuoja. Kiekvienas instrumentas turi savo funkciją, nes kitu atveju gali nederėti bendras kapelos skambesys (Maslauskas). Folkloro ansamblyje išsidėsto taip kaip išeina, armonikieriai dažniausiai veda melodiją su terciniu pritarimu, o smuikas melodiją papuošia savo pritarimu, kartais net per oktavą. Netradicinėje kapeloje melodiją dažniausiai veda smuikas, aišku būna atvejų, kada melodiją vedu pats grodamas lumzdeliu, armonika melodiją apgroju, o akordeonas tik pritaria akordais (Stakvilevičius). Ansamblyje yra vedantysis – smuikas ar armonika ir pritarėjai turavotojai – antroji armonika, bosauninkai, bosavonys basetlija ir būgnas (Vasiliauskaitė). Pučiamųjų orkestre pirmojo ir antrojo trimitų, tenorų, ir baritonų partijos tarpusavyje skirdavosi per terciją. Būdavo atvejų kai kornetu tekdamo groti trimito partijas, o juk tai nėra visiškai identiški instrumentai, bet dažniausiai trimitas atlikdavo vienas savo partiją, o kornetų galėdavo būti net keturi. Trimitas atliekant orkestrinį kūrinį kaip yla iš maišo išlysdavo savo aukštu skambesiu ir vėl pasislėpdavo (Zigmantas).
2. Ansamblyje kūriniai dažniausiai atliekami dviem balsais	1. Instrumentas naudojamas vienas ir tas pats, tad natūralu, jog daug balsų neišgausi	Ką mes turime taip ir grojame, jeigų dviem balsais tai dviem balsais, jei trise, keturiese tai kažko ypatingo ir nepadarysi, vis vien reikės groti dviem balsais. Jei kalbėtume apie didelius orkestrus tai ten pirmi, antri smuikai, o pas mus viskas žymiai paprasčiau, kaip susėdome taip ir grojame (Rudis).
3. Balsų išsidėstymą lemia partitūros	1. Kas parašyta partitūroje, tuo ir vadovaujiesi	Viskas priklauso nuo partitūros, nurašai natas į atskiras knygeles ir jas atskirai orkestrantams pateiki, tuomet prie kiekvieno saviveiklininko muzikanto sėdi ir jį išmoka tą partiją (Stulginskas).

		Išsidėsto pagal partitūrą, visi yra reikšmingi ir tos partijos kurios yra parašytos, kurios yra numatytos visos yra reikšmingos ir lygiavertės. Partijos ar balsai neturi kažkokių specifinių pavadinimų, tiesiog vadinu jas balsais, ar smuiko, kontraboso partijos (Malinauskas). Tuo tarpu pučiamųjų orkestre balsai išsidėsto pagal partitūrą, kokiam instrumentui partitūra parašyta, tą konkretus instrumentas ir privalės atlikti (Maslauskas).
4. Svarbus kapelos vedančiųjų instrumentų įgarsinimas	1. Pasitelkiant įgarsinimą išryškinami pagrindiniai instrumentai	Jeigu tradicinę kapelą stebėtume scenoje absoliučiai visi instrumentai turėtų stovėti prie mikrofonų, tačiau išryškinti reikėtų vedančiuosius instrumentus, jie turi arčiau stovėti, aiškiau matytis, nes daugumoje ansamblių taip yra priimta (Zigmantas).
5. Tradicinės kapelos išsidėstymą lemia dumplinis instrumentas armonika	1. Kaip armonika sukonstruota taip pagal ją turi išsidėstyti kiti kapelos instrumentai. Dažnai folkloro ansamblyje kapela stovi kairėje, o likusieji dalyviai dešinėje, tačiau galimas ir atvirkštinis variantas	Jei kalbėčiau iš savo kaip armonikininko pozicijos tai nuo manęs į kairę pusę stovi visi bosiniai instrumentai: basetlė, būgnas, o dešinėje pusėje smuikas ir kiti aukštą tembrą turintys instrumentai – išsidėsto taip kaip yra padaryta armonika: kairėje bosai, o dešinėje melodiniai balsai. Pavyzdžiui kolega, armonikininkas Vladas stovi man iš armonikos bosų pusės, mat jam lengviau pasirinkti melodiją pagal mano spaudžiamus bosus, taip pat jis dažniausiai atlieka antrąjį armonikos balsą. Viskas labai priklauso nuo pačių žmonių pripratimo, nes žiūrint bendrai į folkloro ansamblį iš žiūrovo pozicijos kapela dažniausiai stovi kairėje, o likusieji ansamblio nariai dešinėje pusėje. Tuo tarpu mano vadovaujamame Upytės folkloro ansamblyje kapela stovi dešinėje pusėje tam, kad dainuojantys aiškiau girdėtų armonika atliekama dainos melodiją, nes priešingu atveju jie girdėdami armonikos bosavimą sunkiau susigaudys kokia yra tiksli dainos melodija (Sargautas).
6. Folkloro ansamblio tradicinėje kapeloje svarbus taisyklingas instrumentų išsidėstymas	1. Visi įvairaus tipo instrumentų balsai privalo išsidėstyti taip kaip jiems priklauso	Kapelos balsai, partijos išsidėsto taip kaip priklauso. Vienintelis dalykas ką mes darome tai yra taisyklingas instrumentų sustojimas: smuikai, armonikos, basetlė ir būgnas. Smuikai visą laiką turi stovėti iš dešinės pusės, tam kad girdėtų armonikos melodiją, o basetlė ir būgnas, kadangi yra bosiniai ir funkciniai instrumentai stovi prie bosų. Tai yra natūralu, nes jeigu smuikas atsistotų prie armonikos bosų, jis tiesiog negirdėtų armonika griežiamos melodijos. Kaip šiuo metu yra išdėstyti instrumentai, lygiai taip pat jie buvo išdėstyti ir prieš šimtą metų (Vilienė).

13 lentelė

Kiekvieno ansamblio, kapelos muzikos instrumento, atliekančio tam tikrus balsus, partijas tembrinės charakteristikos

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Instrumento išgaunami tembrai	Nuomonės pagrindimas	

1. Ansamblio instrumentų tarpusavio darna	1. Svarbus visų naudojamų instrumentų tarpusavio derėjimas	Kiekviena melodija turi savo garsą tik svarbu kad visi partijas atliekantys instrumentai tarpusavyje derėtų, neatsirastų kokie pašaliniai, nereikalingi balsai. Instrumentai dažniausiai derinami prie standartizuotos rusiškos armonikos (Skeiveris).
2. Ansamblyje naudojamų kanklių garso tembras	1. Kiek instrumentas gali, tokį tembrą ir suteikia	Ką kanklės iš savęs duoda, toks ir garso tembras. Kiekvienos kanklės šiek tiek skirtingai skamba, pavyzdžiui tėvo kanklių išgaunamas garsas minkštesnis, lyriškesnis, o mano gamintų kanklių grubesnis, daugiau galime išgirsti metalo skambesio (Rudis).
3. Svarbi pasirinkta tonacija, atlikimas ir patalpos akustika	1. Atsižvelgiant į kapelos vokalistų balsų galimybes taip parenkama konkreti tonacija. Bendras kapelos skambesys labai priklauso nuo atlikimo ir patalpos akustikos	Kapeloje turime įvairių tembrų muziką, bet beveik visą laiką grojame iš A tonacijos. Anksčiau daugiau koncertuodavome su C derinimo armoniką, nes dainuoti žemai su ja yra patogiu, nereikia rėkti, tačiau yra kita problema – instrumentas nesuteikia tokio skambesio, lyginant su A tonacijos armonika. Mėginat prisitaikyti prie kapelos atlikėjų balsų, taip parenkamos reikalingos tonacijos armonikos. Kalbant apie bendrą ansamblio, kapelos garsą daug kas priklauso nuo pačios patalpos akustikos. Jei ji prasta, pasitelkiame į pagalbą garso sustiprinimo priemonės – mikrofonus (Milinskas). Šiuo metu pastebėjome, jog basetlė silpnai girdisi, tad nusprendėme sustiprinti garsą mikrofono pagalba. Dainuojant dainą su instrumentiniu pritarimu, instrumentai turėtų tyliau skambėti tam, kad neužgožtų dainavimo. Taip pat labai svarbus yra smuiko skambesys, kad kiti ansamblio dalyviai girdėtų pačią melodiją ir žinotų kada reikia įstoti ar pabaigti kūrinį (Rapšys).
4. Kiekvieno instrumento individualus garso tembras	1. Kapeloje kiekvienas, įvairaus tipo instrumentas turi savitą išgaunamo garso tembrą	Šioje situacijoje reikia analizuoti kiekvieną instrumentą, nes klarnetų arpedžinis grojimas turi savo spalvą, pobūdį, jie būna kaip vedantys, papuošiantys kūrinį instrumentai. Pučiamųjų grupė, triūbos turi savitą, kitokį tembrą, daugiausiai naudojami iškilmingai kūrinio vietai atlikti. Smuikų galimybes mes jau žinome. Visą tai sulipdoma į vieną krūvą tam, kad gautųsi skirtingus tembrus, atspalvius turinčių instrumentų sąskambiai. Čia pagal poreikį, ką užmano autorius tą ir panaudoja. Tuo tarpu Baisogalos armonikierių ansamblyje gali būti skirtingi tembrai, partijos, atlikimo savybės, kitokia technika, skiriasi ritminės figūros, vienas atlieka melodiją, kitas akomponuoja, ritmas ir tembras juk skiriasi (Malinauskas). Kai kapeloje visi instrumentai kartu groja reikia ieškoti sąskambių. Jeigu nedaug instrumentų ar vieno kokio balso trūksta reikia žinoti koks bus sąskambis – ar tercija, kvarta, seksta, o gal oktava, nes kiekvieną kartą ansamblis gali skambėti vis kitaip. Tembrai labai priklauso nuo išdėstymo, kaip tuos instrumentus suporuosi. Taip pat labai priklauso nuo paties kūrinio autoriaus, kaip jis parašė partijas (Maslauskas). Folkloro ansamblyje armonika melodiją atlieka sodriai kaip pritiriamasis

		instrumentas, smuikas išryškina melodiją, duoda jai skaidrumo, lumzdeliu pagražinama, pajvairinama, o basetlė suteikia melodijai pagrindą. Tuo tarpu netradicinėje kapeloje smuikas ir lumzdelis kūrinio melodijai suteikia šviesumo, ryškumo, armonika papuošia, kartais ją vedą, akordeonas savo akordais užpildo, o kontrabosas savo bosu pritaria (Stakvilevičius). Pagrindinė vedančioji armonika atlieka aukštesnį tembrą, antrosios armonikos perėjimai būna į žemesnius balsus, tokiu atveju tembras tampa sodresnis. Smuikas nelygu kokią partiją atlieka, jeigų melodiją vedą tuomet yra skaidrus, skaistus ir aukštas, o jei turavoja, atlieka visokius vingius, nuvažėvimus tuomet pasikeičia. Basetlija pažaidžiamė, nes jinai gali skambėti tik kaip funkcinis instrumentas, bet lygiai taip pat gali prie tų funkcijų atsirasti ir perėjimai, kurie atliekant gražų romansą tik pagražina melodiją. Tik tiek tai jau yra nebe tradicinis grojimas, ką dažnai matome kitų kolektyvų atlikime, tai nėra gerai ir mes stengiamės taip groti labai retai (Vilienė).
	2. Begalo svarbi pučiamųjų instrumentų giminė ir bet kokių, įvairaus tipo pučiamųjų instrumentų išgaunamas skirtingas garso tembras	Ypatingai išryškėja pučiamųjų giminė net simfoniniame orkestre. Pučiamųjų orkestre paties žemiausio tembro Es ir B bosus sujungus išgaunamas pasakiškas garsas. Turint keturis saksofonus: sopraną, tenorą, altą ir bosą, padarius orkestruotes jie kartu suskambės taip pat maloniai, tiesa prie jų dar trūksta bosų ir mušamųjų. Klarnetai mano vadovaujamo orkestro atliktoje „Slavų polkoje“ dalių tarpuose papuošia orkestrą ir apskritai kiek orkestre daug tų tembrų yra. Voltorna, fagotas skleidžia švelnų, malonų, žemo ir aukšto tembro garsą. Ar folklore yra tiek smuikų kiek jų yra simfoniniame orkestre ir kokią nuostabią harmoniją galima išgirsti iš vienu metu griežiančių dvidešimties smuikų? (Stulginskas). Kiekvienas instrumentas turi savo tembrą, pavyzdžiui triūba ir klarnetas tarpusavyje labai skiriasi, reikia žinoti kaip tą tembrą išgauti. Jeigų bus sudubliuota fleita su bass klarnetu tai vienaip skambės, jei parašys tik vienai fleitai skambės kitaip, o juk tembrai išgaunami grojant unisonu arba neunisonu, kokie instrumentai, prie kokio akordo, grupės lipdomi ar saksofonai prie triūbų, ar saksofonai prie valtornų – sąskambiai skirsis (Maslauskas). Atliekant orkestro maršą, o ypač jo trečiąją dalį „trio“ pagrinde ją atlieka bosai su baritonais, o aukštesnį tembrą turintys pučiamieji tik vienu ritmu akomponuoja. Būdavo atvejų kada trimitai vesdavo melodijas, kiekvienas orkestrantas atlikdavo savo partiją ir visas grojimas, pasiskirstymas iš to ir susidarydavo (Zigmantas)
5. Dumplinio instrumento, armonikos	1. Armonikos garso išgavimo ir techninės	Yra dainų, ypač romansų, kuriems reikia melodinių sąskambių, jie pagrįsti rusišku stiliumi ir būdingas minoriškumas. Teko susidurti su vienu armonikos grojimo būdu, kai grojant standartizuota rusiška

techninės galimybės, norint išgauti garso tembrą	galimybės, bosų svarba, atliekant kūrinį	armonika naudojamas perėjimas bosais. Klausant iš kompaktinio disko atliekamą kūrinį nesupratau kaip bosais galima groti melodiją, daryti perėjimus, tačiau pradėjus ieškoti pasirodo jie yra trečiojoje armonikos bosų eilėje. Čia įvyksta tam tikras melodijos pastiprinimas žemais balsais, tik tuo atveju pritildai tuos aukštus melodinius balsus tam, kad girdėtųsi bosiniai perėjimai (Sargautas).
6. Bendras visos tradicinės kapelos tembrų apibūdinimas	1. Kapeloje griežiantys instrumentai visada turi tas pačias partijas	Kapeloje visą laiką pirmi balsai būdavo aukštesni, o antri balsai grodavo tercijos, kvartos intervalais žemiau, pagal partitūrą arba iš klausos (Zigmantas).

14 lentelė

Tam tikrus balsus, partijas atliekančių muzikantų muzikiniai gebėjimai

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai (citos)
Muzikantų muzikiniai gebėjimai	Nuomonės pagrindimas	
1. Muzikavimo svarba nuo pat vaikystės	1. Nuo vaikystės instrumentu griežiantis šiuo metu yra virtuožas	Kurie muzikantai nuo pat mažumės muzikuoja tie ir sugeba gerai groti, o atėjusiems į ansamblį naujiems dalyviams, nemokantiems groti, nežinantiems vietinio repertuaro reikia dar nemažai įdėti pastangų (Skeiveris).
2. Beveik visi ansamblio muzikantai savamoksliai	1. Iš kanklių ansamblio tik keli yra daugiau su muziką susidurę, o likusieji savamoksliai muzikantai	Kalbant apie skambinimą kanklėmis praktiškai mes visi, tiek aš, tiek mano anūkai esame savamoksliai muzikantai. Tiesa mane skambinti pamokino motina Ona Rudienė, tad daug jos kūriniiu atlieku. Pirmiausiai pats išmokstu ir po to anūkus pamokau, stengiuosi parinkti kuo paprastesnį kūrinį, dainelę. Gaidų beveik visi nepažystame tik vyriausias anūkas Mindaugas, kuris šiek tiek mokėsi muzikos rašto. Gyvenime ne vien muzika yra svarbiausia, bet ir šeimos tradicija, santykiai, draugystė, ir bendravimas (Rudis).
3. Vidutiniškai ar net minimalūs muzikiniai gebėjimai	1. Blogiausias dalykas kai reikia mokinti savamokslį, vidutinius ar tik minimalius gebėjimus turintį muzikantą	Čia yra didžiausia problema. Kokiais muzikiniais sugebėjimais gali pasižymėti nuo traktorius vairo į orkestrą atėjęs saviveiklininkas? Saviveiklininkas yra mėgėjas kuris turi aukotis dėl viso šito, prarasti daug laiko, bet ar tai įmanoma pasiekti. Pavyzdys kapela „Giminės“, kuriai vadovauja moteris, o jai padeda artimi žmonės, svetimų muzikantų šioje kapeloje nėra – tokiu būdu ši kapela ir išsilaikė net iki šių dienų (Stulginskas).
4. Vaidmenų apsikeitimas griežiant	1. Sudėtingą melodiją duodi griežti gabesniai	Toks tas gebėjimas, groji ir tiek. Būna atvejų, ypač per kasmet rengiamas „Kapelmaušio“ šventės, kuriose reikalaujami privalomi kūriniai, bet ne iš paties ansamblio repertuaro. Jie techniškai yra

sudėtingesnį kūrinį	muzikai atlikėjui	sudėtingesni, kartais atliekant sudėtingą melodiją neužtenka armonikos galimybių, tad negroji ir lauki konkrečios vietos, leisdamas kitiems kapelos nariams pasireikšti, ypač birbynei ar akordeonui, kurie, ir veda pačią kūrinio melodiją (Milinskas). Baisogalos armonikierių kapeloje visada geresniam, gabetesniam muzikantui duodavau sudėtingesnę, techniškesnę partiją, o kurio gebėjimai mažesni paprastesnę partiją (Malinauskas).
5. Viso ansamblio gebėjimas muzikuoti vadovo akimis	1. Rašydamas partijas atsižvelgi į bendrą kolektyvo gebėjimą muzikuoti	Kada muziką rašai savam kolektyvui kaip vadovas visada atsižvelgi į bendrą kolektyvo gebėjimą muzikuoti. Turi savo instrumentinę sudėtį, žinai ką triūbos, smuikai gros, pagal kiekvieno muzikanto sugebėjimus rašai partitūrą. Visą gyvenimą aš tą darau, rašau partijas ir ne tai ką aš sugalvojau, bet atsižvelgdamas į muzikantą, viską darai pagal tai kokią turi medžiagą, iš to, ir lipdai – tai yra pagrindas, kapela skamba visada gerai, muzikantai grieš su ūpu ir niekada nebus prievartaujami (Malinauskas).
6. Muzikinį išsilavinimą turinčių ir savamokslių muzikantų atlikimo galimybės	1. Tie kurie gabūs muzikai be problemų gali išmokyti bet koki kūrinį, o savamoksliams, kurie ypatingai vadovaujasi savo klausa yra kur kas rimtesnis iššūkis	Tiems, kurie turi muzikinį išsilavinimą kūrinius išmokyti yra gana paprasta, viskas vyksta savaime, nes jie yra muzikos specialistai, o be muzikinio išsilavinimo yra kur kas sunkiau, tačiau kažkiek gelbsti geros klausos turėjimas. Taip pat atsiranda ir tokių, kurie kaip ir norėtų muzikuoti, tačiau visiškai nepataikydami kūrinio melodijoje gadina bendrą ansamblio vaizdą. Pavyzdžiui pučiamųjų orkestre sėkmingai dalyvavo gabus muzikantas Morkūnas iš Raguvos. Neužilgo orkestro vadovas jam liepė pūsti pirmą triūbą, taip pat juo susidomėjo ir kiti muzikos entuziastai ir patarė toliau siekti muzikos aukštumų. O jei negabus muzikantas, tuomet ateina kelis kartus ir išeina (Rapšys). Kiekvieną muzikantą panaudoji pagal jo sugebėjimą ir jeigu muzikantas gerai valdo instrumentą tai tada ir jo gebėjimai yra geri. Akordeonistas, taip pat kontrabosistas mano vadovaujamoje kapeloje atlieka tik funkcijas – tokiu atveju muzikantas yra pradinio lygio, negalintis atlikti pačios melodijos ar netgi gamos. Geram triūbos putikui galima parašyti ir sudėtingesnę melodiją. Pastebėjau, jog laikui bėgant mano kapeloje prastai grojantys muzikantai pasiekia tikrai neblogą lygį, vis lengviau pagauna kaip reikia atlikti konkrečią melodiją. Orkestre grojantys muzikantai pasižymi pirmiausia savo profesionalumu, mažos sudėties savamokslių muzikantų orkestrėlyje kas kaip sugeba taip ir groja, būdamas vadovu parenki partijas pagal muzikanto sugebėjimą (Maslauskas). Gerai smuiku griežiantis muzikantas tai aukštus muzikos mokslus pabaigęs asmuo, nes nekiekvienas tokiu instrumentu gali pagriežti. Kapeloje būtent pirmąją partiją atlieka smuikas arba armonika, o antrąją partiją likusieji instrumentai (Zigmantas).
	2. Nedažnas ir	Dauguma folkloro ansamblio muzikantų savamoksliai, tik mano šeimos

	savamokslis muzikantas geba puikiai iš klausos atlikti melodiją	nariai, vyras Gvidas ir dukra Teklė yra daugiau paragavę muzikinio mokslo. Tuo tarpu savamokslis armonikininkas S. Sargautas puikiai iš klausos pagauna melodiją ir ją apgrojį, apžaidžia savo mėgiamu stiliumi. Kito armonikininko V. Bagdono melodijose galima pajauti rusiško tembro spalvų, kadangi jis moka nemažai rusiškų kūrinių. Ansamblyje tokių slaviškų kūrinių stengiamės kiek įmanoma labiau vengti (Vilienė). Didžiausias gebėjimas yra melodijos atlikimas iš klausos. Dauguma ansamblio narių yra savamoksliai muzikantai ir tik du profesionalūs muzikantai prie kurių mes dažniausiai derinamės. Jie melodiją išmoksta iš natų, o likusieji iš klausos pagauname – tokiu principu išmokstame naują kūrinių (Kisieliū).
7. Didžiausias gebėjimas – muzikinio kūrinio improvizavimas	1. Norit į kūrinių įdėti savos improvizacijos turi turėti ir atitinkamų gabumų	Didžiausias muzikantų gebėjimas atliekant kūrinių tarp taktų įdėti savos improvizacijos, papuošimų, nes tik tai gali papuošti kūrinio melodiją. Tokį muzikavimą galima rasti Šeduvos bernų kapelijoje, kurioje vadovas grieždamas armonika dažnai tai daro ir niekada jų nesumaišys su kitais ansambliais. Bendrai muzikantai turi būti gabūs pagroti vienokiu ar kitokiu muzikos instrumentu, o ypatingai armonika tuos pragrojumus, melodijos vingelius (Sargautas). Mūsų kapelos vadovas su armonika geba atlikti įvairiausias variacijas, bosistas su basteliu perėjimus, smuikininkas taip pat aukštai ar žemai paimprovizuoja. Grodami kūrinių kartais iškeliamė vieną ar kitą savo kapelos muzikantą kaip solistą (Bartkus). Folkloro ansamblyje smuikininkė geba improvizuoti, pajvairina melodiją, nes šiam instrumentui reikalinga įpatinga klausos. Kiti, daugiausiai savamoksliai muzikantai atlikdami melodiją taip pat improvizuoja. Tuo tarpu netradicinėje kapeloje vyrauja muzikantų išradingumas ir kiek tu sugebi atiduoti savęs muzikai, ją išreikšti, paryškinti, tokį rezultatą, ir gauni (Stakvilevičius). Ansamblių, kapelų muzikantai pirmiausia turi turėti gerą klausą, kad išgirstų savo melodinę liniją ir tik tuomet ją muzikos instrumentu atlikti. Kiek aukštesnis muzikavimo lygis būtų – improvizavimas, kada grodamas gali nuslysti ir vėl sugrįžti (Vasiliauskaitė).
8. Pučiamųjų orkestre didžiausias gebėjimas atlikti tau paskirtą partiją	1. Kiekvienas orkestre privalo gebėti groti iš jam paskirtos partijos	Bet kokį instrumentą kiekvienas muzikantas turi valdyti gerai, mokėti savo partiją. Orkestruose tai buvo privaloma, net būgnininkas ir tas turėdavo groti iš natų. Antrąją partiją atliekantys trimitai yra žemesnio tembro, nes su muštukiniais pučiamaisiais instrumentais grojant ne visada pavyksta išgauti aukštas gaidas, viskas priklauso nuo lūpų padėties. Svarbiausia, jog ansamblyje vedantysis neišeitų iš melodijos (Zigmantas).

4. NUOTRAUKOS

4.1. Kanklininkų ansambliai

16 pav. Panevėžio septynių kanklininkų ansamblis „Sigutė“ 1998 m. liaudies kanklininkų sambūryje Panevėžio muzikiniame teatre. Iš kairės sėdi vadovė Konstancija Marcinkevičienė ir Regina Daniūnienė. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

17 pav. Rudžių giminės ansamblis 2002 m. laukia savo pasirodymo prie Marijonų koplyčios Panevėžyje. Kęstutis Rudis su anūkais, iš kairės: Žygimantas, Vytenis, Mindaugas. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

18 pav. 2002 m. Rudžių šeimos ansamblis skambina kanklėmis Krekenavos šventėje. Iš kairės: senelis Kęstutis Rudis ir anūakai Žygimantas, Naglis, Vytenis ir Mindaugas Rudžiai. K. Rudžio asm. arch. nuotraukos.

19 pav. Rudzių giminės ansamblis apie 2000 m. kankliuoja šventėje Panevėžyje. Iš kairės: anūkas Vytenis, senelis Kęstutis Rudis, Mindaugas ir Žygimantas. Nuotr. iš K. Rudžio asm. arch.

20 pav. Garsaus Panevėžio krašto kanklių meistro Stanislovo Rudžio pagaminta spintelė, skirta kanklėms laikyti, apie 2000 m. Šalia sėdi jo sūnus Kęstutis Rudis su anūku Vyteniu. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

21 pav. Užpalių, Utenos r., kanklių ansamblis (vad. Asta Motuzienė) ir paskutinėje eilėje iš dešinės Rudzių giminės ansamblis 2010 m. Ustronės knygnešių muziejuje. Iš dešinės: anūkas Naglis, senelis Kęstutis Rudis, anūkai Mindaugas, Žygimantas ir Vytenis. K. Rudžio asm. arch. nuotr.

4.2. Ramygala

22 pav. Apie 1950 m. Ramygalos kultūros namų devynių muzikantų dūdų orkestras žygiuoja Ramygalos gatvėmis. Ramygalos gimnazijos muziejaus arch. nuotr.

23 pav. Ramygalos kultūros namų styginių instrumentų ansamblukas apie 1960 m. Ramygalos gimnazijos muziejaus arch. nuotr.

24 pav. Ramygalos kultūros namų mišrus ansamblis apie 1964 m. Ramygalos gimnazijos muziejaus arch. nuotr.

4.3. Vadokliai

25 pav. Vadoklių kultūros centro tradicinė kapela „Susiedai“ (vad. Alpas Mulevičius) 2022 m. tradicinių kapelų šventėje – varžytuvėse „Prie aukštaitiškos klėtelės“ Smilgių etnografinėje sodyboje. Antroje eilėje iš kairės armonikininkas Vidmantas Skurdenis, kontrabosininkas Dovydas Butkus, vad., smuikininkas A. Mulevičius ir armonikininkas Domas Dirsė. Pirmoje eilėje iš kairės: su tradiciniu būgnu Stasė Valickienė ir perkusiniu būgneliu Vaida Pečeliunaitė. Asm. arch. nuotr.

26 pav. Vadoklių kultūros centro tradicinė kapela „Susiedai“ (vad. Mulevičius) kapelų šventės – varžytuvių „Kapelmaušis 2022“ atrankos ture Ėriškių kultūros centre. Iš kairės: armonikininkas Vidmantas Skurdenis, perkusinių mušėja Eugenija Pečeliunienė, tradicinio būgno mušėja Stasė Valickienė, kontrabosistas Dovydas Butkus, armonikininkas Domas Dirsė ir vad., smuikininkas Mulevičius. Asm. arch. nuotr.

27 pav. Vadoklių kultūros centro tradicinė kapela „Susiedai“ (vad. Mulevičius) kapelų šventės – varžytuvių „Kapelmaušis 2022“ finaliniame koncerte Panevėžio arenoje. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi armonikininkas Domas Dirsė, perkusinių mušėja Eugenija Pečeliunienė ir tradicinio būgno mušėja Stasė Valickienė. Antroje eilėje iš kairės armonikininkas Vidmantas Skurdenis, vad., smuikininkas Mulevičius ir kontrabosistas Dovydas Butkus. Vadoklių kultūros centro asm., arch., nuotr.

28 pav. Vadoklių kultūros centro tradicinės kapelos „Susiedai“ nariai armonikininkas Vidmantas Skurdenis ir vadovas, smuikininkas Mulevičius su Miežiškių krašto muzikantu, Miežiškių kapelos įsteigėju, kapelos „Rudenėlis“ ilgamečiu dalyviu Napoleonu Skeiveriu per 2022 m. Šv. Baltramiejaus atlaidų pakermosį „Atsisveikinimas su gandrais“ Miežiškiuose. Asm. arch. nuotr.

4.4. Miežiškiai

29 pav. Skeiverių šeimos duetas apie 1955 m. dviem akordeonais griežia dvigubose Sargaučių vestuvėse. Iš kairės Napoleonas Skeiveris ir jo brolis Aldonis Skeiveris. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

30 pav. Senasis Miežiškių ansamblis apie 1961 m. Iš kairės: gitara skambina Napoleonas Skeiveris, balalaika Rožė Smetonienė (-Karmazinaitė), akordeonu direktorė Irena Meškauskienė, būgną muša neprisimintas asmuo. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

31 pav. Miežiškių dūdų orkestras šventėje. Iš kairės stovi vadovas Vytautas Levickas, antras iš dešinės Napoleonas Skeiveris. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

32 pav. Miežiškių kapela 1962 m. griežia kultūros namuose apie. Iš kairės: kornetu neprisimintas asmuo, barabaną muša sūnus Gintautas Skeiveris, akordeonu vadovas Vytautas Levickas, armonikininkas neprisimintas, didelį būgną Pranciška Skrebieinė ir armonika Napoleonas Skeiveris. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

33 pav. Kapelos „Rudenėlis“ persirengėliai apie 2001 m. griežia Užgavėnių šventėje Miežiškiuose. Iš kairės: armonika griežia Aldona Petrulaitienė, akordeonu sūnus Gintautas Skeiveris, triūba ir lėkštėmis nežinomi asmenys, o armonika Napoleonas Skeiveris. N. Skeiverio asm. arch. nuotr.

34 pav. Miežiškių kapela „Rudenėlis“ 2017 m. griežia naminės duonos kepėjų šventėje. Iš kairės: armonika griežia Valentinas Rapšys, akordeonu Rita Gasaitienė, armonika Aldona Petrulaitienė, šaukštais, armonika Napoleonas Skeiveris, tradiciniu būgnu Marytė Barzdienė ir vokalas Juozas Bartulis. V. Rapšio asm. arch. nuotr.

35 pav. Kapela „Rudenėlis“ griežia Miežiškių bažnyčios 100 metų jubiliejaus iškilmėse. Iš kairės brukliu groja Remigijus, armonika Valentinas Rapšys, šaukštais Napoleonas Skeiveris, armonika Aldona Petrulaitienė, žvangučiais Valerija Bartulienė ir smuiku kapelos vadovė Gražina Krikščiūnienė. V. Rapšio asm. arch. nuotr.

4.5. Panevėžys

36 pav. Panevėžio linų kombinato pučiamųjų orkestro orkestrantai apie 1994 m. groja kapeloje per Žiemos šventę Anykščių r., Andrioniškyje. Iš kairės: būgnininkas neprisimintas, altiniu saksofonu groja Kostas Šakalys, tenoriniu saksofonu Alvydas Maslauskas, armonika Antanas Liužinas, akordeonu nežinomas muzikantas. Maslausko asm. arch. nuotr.

37 pav. Panevėžio dainų ir šokių ansamblio „Linelis“ instrumentinė grupė (vad. Vytautas Malčius) apie 1996 m. prie Panevėžio senvagės. Iš kairės: klarnetininkai Alvydas Maslauskas ir Kęstutis Salikas, už jų vad. Vytautas Malčius, smuikininkas Baublinskas, akordeonu Vytautas Šulskis; būgnininkas neprisimintas. A. Maslausko asm. arch. nuotr.

38 pav. Panevėžio antrasis folkloro ansamblis „Versmė“ (vad. Margarita ir Rimantas Vaičekoniai) apie 1993 m. Panevėžyje surengtame autorinių kūrinių koncerte. Folkloro ansamblio instrumentinė kapela: pirmoje eilėje iš kairės su armonika stovi vadovas R. Vaičekonis, dideliu būgnu groja Gintaras Vašys, smuiku Milinavičienė, barabanu Laima Vašienė ir armonika Petras Skrebė. V. Zigmanto asm. arch. nuotr.

4.6. Baisogala

39 pav. Pakiršinio k. trijų vestuvinė kompanija apie 1964 m. griežia per vestuves Polonuose. Iš kairės: smuiku griežia Juozas Narakas, akordeonu Romualdas Povilaitis ir kontrabosu Mečislovas Petraitis. V. Malinausko asm. arch. nuotr.

Rutkauskas. Malinausko asm. arch. nuotr.

40 pav. Pociūnėliuose 1966–1969 metais jaunam mokytojų Vilimui Malinauskui vidurinėje mokykloje pavyko suburti styginių instrumentų ir akordeonų orkestrą. Pirmoje eilėje: Kazys Stasevičius, Rima Jucytė, Kristina Čeplauskaitė, vadovas, Angelė Meškauskaitė, Genovaitė Butkevičiūtė, Vitalija Liutkevičiūtė. Antroje eilėje: Gediminas Stauga, Regina Duoliebaitė, Birutė Goštautaitė, Laima Petrišūnaitė, Remigijus Knizikevičius, Robertas Rutkauskas ir Algis Bakanauskas. Trečioje eilėje: Mečislovas Bilius, Vitalija Daunoravičiūtė, Dalia Karčiauskaitė, Lidija Bondereva ir Remigijus

41 pav. Jungtinis Baisogalos mokyklos ir kultūros namų 31 muzikanto pučiamųjų orkestras (vad. Malinauskas) 1989 m. Nepriklausomybės paminklo atidengimo iškilmėse Baisogaloje. Malinausko asm. arch. nuotr.

42 pav. Malinauskų šeimos kapela apie 1993 m. griežia prie savo namų Baisogaloje: dukra Loreta smuiku, tėvas Vilimas Malinauskas standartizuota rusiška armonika ir sūnus Virgilijus mušamaisiais. Malinausko asm. arch. nuotr.

43 pav. Baisogalos armonikininkai griežia apie 1976 m. Pakalniškių pušynuose vykusioje „Derliaus šventėje“. Iš kairės: Stasys Anglickas ir Vladas Žeromskis griežia smuikais, Elytė Pužauskienė, Stasė Anglickienė, ir Stasys Černiauskas armonikomis, Sigitas Mikutis groja barškalais ir vadovas Malinauskas – armonika. Malinausko asm. arch. nuotr.

44 pav. Baisogalos armonikininkai apie 1987 m. griežia „Poezijos pavasario“ šventėje, Baisogalos parke. Sėdi iš kairės armonikininkai: Roma Vasiliauskytė, Algis Žemgulys, Saulius Bielskis, Birutė Gaučaitė ir vadovas Malinauskas. Stovi iš kairės: Odeta Beinoravičiūtė, Lina Narbūtytė, ir Valdas Burnys – perkusiniai instrumentai, sūnus Virgilijus Malinauskas – didelis būgnas su lėkštėmis. Malinausko asm. arch. nuotr.

45 pav. Apie 1984 m. „Žvangulio“ muzikantai griežia Radviliškio regioninės dainų ir šokių šventės, vykusios Antaniškių parke, jungtinėje kapeloje. Iš kairės: smuikais griežia Algis Rudys, Rita Stankevičiūtė ir Vladas Žeromskis, klarnetu Juozas Plačenis, armonikomis Stasė Anglickienė ir Stasys Černiauskas, akordeonais Audronė Briedytė ir Birutė Gaučaitė. Malinausko asm. arch. nuotr.

46 pav. Baisogalos kapela „Žvangulis“ apie 1988 m. respublikinėje spaudos šventėje Vilniuje Pirmoje eilėje iš kairės: Sonata Jasėnaitė, Neringa Šivokaitė, Jolita Krasauskaitė, Aušra Anglickaitė, Loreta Savickaitė, Renata Kavoliūnaitė, Odeta Beinoravičiūtė. Antroje eilėje iš kairės Rita Stankevičiūtė, Rasa Juozapavičienė, Audronė Kalpokienė, Loreta Malinauskaitė, Vladas Žeromskis, Birutė Gaučaitė, Saulius Bielskis ir Virgilijus Malinauskas. Malinausko asm. arch. nuotr.

47 pav. Baisogalos liaudies kaimo kapela „Žvangulis“ 2017 m. renginyje „Etnografinės spalvos“ Kleboniškių kaimo muziejuje. Iš kairės stovi: Sigitas Mikutis – kontrabosas, Gintaras Draudvila – klarnetas, Ovidijus Daunoravičius – rusiška armonika, Raimundas Leikus – vokiška armonika „Hohner“, Audrius Česnakas, Arūnas Liepinis, Arūnas Marašinskas – kornetas, Gintaras Marcinkus ir vadovas Malinauskas su lamzdeliu. Sėdi iš kairės pusės: Banguolė Laivienė – perkusiniai, Violeta Katilienė ir Iveta Buniūtė – smuikas, Rugilė Petrėytė – būgnas, Erika Linkevičiūtė – lumzdelis,

Birutė Poškevičienė ir Ligita Žukaitė – perkusiniai. Malinausko asm. arch. nuotr.

48 pav. Stilizuota tipinė kaimo kapela „Žvangulis“ 2017 m. griežia prie Baisogalos dvaro. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi smuikininkės Violeta Katilienė ir Iveta Buniūtė. Antroje eilėje iš kairės: perkusiniais groja Ligita Žukaitė, kornetais Audrius Česnakas ir nežinomas asmuo, armonikomis Raimundas Leikus, ir Ovidijus Daunoravičius, blok fleitomis Banguolė Laivienė, ir Erika Linkevičiūtė, būgnu Rugilė Petrėytė, kontrabosu Sigitas Mikutis, ir akordeonu kapelos vadovas Vilimas Malinauskas. Malinausko asm. arch. nuotr.

4.7. Varnionys, Daugėlaičiai, Radviliškio r.

49 pav. Daugėlaičių k. kultūros namų mišri kapela 1973 m. griežia ataskaitiniame tarybinio ūkio susirinkime. Iš kairės būgną muša Stasys Varnavičius, barškalais Albertas Rakauskas, bajanu Lionginas Krikščiukaitis, smuiku Izidorius Ivoška, standartizuota rusiška armonika Viktoras Pranys. V. Ivoškos asm. arch. nuotr.

50 pav. Daugėlaičių k. kultūros namų mišri kapela 1973 m. griežia ataskaitiniame tarybinio ūkio susirinkime. Smuiku Izidorius Ivoška, standartizuota rusiška armonika Viktoras Pranys, dideliu būgnu Vasauskas, barškalais Albertas Rakauskas. V. Ivoškos asm. arch. nuotr.